

Vatra veche 2

Vatra veche

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul VII, nr. 2 (74), februarie 2015 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHĂ, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Mihai Olos, "În bună dimineața", 1982 (u/p, 95 x 95 cm.) • Ilustrația numărului Mihai Olos

Vatra veche dialog cu Bujor Nedelcovici

Eminescu „vecinic înamorat”, de Răzvan Ducan/3
 Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/6
 Arhiva. Alb de duminică (Grigore Vieru), Valentin Marica și Nicolae Băciu/7
 Crucea, mână din lemn de măslin, poem de Valentin Marica/7
 Linia de orizont (Grigore Vieru), de Valentin Marica/8
 Grigore Vieru – Cel care se apropie, de Valentin Marica/9
 Poeme de Valentin Marica/10
 Vatra veche dialog cu Bujor Nedelcovici, de Flavia Topan/11
 Vatra veche dialog cu pr. Jean-Louis Guillaud, de Tudor Petcu/14
 Miscell@nea. Fericirea lui Pierre Bezuhov, de Valeriu Gherghel/16
 Ochean întors. Premii literare, de Nicolae Băciu/17
 Puncte de vedere. Mojicii de castă. Premiul Național „Mihai Eminescu”, de Dărie Ducan/18
 Câteva idei asupra cărora trebuie revenit, de Dărie Ducan/18
 Un kalașnikov politic, de Dărie Ducan/19
 Inflamarea textului spre realitate, de Dărie Ducan/20
 Spovedanie, poem de Florentina Loredana Dalian/20
 Aniversări – 80. Vatra veche dialog cu Ilie Șandru, de Nicolae Băciu/21
 Ar fi împlinit 80 de ani. Dan Alecsandrescu – un împătimit al teatrului, de Zeno Fodor/24
 Eseu. Lotusul și roza, mituri absolute, de George Popa/26
 Eseu. De la tradiția biblică la măreția lui Iov (Andrei Pleșu), de Cornel Basarabescu/29
 Artă, iubire și baloane de săpun (Eric-Emmanuel Schmitt), de Cristina Bîndiu/31
 Restituiri. Igena Floru și impresionismul literar, de Mihaela Mudure/33
 Debutul lui Mihail Sadoveanu, de Ioan Gheorghisor/34
 Teologie și artă literară în proza lui Mihail Diaconescu, de Mihaela Varga/35
 Starea prozei. Catinca, de Gheorghe Moldoveanu/36
 Poeme de Dumitru Velea/37
 Autoportret, poem de George L. Nimigeanu/37
 Cronica literară. Să urmărim insomniile bufniței (Mihaela Aionesei), de Luminița Cornea/38
 Frigul visului și tainica prezență (Valentin Marica), de Maria Chețan/39
 Romanul și poemul (Doina Cherecheș), de A. I. Brumar/40
 Poezia din Mecanica frigului (Domnica Pop), de Iulian Chivu/41
 Paradoxurile iubirii (Gina Moldovan), de Nicolae Băciu/41
 Euridice pe malul însuflețit al Styxului (Mihaela Malea Stroe), de Adrian Lesenciuc/42
 Despre ingenuitate altfel (Ionel Simota), de Adrian Lesenciuc/43
 Transilvania pe ungurește (Zsófia Balla), de Mihaela Mudure/44
 Întoarcerea lui Ioan Alexandru (Nicolae Băciu), de Anca Blaga/45
 Fascinația autonomazei (Dorin N. Uritescu), de Rodica Lăzărescu/46
 Portretul la critici literari români (Dorin N. Uritescu), de Valentin Marica/47
 Poeme de Dorina Brândușa Landen/48
 Documentele continuității. Note și comentarii sociologice la romanul Marii Uniri (Mihail Diaconescu) de Aurel V. David/49
 Pâinea iubirii, de Gheorghe Nicolae Șincan/51
 Convorbiri duhovnicești cu ÎPS Selean, de Luminița Cornea/52
 Itinerar dacic (Dominic Stanca), de Livia Ciupercă/53
 O monografie a unui sat din Transilvania: Alunișu (Marin Iancu), de Iordan Datcu/54
 Poeme de Elena Fecioru-Scănteioară/55
 Dialog cu sociologul Mirela Bănică. Pelerinajul..., de Stelian Gomboș/56
 Pelerinajul continuă (Gheorghe Nicolae Șincan), de Nicolae Băciu/57
 Opere uitate scoase la lumină (Livia Ciupercă), de Vasile Larco/58
 Legenda ghiocelului, poem de Dumitru Ichim/58
 Poeme de Adrian Erbeianu/59
 Gânduri de la marginea lumii, de George Baciu/60
 Ancheta Vatra veche. Muzeul Memorial „B.P. Hasdeu”, de Luminița Cornea/61
 Poeme de Iuliu Ionaș/62
 Oameni pe care i-am cunoscut. Dan Grigore, de Veronica Pavel Lerner/63
 Biblioteca Babel. Marina Centeno, de Elisabeta Boțan/64
 Carte poștală din Canada. Zi de toamnă, cu... ulei uzat, de Anica Facina/65
 Proză scurtă. Întoarcerea atributelor, de Maria V. Croitoru/66
 Întoarcerea la Saint Gervais, de Octavian D. Curpaș/67
 Poeme de Raluca Pavel/68
 Starea prozei. Bădia Gheorghe, de Eugen Verman/69
 Poeme de Marin Ifrim/70
 Poeme de Viorel Tăutan/70
 Starea prozei. Ilca, de Paul Leibovici/71
 Poeme de Dorian Marcoci/72
 Poeme de Ioan Bute/73
 Picături de Vatră veche: Manualul omului, de Traian Dinorel Stănculescu/74
 În memoriam. Ion Petru Pop, de Nicolae Băciu/75
 Colțul negativist, de Dărie Ducan/75
 Jurnal de călătorie. Am văzut sfârșitul lumii, de Alexander Bibac/76
 Între lumi. Ben Todiciă în dialog cu Pavel Coșu/77
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/78
 Scena. Cehov, „Livada de vișini”, Jurnal de repetiții, de Cristian Ioan/79
 Ultimul romantic în muzică: Eugen Doga, de Ileana Costea/80
 Literatură și film. Gravuri poetice, de Alexandru Jurcan/81
 Concursul „Ion Creangă”/81
 Concursul Național „Ana Blandiana”/82
 Curier/83
 Poeme de Mihai Olos/86
 Mihai Olos – repere biografice/87
 Starea prozei. Hoinar, de Decebal Alexandru Seul/88

Ecvestră, 1982

Mihai Olos, “Nodul”, 1988, stejar, 49 x 36 x 30 cm

Ilustrația numărului Mihai Olos

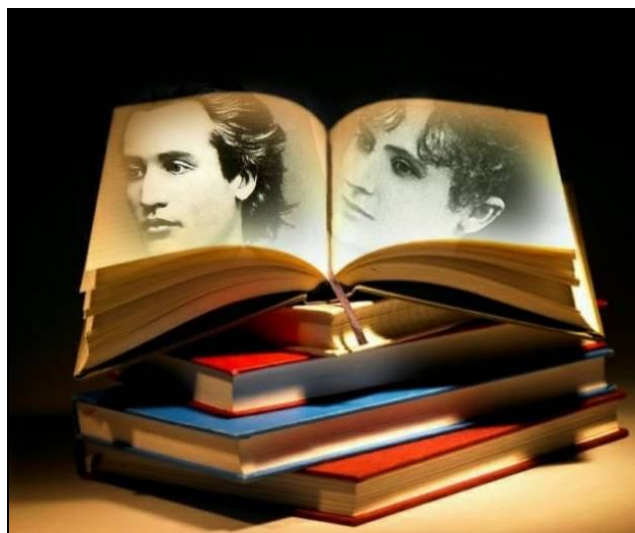
EMINESCU "vecinic înamorat"!

(II)

Însoțită de Eminescu, tânăra doamnă va cunoaște „muzeele și farmecul Vienei”, dar și adevăratul fior al dragostei. Idem, de cealaltă parte, Iacob Negruzzi, în „Amintirile” sale, va scrie: „...Veronica nu a simțit un adevărat amor decât pentru Eminescu...”. Se iubesc, se caută, se așteaptă și își fac jurăminte, inclusiv de căsătorie. Iată câteva fragmente dintr-o scrisoare, de mai târziu, de-a lui Eminescu către Veronica: „București 31 Oct. [1]879/ Draga și dulcea mea amică,/ De când ai plecat tu, n-a plecat numai fericirea, ci și liniștea și sănătatea mea.... Veronică, dragă Veronică, când nu m-ei mai iubi, să știi că mor... Când gândesc la tine mi se umplu ochii de lacrimi și nu mai găsesc cuvinte să-ți spun ceea ce de-o mie de ori ți-am spus: că te iubesc. Această unică gândire, care e izvorul fericirii și al lacrimilor mele, această unică simțire care mă leagă de pământ e totodată și izvorul îngrijirilor mele...Veronică dragă, au n-am fost noi prea fericiți într-o lume, în care fericirea nu poate exista? Este în lumea asta destul loc pentru atâta iubire câtă o avem? Nu este amorul nostru o anomalie în ordinea lucrurilor lumii, o anomalie pentru care cată să fim pedepsiți? Se potrivește amorul și suferințele noastre cu o lume în care basseța, invidia, răutatea domnesc peste tot și pururea? Și când gândesc că în viața mea compusă din suferințe fizice și rele morale ca o excepție tu mi-ai dat zile aurite, pot crede în dămuirea acestei excepții? Dulce și dragă Veronică, doresc ca amorul unui nenorocit ca mine să nu fi aruncat o umbră în viața ta senină, în sufletul tău plin de veselie precât e plin de un gingaș și nesfârșit amor. Iubește-mă și iartă-mi păcatele, căci tu ești Dumnezeu la care mă închin. Deacuma-ți voi scrie mai des, deși sărmanele foi sunt departe de-a plăti o singură îmbrățișare a ta - dulcea mea copilă. Am sărutat cel puțin această foaie care va intra în mâinile tale cele mici, de la care așteaptă toată fericirea/ al tău Eminescu”(„România literară”, Nr. 23, săpt. 14-20 iunie 2000, alături de articolul „Inedit: Scrisori ale lui Mihai Eminescu către Veronica Micle”, de Nicolae Manolescu).

În anul 1879, Veronica este liberă, datorită decesului soțului ei. Rămasă singură, cu două fete de crescut (Virginia și Valeria), Veronica se simte vulnerabilă, căutând, în sfârșit, să-și îplinească iubirea: „În intervalul acesta Micle muri și Veronica, liberă acum, aștepta cu nerăbdare să vie iubitul ei la Iași și să-și îplinească făgăduința. Însă sentimentele lui Eminescu nu mai erau acele ca odinioară. Absența îndelungată își produsese efectele ei asupra imaginației impresionabile a poetului...”(Iacob Negruzzi, „Amintiri din „Junimea””, 1921).

Ubireea dintre Eminescu și Veronica Micle, nicidecum liniară, plină de sușuri și coborâșuri, de momente de înflăcărare și momente de răceală, a fost abordată din diverse perspective. O perspectivă ar putea fi cea a observării atente a titlurilor scrisorilor adresate unul altuia, dar și modul de semnare ale lor, care reflectă ceea ce spuneam anterior, o anume stare de spirit, benefică sau mai puțin benefică, dintre ei. Sunt știute 111 scrisori ale lui Eminescu către Veronica Micle (scrise între anii 1879-1883) și 63 scrisori adresate de Veronica lui Eminescu, în perioada 1878 - 1882. Până în anul 2000, anul descoperirii (de fapt,

publicării) majorității scrisorilor, se știau doar 18 scrisori ale lui Eminescu către Veronica Micle și 48 de scrisori adresate de Veronica lui Eminescu .

Iată câteva titluri de scrisori (sau mai exact...începuturi de scrisori) ale Veronicăi către Eminescu: „Mult iubite Titi”...semnată „TOLLA nefericită”, „27 octombrie 1877”; Neintitulată, „1 oară după miezul nopții 2 septembrie 1879” semnată „Amica ta VERONICA”; „Micuțul meu Eminescu”...semnată „VERONICA”, „Iași, oct.1879”; „Al meu iubit și dragălaș Eminescu mititel”...semnată „VERONICA”, la „26 oct.1879 Iași”; „Al meu iubit și dragălaș Eminescu mititel”...semnată „VERONICA”, „26 oct.1879 Iași”; „Eminescu meu scump”...semnată „VERONICA”, „7 noiembrie 1879”; „Eminescule al meu iubit și dragălaș”...semnată „A ta pe vecie, VERONICA”, „7 noiembrie 1879, Iași”; „Eminescule”...încheiată cu „Te sărut din suflet VERONICA”, „13 ianuarie 1880, Iași”; „Micuțule iubit”, semnată „VERONICA”, „17 ianuarie 1880”; ”Domnule Eminescu”...semnată „VERONICA”, „30 ianuarie 1880, Iași”; „Domnule Eminescu”...semnată „VERONICA”, „6 februarie 1880 Iași”; „Eu merit să mă citești”...semnată „VERONICA”; „Amicul meu”...semnată „VERONICA MICLE”, „21 mai 1881 4 oare de dimineață”; ”Domnul meu”...semnată „VERONICA MICLE”, „august 1881”; Neintitulată, dar care începe cu propoziția: „Eminescu al meu, singurul și unicul obiect al dragostei mele, singurul și unicul motiv al durerii și fericirii mele...”...încheiată cu „Te sărut și te iubesc VERONICA”, „miercuri, 23 decembrie 1881, Iași”; „Scumpul meu amic”...semnată „VERONICA”, „25 decembrie 1881”; ”Scumpul meu iubit micuț”, cu un adaos justificativ. „Sînt foarte mulțumită că tu vrei să editezi frumoasele tale versuri, eu de-asemena vreau să editez peale mele. Micuțule, rîde-mă! Scrisoarea din 5 era din 6, dar eu greșisem data”...semnată „VERONICA”, „Iași, 10 febr.1882”: ”Scumpul meu băet”...semnată „VERONICA”, „joi, 8 oare seara 1882, februarie 18, Iași”; Neintitulată, dar care începe cu „Mimițicule drag...”...semnată „VERONICA”, „28 febr.1882, Iași”; „Iubitul sufletului meu și dragostea inimii mele”...semnată „VERONICA”, „5 martie 1882, 6 ceasuri seara”; „Eminul meu cel dulce”...semnată „VERONICA”, „23 martie, 6 oare seara 1882”... semnată „VERONICA”; „Domnul meu”, ...semnată „VE-RONICA”, „28 martie 1882 8 oare dimineață”, etc. (Într-o scrisoare, din 26 septembrie 1881, adresată unui amic, Iuliu I. Roșca, →

RĂZVAN DUCAN

Veronica Micle își exprimă gândurile privitor și la numele ei: „...te rog scrie-mi numele întreg, scrie-l Veroni-ca, nu poți să-ți închipui ce mult îmi place numele meu...”. Se pot descifra ușor, din titlurile acestor scrisori, și din modul lor de semnare, momentele de reverie întru amor, momente mai puțin faste, sobre sau chiar reci dintre ei. În pofida tuturor mărturiilor nefavorabile, Eminescu a iubit-o pe Veronica Micle. A fost, cu toate bunele și relele ei, iubirea vieții lui!

Veronica Micle este muza care îi inspiră lui Eminescu un șir lung de poezii: ”Povestea codrului” („Convorbiri literare”, Iași, 1878), „Atât de fragedă” („C.I.”, Iași, 1 septembrie 1879 - unii cercetători sunt de părere că a fost scrisă pentru Mite Kremnitz!), „O, rămâi” (în „C.I.”, Iași, 1879), „Sonete”, „Pe aceeași ulicioară” („C.I.” Iași, 1 februarie 1879) „De câte ori, iubito” („C.I., Iași, 1879), „Lasă-ți lumea ta uitată”, „Și dacă ramuri bat în geam”, „S-a dus amorul”, „Când amintirile...”, „Pe lângă plopul fără soț”, „Luceafărul” (în Almanahul Societății Academice „România Jună”, aprilie 1883, Viena), inclusiv în câteva postume etc.

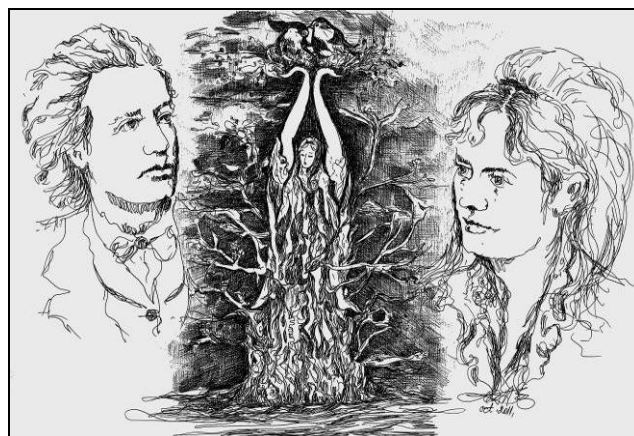
Au fost zile, luni și ani de zile, când gândul POETULUI a fost bântuit (aici într-o formă benefică, inspiratoare și creatoare) de Veronica. „...În manuscrisele lui Eminescu se simte pe sute de pagini afecțiunea lui de purități sidefate de cuvinte și în desene, în alegorii, în detalii, în jocuri de cuvinte, în crearea unei ingenioase familii de derivate onomastice obținute prin metateza literelor ce-i compun numele: Veronica, Acinorev, Verona, Vicenora, Acivrone, Civrane, Neocivra, Vranceora, Norviace, Narvioce, Vreona, Voerna, Vnoera, Vanoer, Arnoev, Aernoev, Aornev, Anerov...” (Augustin.Z.N.Pop, „Caleidoscop eminescian”, Ed. Eminescu, București 1987).

Ea, la rândul ei îi dedică lui Eminescu zeci de poezii, nu lipsite de fior și frumusețe. (Să nu uităm că Veronica Micle era una din poetesele bune ale vremii, colaboratoare, inclusiv al „Convorbirilor literare” din Iași, revistă literară apreciată în epocă.)

Și totuși, iubirea lor nu se împlinește prin căsătorie (gândită de a se înfăptui în 1879, și apoi încă o dată în 1880), deși se pare că relația lor, până la moartea soțului Veronicăi, a fost castă! Sunt victimele conspirațiilor din jurul lor. O puternică opoziție vine din rândul membrilor „Junimii”, unde un rol important l-a avut poziția lui Titu Maiorescu, cel care, în linii mari, l-a sprijinit mult pe Eminescu: „Așa, îndrăznesc a crede veridică afirmarea lui Scînteie cînd spune că dl. Titu Maiorescu era în contra legăturii lui Eminescu cu Veronica Micle și prin urmare contra căsătoriei proiectate. Motivul pe care îl dă Scînteie este maioreescian, cînd spune că d. Maiorescu era contra, pentru că în clipa în care Eminescu și Veronica Micle își vor vedea visul realizat „cele două talente literare nu vor mai plînge așa de frumos în versuri...” (George Panu (1848-1910), în „Amintiri din Junimea din Iași”, vol.I-1908, vol.II-1910).

Același memorialist, George Panu, explică situația, ca un punct propriu de vedere: „Lumea ține cu bărbații, mai cu seamă cu poeții, și este din instinct contra femeilor care-i acapareză... Lumea cititoare este egoistă, ea voiește să aibă pe poet întreg al ei și al nimănui altuia...Așa trebuie să se explice și cabala în contra Veronicăi Micle relativ la amorul ei cu Eminescu...”.

Chiar și Harieta (Henrietta), sora poetului, care l-a ajutat în multe momente grele, înverșunată de Cornelia Emilian, o doamnă cu pretenții, fără fond, care o ura pe Veronica, din

Eminescu și Veronica Micle – grafică de Constanța Abălașei-Donoșă

pricina frumuseții sale și a iubirii pe care Eminescu i-o purta acesteia, complotază împotriva Veronicăi, pe care o face, nefondat, în fel și chip: „Bălăuca”, „Drăcoaica” etc. ”Eminescu își dă seama, la sfârșitul lui decembrie 1881, că el și Veronica Micle fuseseră victime colportărilor insidioase de salon...” (Augustin Z.N.Pop, în „Caleidoscop eminescian”, Ed. Eminescu, București, 1987) .

Chiar Veronica Micle, în scrisoarea numerotată XXIV (publicată și în cartea „Ei l-au văzut pe Eminescu”...) adresată lui Eminescu spune: „...Scumpe domn, ne desparte o prăpastie adâncită de împrejurări”.

La o zi după moartea lui Eminescu, Veronica scrie poezia (de fapt o glossă) „Raze de lună”: „...Ce n-ar da un mort în groapă pentru-un răsărit de lună! / Ai zis tu, și eu atunci, când pe-a dorului aripe / Duși de-al iubirei farmec, – privind cerul împreună – / Noi visam eternitate în durata unei clipe! /...”.

La 17 iunie 1889, la Biserica Sf. Gheorghe din București, Veronica este cea care așează pe pieptul POETULUI o cunună de flori „Nu-mă-uita” (mărturie lăsată de maica Eproxia Diaconescu).

După moartea lui Eminescu, zdruncinată, cu nervii la pământ, Veronica Micle se retrage la Mănăstirea Văratec, în casa Maicii Fevronia Sârbu, unde moare la 4 august 1889, dintr-o „fulgerătoare congestie cerebrală” (Octav Minar). Legenda spune că Veronica Micle s-ar fi sinucis cu arsenic, destinat (conform tratamentului vremii), în cantități mici, fetei sale Virginia, ce suferea de anemie. De altfel, există această suspiciune și din mărturisirea Veronicăi, făcută într-o scrisoare adresată lui Eminescu (scrisoarea XXVI, din august 1881), în care aceasta spunea: „...în zadar cer de la doctori acid prusic și nu vrea nimeni să mi-l dea...”. Dincolo de acestea, premoniția lui Eminescu din 1879 se va împlini: ”Nici cenușa noastră-n lume/Scumpo, nu s-o întâlni”.

Alte iubiri, mai mult sau mai puțin pasagere, sunt consemnate de contemporanii lui: „...Se crede că întâi i-ar fi inspirat un amor trecător D-na Mite Kremnitz, soția d-nului Kremnitz, autoare germană plină de talent, care trăia în București...apoi i-a deșteptat o pasiune puternică văduva Cleopatra Poenaru, fiica pictorului Lecca.. el se plimba nopți întregi înaintea casei Cleopatrei din str. Cometa „pe lângă plopul fără soț””(Iacob Negruzzi, în „Amintiri din Junimea” (1921)).

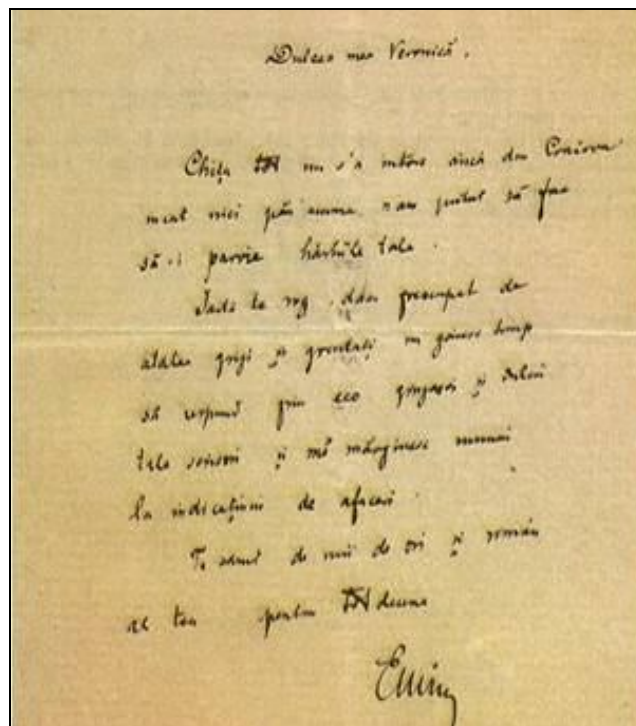
Mite Kremnitz (1852-1916) îl cunoaște pe Eminescu, prin intermediul lui Titu Maiorescu, a cărui cumnată a fost (soțul ei, dr. Wilhelm Kremnitz, ce a fost medicul personal al →

regelui Carol I, a fost fratele primei soții a lui Titu Maiorescu). La un moment dat, Eminescu devine un om de-al casei, dând dnei Kremnitz, contra cost, lecții de limba română. Totul a fost o jumătate de adevăr, deoarece, în conspirație cu cumnata sa, dl. Titu Maiorescu dorește să-l ajute pe Eminescu și financiar, într-un mod voalat. Lecțiile sunt puse voită înainte de masă, pentru „a-l obliga” pe POET să rămână la masă. Între Eminescu și Mite Kremnitz se derulează o idilă ciudată. Iată câteva din rândurile lăsate de Mite Kremnitz în „Amintiri fugare”, scrise în limba germană și încredințate fiului ei adoptiv, Georg Kremnitz, la insistențele căruia au fost și scrise în 1893: „Atunci, pe neașteptate, nu însă într-o pasiune de moment, ci pe când eu, întoarsă spre el, vorbeam cu voiciume, el mă sărută, și eu îl lăsați fără să mă opun... și deși eram vișinie la față și jenată că mi se întâmplase tocmai mie ceva așa de extraordinar, nu puteam fi supărată pe el și nici măcar pe mine. Însă între noi totul se schimbăse...” „Cît de frumoasă ești dumneata!”, spuse el, târîgînd vorba... Pentru prima oară simți că nimic la care nu lua și el parte, nu-mi făcea plăcere”. Sau: „El mă rugase încă de ceva timp să-i dai voie să mă strîngă odată în brațele sale: cedai în sfârșit și el mă cuprinsese în brațe...” . Sau: „...într-una din zilele următoare îmi șopti că nu mai poate, că m-ar omori, fiindcă știe că niciodată n-am să fiu a lui. Nu mi-a fost frică, ba chiar cred că în acel moment îmi era mai drag ca oricînd, pentru că se apropia de idealul meu...” . Sau: „Cînd ne revăzusem, în tăcere hotărîsem să ne iubim unul pe altul... Cîteodată stînd față în față, el închidea ochii și exclama: „Te iubesc prea mult!”...” .

„Femeie de lume”, Cleopatra Lecca Poenaru, „Dalila”, ce juca cărți cu „ministeriabili, cu publiciștii trepăduși și oameni de afaceri”, la ea acasă, verișoară cu I.L.Caragiale, cu 10 ani mai mare decît Eminescu, a fost la un moment dat o altă ispită pentru marele POET. Augustin Z.N.Pop consemnează, în cartea citată mai sus, părerea criticului literar Nicolae Pătrașcu, ce o caracteriza „balsam pentru rana sufletească ce-i pricinuisse Verinica Micle la Iași”, menționînd cum că „fîința cu ochii negri” „rămase indiferentă la gîndurile lui Eminescu”, deși în câteva rânduri din cartea „Ei l-au văzut pe Eminescu” (Antologie, ediție, note, bibliografie de Cristina și Victor Crăciun, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989), Cleopatra Lecca Poenaru spune altceva: „Este de o gentilețe neînchipuită, foarte inteligent, frumos, iar mustața și plețele-i negre aduc cu ale prinților din poveste... pare îndrăgostit de mine, însă sigur mai mult eu...” .

O imagine convingătoare despre Eminescu în prezența femeilor o dă același Teodor V. Ștefanelli, amintit în prezentul material: „Cu toate acestea, el ținea mult, nu la femei, ci la femeie. Femeia era pentru dînsul idealul creațiunii, a frumuseții și a perfecțiunii chipului omenesc. Era în stare să ne vorbească în inmuri de acest cap de operă al creațiunii... Eminescu nu fugea de societatea femeilor, dar nici nu o căuta. Dacă din întâmplare se afla într-o astfel de societate, el nu era retras sau ursuz, ci politicos, glumeț și voios. Le vorbea dulce, le făcea complimente, și lucru principal, conversa cu ele totdeauna potrivit de individualitatea lor...” .

Eugeniu Speranția, în textul „Un prieten a lui Eminescu”, face referire la spusele lui Al. Chibici-Revneanu (1847-1917), unul dintre prietenii foarte apropiați a lui Eminescu, coleg cu acesta la Cernăuți și Viena (care, paradoxal, a lăsat foarte puține mărturii scrise) pe care-l des-

coase în 1915, la Căciulata: „Comportamentul lui față cu femeii a fost totdeauna delicat și numai în epocile suresciturii sale patologice aluneca în atitudini prea îndrăznețe, ofensatoare” .

Același Al. Chibici-Revneanu a fost însărcinat, în primăvara anului 1884, de către „Junimea” să-l conducă pe Eminescu la Viena, pentru tratamente, și apoi, prin Italia (Florența), spre țară. „Aici – adică la Florența, își amintește Nicolae Petrașcu (n.1859), frate al pictorului Gheorghe Petrașcu, colaborator al „Convorbirilor literare” și prieten cu mulți junimiști - o englezoaică care aflase cine era el și care-l privea cu interesul ce inspira poetul în starea de atunci, își deșteaptă vechile lui sentimente de dragoste. În ziua în care plecă engleza, el umblă rătăcit și nu se întoarce acasă pînă spre miezul noții, hotărît să plece după ea” .

Așa cum se cunoaște, perioada 1883-1889 este perioada tristă a bolii lui Eminescu, cu momentele sale de remisiune. Petru Creția vorbește despre voința POETULUI, din această perioadă, „grav alterată de uriașa combustie ce o consumase” .

Sfârșitul lui Eminescu, despre care Caragiale spunea că a fost „vecinic înamorat”, se știe. Concludente mi se par cuvintele lui Alexandru Vlahuță, publicate în 1889, în „Amintiri despre Eminescu”: „Într-o țară cu atîtea nulități triumfătoare, un poet atît de mare și de cinstit nu putea să moară decît într-un spital de nebuni” .

Or mai fi fost gesturi, înțelesuri din priviri sau prin cuvinte, or mai fi fost întâlniri și „rende-vous”-uri neconsemnate și neștiute de nimeni, decît de el, sau ei, care asemenea peștilor alunecoși au scăpat printre „degetele” cunoașterii celor ce i-au stat în preajmă. Chiar Eminescu o spune în versurile sonetului „Iubind în taină”: „Iubind în taină am păstrat tăcere,/ Gîndind că astfel o să-ți placă ție...” .

Sunt micile secrete ale lui Eminescu, care dorm acum alături de el. Să respectăm somnul știutelor și neștiutelor sale iubiri, iar dacă umblăm la acestea să o facem cu smerenie și delicatețe, din prețuire pentru POETUL ce nu credea să-nvețe „a muri vreodată” .

AMURGUL IUBIRII

(XXVIII)

Freud îl definește astfel: "un concept-limită între psihic și somatic, reprezentant psihic al excitațiilor izvorâte din interiorul corpului și ajunse la psihism, ca o măsură a exigenței travaliului care este impus psihicului ca urmare a legăturii sale cu organismul".⁶ Caracteristicile inconștientului fac evidentă diferența față de conștiință. Inconștientul apare numai o dată cu conștiința, în urma diferențierii acesteia de restul psihismului, ca rest al acestui psihism.

Ipoteza unui psihism inconștient, din care conștiința nu emerge decât o dată cu omul și fără a putea șterge fondul acestei emergente, este necesară și legitimă. Freud consideră inconștientul drept sursa structurantă a unor forțe pulsionale care se exprimă simbolic. Limbajul prin care inconștientul se exprimă - visul, simptomele nevrotice, actul ratat - este un limbaj pe care conștiința nu-l înțelege. Acesta este de fapt limbajul dorinței. Dorința nu este numai sursa oricărei mobilități, oricărei animații; dorința este, la urma urmei, în chip profund, ceva ce nu poate fi numit, indicibilul; de aceea vom găsi întotdeauna ca sursă a nevrozei o dorință neîmplinită. Dorința, inconștientă în măsura în care conștiința nu-i înțelege limbajul, se împlinește în toate aceste forme în maniera unui compromis a cărui finalitate este de a proteja eul. Miza filosofică a acestei teorii a dorinței și inconștientului este sporirea inteligibilității lumii. Departea de a obscuriza existența, psihanaliza freudiană face din semnificativ cea mai înaltă categorie a raționalului. În acest fel, comportamentul bolnavului

psihic, spre exemplu, încetează de a mai fi absurd, cum este el din perspectiva raționalității clasice cauzaliste. Supus interpretării psihanalitice, el devine înalt semnificativ. Psihanaliza *furnizează* un context și un fond bogat de resurse teoretice și conceptuale pentru crearea unei narațiuni a sinelui ordonate reflexiv, prin care indivizii aliniază trecutul la exigențele prezentului într-un scenariu emoțional.

În ceea ce privește sursa energiei pulsionale care alimentează dorința, Freud face o trimitere care n-a fost inițial suficient de bine înțeleasă. Pornind de la "femeile isterice", Freud a ajuns să considere sexualitatea esența oricărei experiențe omenești.⁷ Într-adevăr, într-o primă etapă a dezvoltărilor psihanalizei, Freud socotea sexualitatea sursa principală a activității pulsionale, forța motrice a inconștientului. De altfel, în întreaga psihanaliză freudiană există o conotație puternic sexuală a inconștientului, întrucât sexualitatea este constant reprimată. Într-o a doua etapă, el va alătura Erosului Thanatosul, pulsuniile morții, adică lipsa dorinței de a dori. Ideea care a stat la bazele acestei alegeri inițiale, care a produs mult scandal și critică la începuturile psihanalizei, este totuși una a cărei simplitate e de domeniul simțului comun: sexualitatea este singurul instinct, singurul resort vital a cărui satisfacere nu este strict fixată genetic. Foamea și setea își găsesc satisfacerea în hrană; față de acestea, sexualitatea nu obligă la o singură cale de satisfacere sau rezolvare a tensiunii și prin refulările și sublimările ei alimentează energetic activitatea psihicului, care, după Freud, deschide spațiul culturii și civilizației.⁸ Dar există și un revers al medaliei: reprimarea sexualității ar produce, crede Freud, toate nevrozele. Dorințele inconștiente își au originea în energia somatică⁹, corporală. Tendința primitivă de împlinire a lor este principiul plăcerii, principiul primar.

AUREL CODOBAN

⁶ Sigmund Freud, *Metapsychologie*, Paris, Gallimard, 1969, p. 18. 7

7.. Pentru ceea ce este omul, sexualitatea este ceva esențial, și cel

care o spune nu este numai Freud, ci chiar Marx: el vorbea despre relații de producție, economice și despre relații de reproducție, sexuale, analizând însă cu precădere varianta producției și modelând societatea în funcție de primul tip de relații, ca "formațiune social-economică". Antropologia secolului nostru, mai ales cea structuralistă, a stabilit însă că în constituirea societății umane relațiile sexuale sînt fundamentale: orice organizare socială se bazează pe legăturile de rudenie, adică pe codificarea schimburilor sexuale. Structura societății, îndeosebi a societăților arhaice, se poate explica în primul rînd în contextul acestui gen de schimburi, și nu al schimburilor economice care decurg din primele. Oricum, omul este, din punct de vedere biologic, animalul cu cea mai specială viață sexuală: 1. animalele se reproduc nu-l mai în perioada fertilă, care este semnalată într-un fel sau altul; omul are contacte sexuale indiferent de perioada fertilă, care nu este semnalată în nici un fel; 2. animalele sînt solitare mai ales în timpul perioadei de împerechere, iar masculii nu oferă îngrijiri puilor; oamenii trăiesc în familii de tip nucleu și poartă amîndoi de grijă progeniturilor; 3. la speciile de mamifere sociabile, actul sexual se desfășoară în public; oamenii preferă intimitatea, nefiind indiferenți la prezența altora; 4. diferit de relațiile de scurtă durată ale animalelor, oamenii au relații, chiar dacă pre- sau extramaritale, cu o durată mai mare. Nu trebuie să ne mire prea mult afirmația lui Jared Diamond (*De ce e sexul o plăcere? Evoluția sexualității umane*, București, Humanitas, 1999, p. 15-16 și 23): sexualitatea umană a fost la fel de importantă pentru evoluția umanității ca și poziția verticală și creierul mare.

8. în *Ghilgamesh*, Enkidu este educat/civilizat de o prostituată - femeie iscusită și senzuală.

9. Ne naștem cu o energie sexuală pe care Freud o numește libido. Structura libidoului implică: 1. o sursă organică internă de excitație; 2. o tensiune drept consecință a excitației; 3. un scop - acela de a obține o senzație de plăcere prin îndepărtarea tensiunilor; 4. un obiect - un lucru sau o persoană necesar(ă) satisfacerii scopului.

ALB DE DUMINICĂ

În ziua morții Poetului, Valentin Marica a transmis la Radio România Tg. Mureș emisiunea ALB DE DUMINICĂ, cu participarea acad. Mihai Cimpoi, a poetului Vasile Târâțeanu, a poetului clujean Adrian Popescu și a scriitorului Nicolae Băciuț.

Fragment din interviul cu Nicolae Băciuț din emisiunea ALB DE DUMINICĂ:

- Anunțăm moartea poetului Grigore Vieru. Oare știm s-o anunțăm? Cum ar trebui să vorbim despre moartea poetului?

- Nu am moarte cu tine nimic. / Eu nici măcar nu te urăsc (...) Vei fi mare tu, / eu voi fi mic, / Dar numai din propria-mi viață trăuiesc. / Nu frică, teamă, milă te tine mi-i, / că n-ai avut niciodată mama, / că n-ai avut niciodată copii... Nu pot vorbi despre Fratele Grigore (așa ne apelam) la timpul trecut. Nu pot anunța moartea lui Grigore Vieru, ci eternitatea lui. În momentul în care ne-am văzut prima dată la Târgu-Mureș cu Doina și Ion Aldea Teodorovici, am stat toți patru și ne-am minunat în tipografie, la zețarie, în fața literelor din care se făcea pagina de revistă. Doina vedea pentru prima dată niște litere care deveneau cuvinte scrise și era uluită. Fratele Grigore o privea cu duioșie, ca pe un copil, neînțelegând cum a ajuns Doina la vârsta ei să nu fi intrat nicicând într-o tipografie. Au venit la Târgu-Mureș, pentru că locul acesta era pentru ei inima de țară. Așa au perceput-o și noi am bățut pentru ei până în marginile patriei de pământ ca o inimă...

Ne-am despărțit de Grigore Vieru la 1 Decembrie, la Alba-Iulia, anul trecut, cu o îmbrățișare stinsă. Am spus atunci că mare-i Dumnezeu, dar eu nu cred că Grigore Vieru mai vine și anul următor de ziua Marii Uniri la Alba-Iulia. Am simțit atunci că ceva se întâmplă cu ființa lui. Știam de cele două momente de cutremurare, când inima s-a luptat să trăiască, dar nu credeam că lui i se va întâmpla exact ceea ce s-a întâmplat cu Doina și Ion Aldea Teodorovici. Parcă ar fi un blestem. Eu le spun nu simboluri, ci chiar mituri. Vor trece din simbol în mit toți trei. Nu-i pot

despărți. Râdeam cu ei în 90, când i-am întâlnit prima dată, că se purtau ca niște pașoptiști. Erau luptători. Împună au făcut ceea ce n-au reușit și poate nu vor reuși degrabă politicienii, să realizeze marea unire a limbii române. Prin ei, limba română a devenit coincidentă cu patria de pământ. Nu știu cum va arăta Basarabia fără Grigore Vieru. Nu vreau să recurg la metafore, dar Grigore Vieru e cel care ținea cumpăna în echilibru între cele două maluri al Prutului. De-o parte Eminescu, de-o parte Grigore Vieru. Spunea, nu o dată, că Eminescu e cerul, iar noi, ceilalți, niște păsări care zburăm în văzduhul de sub Eminescu. Grigore Vieru a murit de Eminescu.

- Simțea că face parte din cea mai tragică generație de scriitori. Dar, ne convingea: sufletul rănit naște mărăgărit... Cum să vorbim despre cartea dorurilor lui, despre cartea marelui vis, acela de Unire?

- Să vorbim la timpul viitor. Ne-a lăsat o moștenire extraordinară. E o dulce povară moștenirea lui unionistă, chiar dacă amărăciunile lui din când în când îl făceau să strige că nu mai

Crucea, mână din lemn de măslin

Lui Grigore Vieru

*Cruce de iarbă, împletiri de pământ,
îți acoperă buzele, dulce frământ.
Sângerează floarea, se oprește
drumul,
nu se vede zarea, năvălește fumul.
Cruce de lut, limpede de măr,
în zidul tău e un înger stinger.
Din sângele mamei nemărginiri, fiori,
fără-de-frică se răstignește în zori.
Viața se tânuie; se luminează-n chin,
Cruce veche, mână din lemn de
măslin.*

VALENTIN MARICA

Mureșeni la mormântul lui Grigore Vieru

vrea unirea cu țara. Va rămâne cel mai important stindard al Unirii Basarabiei cu țara-mamă. A așternut ceea ce în timp vor trebui să facă politicienii, fără încrâncenare și fără spaime, să aducă acasă pământurile răpitate.. Atunci vom vorbi despre Fratele Grigore la timpul trecut. Nu există margine de vers sau spațiu între versuri în care să nu palpitate dorul de neam de limbă și visul de a ne reîntregi în hotarele noastre.

- L-am întrebat care este cartea, dintre cele scrise cu atâta sfințenie, pe care o strînge cel mai tare la piept, și mi-a răspuns că este Abecedarul; Albinuța mea...

- Da, pentru că a fost o arma cu care limba străină de pe pământ basarabean a fost înfrântă. În copii și-a investit toată speranța. Cu Abecedarul lui Grigore Vieru s-a început lupta pentru unire în Basarabia.

- Bate un clopot în zi de duminică... Se vindecă rănille în taină, cum scria Grigore Vieru. Caută, Nicolae Băciuț, cuvântul prin care să încheiem această ediție specială a emisiunii Vitralii.

- M-ai rugat să spun cuvântul de încheiere al emisiunii. Am fugit să-aduc din mașină o pagină, după cum vezi e udă, pe care am scris, în bătaia zăpezii, un poem pentru Grigore Vieru, Trecere: N-am altă moarte – / asta-i moartea mea, / cum e lumina / într-o stea, / întoarcere / fără-a pleca / și pleoapă pe privirea ta. / N-am altă moarte – / asta-i moartea mea, / un colț de cer, / un colț de stea, / lumină / fără-a lumina. / N-am altă moarte, / doar a mea, / ecou 'nainte / de-a striga. / N-am altă moarte - / asta-i moartea mea / și doar în ea / voi învia.

- Când rana în taină se vindecă... Moartea poetului sau o Sara pe deal?

18 ianuarie 2009

Linia de orizont

Centrul de Studii Literare „Grigore Vieru” din Târgu-Mureș își propune o receptare critică sistematică, nelimitată și inteligibilă a operei lui Grigore Vieru, ca reflex al noii lecturi și al recontextualizării prin aceasta. Nu vom fi influențați de reticențele critice ale zilei față de cel ce a rostit cu profunzime „*ființa românească a Basarabiei în toată deplinătatea sa.*” (Mihai Cimpoi) Vom lua în considerare *arcul hermeneutic* al diferitelor niveluri de înțelegere a operei vierene, din marile exegeze de până acum, pornind spre *orientul textului*, cum ar spune Paul Ricoeur, prin exigențele lecturii, spre a primi din partea textului „un sine mai larg”.

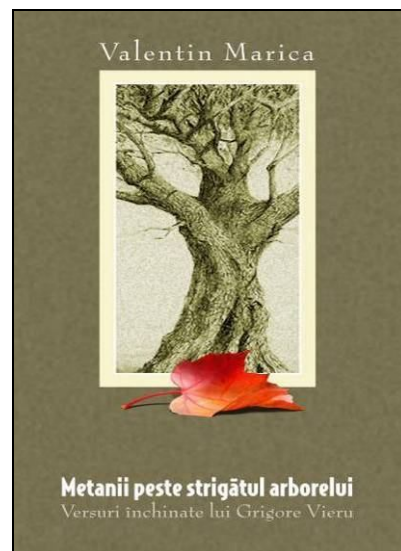
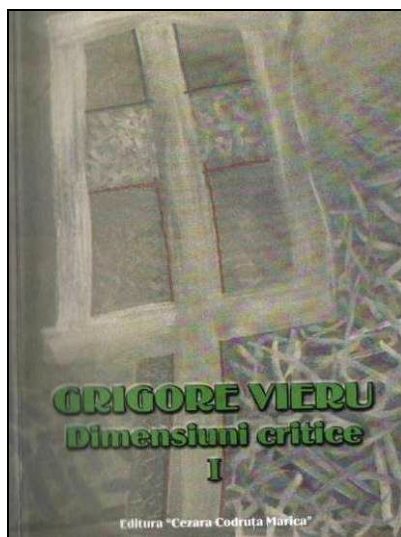
Ne întrebăm, desigur, cum va arăta posteritatea lui Grigore Vieru prin studii critice, de istorie literară, stilistice, semiologice, de literatură comparată publicate, cu consecvență, în ziua noastră? Am putea crede că ceea ce scria Alex. Ștefănescu în *România literară*, nr. 3/2009 - *După înmormântarea poetului, odată cu ultima lopată de pământ, se va așterne asupra lui – n-am nicio încredere – și uitarea – se va adevăra?*... Deși, se ivesc semne ale prezicerii criticului Alex. Ștefănescu; atât în Republica Moldova, cât și în România. Îi este dată poetului – și în posteritate – *răscrucea*. Iraclide, actorul, în dialog cu el însuși, vorbea despre istoria umanității plină de răscruci, despre necesitatea mării creației divine prin a înfițe, în timpul vieții, *o troiță la răscruce*. Preluând imaginea, putem spune că Vieru, în anii vieții, a înfipt troițe la răscruci. Cum vor fi ele înfipte în *răscrucile posterității poetului?*

Fără lecturi succesive, cuprinse în studii de anvergură, care să autentifice expresivitatea operei vierene, *centrii ei tensionale*, faptul că Vieru reprezintă un fenomen literar, deosebit de complex și *ramificat*, un destin al literaturii române și un itinerar reverberant de spiritualitate, opera va fi sortită la restrângerea ingrată a semnelor ei articulate *sub specie aeternitatis*.

Centrul de Studii Literare Grigore Vieru ce funcționează în cadrul Fundației Culturale Cezara a început publicarea seriei *Grigore Vieru-Dimensiuni critice*. Ni s-au

alăturat pentru început, faptic, *Ana Bantș*, cadru universitar dr. din Chișinău, prof.dr. *Mariana Chețan* din Târgu-Mureș, *Silvia Negruțiu*, lector universitar dr. la Academia de Arte din Târgu-Mureș, *Maria-Daniela Pânăzan*, profesor doctor în litere, Sibiu, pr.dr. *Silviu Negruțiu*, paroh al Catedralei Mari Ortodoxe din Târgu-Mureș, *Viorel Dinescu*, scriitor din Galați, domniile lor interpretând și descifrând texte vierene *la timp*. Spunea criticul clujean Ion Vartic (vezi prefața la *Straja dragonilor*), cu referire la interpretările critice nedezvăluite la timp: *textul literar va rămâne, pentru totdeauna, mai „sărac, mai neroditor și mai opac...”*

Dacă „*poetului cu cititori mulți*” i-a fost dovedită credibilitatea rostirii poetice - reîntemeiere a limbii române prin Dumnezeu și jertfa neamului - de renumiți critici, nu este lipsită de interes și ideatică pe care o

Omagiu lui Grigore Vieru, la bustul găzduit provizoriu de Galeria Deis din Târgu-Mureș: Nicolae Băciuț, Valentin Marica, Iazăr Lădăriu, 25 martie 2010

aduc cei care îi simt opera ca pe o carte de învățătură, dascălii. Sunt cuprinși în volumele pe care Centrul de Studii Literare Grigore Vieru din Târgu-Mureș le-a dedicat poetului: prof.dr. Lidia Carmen Pircă de la Colegiul Național „Octavian Goga” din Sibiu, prof.dr. Luminița Cornea din Sfântu-Gheorghe, județul Covasna, profesorul, romancierul și eseistul Nicolae Suci de la Liceul Teoretic din Dumbrăveni, județul Sibiu, Codruța Băciuț și Emilia Doboreanu din Tg.Mureș, dar și profesoarele din județul Prahova, Elena Stan din Drajna de Sus și Adina Georgiana Simion din Măneciu-Pământeni.

Despre cel care a *dezmarșinit* lumea prin *ființa și taina poeziei*, descoperind „*ideea înaltă*”, mărturisesc, prin programele *Centrului*, scriitorii: **Nicolae Băciuț**, **Iazăr Lădăriu**, **Mariana Cristescu** sau **Dimitrie Poptămaș** din Târgu-Mureș, **Ilie Șandru** din Toplița Română, **Cezarina Adamescu** din Galați, **Anthonia Amatti**, membră a Uniunii Scriitorilor, Filiala Brașov, și **Menuț Maximilian** din Bistrița, directorul cotidianului „Răsunsetul”, membru al Societății Scriitorilor Bistrița-Năsăud, parcă preluându-i criticului Cornel Ungureanu cuvintele: *Despre Vieru, aș transcrie multe pagini din marii cărturari ai Școlii Ardelene. Deocamdată, aș avea nevoie de un moment de reculegere...*

Volumele de exegeză critică, dar și cele de *însemnări și eseuri* pe care le-a editat Centrul de Studii Literare Grigore Vieru din Târgu-Mureș au, pe lângă o valoroasă ideatică, și fiorul unui *moment de reculegere*.

VALENTIN MARICA,
Directorul Centrului de Studii Literare Grigore Vieru din Tg.Mureș

Grigore Vieru, Cel care se-apropie

Nu atât ritmul încetinit al *noilor lecturi* estompează posteritatea marelui Grigore Vieru, cât aroganța de ultimă oră a diminuării valorilor biografiei ce aparține, cu siguranță, registrului superior al spiritualității noastre. Fără stimuli (în cunoștință de cauză!) ai *noii lecturi*, în numele *sintezei* viere, reticențele îi vor domina receptorului opiniile critice. Desigur, receptorului fad. Cel de bună-credință, aplicând, cum ar spune acad. Eugen Simion, lecturile „gânditoare”, ni-l prezintă pe Grigore Vieru ca favorizând *semnificația majoră a actului critic de azi*. Calea de urmat ar fi comuniunea receptorului cu sinele textului vierean, cu miezul său de divinitate. Poetul trăia și mărturisea accepțiunea comunicării aidoma *cuminecării*. A prefigurat silueta receptorului fuzionând, de-a pururi, cu mesajul operii, poetul rămânând, de-a pururi, în întâmpinarea – aproape liturgică – a receptorului: *Pururi (subl.n.) voi omeni/ Pe cel care se-apropie/ De izvoarele suferinței mele./ Prelungire în Dumnezeu/ A vieții pe care o trăiesc/ Acesta e numele/ Îndureratei mele iubiri*.

Veridicitatea scrisului vierean îndeamnă la veridicitatea receptării, la apărarea *numelui* poetului, fără judecăți apologetice și fără „desconsiderente ironice”. Într-un echilibru al receptării, cel onest, invocând doar *rădăcina verbului*, se înscriu, *noi nume*, chiar dacă nu întru-totul la nivelul dimensiunilor critice (avem în pregătire *Dimensiuni critice*, volumul al II-lea), ci mai mult la nivelul eseistic, explicabil prin trăirea afectivă puternică, reverberantă, a despărțirii pământene de poet și dorința de a întregi cuvintele de omagiu; exerciții de curată apreciere, admirație și înțelegere a *fenomenului* Grigore Vieru, *conștiință sfințită prin botez*.

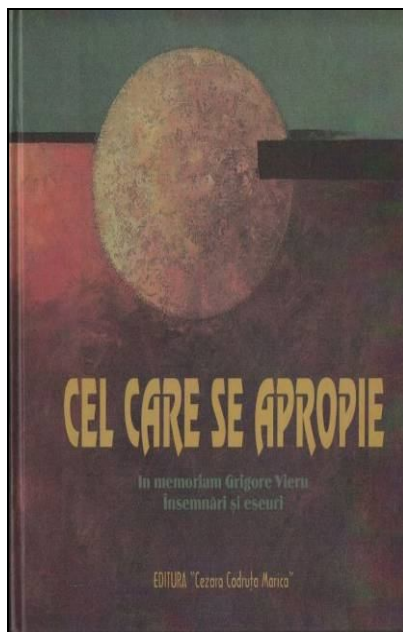
Eminescian, DE-A PURURI...

„Nu harul, ci lacrima mea e mare. Nu sunt nici primul dintre poeții țării, nici al doilea, nici al treilea... dar nici ultimul.” (Grigore Vieru, în volumul *Linia de contur* de

Valentin Marica, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2002, p.140)

Era tânăr Vieru când a scris poemul *Legământ*, o prefigurare a morții, la căpătâi cu o carte de Eminescu. A fost un *eminescian* în viață și un eminescian în moarte... Întrebăm, eminescian, dacă îi știm sfintele *văi* ale vieții și ale scrisului și, mai departe, dacă știm să-i anunțăm moartea...

A trăit în durere chistică. A scris în lumină, călărind *calul mărilor* sub o sfântă *sudoare de flori*; știind că poetul este un duh al vieții. A scris cu forța candorii, înfășurat în manta-i de sfințenie a cuvântului; și a celui rostit

în vorbirile cu noi (îi era teamă că nu ne iubește îndeajuns) și a celui sortit să fie poem, să fie iarbă limpede. Într-un *autoportret*, Grigore Vieru își mărturisea dorința de a fi iarbă; căci, mai firesc și mai simplu decât atât n-ar putea fi.

Avea în statura lui *isusiacă* arderea pe care o avea Eminescu, aceea de a străbate teritoriile românești în *cruciș și-n curmeziș*. A fost la Târgu-Mureș, în Sala Oglinzilor, la Teatrul Național sau la Radio, unde a definitivat poemul *Transilvania*, devenit și acesta *manual de istorie* sau *neliniște interioară* (așa își numea cântecele), la Reghin, Bistrița, Maieru, Alba Iulia, Sebeș, Lancrăm, bucurându-se că vine *de-acasă-acasă*, că în aceste locuri *țara îl aude*.

Țara i-a auzit poetului Viața; i-a auzit-o și i-a uitat-o, apoi iar i-a auzit-o și iar i-a uitat-o... Căci banul, spunea Grigore Vieru, începuse prea mult să țină loc de talent și caracter; și, astfel, poetul recita *Mica baladă*, poem dedicat lui Marin Sorescu, în Sala Oglinzilor din Târgu-Mureș, pentru a ține loc de credință. S-a amestecat cu credința în limba română cea *sănătoasă*, cu ideatica și filozofia folclorului (era uluit de proverbul: *Decât să trăiești murind, mai bine să mori trăind*), cu soarele care nu poate răsări fără pământ, cu norocul de a se simți arbore, cu umbrelul celest al mamei și al patriei, dureros viețuind în istorie. Scria Grigore Vieru: *M-am amestecat cu viața / Ca noaptea cu dimineața. / M-am amestecat cu cântul / Ca mormântul cu pământul. / M-am amestecat cu dorul / Ca sângele cu izvorul. / M-am amestecat cu tine / Ca ce-așteptă cu ce vine*.

Spunea, mereu, că face parte din cea mai tragică generație de scriitori. Suferința, însă, nu i-a încrunțat chipul și răul inimii.

Sufletul rănit naște mărgărit... Poetul hotăra prin puterea harului, bunătate, demnitate, sinceritate, fericirile de a nu fi cântat *păunii*, duse până la starea de puritate, ca nicicând să plece *cu rușine ochii în jos înaintea fratelui*; omenindu-i pe cei ce poartă *dorul nesfârșirii spirituale*.

Era indignat, însă, ca statornic unionist, să afle, la București, că Eminescu e xenofob, Mihai Viteazul e paranoic, Argezi și Călinescu sunt colaboraționiști sau să audă la Iași, la un post de radio, că A.I.Cuza e un mit creat de comuniști.

Pentru cel care scria că dragostea e un sinonim moral al Patriei și natura e istoria vie a Patriei, lecția ei de omenie și de încredere în bine, denigrările, ca cele enumerate, erau răni. Acum, rănilor și-au început vindecarea în taină.

A trăit dezbrăcându-se de noapte, căutând veșnicia în laptele mamei și în zi de duminică. A murit într-o zi de duminică, intrând în *taina care să-l apere*, vestită în poemul *Clopotul învierii: rană pe rană în taină se vindecă...*; rămânând, eminescian, de-a pururi, *alb de duminică*.

VALENTIN MARICA

Statui

(Variantă)

Zări se zbat pe umerii pietrelor.
Pietre cresc din ape.
Pietre cresc din bărbat și femeie,
înmuindu-se în sângele ierbii,
înmuindu-se în chinul cuvântului.

Vindecarea prin cuvânt

Când se surpa dealul,
cu cuvintele îi răzima pulberea;
în mirul mâinilor îi închidea suspinul.
Când îi ardea mărunții rădăcina,
până la scrum,
cu beteala moale a cuvintelor
îi lega noaptea,
știind că ultima răsufletare a primăverii
încă e acolo,
măcar cât o pâine
măcar cât o fereastră de biserică,
măcar cât un ochi de copil
cu viața pe moarte călcând...

Pleoape de cer

Să fii în cer, așa ca pe pământ,
așteptând să te cuprindă trupul apei,
să te aburească legănarea frunzei,
știind că ai loc unde să mori;
să meargă în urma ta dealul,
să se ghemuiască în curgerea lunii
pragul...
Să ningă peste crucea din vârful casei
suspînul mamei...

În fără-de-păcat

Din apă, din frunză, din uimire,
din alergarea cailor peste jarul ierbii,
pat îți făceai, cu căpătâiul subțire.
Din voroavă, din milă,
din ochiul ațintit departe,
pat îți făceai și filă de carte.
Din foame,
din poame,
din nesfârșire,
pat îți făceai, cu căpătâiul subțire.
Din iarnă, din vară, din arc, din sete
îți făceai așternutul,
în nepăcat
dezmierdat...

Luându-i-se dimineții mireasma...

Când fulgerul îi despica, în zori,
masa,
Poetul aduna toate spicele albe,
cuvintele,
punându-le în candelă,
să-i vestească cerul,
să-i lege rana,
să-i amâne somnul,
să rotunjească mărul,

să-i pipăie Patriei fruntea...
O floare de soare își deschidea ochii...

Și mâini și ochi și cuvinte...

Cu o mână pe lună, ca în colind,
cu alta pe cărbunii aprinși în pașii
mamei.
Cu un ochi spre sângele din drumuri,
cu altul spre semnele veciei.
Cu dealul cuvintelor spre pământul
în secetă,
cu munții cuvintelor spre încolțirea
grâului în cer.

Neasemănare

Cum este omul
care, încolțit de viperă,
rupe fir de cicoare,
neostenit făcând poduri de aur
pe care să treacă
toți cei cu *ochiul păsării* în dreptul
inimii?

În iarba Departelui...

N-am în mâini
decât o carte,
ochiul de viață
pregătit de moarte.
Cartea începe să doară.
Marginea drumului
o împresoară.
Las mărul
să măsoare
vidul pleoapei.
Ziua cade în genunchi
cu fața spre murmurul apei.
Se-ntind mâini răstignite
din carte
peste tăcutul departe,
rătăcind
printre arbori de vânt,

La Târgu-Mureș (de la stânga spre dreapta), cu puțin înainte de asasinarea marilor trubaduri ai Neamului românesc: Ion Aldea Teodorovici, Florin Oproiescu, Mariana Cristescu, Grigore Vieru, Lazăr Lădariu, Doina Aldea Teodorovici, Ioan Oprea...

rătăcind
în mormânt

Sat, strălimpede sat..

Pereritei

În palma *strălimpedelui* sat
e cupa de aur
din care bea copilul
când zmeul i se smulge din mâini,
trecând Prutul;
e piatra
pe care ard mirul țărânei,
poienile nunții și ale morții;

e miedul visului
ce-i legănă mamei împreunarea
mâinilor.

Se luminase ochiul...

Venise, iar,
cel care desfăcea spicul de grâu
în amiaza zilei,
luminându-i-se ochiul.
Aburi albi
îi împresurau mâna,
scriind cu bobul de grâu
înmuiat în apa ochiului
*ce-a văzut și cele ce sunt și cele ce-au
să fie.*
Sub sfeșnic,
era sfeșnic.
Sub sfeșnic,
era murmur...

De sânge-i tăcerea...

(parafrazănd finalul poemului
„Un cer de mâini” de Grigore Vieru)

Vei îmbătrâni sub aripa mierlei
sau în creșterea de noapte a ierbii,
când va cădea secera lunii
și vor rodi oasele
printre mere de aur.
Vei îmbătrâni
în aerul ce n-a ucis nicio pasăre
sau în clătina amiezii,
când gura mamei va încălzi,
peste marginea pietrei,
albul cel alb
al cuvântului obosit.

Îmbrăcat în camașă de iarbă

Îmbrăcat în camașă de iarbă,
Poetul
taie cărări în dealul cu spini.
Măcar un trecător,
unul singur,
va lua în mâini
grăuntele de mărgan.

VALENTIN MARICA

Vatra veche dialog BUJOR NEDELCOVICI

„CÂND EȘTI BOLNAV,
RIDICĂ-TE DIN PAT, FĂ-ȚI O
CRUCE ȘI MERGI ÎNAINTE”

– Într-o lume a disprețului, cum a fost întâlnirea cu realitatea nefirească și brutală a vânzării de frate?

– Vânzarea de frate mă duce cu gândul la un text biblic, ce s-a petrecut în Grădina Ghetsimani. Sărutul lui Iuda... și vânzarea de frate. Dar cu mult timp înainte, când nu era timpul uman, Cain și Abel au prezentat ofradele lor lui Dumnezeu, care a preferat cele dăruite de Abel și, din cauza geloziei, Cain l-a ucis pe Abel. Dumnezeu l-a lăsat să trăiască pe Cain, nepedepsit, și, de atunci, noi toți suntem moștenitorii unui asasin. Prin anii 1970 au fost vânduți și oamenii: sașii și evreii... Dar să revenim la întrebarea ta, care cred că a fost inspirată de volumul *Un tigru de hârtie. Eu, Nica și Securitatea*. După 1990, când am avut acces la Dosarele de Securitate, am avut curiozitatea să citesc dosarul care avea 800 de pagini (urmărit 18 ani) și să scriu o carte în care am încercat să analizez istoria Securității și rolul jucat în edituri, cinematografie și relațiile umane. Greșeală! Eroare gravă! Am găsit că prietenii mei, scriitorii, făceau rapoarte Securității. M-am dus la ei și am încercat să aflu o explicație. Toți au tăcut, cum era și firesc, sau au negat. Un dramaturg m-a chemat în judecată la Consiliul de etică al Uniunii Scriitorilor. A negat că trimitea rapoarte la Securitate pe care mi le arăta. După un timp, a publicat în *România literară* – pe două pagini – așa-zisele rapoarte, dar a subliniat că tot eu sunt un mincinos. Este invitat deseori la televiziune și are idei în toate domeniile. Acum, după 25 de ani, constat că se încearcă reabilitarea delatorilor, chiar dacă, în primele instanțe juridice, au fost considerați

colaboratori cu Securitatea. Și în plus, mă bucur de tot disprețul și defăimarea lor pentru că am încercat să aflu adevărul pe care l-am trăit într-o perioadă destul de lungă.

Un zâmbet și nimic altceva.

– Vă puteți explica fațetele multiple ale ființei umane? De ce uită oamenii să își dea jos masca invulnerabilității?

– Pentru că nu vor să pară vulnerabili, care reprezintă lipsă de voință de afirmare, de forță morală și fizică, energie a cuceritorului și a curajului. Vulnerabilul nu este un personaj preferat în literatură, cinema și nici chiar în realitate. Virilitatea, forța aparentă, violența și agresiunea de prezentare sunt valori care sunt apreciate în actualitate și aceste virtuți pornesc de la privire și ajung până la maniera de a se îmbrăca, a vorbi și a gesticula și chiar de a se tatua pe brațe și pe gât... *Capetele rase* sunt foarte des întâlnite printre noi...

– Se poate trece, cu adevărat, răul uitării? Există iertare fără uitare?

– Ne aflăm între două Zeițe: *Mne-mosyne*, Zeița Memoriei, și *Lethe*, Zeița Uitării. Pentru a uita, este necesar să ierți. Dar la noi s-a preferat uitare, dar nimeni dintre cei vinovați nu a cerut iertare. Nimeni sau poate foarte puțini au avut responsabilitatea faptelor comise și, dacă fostul regim a fost considerat *ilicit și criminal*, nu a fost urmat de o *Lege a Lustrației* și nici torționarii nu au fost judecați și condamnați. Am reușit să-l cunosc pe anchetatorul tatălui meu de la Securitatea de la Ploiești, colonelul Gheorghe Momai. L-am luat un interviu. Când l-am întrebat dacă îl bătea,

mi-a răspuns: „Nu. Pentru asta era unul la subsol”. Numele lui a fost publicat în Monitorul Oficial. Aș fi putut să-l trimit în judecată, dar s-ar fi apărut cu *Legea prescripției*. O faptă, chiar penală, după 30 de ani, nu poate fi judecată. Numai crimele împotriva umanității sunt neprescriptibile și la noi nu a fost votată intenționat o asemenea lege, tocmai pentru a-i lăsa pe vechii torționari nepedepsiți. Tot scandalul cu Priboi sau Vișinescu este o farsă sinistă, care continuă să se joace la televiziune. S-a preferat uitarea și s-a ignorat cine și cum se poate ierta...

– Sunt toate bătăliile împotriva timpului și ale uitării pierdute din capul locului? Dacă nu, ce înseamnă a le câștiga?

– Sunt cauze care au meritat, de-a lungul istoriei, să fie susținute și să nu uităm sfinții, eroii, martirii... cei care s-au devotat și au luptat pentru libertate, fraternitate, împotriva cenzurii și demnității umane... Cine își amintește de Liviu Babeș, studentul care și-a dat foc pe pista de ski de la Brașov? Sau cine știe despre Călin Nemeș de la Cluj, care a înfruntat, cu pieptul deschis, puștile soldaților?

– Cum putem stăpâni ai trecutului nostru? Cum ne putem trăi adevărul până la capăt?

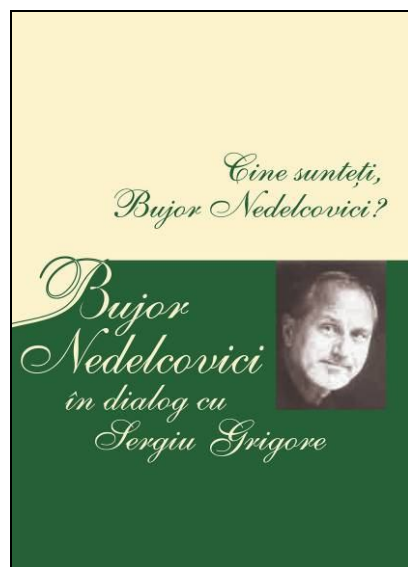
– Stăpâni ai trecutului devenim atunci când dorim să-l cunoaștem, să ne asumăm o responsabilitate pentru faptele și ideile afirmate și să eliminăm minciuna, duplicitatea, viclenia, machiavelismul, ipocrizia. Într-o zi, poți să te privești în oglindă și să-ți spui: „Asta am fost și asta am devenit. Îmi este rușine de mine sau sunt mândru că nu am comis niciodată trădarea de frate”.

– Ca formă de cunoaștere a sinelui și a lumii din jur, în ce măsură ne ajută scrisul să supraviețuim?

– Nu toți sunt dăruiti de a fi scriitori, dar iubitorii de cultură se raportează mereu la *sinele ascuns*. Este un permanent dialog între tine și cultura pe care vrei să o asimilzei. *Logosul* înseamnă ființă și rațiune, dar și Dumnezeu. O singură condiție: curiozitatea de a cunoaște și de a nu muri un ignorant.

– Milan Kundera spune despre personajele sale că sunt propriile sale posibilități care nu s-au realizat. În ce măsură este scrisul, pentru dumneavoastră, o neîmplinire a ceea →

FLAVIA TOPAN

ce ar fi putut să fie?

– Pentru mine personajele sunt invenții ale imaginarului și ale ficțiunii, într-o lume care este posibil să existe. Nu este o neîmplinire a ceea ce ar fi putut să fie, din contră, o împlinire care a existat și a creat o lume aparte și căruia îi aparțin...

– *Spuneți adesea că ați găsit în scris o salvare și un remediu. Ce fac oamenii care nu au darul cuvintelor împlânzite?*

– Da! Scrisul m-a salvat să nu înnebunesc și să nu mă sinucid. În cele mai grele situații, am scris pe un colț de masă, pe un scaun, și, astfel, am eliminat tensiunile interioare sufletești și, în special, mentale. Mulțumesc Cerului că mi-a dăruit un creion pe care să-l țin în mână, chiar dacă până la urmă am ajuns la calculator. Eu nu sunt un șaman, care să dea sfaturi celorlalți, dar cineva a spus: „Iubește și fă ce vrei”. Iubește un copil, un câine, o pisică, cerul incendiat la apus de soare, stelele de pe cer și cocorii care pleacă, strigând, spre țările calde... sau femeia ori băbatul care se află lângă tine...

– *Cum putem face distincția între ceea ce există cu adevărat și ceea ce credem că există? E necesară o ieșire din sine pentru cunoaștere? Ne poate ajuta trecutul?*

– Să nu ne lăsăm înșelați de cei vicleni și cameleoni...Spiritul critic să domine tot ce vedem, ce auzim, ce citim și ce trăim. *Dubito ergo sum*. Îndoiala să ne domine existența, iar trecutul trebuie asimilat, dar nu în detrimentul prezentului și al viitorului... *Istorie, memorie, uitare* e cartea mea de căpătâi, scrisă de Paul Ricoeur.

– *În ce măsură ne creăm singuri, pe noi înșine, și în ce măsură suntem creați de acțiunile celorlalți?*

– Raportul dintre determinism, necesitate și libertate...Nu putem să alegem timpul și locul unde ne naștem. Dar există, în forțele noastre, capacitatea de a nu ne lăsa manipulați, intoxicați, instrumentalizați...Spiritul critic ne îndepărtează de turma care spune întotdeauna „Da!”. Mai întâi, *dubito*, apoi *ratio* și, la urmă, o concluzie, chiar dacă vine în contradicție cu ceilalți. Libertatea de a gândi...liber! Și uneori singur... Libertatea de a spune „Nu”.

– *„Scriu despre dosar și mă scriu într-o biografie pe care o trăiesc ca un spectacol”, mărturișiți la un*

moment dat. Acceptând că viața e un spectacol, în ce măsură suntem actori sau regizori ai existenței noastre? Cine decide rolul nostru în acest spectacol?

– În *Un tigru de hârtie*. Eu Nică și *Securitatea* am parcurs mai multe evenimente din ceea ce am trăit înainte de 1987, când am plecat în Exil la Paris. Era ca un spectacol în care eu eram personaj, narator și autor. În viață, însă, lucrurile se prezintă altfel. Noi suntem și actori și regizori. Depinde de noi dacă regizorul știe să-și conducă actorul în scena vieții și dacă actorul acceptă să fie condus lucid de regizor. Dar Marele Regizor este Providența, ea îi conduce pe amândoi... Este ceva ce ne depășește și se află în transcendent...

– *Dacă toți alergăm pentru „dobândirea unui Absolut și a unui Dumnezeu personal”, cum ne putem afla, în această alergare, menirea primită de la bun început? De unde, cum și când știm că destinul începe să creadă în noi?*

– Destinul se manifestă spre sfârșitul vieții... Grecii erau de părere că destinul este întâlnirea dintre două forțe: *ce ai vrut să faci din viața ta și ceea ce a vrut Dumnezeu să facă din tine*. Sosește o zi când înțelegi că aceste două forțe s-au întâlnit și tu ai cunoscut destinul pe care nu l-ai trădat...

– *Describeți exilul ca fiind un „act de revoltă, un strigăt pe marginea prăpastiei”. Ați primit un răspuns la acel strigăt?*

– Exilul este una dintre cele mai dure probe inițiatice. O moarte și o înviere. Eu am găsit sprijinul în *Jurnalul de exil* (trei volume), pe care l-am ținut timp de câțiva ani... Iarăși m-am salvat în scriitură și în înțelegerea a ceea ce trăiesc... unde trăiesc și printre cine trăiesc... Să nu uităm că Vintilă Horia a scris romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* care a primit Premiul Goncourt – 1960–, dar care a fost sabotat de către forțele comuniste de la București, pentru negarea creativității românești libere.

– *În absența Verbului fondator, cuvintele au devenit de nisip. Le putem reda, oare, tăria și autenticitatea? Cum se poate depăși distanța care desparte gândul de cuvânt?*

– Nu! Cuvântul rămâne cuvânt și el are puterea de mântuire, vindecare, dar și de ucidere. Am văzut recent ce s-a petrecut la Paris cu revista satirică

Charlie Hebdo. Cuvântul și caricatura i-au ucis pe cei care au confundat libertatea de expresie cu blasfemia, chiar dacă niciodată o crimă nu poate justifica un cuvânt sau un desen. Să nu ne jucăm cu cuvintele! Logosul este Cuvânt și Dumnezeu...

– *Cât de grea e povara cerului înstelat, privit din lutul existenței noastre?*

– Cine a spus: „*Cerul înstelat deasupra mea și morala din mine*”?

– *Dacă în celălalt nu ne putem găsi salvarea, singurătatea este un eșec sau o vocație?*

– Celălalt ar trebuie să fie mereu lângă noi. Alteritatea nu este o vorbă goală. Uităm prea repede că nu suntem singuri! Singurătatea poate fi un eșec, dar și o vocație, atunci când este creatoare. Suntem singuri, dar cu gândul și fapta pentru ceilalți...

– *Cum se poate ieși din moartea pe care o purtăm în noi spre a ne regăsi prin iubire? Este cu puțință să învingem „spaima și lasitatea, ascunse atât de adânc în noi”?*

– Este posibil să învingem spaima și lasitatea din noi, dar mai întâi trebuie să fim conștienți și apoi să ducem o luptă de cunoaștere cu noi, pentru a ne elibera de teamă. Frica poate domina un om și chiar o națiune. Este necesar puțin curaj pentru a ne demonstra nouă înșine și celorlalți că numai cu un curaj afirmat ferm putem depăși o situație tragică. Când Papa Ioan a făcut o vizită în Polonia a spus: „*Să nu vă fie frică!*” și, în 1981, a fost revolta declanșată de Solidarnosti. Iov s-a revoltat chiar și împotriva lui Dumnezeu și a primit tot ce i s-a luat de Satana: gospodăria, familia, sănătatea...

– *Dacă semnificația unei cărți nu este dictată cititorului, cât de mult*

poate controla un autor sensul cuvintelor sale?

– Semnificația unei cărți nu este dictată cititorului, dar orice carte are un immanent – fapte, personaje, intrigă – și, până la urmă, un transcendent. Un roman vrea să spună ceva cu sensul la urmă și invită cititorul să înțeleagă sugestia și chiar să contine romanul în imaginarul propriu. Un adevărat roman nu se uită și nici personajele care ne-au zguduit conștiința. Mă gândesc la Dostoievski sau Flaubert și la mulți alții...

– „Starea de contemplație se dobândește numai după ce ai trecut prin infern”. Pe unde trebuie să treci, pentru a ajunge la sine? Cum vă trăiți clipele de contemplație?

– Prin multe încercări inițiatite, multe praguri ale cunoașterii de sine și a lumii, apoi ajungi la contemplație, adică la detașare, seninătate, înțelepciune, puțin umor și autoironie și chiar autoderiziune. Drumul este lung și cere un efort, care de multe ori se întâlnește cu Sisif...

– În eventualitatea unei întâlniri cu sinele, dincolo de oglindă, ce sfat i-ați da unui Bujor Nedelcovici aflat la început de drum în viață?

– Urmează-ți destinul despre care știi încă... puțin. Nu trăda ce a vrut să facă Dumnezeu din tine și nici ce vrei să faci tu din viața ta. Nu abandona, chiar dacă ai ajuns la limita forțelor! Când ești bolnav, ridică-te din pat, fă-ți o cruce și mergi înainte...

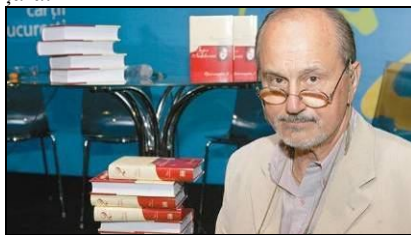
– Cum arată, în câteva propoziții, apocalipsa dumneavoastră personală raportată, vorba lui I. Slavici, la lumea prin care ați trecut?

– ... dacă nu aș fi avut acest parcurs, poate nu aș fi devenit scriitor. Am lucrat 12 ani la muncă de jos, apoi lupta cu editurile și cenzura. Am avut energia și încăpățănarea să transform toate eșecurile în șanse și poate Securitatea m-a împins să mă revolt, să nu accept cenzura, să scriu ca un om liber și tot Securitatea m-a obligat să plec în 1987, în exil, la Paris, unde trăiesc de 28 de ani.

– A existat o rezistență prin cultură în regimul totalitar? Dacă da, în ce a constatat ea? Sau a fost și încă este o prejudecată?

– A fost o rezistență prin cultură, dar mulți s-au iluzionat și nu au trecut la forma deschisă de disidentă și revoltă. Se mulțumeau să strecoare în textele publicate „sopârle”, care uneori erau acceptate, chiar de

Cenzură. Era interzis să scrii anumite cuvinte, de exemplu „biserica”, care trebuia să fie înlocuit cu „monument architectural”. Eram obligați să înregistrăm mașinile de scris la Miliție. Până unde se ajunse la formele inumane ale dictaturii și ale terorii și acum totul a fost uitat și ne consolăm cu... rezistența prin cultură. Câți scriitori au trimis în Occident manuscrisele lor Interzise în țară? Am fost printre naivii care au crezut că pot să scoată o cărămidă din zidul mental și politic ce se construise în țară.

– Cum ați trăit „libertatea euforică” (Mircea Eliade) de după 1989? Simțiți că trăim deplinătatea de noi înșine, așa cum ați visat-o?

– După 1989, am intenționat să mă întorc în țară. Dar imediat am înțeles că vechii nomenclaturişti au pus mâna pe putere și s-au prezentat la alegeri. După 25 de ani, se poate constata un lung șir de eșecuri: oligarhii la putere, justiție ineficace (termene de un an), corupție, luptă acerbă și indecentă pentru puterea politică, scandaluri la toate nivelele, o lume haotică și de neguvernare... Recent, la împlinirea a 25 de ani de la căderea Zidului de la Berlin, am văzut că Petre Roman a fost invitat la Paris. Am avut cu el o lungă polemică în Revista 22 pentru că, întâmplător, am scris care a fost rolul tatălui, Valter Roman, în Spania și România. Nimeni nu este vinovat de faptele săvârșite de părinți. Dar am amintit rolul politic pe care l-a avut cel care a făcut facultatea la Toulouse, specialist în tehnica vidului. Insulte! Acuze! Minciuni. Și iată acum este invitat de onoare la Centrul Cultural de la Paris. Nimic decât un zâmbet...

Poate cu alegerea noului Președinte al României se vor schimba câte ceva. În materie de istorie eu sunt un sceptic optimist...

– Ce părere aveți despre recentele evenimente petrecute la Paris? Mă refer la uciderea jurnaliștilor de la revista satirică Charlie Hebdo?

În romanul *Jurnalul unui cântăreț de jazz* (pag.94-95) am scris, încă din 2011, despre această revistă care de mai mulți ani publică caricaturi ale profetilor Mahomed și Isus. Au primit un avertisment, când localul revistei a fost incendiat. Un polițist stătea în permanență la revistă. Au continuat cu aceleași subiecte, explicându-le și justificându-le prin *libertatea de expresie*, de a scrie și publica, garantate prin legea din 1905 care desparte laicul de religios.

Nimeni nu poate admite o crimă, dar există un raport între cauză (provocare) și efectul criminal. Au provocat, de ani de zile, ironizând anumiți profeti religioși. Satira s-a transformat într-o blafemie, care nu a mai putut fi suportată de populația musulmană din Franța și din lumea întreagă: un miliard și jumătate. Aproape concomitant, s-a produs un atac terorist la un magazin cacher din Paris, care s-a soldat cu patru victime. În 1968, când a fost Revolta studenților de la Paris, se spunea: „Libertatea mea se oprește la libertatea celui alt”. Recent, Papa Francis a spus în Filipine: „Libertatea este un drept, dar care nu poate atinge religia celui alt”. Simpatia pentru Charlie Hebdo a declanșat un marș în Franța, la care au participat aproape 4 milioane de persoane. S-ar fi putut evita această tensiune socială (cu repercusiuni în lumea occidentală și musulmană) și energie consumată inutil. Recent, adică după uciderea caricaturiştilor și jurnaliștilor, *Charlie Hebdo*, în ultimul număr, pe prima pagină, a fost desenat tot...Mahomed. Unul dintre caricaturişti a fost înmormântat în răsunetul *Internaționalei*, pentru că fost comunist, iar publicul a cântat cu pumnul ridicat în aer. S-a dărâmat Zidul de la Berlin, dar zidurile mentale au rămas în picioare și... cu osanale.

Trebuie să recunoaștem că războiul împotriva islamului radical a început între Europa aliată Americii și forțele armate ale Statului Islamic ce se află în Siria, Irak, Pakistan și armatele din Africa conduse de Boko Haram care a făcut numeroase victime și au luat ostateci tinere femei. Dar nu putem râde de oricine și orice...

20.01.2015 – Paris

Vatra veche dialog

pr. Jean-Louis Guillaud

vicar al Bisericii Catolice
Ortodoxe din Franța

(II)

-Care sunt celelalte nume ale familiei Kovalevsky care au jucat un rol semnificativ în evoluția ortodoxiei în Franța ?

-Maxime, care s-a ridicat la ceruri în 1988, a fost mezinul. Era un om de mare finețe, iconograf, teolog, matematician și de asemenea – și mai ales – compozitor liturgic. Lui îi datorăm muzica noastră liturgică. Mai exact, pentru limba franceză (și de asemenea pentru limba germană), el a știut să sonorizeze verbul liturgic. Nu a făcut muzică de dragul muzicii, dar el a plecat de la textul liturghiei și l-a înălțat astfel încât cuvântul divin să pătrundă în inima participantului. Maxime s-a folosit de celulele muzicale ale cântecului gregorian (și de asemenea ale cântecului rus) pentru a duce și pentru a însufleți textele liturghiei în limba franceză, ceea ce permite credincioșilor Bisericii ortodoxe occidentale din secolul XXI să se deschidă mai mult și mai bine transcendenței divine.

Unii i-au comparat pe episcopul Jean și pe Maxime cu Chiril și Metodiu, pentru că ei au transmis, reinterpretat și reînnoit sensul liturgic pentru Occidentul nostru, așa cum cei doi frați Chiril și Metodiu au făcut-o traducând și rescriind liturghia bizantină în chirilică pentru popoarele slave din secolul IX. Și Pierre s-a alăturat apostolatului lor fiind un credincios și un discret slujitor.

-Știu că la Institutul de teologie ortodoxă Saint Denys este un centru de studii care se consacră familiei Kovalevsky, semn al atenției particulare pe care o acordați dimensiunii istorice a acestei familii, semn că studenții dvs. sunt dornici să aprofundeze din ce în ce mai mult cunoștințele lor în ceea ce privește

rolul primordial al familiei Kovalevsky. Dar dacă în zilele noastre, familia Kovalevsky, cu rezonanța sa istorică, este bine cunoscută în Franța, cât de bine cunoscută este în Rusia, țara de origine?

-Numele Kovalevsky are o bună reputație pentru că această familie nobilă a dat Rusiei și Ucrainei oameni de stat, militari, profesori universitari, clerici... Și cei trei frați sunt bine cunoscuți, în sfera Bisericii. De curând, tocmai a fost publicat în rusă la Nijni-Novgorod, jurnalul lui Pierre: *Lumina pascală de pe strada Daru*, care conține note interesante din viața sa în sânul emigrației ruse din 1937 până în 1948. El a redactat nu mai puțin de 2000 de articole, broșuri cărți sau recenzii în limba rusă și unele sunt cunoscute în Rusia.

Maxime este la fel de celebru. Acum doi sau trei ani am asistat în Sud-Estul Franței la concertul unui cor ortodox care venea din Rusia. Am întrebat o însoțitoare despre Maxime, și ea mi-a spus că în parohia Moscovei unde ea era coristă, pentru anumite mari sărbători se cântă *Chérubikon* compus de el în detrimentul altor compoziții mai obișnuite. Opera sa liturgică despre textele slavone este cântată în sânul emigrației ruse, iar el este socotit printre cei mai mari compozitori de muzică liturgică din secolul XX.

Episcopul Jean este cunoscut ca sufletul restaurării Bisericii ortodoxe a Franței care a fost sub autoritatea canonică a Patriarhiei Moscovei din 1937 până în 1953. În jurnalul Patriarhiei, el a putut să dea mărturie de această mișcare și de ortodoxia Bisericii antice a Galilor. După ruptura de Patriarhia Moscovei, imaginea sa a fost puțin pătată de către mărturiile tendențioase și negative date de mediile emigrației în Franța care nu înțelegeau că ortodoxia poate să fie și altfel decât slavă, greacă sau română. Unul din cursurile sale remarcabile – *Tehnica rugăciunii* – a fost tradus în engleză acum mai mulți ani. Opera sa teologică începe să iasă la suprafață, chiar dacă este puțin difuzată. Și poate va fi și mai mult cunoscută în țările slave într-un viitor apropiat.

-Discutând cu dvs. despre Biserica Ortodoxă a Franței, sunt determinat să mă gândesc la vocația ortodoxă a Occidentului. Spun asta deoarece mi se pare că ortodoxia a

devenit un fenomen care a cunoscut o anumită evoluție în Occident, și care devine de interes pentru occidentali. Care este de fapt realitatea? Putem să discernem o vocație ortodoxă a Occidentului la ora actuală?

-Ca francezii cunosc mai bine contextul ortodoxiei în Franța, dar **cred că** putem generaliza fenomenul și pentru alte țări occidentale. În Franța, ca urmare a emigranților greci, ruși, sirieni, români, georgieni, sârbi,... putem estima că sunt între 300.000 și 400.000 de ortodocși, dintre care membri ai Bisericii noastre ortodoxe din Franța care frecventează astfel și bisericile născute în diaspora politică și economică din Occident.

Care este raportul cu ortodoxia occidentală? Episcopul Jean, când voia să abordeze un concept, avea obiceiul să îl definească mai ales în manieră apofatică, ca atunci când îl abordăm pe Dumnezeu, căutând să-L definim prin ceea ce El nu este¹. Și el dădea astfel – în preambulul unui articol pe care trebuie să îl rezumăm – patru *non-definiții* ale ortodoxiei occidentale:

- Nu ar trebui să confundăm Biserica Ortodoxă în Occident cu Biserica Ortodoxă Occidentală. Proviđența divină a vrut diaspora, pentru a răspândi printre popoarele occidentale mesajul luminos al ortodoxiei. Cu toate acestea, a predica ortodoxia este un lucru, și a confunda bisericile din diaspora cu Biserica Ortodoxă Occidentală este un alt lucru.

- Este adevărat că aceste biserici au fost determinate să traducă liturghia orientală în franceză, mai ales pentru ca noile generații născute în Franța să nu se detașeze de Biserica lor de origine. Este o inițiativă laudabilă dar ortodoxia orientală tradusă sau adaptată Occidentului nu formează încă ortodoxia Occidentului care trebuie să exprime de asemenea mariajul conceptelor veșnice cu geniul popoarelor sau al națiunilor.

- Convertirea individuală sau a micilor grupuri de occidentali la →

TUDOR PETCU

Traducere în limba română de autor în colaborare cu Laura Bolohan (Franța)

¹ Exemplu : Dumnezeu este văzut ca : imposibil, de neînțeles, infinit...

ortodoxia orientală nu reprezintă în nici un caz ortodoxia occidentală.

• Sunt pe de altă parte în țările noastre occidentale mișcări ecumenice născute în secolul trecut care permit întâlnirea între diferitele confesiuni creștine și care exprimă dorința arzătoare a unității bisericilor. Este în mod cert un loc de întâlnire a ortodoxiei cu Occidentul creștin, unde ortodoxii au un rol pozitiv de jucat și de dat o mărturie, dar nu este ortodoxia occidentală.

Atunci ar urma să punem următoarele întrebări : *Este întâlnirea din sânul ecumenismului a Orientului și Occidentului ? Este Biserica Ortodoxă răspândită în Occident ? Este Biserica ortodoxă orientală adaptată limbii occidentale ? Este convertirea personală sau a micilor grupuri la ortodoxia orientală ? Nu, nu este nimic din toate acestea, merge pe lângă ea dar nu este.*

Precizând ceea ce ea nu este – era una din metodele sale pedagogice – el putea să propună o definiție: *Ortodoxia occidentală e renașterea, restituirea Bisericilor ortodoxe Occidentului.*

Ea anunță, mărturisește dogmele pe care le mărturisesc bisericile din Orient. Ea recunoaște fără ambiguitate că aceste Biserici au rămas fidele în credința și în tradiția lor Bisericii nedespărțite. Ea aduce penitența sa pentru păcatele sale istorice și pentru deviațiile sale, dar ea își revendică trecutul său apostolic și protecția depozitului său spiritual, canonic și liturgic.

Da, Occidentul are o vocație ortodoxă. El a manifestat-o – cel puțin în Europa – în timpul primului mileniu. Și lumina ortodoxă este cea în care astăzi occidentalii caută să-și rezolve problemele, să vindece angoasele, să construiască propria lor Biserică și prin ea să anunțe mântuirea către popoarele lor. Nu le ajunge să fie occidentali doar în plan profan, ei doresc să fie occidentali și în plan eclezial.

-Un alt subiect care mă interesează foarte mult ar fi următorul: cum se situează Biserica Ortodoxă a Franței în lumea ortodoxă în ansamblul ei? Alfel spus, care este dialogul Bisericii Ortodoxe a Franței cu bisericile care se găsesc în Europa de Est?

Noi am avut și ținem să avem relații frecvente cu toate bisericile

ortodoxe, atât cu cele din Europa de Est, ca și cu cele din toată lumea creștină. Astfel, noi nu suntem izolați, chiar dacă se dorește ca noi să fim puși într-un fel de ghetto ecleziastic. Am revenit recent dintr-un pelerinaj în Etiopia unde l-am întâlnit pe Patriarhul Matias care păstorește destinele uneia dintre cele mai antice biserici creștine. Cu câteva luni în urmă, unul dintre preotii nostri era în vizită la scaunul altei Biserici Ortodoxe.

Permiteți-mi de asemenea să amintesc cititorilor dvs. legăturile care ne-au unit cu Biserica Română. Unul din primele contacte a avut loc

Întâlnirea dintre Patriarhul Iustinian al BOR și Monseniorul Germain de Saint-Denis.

la București în aprilie 1967 între episcopul Jean și Patriarhul Iustinian. Iată ce scria patriarhul într-un mesaj părintesc adresat clerului nostru și credincioșilor noștri la câteva zile după această întâlnire: *Sperăm ca legăturile spirituale dintre noi, ortodocși români și ortodocși francezi, se vor dezvolta din ce în ce mai mult și că astfel, cunoscându-ne mai bine și mai profund, vom putea să stabilim raporturi fructuoase și utile colaborării viitoare, pentru gloria Dumnezeului nostru, slăvit în Trinitate, și pentru întărirea ortodoxiei în lume.*

În semn de unitate, el a dat sfântul mir, și, cinci ani mai târziu, el și-a dat acordul pentru sfințirea episcopului nostru actual, Monseniorul Germain de Saint-Denis, realizată la Paris de trei episcopi români, dând de asemenea Bisericii noastre un statut de auto-nomie în sânul Patriarhatului român.

Aceste legături cu Biserica Ortodoxă Română au durat mai mult de douăzeci de ani până când aceasta a cedat presiunilor ecleziastice și ne-a retras protecția sa canonică. Dar

datorită gestului profetic al Patriarhului Iustinian, noi trăim astăzi în aceleași dispoziții canonice.

În ceea ce ne privește, asigurând întru totul viața interioară a Bisericii, noi angajăm dialoguri frecvente cu Bisericile ortodoxe orientale. Dar dacă ele pot să înțeleagă cu adevărat această aspirație legitimă a occidentalilor către ortodoxie, sunt mai degrabă sfoase și reticente pentru a binecuvânta și încuraja ortodoxia occidentală. Cu toate acestea noi suntem încrezători în providența divină care dă fiecare lucru la timpul său și care va face să crească acest arbore nou, bine înrădăcinat în sol și luminat de soare.

-O mare provocare pentru societățile noastre contemporane este cu siguranță fenomenul ecumenismului. Desigur, după cel de-al doilea război mondial, Europa s-a consacrat necesității dialogului, descoperirii diferențelor pentru ca oamenii să poată mai bine înțelege toleranța și respectul pentru celălalt. Cum ați defini dvs., în calitate de teolog ortodox, ecumenismul? Credeți că este necesar pentru Biserica Ortodoxă, să poate să ajute ortodoxia într-o anumită măsură?

-Dezbinarea creștinilor este anormală. Ea este o consecință a păcatului omului, a disensiunilor istorice, a rănilor nevindecate... și este o binefacere a ~~de~~ **dorim** unitatea Bisericii. Este indiscutabil că dialogul ecumenic angajat mai ales la inițiativa Bisericii Anglicane și a Bisericilor Reformei cu participarea Bisericii Ortodoxe acum aproape un secol a permis o schimbare de climat între creștini. Creștinii au acum relații de bună vecinătate, de ascultare mutuală, de respect. Bisericile s-au apropiat unele de celelate cu adevărat? Această tensiune înspre unitate a dat rezultatele sperate de pionieri în secolul trecut ? Nimic nu este ~~mai~~ sigur.

Episcopul Jean constata astfel că creștinii sunt uniți, în jurul lui Dumnezeu, în jurul lui Hristos, în jurul botezului. O anumită unitate pentru că ortodocșii nu înțeleg învățătura Sfântului Duh ca și ~~romano~~ catolicii, pentru că aceștia nu înțeleg sacramentele așa cum le înțeleg protestanții, pentru că ierarhia are chipuri diferite în diferitele confesiuni... Și, astfel toată lumea

rămâne pe pozițiile sale. Cum să mergem dincolo de această bună vecinătate pentru a lua în considerare o viață în comun? La această întrebare episcopul Jean avea un răspuns categoric: *Doar gustul plenitudinii poate să aducă o soluție. Plenitudinea adevărului, gustul plenitudinii debordante a tradiției creștine, pot singure să creeze climatul în care unitatea bisericilor să fie mai puțin îndepărtată. Să profităm de toată bogăția depusă de Sfântul Duh în Biserică.*

Astfel pentru a fi într-o direcție bună, demersul ecumenic trebuie să vizeze găsirea sau regăsirea plenitudinea Corpului perfect al Bisericii lui Hristos. În acest sens, mi se pare că ecumenismul îi privește pe toți creștinii, de vreme ce noi suntem membri ai a tot ceea ce este Biserica, de vreme ce suntem de asemenea elemente a tot ceea ce este corpul cosmic, universul (*oikuméné*) chemat la transfigurare. Și în acest demers spre unitate, este necesar să evităm izolarea și dominarea : izolarea care este autosatisfacerea, și dominarea care este opresiunea celui alt. Noi încă suntem pe drum pentru că unitatea perfectă este la capătul drumului.

Și unitatea perfectă rezidă în Trinitatea Divină (acolo unde nu este nici izolare, nici dominare): trei Persoane distincte sunt unite perfect, egale între ele, și fiecare le arată, le revelează, le pune în valoarea pe Celălalte.

Dacă ar trebui să dăm un nou suflu mișcării ecumenice, acesta ar fi în direcția pe care am enunțat-o, cea de a ști să urmărim relațiile fraternale, fiecare la locul care îi aparține, întotdeauna cu gustul plenitudinii și cu privirea către Trinitatea prin care totul există.

Eugraph Kovalwvsky.

Miscell@nea

Fericirea lui Pierre Bezuhov

Revizuiind un eseu din viitoarea mea carte, mi-am dat seama că am nevoie de un pasaj din Război și pace, în care Pierre Bezuhov își amintește aprobativ părerea prințului Andrei Bolkonski cu privire la fericirea negativă, singura fericire hărăzită muritorilor. Mi-a luat mult ca să identific acest pasaj, noroc că l-am subliniat (este bun și creionul uneori), se găsește în volumul al IV-lea, în partea a doua, capitolul XII. Pierre Bezuhov a fost luat prizonier și își dă seama că este (aproape) fericit și că a căzut peste o mare idee: ”Adeseori își aminti aici de convorbirea lui cu prințul Andrei și-l aprobă întru totul, numai că-i înțelegea oarecum într-alt fel ideile. Prințul Andrei credea și

spunea că fericirea e numai negativă, dar spunea lucrul acesta cu o nuanță de amărăciune și de ironie. Era ca și cum spunând acestea ar fi vrut să-și exprime un alt gând, și anume că toate aspirațiile sădite în sufletul nostru, năzuințele spre fericirea pozitivă, au fost sădite în noi numai pentru ca, neputând fi satisfăcute, să ne chinuiască. Pierre, însă, recunoștea, fără nici un gând ascuns, cât de îndreptățită era această părere. Privația de suferință, satisfacerea trebuințelor și, ca o urmare, libertatea de a-ți alege ocupațiile, adică felul de viață, reprezentau acum pentru Pierre cea mai mare și mai de netăgăduit fericire a omului. Abia acum și aici, pentru prima oară Pierre putu prețui pe deplin voluptatea de a mânca atunci când ești flămând, de a bea când ți-e sete, de a dormi când ți-e somn, de a te încălzi când ți-e frig, de a sta de vorbă cu un om când ai chef să schimbi o vorbă și să ascuți sunetul unei voci omenești. Satisfacerea trebuințelor – hrană

bună, curățenie și libertate – i se păreau lui Pierre acum, când era lipsit de toate acestea, fericirea cea mai înaltă” (am folosit traducerea veche de la Univers, volumul IV, 1985, p.115).

În opinia mea, fericirea negativă nu este o fericire completă. Mai bine spus: nu este o fericire.

A nu suferi de foame, de sete, a nu fi bolnav, a avea pe ce să-ți culci capul, a avea cu cine să discuți, reprezintă doar condiții minime ale fericirii, dar nu sunt însăși fericirea.

Dacă ar fi cum crede Bezuhov, orice om sănătos, sătul și lipsit de amenințarea unei morți imediate ar cunoaște adevărata fericire. Ceea ce, poate remarca oricine, este fals.

Există, în schimb, o fericire pozitivă, rară, ce-i dreptul. Am mai scris despre ea. Este fericirea de a-ți exersa talentul, vocația cu care te-ai născut.

Cred că orice individ din lumea sublinară are o chemare, un mic / mare talent (pe care este obligat să-l caute singur, talentul nu este evident, nu sare în ochi, trebuie să-l identifice corect).

Și că exersarea acestui talent (muzical, literar, social etc.) oferă momente de fericire. Flaubert a cunoscut (și a scris despre ele) momente de euforie, de exaltare, în care nu intra, zice el, ”elementul sensibil”.

Starea aceasta, tot el precizează, i se părea mai presus de fericire. La ea ajungea prin muncă, prin scris.

Menționez că fericirea lui Flaubert era una activă.

VALERIU GHERGHEL

P.S. În imagine: James C. Christensen: Benediction (Beatus est pisciculus).

Ocean întors

PREMII LITERARE

Nu-mi amintesc ca vreun premiul literar acordat din 1980 încoace, de când sunt și eu parte a lumii literare, să stârnească atâtea adjective și verbe.

De parcă s-a fi întâmplat o minune a lumii, ignorându-se atâtea premii date fără temeieri literare, din tot felul de alte considerente.

Nu-mi face plăcere să-mi amintesc o întâmplare care m-a scârbit și m-a derminat să iau o decizie radicală.

Dau ceasul înapoi, așadar, la un episod cel puțin scandalos, care s-a derulat pe dulcele plai mioritic mureșean, care a scos la iveală nu doar modul imoral ci și inept de acordare a premiilor anuale la Asociația Scriitorilor din Târgu-Mureș, al cărui membru eram.

L-am întrebat, la câteva zile după eveniment, pe Zeno Ghițulescu, președintele juriului în anul cu pricina, ce cărți au fost premiate? Repet, la câteva zile după „jurizare”, „premiere”. Mi-a spus cu seninătate că nu-și amintește. Intrigat, l-am întrebat „Cum așa, n-ați citit cărțile?!”. „Ei, și tu, mi-a răspuns complice, parcă nu știi cum se dau premiile?!” Recunosc, nu știu, n-am fost niciodată într-un juriu pentru premiile Asociației Scriitorilor Mureș și, naiv, mă iluzionam că, măcar, se citesc cărțile pentru a se face ierarhii cât de cât decente, pentru a se acorda premii.

Sigur, ridicolul, neseriozitatea jurizării vin și din metodologia acordării acestuia. Juriul s-a întrunit dimineața, iar la prânz a fost festivitatea de premiere. Felicitările și... dansul.

Mă întreb care or fi fost criteriile, dacă tot nu era timp de lectură. Culoarea copertilor?

Oricum, neserios e să se dea primii și doar dacă autorii își trimit cărțile pentru jurizare. Înloc să fie urmărită activitatea editorială, să se facă nominalizări, să se desemneze juriul pe criterii de competențe (nu anul acesta *Noi* în juriu, vă dăm vouă premii, la anul *Voi*, și ne dați nouă premii!)

A fost unul dintre motivele pentru care, ceva mai târziu, ne-am transferat la Asociația Scriitorilor, filiala Cluj, Mihai Sin, Valentin Marica, Răzvan Ducan, subsemnatul. Ideea premiilor pe cumetrie nu validează valoarea, ci impostura. I-am

lăsat, cum se spune, în plata Domnului, pe iubitorii de premii „la colecție”, pentru că ele, până la urmă, nu înseamnă mai nimic. Premiată sau nu, valoarea rămâne. Iar nonvaloarea rămâne de... culoare!

Practicile... curente au dat repede de înțeles că ai acces la premii mai ales dacă faci parte dintr-o trupă, grup, chibuț. Altfel, slabă nădejde. Oricum, privilegiile grupului sunt extinse, nu se rezumă doar la premii, ci și la alte beneficii, inclusiv materiale, la cronici asigurate etc. Altfel, ușor ești pus la zid. Echipa de zgomote intră repede în rol și maculează, la ordin, orice.

Iar judecățile prin omisiune fac parte din același arsenal ipocrit. Mă gândesc și la autorii mureșeni, complet uitați de „istorii literare” în circulație.

Nu departe de regulile nescrise ale grupului sunt și respingerea oricărui colaborări cu publicații literare, pentru a nu se supăra careva din gașcă. Am destule exemple ale unora care ar fi colaborat, de pildă, la „Vatra veche”, dar le era frică să nu supere pe nu-știu-cine de la „Vatra”.

O astfel de degradare a vieții literare în ansamblul ei a făcut posibil și scandalul din juriul Premiului Național „Eminescu”, acordat în acest an lui Gabriel Chifu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

Scandalul scoate la lumină nu doar multe din relele din culisele acestui teritoriu, ci și multe frustrări, așteptări înșelate, o explozie de acuze vehemente, care păreau imposibile, îndreptate împotriva președintelui Uniunii Scriitorilor și totodată președinte al juriului pentru acordarea Premiului Național „Eminescu”. Cine să arbitreze acest “meci” între juriul

format din Nicolae Manolescu, Ion Pop, Mircea Martin, Cornel Ungureanu, Al. Cistelean, Ioan Holban, Mircea A. Diaconu și cei care cer „dreptate pentru poezie”!?

Cei care au adus acuze foarte grave: juriul s-a compromis moral, profesional și e iz de penal în cazul lui Nicolae Manolescu, fiind vorba de bani publici pentru acest premiu – ori cei care au stat pe margine prudenti, pentru că, nu-ia așa, cine-i surd, orb și tace, trăiește o mie de ani în pace!

Pentru unii, oricum, “incidentul” a mai dezmoștit puțin viața literară, în unele locuri băltirea aducând mirosuri de nesuportat.

Totodată, e pentru prima oară când se fac public trimiteri fără echi-voc spre felul în care a ajuns în fruntea Uniunii Scriitorilor, la al treilea mandat, Nicolae Manolescu

Ar putea lua amploare scandalul încât să fie forțate noi alegeri, înainte de încheierea mandatului lui Nicolae Manolescu?

Interesantă va fi și poziționarea Uniunii față de cei care au avut un pic de îndrăzneală, un soi de curaj sinucigaș, și care nu acceptă ca revendicarea dreptului la opinie să fie taxată ca un delict, soldat cu excluderea.

E greu de anticipat care va fi scorul acestui meci, dacă vor fi prelungiri, dacă se va rejuca meciul, în varianta în care s-ar găsi temeieri ca premiul să fie retras, ori dacă juriul, așa cum au cerut mai multe voci, își va da „demisia de onoare”?!

Cel mai șifonat din toată această afacere va rămâne Gabriel Chifu, care a fost stigmatizat, etichetat în fel și chip – poet mediocru, minor! (Al. Dobrescu)

Până la urmă, totul va trece ca un foc de paie. Nici cenușă prea multă nu va rămâne. Dau năvală peste noi alte chestiuni arzătoare la ordinea zilei. Românul uită repede.

Și-apoi, de ce-ar arăta viața literară altfel decât viața politică?

NICOLAE BĂCIUȚ

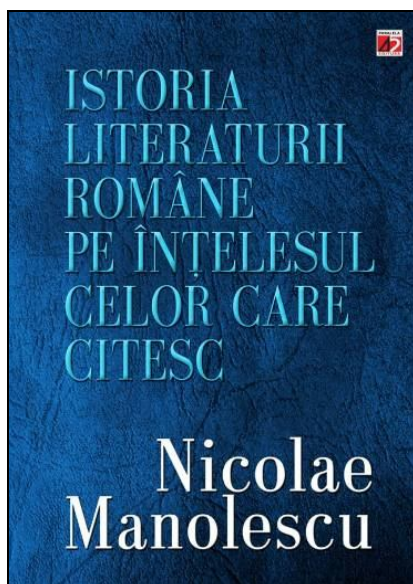
Puncte de vedere

Mojicii de castă. Premiul Național Mihai Eminescu

Desigur, după amputarea Premiului Național Mihai Eminescu prin acordarea unui om care nu îl merită, de către un juriu de obediență crasă, sub bagheta unui om căruia nu îi mai ajunge, mi-am amintit o situație similară. Când Adrian Păunescu l-a făcut pe cântărețul lui, de altfel talentat când avea doar o chitară, Victor Socaciu, parlamentar, i-am spus poetului că și-a făcut calul senator. L-am enervat, firește, ne-am certat, dar ne-a trecut. Acum, Nicolae Manolescu și-a făcut calul senator. Desigur, cu un bemol față de exemplul precedent. Dar lucrurile cad la fel.

În cazul de față, România nu mai are niciun premiu literar credibil. Asta nu înseamnă că eu dacă spun asta o spun laolaltă cu anumiți tineri poeți indignați zilele acestea, dar după ce au supt bani buni de la USR pe filieră cenaclistă, pe alte filiere, specifice jocurilor de același fel. Sunt cei care fac topuri, sunt cei care aleg ce s-a scris mai bine într-un an de zile, necitind, de fapt, nici jumătate din ce s-a publicat ca frecventabile. Nu îi acuz de nimic, sunt doar niște păsări de curte cărora din când în când li se ridică gardul. Încearcă și ei să trăiască de fapt pe același tipar pe care îl impută altora. Doar că mai vocal decât alții. Și mai imatur.

Cât despre articolele din istoriile lui Nicolae Manolescu, din *Istoria critică a literaturii române*, remarcabilă și fundamentală (dar pentru altceva) cele despre Horia Gârbea, Gabriel Chifu sau Călin Vlășie nu cred că le-a luat nimeni în serios. Fiecare rezolva o cumetrie. Mai sunt câțiva. Recent a apărut un util compendiu pe înțelesul cititorilor, o carte de 364 de pagini, plăcută la lectură. O pagină și un sfert are Gabriel Chifu. Dimitrie Cantemir are vreo 10 rânduri. Acum, revenind la criteriu, probabil autorul s-o fi gândit că fiind o carte dedicată cititorului neprofesionist, acesta nu îl va citi pe Cantemir. Dacă mă va convinge că îi va citi pe Chifu și Gârbea, îmi voi pune eu însumi probleme de criteriu. Faptul că sunt în viață e un criteriu solid? Mă îndoiesc. În postfața compendiului, destul de deșălat, de

altfel, autorul afirmă că în viața de toate zilele, îmi place să fac cadouri. În critică, nu.

Cartea ne asigură că și în critică îi place să facă anumite cadouri iar acordarea Premiului Eminescu legiferează cele spuse de remarcabilul critic. Ultimul scriitor tratat în compendiu (aprox. o pagină) e Horia Gârbea.

După, nu mai e nimic în literatura română.

E adevărat că până aici nu există ratări notabile de autori, ci mutări de reumă față de unii în raport cu istoria precedentă.

Există unii, însă, umflați, autori de dicționar (în terminologia dumnealui), care ar fi meritat cel mult un rând-două într-un total de 364 de pagini. Se vede că în viață (și în critică) se fac daruri.

Ce mi se pare mai trist e că toată pleiada de critici din juriu a acceptat această abatere de la spiritul critic.

Eu știam că dacă ceva nu înseamnă spiritul critic, atunci unanimitate nu înseamnă.

Mircea Martin, Al. Cistelean au acceptat așa ceva. Și, Dumnezeule, sunt prima linie a criticii literare a acestei țări.

Încep să mă felicit tot mai tare că am plecat din țară într-un fel de tristețe.

Încep să mă felicit și pentru faptul că nu sunt în topuri, că nu îmi sunt citite cărțile cum trebuie, că nu le menționează nimeni când apar.

Laudele lor desigur m-ar mârni peste măsură.

DARIE DUCAN

Câteva idei asupra cărora merită revenit

L-am acuzat pe Nicolae Manolescu de compromis critic înaintea altora, arătându-i și meritele, enorme, mult mai mari decât dezertările de la principiu. Când am afirmat că în *Istoria critică a literaturii române* și în compendiu ei anecdotic *Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc* au pătruns autori ca Gârbea, Chifu, Vlășie, adică aparatnicii și editorul (ca în *commedia dell'arte*) - asupra cărora planează suspiciuni de merit - chiar și judecând cu logica folosită de critic în tratarea celorlalți scriitori - mi-a scăpat din vedere un aspect: acela că noi putem observa azi alăturarea frapantă de autori valoroși și autori față de care criticul își plătește datorii omenеști tot grație unui merit al lui Nicolae Manolescu. E meritul de a fi avut curajul să scrie o istorie precum aceasta, supusă flagrantului vieții. De la unii critici care se ridică acum împotriva lui pare că nu te poți aștepta nici la atât, întrucât nu li se vede încă structura. La ce să te raportezi când le citești cronicile? - e foarte adevărat ce spune Nicolae Manolescu - de un prezenteism periculos actului critic. Dacă un critic nu are o carte fundamentală (și de care să se îndoiască el însuși din considerente imunitare) și se manifestă numai prin cronici, raportarea la un nucleu lipsește. Și astfel se creează un fel de manierism. Au tot timpul din lume să își scrie cărțile fundamentale, e adevărat, dar defectele lui Nicolae Manolescu, cel puțin cele care implică o fluctuație umorală neplauzibilă, sunt vizibile datorită clarității de perspectivă. Clasicizării, cu alte cuvinte. Și, e drept, critica se clasicizează nu mai repede, ci mai definitiv decât alte genuri pentru că ulterioarele ei redescoperiri sunt dificil de smuls epocii istorice. Faptul de a nu avea greșelile lui nu îi face pe ceilalți critici să nu aibă, probabil, unele mai mari. Doar că, e drept, nu pe bani publici. Ele încă nu se văd pentru că nu e ora bilanțului, ci doar ora reglării de conturi. A fi tânăr nu e o tipologie (tot ca în *commedia dell'arte*), ci o gratuitate. Un termen superfluu sub raport critic, fără →

DARIE DUCAN

valoare. Desigur, însă, vârsta e un depozit de mentalitate, doar că nu depozitul contează, ci tocmai mentalitatea. Nuanța aceasta pare să scape discursului public al multora, în aceste zile.

Eu personal sunt membru al Uniunii Scriitorilor de la 19 ani și, dacă nu mă înșel, cred că sunt cel mai tânăr membru din istoria acestei instituții. Și cred că președintele ei, domnul Nicolae Manolescu, ar trebui să își dea demisia. Dar nu pentru că e bătrân, ci pentru că e incorect. Pentru traficul de influență practicat în formă continuă de ani de zile.

Dacă ar fi ceva care să mizeze pe tinerețe, și ar putea să o facă, acela eu aș fi. Dar cred că e un argument nesimțit și, cum am spus într-un articol precedent, o idee preconcepută pe care nu am găsit-o (culmea) la Nicolae Manolescu, ci tocmai la Claudiu Komartin. E o idee la prima mână, nedigerată. De aceea criteriul vârstei e grosolan și neigienic.

Ca dovadă, critici semnatori ai protestului, Paul Cernat (critic foarte bun) și Mihai Iovănel (care nu a semnat protestul) au început pe facebook să bălăcărească versuri ale lui Gabriel Chifu, e adevărat, versuri slabe, dar nu asta ne interesează acum.

Orice autor are și versuri proaste. Inclusiv autori cu premii infinite mai mari decât cel pe care l-a luat, pe cumetrii, Gabriel Chifu.

În acest moment, când faci asta, nu mai ești semnatar cu opinie în nu știu ce listă, ci undeva mai jos. Nu era despre igienă vorba? Așa ceva nu se face. Dar, în inerția facebook, te ia valul. Te ia wall-ul.

Ei bine, dacă ești un critic adevărat, te abții. Dintr-o mare amorfă i se pot vedea greșelile lui Nicolae Manolescu tocmai pentru că e deja clasicizat.

La ceilalți, oricare ar fi părerea lor, există numai iluzia perspectivei. Nici măcar ei nu au un relief asupra scrisului lor.

Pentru asta e nevoie de o sinteză, iar unii au numai umori momentane. Pentru a scăpa de această iluzie a perspectivei, cred că trebuie să ne citim pe noi ca pe o străină gură. Fericită formulă în acest război al facebook care e, de fapt, oralitate în scris.

Paris, 20 ianuarie 2015

Un kalasnikov politicos

Încercând să aduc, pe facebook, o nuanță dialogului legat de protestul *O modestă propunere* inițiat de poetul Claudiu Komartin, m-am trezit jignit, gratuit și nedrept, de o poezie pe care, de altfel, o prețuiesc, Anca Mizumschi. Reproșul? Că din cauza oamenilor ca mine Nicolae Manolescu e președintele Uniunii Scriitorilor a nu știu câta oară. (Dacă îmi amintesc eu bine, la ultimele alegeri mi-am exprimat opinia în legătură cu Dan Mircea Cipariu, care nu cred că merita, dar era cea mai puțin sinistră variantă de Klaus Iohannis a momentului respectiv, contra cumetriilor - desigur, doar ca să vină alte cumetrii). Când confundăm solidaritatea cu unanimitatea, suntem la fel de în afara spiritului critic precum cei pe care îi acuzăm că au renunțat la el. În rest, rămân jihadismul lumii literare, inerția și neacceptarea vreunei nuanțe. Fără nuanțe, cădem înapoi. Și pare că vrem doar să preluăm noi puterea, nu să restabilim adevărul, lucru, de altfel, evident. Avem modelul trist al lui Geo Bogza care, după îndrăznelile din tinerețe, care și azi se citesc cu plăcere, a ajuns academician socialist, coleg de fotoliu cu savanta de renume mondial.

„...credem că un nou juriu, compus din scriitori mai tineri decât cei care urmează să fie premiați, ar vedea poate relieful valoric în linii mai juste.”

Se afirmă în acest protest al poetului Claudiu Komartin, un poet talentat, peste media poeziei care se scrie azi în România. Cu tot respectul față de poet, acest demers este o porcărie. Nu are nici măcar plauzibilitatea istorică a unui protest analfabet ca al lui Sorin Toma, din perioada proletcultistă (unii spun că

ar fi fost scris de Miron Radu Paraschivescu). De ce spun că e neplauzibil? Din simplul fapt că atribuie criteriul de vârstă (absurde și penibile) unui demers care se vrea estetic, de igienă critică. Și vine la adresa unor oameni care au eliberat poezia de ariditatea proletcultismului mult mai inteligent, în anii 60. Adică unei încercări de atragere a *liberatorului* Ceaușescu de partea tinerilor, ca să nu mai poată da înapoi, spre realism-socialist, Claudiu Komartin îi opune pur și simplu criteriul vârstei, brut, fără nuanțe, fără sentiment istoric. Imaturitatea e a domnului Goe. *Eu vreau să vie!* Nu pot fi de acord cu așa ceva, chiar dacă nu îmi place decizia juriului, chiar dacă o consider injustă, omorând ultimul premiu credibil din România. Nu cred în nicio formă de jihad literar doar ca să ne instalăm noi acolo.

„Vă propunem ceea ce ni se pare a fi singura posibilitate de reparație morală după o asemenea eroare: demisia de onoare din juriu, în bloc.” [...] „e dificil pentru un critic să evalueze anvergura reală a unui poet din generații subsecvente lui.”

În fond, acțiunea de *ilegalist* a lui Komartin e penibilă. Nu poți fi și ilegalist și oficial (în termenii a ceea ce înseamnă asta în epoca noastră.) De ce au semnat însă atâția scriitori de real talent apelul? Unii din convingere, unii pur și simplu la pachet, alții din inerție literară. Am văzut, în timpul din urmă, inerția câtorva sute de mii de oameni, în altă direcție. Ea de ce nu ar putea fi și o boală literară când e vorba despre câteva zeci? Cred că principiul greșit al lui Nicolae Manolescu e unul de tip comunist. A primit Gabriel Chifu premiul cu Mircea Cărtărescu printre contracandidați? Oricum ar fi, Nicolae Manolescu se contrazice (doar dumnealui a spus că Mircea Cărtărescu e cel mai valoros scriitor contemporan). Nu a acordat un premiu din motivul că Mircea Cărtărescu ia toate premiile și ar fi cazul să mai dăm și altora, iar dacă se poate să mai cârpinim o cumetrie, de ce nu? Și ce dacă ia toate premiile? Dacă Mircea Cărtărescu e cel mai bun, să le ia pe toate. Felul acesta socialist de a împărți un merit estetic se întâlnește perfect cu ilegalismul lui Claudiu Komartin. Gândirea e de același tip: cărați-vă, ca să venim →

DARIE DUCAN

noi, că suntem mai tineri. Mi se pare că nu e nicio diferență de comportament. Nu ajunge criteriul vârstei, din contră, când pui accentul doar pe el, decazi. Mă tem că poezii tineri au cam îmbătrânit. Și cam devreme. De ce nu vreau și acum să vină alte cumetrii, dacă la alegeri l-am susținut pe Dan Mircea Cipariu? Pentru că acolo era vorba despre niște alegeri democratice și criteriul vârstei, deși exista, putea avea încadrare personală, prin vot. Aici nu mai are, aici e pur și simplu un kalașnikov politic. Confuzia e mare la nivelul epocii. Nici Domnul Goe și Tipătescu, dacă s-ar fi întâlnit, nu ar fi avut de unde să știe că sunt personajele aceluiași.

Inflamarea textului spre realitate

Am citit textele importante, ale confrăților de literatură, despre situația Premiului Național Mihai Eminescu, *Opera Omnia*. Nici nu am folosit până acum această specificare, deoarece *omniștii* au acaparat toată discuția, făcându-i invizibili pe cei cu opera aflată la debut, și care, poate, meritau un licăr de vizibilitate, dacă nu chiar poate ar fi trebuit să aibă o opinie în legătură cu premiarea lui Gabriel Chifu. Păreau mai îndreptățiti, în orice caz, să spună ce cred, decât cei care vor să ajungă ei în acele scaune cu orice preț. Era mai mult în joc viitorul lor decât al lui Florin Iaru, cu care lucrurile sunt clare. Și care are onoarea de a fi printre foarte pușinii nebuni lucizi de azi. Când lucid, când semnatar.

Așa cum textul lui Dorin Tudoran, *Un software numit natura umană*, mi s-a părut, de departe, cel mai corect, cel mai absurd mi s-a părut a fi al lui Radu Vancu. *Când Criticul compromite Critica. Și, la pachet, Uniunea*. Ca și în cazul textului pedant și cu dintele semnalării fugare (negative) în compendiul lui Manolescu, cel al lui Komartin, Radu Vancu face aceeași greșală: se revoltă când e îndreptățit să se revolte, dar revendicările și felul în care pune problema basculează în cu totul altceva. Oricine va citi textul lui Komartin peste 20 de ani, fără să citească nuanțările celorlalți, va fi convins că e o revendicare de vârstă. Ceea ce și e. Să ne reîntoarcem la textul lui Radu Vancu:

"Începând de alaltăieri, dl Gabriel Chifu este așadar „cel mai avansat teoretic și mai influent poet român de după al doilea război mondial” – fiindcă așa spune Mircea Cărtărescu că ar fi Mircea Ivănescu. Al cărui egal, iată, prin decizia lui Nicolae Manolescu, dl Gabriel Chifu tocmai a devenit.

Gabriel Chifu este, de alaltăieri, egalul lui Gellu Naum. Fiindcă amândoi sunt laureați ai premiului Eminescu, firește. Unul dintre cei mai mari profesori postbelici, Ion Vlad, îmi spunea cândva, cu pasionalitatea care-l caracterizează și la 80 de ani, că Gellu Naum e poetul nostru fundamental, mai poet chiar și decât Eminescu. Prin premiul Eminescu, Gabriel Chifu a ajuns și el mai poet decât Eminescu."

Nu vreau să reiau ce a spus Dorin Tudoran, cumva că dă bine pe hârtie, așa, ca un baroc în foaie, nicidecum ca o realitate a simetriilor, un premiu nu e un scor de 1 la 1 cu un mare poet anterior. Deși, în termenii aceștia fotbalistici se gândește, din păcate, cu toată universitatea de subtext. Și încă ceva. Înțeleg foarte bine ce a însemnat Mircea Ivănescu pentru Radu Vancu, contribuția sa la redescoperirea poetului e una remarcabilă și de neignorat. Dar tocmai de aceea mi se pare că Mircea Ivănescu nu avea ce căuta în silogismul pueril al lui Vancu, observat foarte bine de Dorin Tudoran. Pentru că o subiectivitate de acest tip aduce o fisură. Decredibilizează. Cam la fel ca jenantele deraieri ale lui Ion Bogdan Lefter spre târgovișteni, când vorbești despre orice altceva cu dumnealui. Să nu ducă la un eșec de acel tip, spun.

Nu revin asupra caracterului demonstrat de Nicolae Manolescu. Pe lângă caracterul dumnealui, câți bani ar mai trebui să pun ca să iau o Dacie nouă?

DARIE DUCAN

Spovedanie

O știu prea bine
și n-am nicio îndoială
cu mine sau fără
Pământul rămâne la fel de rotund
și își exercită sfidător mișcarea de
revoluție
cu aceeași exactitate enervantă
cu mine sau fără
oamenii își trăiesc la fel
dramele
sau fericirile
acelea mărunte ori cele
de pe muntele lor
și totuși Doamne
eu nu pot trăi fără mine
(cum nici fără de Tine)
îmi sunt prea necesară (nu și suficientă)
destul de dragă și uneori
mi-e dor de mine așa cum sunt
un pic zevzecă
o țară plecată
călătorind cu juma' de bilet
dintr-o iluzie-n alta
(nu n-am crescut de ajuns
cât să merit bilet întreg
nici aripi nu mi-au crescut
cât să-mi iau zborul din mine)

în rest
cum mă știi
nu mai iau lecții
nici de iluzii nici de
singurătate
(paharul acesta l-am tot băut)
îmi pun mânuși de catifea
atunci când umblu cu mine
nu cumva să mă zgârii
nu cumva să mă vatăm
mă laud nemernic că Te iubesc
dar n-aș fi în stare să urc pe Cruce
în locul Tău
(eu Crucea o port la gât
mi se pare
mult mai rezonabil)
nici să-Ți privesc
răstignirea în ochi
la primul cui aș leșina
sau m-aș lepăda ca Petru
nu de trei ci de zece ori
apoi aș plânge
la fiecare cântat
al cocoșilor

acestea Doamne voiam să Ți le spun
cu părere de rău că poate
am mai bătut un piron
că poate
Ți-a mai curs o lacrimă
acestea voiam să Ți le spun
chiar dacă Tu toate
le știi

FLORENTINA LOREDANA
DALIAN

Aniversări – 80

(I)

-La 80 de ani, când privești înapoi, în timp, nu e ușor să detectezi reperatele decisive în devenirea ta. Și, totuși, care au fost momentele de cotitură în cele opt decenii de viață?

– Nu e ușor deloc să privești înapoi, în timp, la 80 de ani. Calea este lungă, meandrică și spinoasă, pentru a putea detecta reperatele decisive din viața mea. Ele au fost multe și preștițe: unele bune, altele mai puțin bune, favorabile sau nefavorabile, cu bucurii, dar și cu destule momente de cumpănă. Va trebui să mă rezum la doar câteva, altfel s-ar putea scrie un roman!

Momentele de cotitură au apărut chiar în primii ani de viață: războiul, tata pe front, eu la oi mai mult decât la școală, unde tot nu aveam ce învăța mare lucru în cele patru clase primare făcute la școală ungurească, în perioada când Ardealul de Nord era sub ocupație horthystă. Abia clasa a V-a am făcut-o la școală românească.

Primul mare moment de cotitură, care avea să-mi schimbe radical viața s-a întâmplat în toamna anului 1946. Atunci, printr-o întâmplare cu totul și cu totul nepevăzută, am ajuns elev în clasa I a Liceului „Petru Maior” din Reghin. Altfel destinul meu era acela de a rămâne acasă, să moștenesc averea adunată de tatăl meu, care s-a adăugat la cea adunată de bunicul, să devin gospodar de frunte în Săcalu de Pădure. Noroul meu a fost unchiul Mihai, fratele cel mai mic al tatii, care și-a dat demisia din magistratură – a fost judecător la Timișoara -, s-a mutat la Reghin, unde și-a deschis un birou de avocatură. El l-a lămurit, cu greu, pe tata să mă dea la școală.

Un al doilea moment cred că a fost cel din toamna anului 1959, când am devenit elev în anul I al noii Școli Pedagogice Române din Reghin. Nici prin gând nu-mi trecea să mă fac dascăl. Voiam liceul, dar acesta era la Târgu Mureș. Tata voia însă fiu aproape de casă. „Dacă nu vrei să mergi la Reghin, atunci stai acasă”, mi-a spus el. Nu am avut de ales. Se spune că în tot răul este și un bine. De data asta a fost însă mai mult bine. După patru ani am ajuns învățător în Platonești, un sat aparținător comunei Sârmaș, din fostul raion Toplița. Era o școală cu un singur post, așa că am devenit „învățător-director”! Un al treilea moment s-a întâmplat repede,

Vatra veche dialog

Ilie Șandru

E greu, tot mai greu să vorbești astăzi despre sentimentul istoriei, cu atât mai mult despre patriotism și naționalism.

după doar vreo câteva zile, în prima duminică după ce m-am prezentat la post, când l-am dat afară din școală pe un activist – ori secretar? – de partid, de la raion, care m-a trimis să adun oamenii la o ședință. Dar ei erau la biserică. Iar eu i-ar replicat tovarășului că sunt directorul școlii, nu om de serviciu la primărie, și l-am dat afară. Am fost mutat disciplinar la Bilbor. Din nou proverbul cu răul... Fiindcă iarăși a fost mai mult bine... Nu auzisem de Bilbor până atunci. Am ajuns cu greu, cu trenul forestier și vreo 6 km pe jos, prin pădure. La Bilbor școala era însă o clădire impunătoare, în stil românesc, cu un colectiv didactic numeros, aproape toți tineri.

Viața grea la Bilbor, un sat izolat în creierul munților, la peste 1000 de metri altitudine. Doar pădure, iarbă și vite. Încolo nimic! Oamenii mai adunau câte un car de material lemnos cu care plecau „pe țară”, adică spre Câmpie, în zona Reghinului, întorcându-se acasă cu câțiva saci de grâu și de porumb. Nu te-ar fi luat cineva în gazdă și să-ți dea și de mâncare, pentru nimic pe lume! Răbdam de foame zile întregi! Noroc că mai făceam rost de câte o pâine neagră și uscată și slănină sărată de la magazinele forestiere. La Bilbor m-am căsătorit, tot cu o dascăliță, Paula Tănase; la Bilbor mi s-au născut și cei doi copii: Dan și Paul-Ilie; din Bilbor am plecat în armată și tot acolo m-am reîntors, după doi ani în slujba patriei. Și tot din Bilbor am plecat la Iași pentru a

susține examenul de admitere la Univrsitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Istorie-Filozofie, Secția Istorie- Limbă și literatură română, pe care am absolvit-o în 1965.

La Bilbor am avut șansa de a găsi în viață pe doi dintre frații lui Octavian C.Tăslăuanu: Petrache Tăslăuanu, fost învățător, și Cornel Tăslăuanu, fost primar. Dar am cunoscut-o și pe o nepoată a sa, Adelina Cruceanu, învățătoare, care preda Limba și literatura română. De la ea am auzit prima dată de numele lui Tăslăuanu și de prietenia sa cu poetul Octavian Goga. În podul casei lui Cornel Tăslăuanu am găsit o comoară: colecția revistei „Lucaefărul”, de la Budapesta și Sibiu. De atunci mi-am propus să fac totul pentru a-l scoate din negura uitării și să-l readuc în atenția generațiilor de azi pe cel care și-a legat numele de „Lucaefărul”, timp de aproape un deceniu și jumătate(1902-1914); de ASTRA, Octavian C.Tăslăuanu, patriotul și omul politic, care a făcut parte din generația marilor bărbați ai României care au trudit pentru a se realiza marele vis al unității naționale și statale a românilor. Așa avea să apară, în 1997, volumul *Pe urmele lui Octavian C.Tăslăuanu*(Editura Petru Maior, Târgu Mureș), iar după 15 ani, în 2012, a apărut ediția a doua, revăzută și adăugită(Ed. Nico, Târgu Mureș). O.C.Tăslăuanu a devenit apoi și unul dintre eroii romanului *Peste hotarele timpului* (Ed. Nico, Târgu Mureș, 2013). Cred că și acesta a fost unul dintre momentele care mi-au marcat viața.

Un alt moment de cotitură l-a constituit toamna anului 1961, când am fost transferat în funcția de director al Casei raionale de cultură din Toplița, iar din anul următor, odată cu despărțirea culturii de învățământ, am devenit secretarul Comitatului de Cultură și Artă al raionului Toplița, funcție în care am rămas până în 1968. la înființarea județelor. Atunci am reîntors în învățământ, pe o catedră de Limbă și literatură română de la Liceul teoretic din Toplița. Așadar am devenit toplițan, orașul în care locuiesc de peste 50 de ani. Știam că la Toplița exista Mănăstirea Sfântul Ilie, ctitoria întâiului Patriarh al României și al Bisericii Ortodoxe Române. →

NICOLAE BĂCIUȚ

Tot prin intermediul unchiului Mihai l-am cunoscut pe Preasfințitul Dumitru (Emilian) Antal, nepot de soră al Patriarhului, care era starețul mănăstirii. Iar dacă Bilborul m-a îndemnat să-l scot din anonim pe O.C. Tăslăuanu, Toplița m-a îndemnat să-l readuc în actualitate pe Patriarhul Miron Cristea. Asta cu atât mai mult cu cât din 1929, când la Ed. Cartea Românească, București, a apărut volumul lui Ioan Rusu Abrudeanu **Patriarhul României Dr. Miron Cristea, Înalt Regent**, vol. I, nu s-a mai scris nimic despre el. Iar vol. II nu a mai apărut niciodată.

Astfel, în 1998, cu ocazia aniversării a 130 de ani de la nașterea Patriarhului și organizarea primei ediții a Zilelor Miron Cristea, împreună cu regretatul prieten, scriitorul Valentin Borda din București, am tipărit vol. **Un nume pentru istorie: Patriarhul Miron Cristea** (Ed. Petru Maior, Târgu Mureș). După zece ani am tipărit ediția a II-a, revăzută și adăugită (Ed. Grai Românesc a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, Miercurea Ciuc).

Ar mai trebui să spun totuși, ca fiind un dintre momentele care mi-au marcat viața, anul 2005, când Consiliul Local Municipiului Toplița mi-a acordat înaltul titlu de **Cetățean de Onoare** al municipiului Toplița.

Poate ar mai trebui să adaug că după o experiență de 15 ani de ziarist profesionist, în 1990, m-am reîntors la catedră timp de 18 ani, până la 73 de ani, când m-am pensionat, după 55 de ani de activitate. Cam acestea ar fi, foarte pe scurt, reperatele, să le zicem „decisive”, care mi-au marcat existența de până acum.

- *Ce n-ați mai face dacă ar fi să dați ceasul înapoi? Și pentru ce ați vrea să aveți un buget mai mare de timp?*

- De ceea ce am făcut din propria voință, conștient deci, nu cred că regret pentru ceva, de care să-mi fie rușine. Nu aș mai face unele din cele pe care le-am făcut fără voia mea. De exemplu, nu aș mai vrea să rabd niciodată foamea și frigul pe care le-am răbdat la Bilbor, în primul an de învățământ. Dascălii de azi ai Bilborului nici nu pot crede că acolo s-a întâmplat așa ceva acum mai bine de șase decenii. În sfârșit, nu aș mai vrea să fac armata pe care am făcut-o

timp de doi ani, între 1955-1957. Am avut norocul să fac armata la regimentul de artilerie grea a Corpului 52 Armată, Craiova. Artileria este o armă foarte frumoasă. Să conduci focul asupra unor ținte ce se află la 10-15 km, cu proiectile de peste 60 de kilograme, este o adevărată artă. Însă mizeria și foamea pe care le-am îndurat acolo, mai ales în primul an, când nu am văzut pâinea, ci doar mămăliga și arpacașul, nu aș mai dori să le mai îndur niciodată.

În ce privește timpul, el este și prietenul, dar și dușmanul cel mai feroce și neiertător al omului. Fiecare om ce se naște are un „buget” al său de timp. Niciunul dintre noi nu îl știe însă. În ce mă privește „bugetul” meu s-a cam epuizat. Iar dacă aș dori să-mi mai dea Dumnezeu un „supliment de buget” de timp, l-aș folosi pentru a scrie ceea ce nu am scris. Fiindcă eu am debutat în literatură abia la 60 de ani, vârstă la care mulți dintre scriitorii sunt consacrați, au deja un nume în literatură. De atunci, din 1995, am scris într-un ritm susținut, încercând să recuperez ceva din ceea ce am pierdut. Nu voi reuși însă niciodată.

- *Aveți mereu nostalgia locurilor natale. Ați scris și o Monografie a satului Săcalu de Pădure. Cât și cum duce cu el scriitorul spațiul nașterii?*

- Monografia la care faceți referire nu am scris-o eu, ci regretatul părinte Romulus Sever Todea, cel care a slujit la altarul bisericii satului vreme de o jumătate de veac. A trudit mult la monografia aceea. A alergat pe la arhive, a căutat documente, a ascultat pe bătrânii satului, care i-au povestit lucruri auzite de la părinții și de la buncii lor. Monografia a rămas însă în manuscris. Cu puțin timp înainte

ÎPS Ioan, Ilie Șandru, Aurelian Antal, autorul bustului lui Vieru, Toplița, 18 iulie 2011

de a trece la cele veșnice mi-a dat și mie un exemplar și am văzut, din ochii săi, că mi la încredințat cu speranța că îl voi tipări. Am făcut tot ce am putut și în 2001 l-am tipărit într-o variantă mai redusă. Cartea a fost lansată în același an la o întâlnire a fiilor satului, iar banii încasați au fost donați parohiei, pentru noua biserică aflată în construcție. Anul trecut, împreună cu doi consăteni, generalul(r) Valer Cengher și profesorul Ioan Torpan, cu sprijinul Primăriei comunei Brăcovenesti, am tipărit ediția a II-a, respectând, de data aceasta, manuscrisul părintelui Todea, în plus am mai adăugat un bogat album foto.

Revenind la locurile natale, trebuie să spun și cred că nu gresesc, că nostalgia acestora o purtăm în suflet toată viața. E vorba despre cei care ne-am născut într-un sat. Noroiul și praful de pe ulițele satului natal nu se va dezlipi de pe tălpile noastre niciodată, până la moarte, fiindcă umblam desculți. Nu are importanță că satul este mic și neînsemnat, pentru mine este cel mai frumos. Îmi aduc aminte că marele Eminescu scria undeva, referindu-se la țara noastră: „e mică țărișoara noastră(...) dar această țară mică și știrbită e țara noastră, e țara românească, e patria iubită a oricărui suflet de român”! Acest adevăr e valabil și în privința satului în care vezi lumina zilei. Iar când este vorba de un scriitor, icoana sfântă a satului său natal o poartă mereu cu el, imaginea satului, uneori chiar fără să-și dea seama, apare în ceea ce scrie. Spațiul acela al nașterii, cu casele ascunse în umbra grădinilor, dealurile și pădurile înconjurătoare, izvoarele, câmpurile cu florile multicolore, lanurile de grâu, legănându-se sub adierea vântului de vară, sunt întipărite pentru totdeauna în memoria afectivă a scriitorului. →

Ilie Șandru cu Claudia Șatravca, Chișinău, Biblioteca „Târgu-Mureș”, 10.11.2011

Închid ochii și le văd pe toate, așa cum erau ele în vremea copilăriei. Este zestrea mea spirituală. Din ea s-au născut unele din povestirile și nuvelele volumului *Vremuri și destine* (Editura Nico, Târgu Mureș, 2011). Iar romanul *Drum spre viață* (Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2007) își trage seva tot spațiul acela natal.

-Cum e perceput la Toplița sentimentul istoriei? Dar patriotismul, naționalismul?

- E greu, tot mai greu să vorbești astăzi despre sentimentul istoriei, cu atât mai mult despre patriotism și naționalism. Asta mai ales la tânăra generație, fiindcă, practic, Istoria Românilor a dispărut ca obiect de învățământ în școala primară și în învățământul preuniversitar, unde mai este o singură oră de istorie pe săptămână! Și atunci se predă o „istorie integrată”, o istorie „în spirit european”. Nici Toplița nu face excepție, situația este aceeași peste tot.

În învățământul primar nu se predă o istorie propriu-zisă, dar erau acele povestioare despre trecutul istoric al poporului român, despre daci și romani, despre marii voievozi și faptele lor eroice etc.etc. Nu mai sunt, fiindcă istoria trebuie „demitizată”! Că n-a fost Ștefan vodă chiar așa de...mare, că i-au plăcut mai mult femeile! N-a fost nici Mihai vodă atât de viteaz, ci mai mult un aventurier! Cum să mai vorbim atunci de un sentiment al istoriei? Fiindcă acesta, ca și patriotismul trebuie format în școală, iar în școala românească contemporană nu mai este loc pentru așa ceva. Este trist să constăți că astăzi dacă mai ai curajul să-ți afirmi deschis patriotismul și naționalismul, respectiv dragostea față de patria ta, față de România; dragostea față de poporul din care faci parte, adică poporul român, ai toate șansele să fii arătat cu degetul și etichetat ca fiind extremist!

Din păcate ceea ce spunea Napolen: „dragostea de patrie este cea dintâi virtute a omului civilizat”, nu mai este de actualitate. În schimb de mare actualitate este dictonul latin „ubi bene, ibi patria”! România nu mai este „patria iubită a oricărui suflet de român”, cum spunea Eminescu. Și-atunci cum să nu ne gândim la vorbele filozofului francez Ernest Renan: „O țară, ai cărei fi

devin din ce în ce mai indiferenți față de inetersele generale ale ei, este o țară care se degradează moral. Decăderea ei este apropiată”! Nu sunt oare ele foarte actuale pentru situația actuală a țării noastre? Fiind încă pătruns de acel sentiment al istoriei, mai păstrând încă ceva din acel „suflet de român”, mă cutremur la gândul acesta.

-Prietenia literară este o frumoasă avere. Cât de bogat sunteți din acest punct de vedere?

- Prietenia este unul dintre sentimentele nobile ale omului, născută între cei care se stiează și se prețuiesc reciproc.

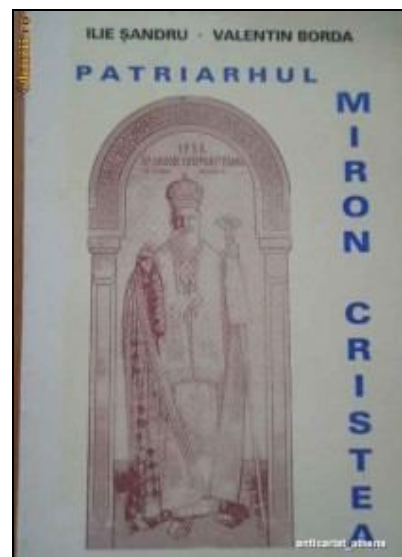
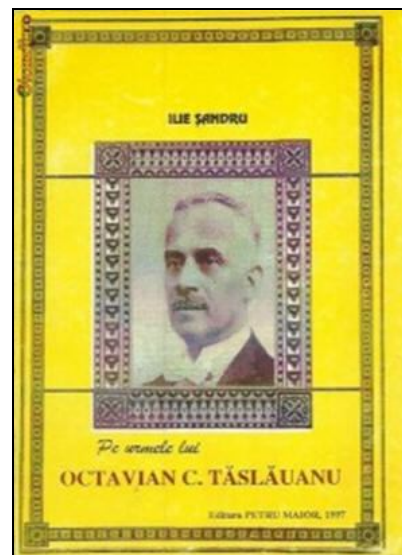
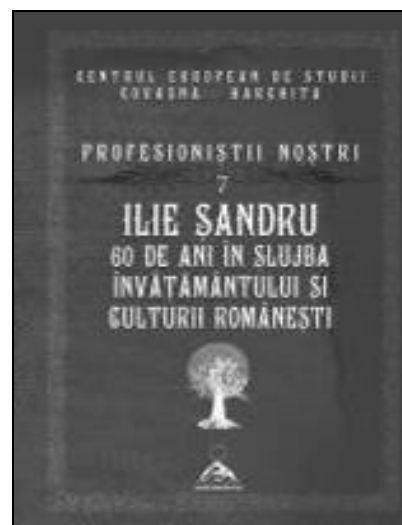
Prietenia este iubirea fără aripi, cum spunea Byron. Cu atât mai mult prietenii literare înseamnă, pentru cei care stau mai mult aplecați asupra mesei de lucru, averi spirituale importante. Am în vedere adevăratele prietenii, bazate pe stimă, respect și prețuire, nicidecum acele „biserițuțe” formate din „acel soi ciudat de barzi”, ce se constituie pe baza unor interese meschine.

În ce mă privește, așa spune că, din acest punct de vedere, nu sunt nici prea bogat, nici prea sărac.

Pot spune că m-am bucurat de prietenii unor importanți scriitori care, din păcate, au trecut în lumea veșniciei, precum Grigore Vieru. Ar fi împlinit, ca și mine, 80 de ani. Ne pregătim să marcăm la Toplița, cea de a 80-a aniversare a nașterii sale, iar la cea de a XVIII-a ediție a Zilelor Miron Cristea, din iulie a.c., la una dintre secțiunile sesiunii internaționale de comunicări științifice se vor prezenta numai comunicări despre viața și opera lui Grigore Vieru, Cetățean de Onoare al orașului Toplița.

Așa au fost și Ion Vlasiu, Valentin Borda, Constantin Mustață, Vasile Avram, Romulus Guga, Adrian Păunescu.

Mă bucur de prietenia unor scriitori contemporani precum Valentin Marica, Nicolae Băciuț, Lazăr Lădariu, Mariana Cristescu, Ion Ilie Mileșan, Teodor Tanco, George Echim, Ioan Morar, Ionel Simota, Barbu I.Bălan. Sau basarabeni: Mihai Cimpoi, Ion Hadără, Nicolae Dabija, Ion Negrei. Mă mândresc că sunt contemporanul lor și le sunt prieten. Nu cred că i-am amintit pe toți, și-mi cer scuze de la cei pe care i-am omis, fără nicio intenție.

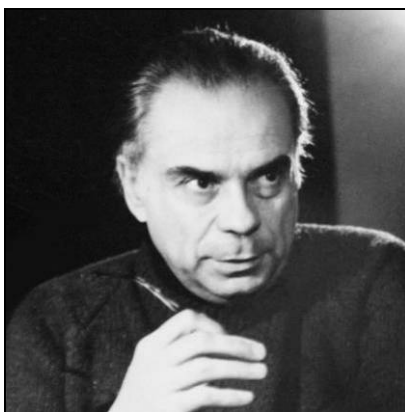
Ar fi împlinit 80 de ani

DAN ALECSANDRESCU, UN ÎMPĂTIMIT AL TEATRULUI

Oameni de teatru cu adevărat împătimiti de minunatele arte patronate de peste două milenii de muzele Thalia și Melpomena, creatori pentru care dăruirea pentru scenă este însăși rațiunea lor de a fi, sunt – trebuie s-o recunoaștem – destul de puțini. Unul dintre ei a fost, cu siguranță, Dan Alecsandrescu.

S-a născut la Iași, la 24 ianuarie 1935, într-o familie care număra printre membrii ei și pe marele actor (din când în când și regizor) Miluță Gheorghiu, o legendă a teatrului din capitala Moldovei, cu care și semăna la chip și statură. Și la talent. Din adolescență însă viața lui Dan Alecsandrescu s-a împletit cu cea a Ardealului, mai întâi la Oradea, unde a absolvit celebrul liceu „Gojdu” și unde, după absolvirea (în 1957) Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București, și-a început cariera regizorală. S-a remarcat de la început printr-o uriașă poftă și putere de muncă, montând nu mai puțin de 18 spectacole în 4 ani. Unele, e drept, au avut de suferit din cauza timpului scurt de elaborare, dar **Acolo, departe...** de Mircea Ștefănescu, **Ziariștii** de Al. Mirodan, **Unchiul Vanea** de Cehov, **Secunda 58** de Dorel Dorian, **Pădurea** de Al. Ostrovski (la secția română), **Tragedia optimistă** de Vișnevski și **Revizorul** de Gogol (la secția maghiară) au fost veritabile reușite.

Între 1961-1976 a făcut parte din colectivul Teatrului Clasic „Ioan Slavici” din Arad (ca regizor și, în ultimii 6 ani, și ca director). Lizica Mișuț, în ampla sa monografie **Aradul teatral. 1752-2010** (două volume, Editura Academiei Române, 2011), consideră că Dan Alecsandrescu a fost „un remarcabil director, unul dintre cei mai buni pe care i-a avut Teatrul arădean și un regizor de vocație”. În cei 6 ani ai directoratului său, Teatrul din Arad a avut un repertoriu de ținută, directorul și colaboratorii săi acordând o atenție deosebită pieselor românești de actualitate (**Vinovatul** și **Preșul** de Ion Băieșu, **Interesul general** și **Sfântul Mitică Blajinul** de Aurel Baranga, **Omul care** de Horia Lovinescu, **Într-o singură seară** de

Iosif Naghiu, **Viața e ca un vagon?** de Paul Everac), dar și valorilor dramaturgiei naționale clasice și interbelice (**Despot Vodă** de Alecsandri, **O noapte furtunoasă** de Caragiale, **Act venețian** de Camil Petrescu, **Domnișoara Nastasia** de G. M. Zamfirescu, **Steaua fără nume** de Mihail Sebastian). Pe afișele acestor stagioni regăsim și mari reprezentanți ai dramaturgiei universale, atât clasice cât și contemporane: Shakespeare (**Măsură pentru măsură**), Calderon de la Barca (**Doamna nevăzută**), Sheridan (**Școala bărfelilor**), Schiller (**Intrigă și iubire**), Dostoievski (**Crimă și pedeapsă**), Cehov (**Unchiul Vanea** și **Cinci leșinuri**), Nușici (**Doamna ministru**), O'Neill (**Luna dezmoșteniților**), Osborne (**Privește înapoi cu mânie**), Dürrenmatt (**Fizicienii**), Feuchtwanger (**Diavolul la Boston**), Priestley (**Scandalosa legătură**), Örkény (**Joc de pisici**). Unele dintre aceste spectacole au fost montate chiar de Dan Alecsandrescu, altele fie de foarte talentați regizori tineri (Alexa Visarion, Ivan Helmer, Petre Bokor, Gh. Mileteanu), fie de regizori cu experiență (Victor Tudor Popa, Ottó Szombati Gille, Mihail Raicu), dar și de debutanții Mușata Mucenic și Iulian Copacea.

Tot în această perioadă Dan Alecsandrescu a montat la Arad și **Antigona** de Sofocle, unul dintre cele mai reușite spectacole din întreaga sa carieră.

În 1976 este invitat să preia conducerea Teatrului de Stat din Târgu-Mureș, care, în timpul directoratului său, ca o recunoaștere deosebită a meritelor artistice ale celor două colective (român și maghiar), este distins cu onorantul titlu de Teatru Național. În anii în care a răspuns de destinul instituției (1976-1979) a reușit să asigure colectivului un climat cu adevărat creator, pentru că dragostea lui pentru teatru, admirația și recunoștința față de realizările valoroase ale colegilor, respectul față de spectatori,

pasiunea și neodihna cu care muncea, seriozitatea, ordinea și disciplina care-l caracterizau erau un exemplu de-a dreptul molipsitor pentru toți.

În anii directoratului său au văzut lumina rampei câteva dintre cele mai valoroase spectacole ale celor cinci decenii de activitate a secției române: **Procesul Horia** de Al. Voitin (primul spectacol montat de Dan Alecsandrescu la Târgu-Mureș, o superbă și ingenioasă îmbinare de atmosferă realistă și profundă poezie tragică, montare distinsă, la ediția din 1977 a Festivalului Național „Cântarea României”, cu Premiul I pentru spectacol, Premiul I pentru interpretare – Constantin Anatol, Premiul III pentru regie – Dan Alecsandrescu, Premiul III pentru scenografie – Traian Nițescu); premiera absolută a piesei lui Romulus Guga **Noaptea cabotinelor** (tot în regia sa, montare distinsă la Festivalul Național „Cântarea României”, ediția din 1979, cu Premiul II pentru spectacol și Premiul III pentru scenografie – Romulus Feneș, iar la Festivalul de teatru contemporan de la Brașov cu Premiul pentru cea mai bună opțiune repertorială din dramaturgia originală și Premiul pentru scenografie – Romulus Feneș, un spectacol considerat „de subtil rafinament și de impunătoare ținută, realizat într-o regie savantă” – cum se menționa într-un foarte elogios articol din revista **Teatrul**); premiera pe țară a piesei **A murit Tarekin!** de A. V. Suhovoi-Kobălin (excepțională realizare a lui Gheorghe Harag, care a fost răsplătit de A.T.M. - Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale - cu Premiul de regie pe anul 1978, în timp ce Dan Jițianu a primit Premiul pentru scenografie); **Balconul** de Dumitru Radu Popescu (în regia inspirată a lui Nicolae Scarlat); **Frații Karamazov** după romanul lui Dostoievski (în viziunea extrem de coerentă și de o profundă forță dramatică a lui Constantin Codrescu).

Și secția maghiară și-a înscris în palmares, în timpul mandatului său, câteva realizări de referință: **Bocet vesel pentru un fir de praf rătăcitor** de András Sütő (în regia lui Gheorghe Harag și András Hunyadi – spectacol distins, la Festivalul Național „Cântarea României”, ediția 1979, cu Premiul I pentru spectacol, Premiul I pentru interpretare – László Tarr, Premiul II pentru scenografie – Anna Tamás); **Pasărea cântătoare** de Áron Tamási (în regia maestrului Miklós Tompa); **Don Carlos** de Schiller (în regia lui Elemér Kincses). →

ZENO FODOR

Ca regizor a montat la Târgu-Mureș, în decurs de 20 de ani, un număr de 41 de spectacole (31 la secția română și 10 la secția maghiară). Dintre spectacolele românești, în afara celor două pomenite deja, mai trebuie amintite alte câteva cu adevărat deosebite și de o înaltă calitate artistică, așa cum sunt: premiera absolută a piesei lui Lucian Blaga **Arca lui Noe** (a cărei montare a reprezentat un fapt cultural de o majoră semnificație), drama lui Caragiale **Năpasta** (o tragedie de o extraordinară concentrație și o foarte înaltă combustie interioară a confruntărilor), premiera absolută a piesei lui Paul Everac **Cartea lui Ioviță** (un text cu puternice accente critice la adresa unor realități ale societății socialiste românești a timpului, distins, în ciuda acestui fapt, cu Premiul II pentru spectacol și Premiul II pentru interpretare – Cornel Popescu, la Festivalul Național „Cântarea României”, ediția 1981), piesa lui Dario Fo **Moartea unui rebel** (o montare spirituală și de o vervă îndrăcită, în care Cornel Popescu a cucerit Premiul de interpretare masculină la Festivalul Contemporan '82 de la Brașov). Apoi **Căsătoria** de Gogol (prezentând o uluitoare, dar perfect credibilă, galerie tipologică într-un veritabil vârtej de întâmplări de un haz nebun), **Burghelul gentilom** de Molière (un spectacol strălucitor, care pune în valoare cu mare măiestrie virtuțile contemporane ale textului clasic și în care, în mijlocul unei distribuții care a excelat, Mihai Gingulescu realiza o creație magistrală), **Smerita** după Dostoievski (montare caracterizată prin gravitate, tensiune lăuntrică și poezie), **Rața sălbatică** de Ibsen (un spectacol de o mare concentrație a ideilor, novator prin formele de exprimare). După realizarea acestui spectacol, Dan Alecsandrescu a fost distins cu Premiul pentru regie al A.T.M. (Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale) pe anul 1988.

O realizare excepțională a lui Dan Alecsandrescu a fost și spectacolul de la secția maghiară cu piesa lui Romulus Guga **Amurgul burghez**. Incitat de acest text de mare valoare și profunzime ideatică, scris într-o formulă scenică (și literară) mai neobișnuită, regizorul și-a descoperit valențe noi (sugerate, poate, ici-colo, prin alte montări, dar niciodată desfășurate cu amploare), realizând un spectacol suprarealist de o coerență perfectă, o claritate desăvârșită și o calitate artistică extraordinară. Spectacolul a și fost distins cu mai multe premii naționale.

Alte spectacole de foarte bună ținută estetică, montate tot la secția maghiară, au fost **Domnișoara Nastasia** de George Mihail Zamfirescu (premieră absolută în limba maghiară, un spectacol solid, cu remarcabile realizări actoricești), **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale (text la care Dan Alecsandrescu s-a întors de mai multe ori de-a lungul carierei, căutând mereu noi formule scenice, dar fără a trăda niciodată spiritul capodoperei, ideile autorului pe care-l respecta în mod deosebit), **Jocul de-a vacanța** de Mihail Sebastian (într-o viziune inedită: totul este un vis al eroului principal, care, într-un oraș banal, supraaglomerat, gălăgios, enervant și în care nu mai există relații interumane frumoase și firești, aspiră la o altă viață, care însă, în condițiile de azi, se dovedește iluzorie, imposibilă).

În timp ce la teatrele la care era angajat (Oradea, Arad, Târgu-Mureș) monta fără răgaz, acest artist neobosit, pentru care cea mai mare pedeapsă ar fi fost să fie obligat la lăncezeală, își găsea timp să străbată țara în lung și-n lat și să ofere bucuria artei iubitorilor de teatru din alte orașe. A lucrat la Reșița (**Nu puneți dragostea la încercare** de Basilio Locatelli), la Pitești (**Răzvan și Vidra** de Hasdeu, **Ce înseamnă să fii onest** de Oscar Wilde), la Cluj (**Fântâna Blanduziei de Alecsandri**, **Othello de Shakespeare**), la Turda (**Bărbierul din Sevilla** de Beaumarchais), la Timișoara (**Teroare și credință** de Michael Black, **Mașina de scris** de Cocteau, **Delict în Insula Caprelor** de Ugo Betti), la Baia Mare (**Nora** de Ibsen, **Dona Juana** de Radu Stanca), la Sibiu (**Povestea dulgherului și a frumoasei sale soții** de Radu Stanca), la Iași (**Catiheții de la Humulești** după Ion Creangă, **Chiajna** de Ion Luca, **Avarul** de Molière), la Craiova (**Azilul de noapte** de Gorki), la Brașov (**Sculptură în os** de Paul Everac), la Piatra Neamț (**Puterea și Adevărul** de Titus Popovici), la Botoșani (**Întemeietorii**, adaptare de Dan Alecsandrescu după Eminescu), la Constanța (**Părinții teribili** de Cocteau, **Ghebosul** de Mrožek), la Bacău (**Scene din viața unui bădăran** de Dumitru Solomon, **Tichia cu clopoței** de Luigi Pirandello, **Rosmersholm** de Henrik Ibsen). Nu am menționat toate piesele montate la aceste teatre și nici pe cele realizate la teatrele de păpuși și marionete. Poate au mai fost și alte teatre din țară care l-au avut invitat, dar nu am aflat noi. A lucrat și în Ungaria (**Interesul general** de Aurel Baranga,

Dan Alecsandrescu și Iolanda Dain

Gaițele de Al. Kirițescu) și Iugoslavia (**Năpasta** de Caragiale, **Steaua fără nume** de Mihail Sebastian), bucurându-se, toate aceste montări, de mare succes la public și la critică.

Paleta regizorală a lui Dan Alecsandrescu a fost, după cum se vede și din aceste exemple, extrem de amplă. El se mișca cu ușurință și siguranță prin toate genurile și a obținut realizări remarcabile atât în dramă cât și în comedie, atât cu capodopere clasice, cât și cu piese contemporane (îi plăcea să găsească noutăți, să monteze piese în premieră absolută sau premieră pe țară), atât cu drame de idei, care aduceau în dezbatere probleme arzătoare, de o stringentă actualitate, cât și cu piese boulevardiere, care nu aveau altă menire decât să ofere spectatorilor destindere și bună dispoziție. Știa să-și conducă interpreții astfel încât aceștia să găsească miezul fundamental al rolului, să-și caracterizeze foarte pregnant personajele și să lămurească foarte precis relațiile dintre ele. Nu e întâmplător faptul că numeroși actori au fost premiați pentru creațiile realizate sub îndrumarea sa. Cele mai multe dintre spectacolele sale dovedeau o aplecare profundă asupra ideilor textului, o muncă migăloasă de descifrare și valorizare a sensurilor esențiale, o fantezie bogată dar bine strunită și o selecție riguroasă în alegerea mijloacelor de exprimare scenică.

În ziua ultimei sale premiere (9 iunie 1994, la Teatrul „George Bacovia” din Bacău) a suferit un atac vascular, boală necruțătoare care l-a rupt definitiv de scena care îi era atât de dragă, de actorii pe care îi prețuia, de publicul căruia i-a închinat toate realizările sale, dar și de lecturile care-l pasionau și de cozeriile care-l însuflețeau.

S-a stins din viață la 12 iunie 2012, lăsând amintirea unui împătimit al teatrului, unui artist de o vitalitate debordantă, ieșită din comun, în care talentul, pasiunea și neodihna se îmbinau fericit.

Lotusul și roza - mituri absolute

Mitul este o supraréalitate paradigmatică, răspuns la caducitatea și imperfecțiunea vieții comune. Cele mai multe mituri sunt simboluri sau metafore ale idealității, produsul imaginației în formularea și înțelegerea unei lumi suplimentare cu ajutorul unor prototipuri onto-axiologice matriciale, așa cum a avut loc începând cu zeii diverselor religii și felurile istoriei supranaturale care vor să explice destinul omului în lume. Mitul încearcă să fie o cheie la neînțelesul existenței umane și a celei cosmice și o tentativă de a depăși destinul omenesc. Mitul eternei întoarceri, mitul renașterii inițiatice, mitul prezentului etern sunt deschideri spre asemenea ontologii superioare, în care valorile – adevărul, binele, frumosul – sunt absolutizate, iar timpul este supus voinței de înveșnicire.

Există însă și un alt model de mituri, care nu sunt supraréalități, ci ridicarea la idealitate exemplară a unei realități considerată că atinge un absolut axiologic. Pentru a da numai două exemple, mesajul iubirii și cruzimea jertfei prin răstignire au creat mitul lui Iisus. Van Gogh a devenit ultimul mit modern prin absolutitatea dedicării pasionate, sacrificiale viziunii sale solare, jertfă încheiată cu automoarte, pentru că : „La tristesse dureră toujours”.

Două flori s-au bucurat de-a lungul timpului de privilegiul de a fi transformate preferențial în mit și absolutizate până la sacralizare – lotusul și trandafirul.

Îndeosebi vechii egipteni și indienii au legat nemijlocit lotusul de lumea divină, constituind metafora ei germinală. Zeul solar suprem, al vechiului Egipt, Re, s-a născut din lotusul inițial, ivit din apele primordiale, și a cărui corolă s-a iluminat lăuntric și s-a deschis, imagine figurată în unul din tablourile sale de Salvator Dali. Tulpina lotusului era considerată axa universului, iar petalele manifestarea și dezvoltarea multiformă a lumii. Considerați zei coborâți pe pământ, faraonii, luau naștere de asemenea din caliciul lotusului. O sculptură îl reprezintă pe Tutankhamon născând dintr-un lotus albastru, specia de lotus considerată sacră în

valea Nilului.

Mai adăugăm faptul că lotusul – „Domnul Parfumurilor” - a ființării subtile - simboliza nașterea și renașterea după moarte. Muritorul care a viețuit într-un adevăr, bine, frumos, dreptate se preschimbă dincolo în lotus etern, și ca atare, declarându-se în fața lui Osiris – Sunt curat! - devine el însuși lotus, prim născut printre nemuritorii divini : „Sunt lotus inefabil, splendoare și puritate.../ Printre zei sunt întâiul născut.../ Sunt însuși Re și Re se află în mine,/ Stăpân pe ritmurile ce conduc Universul.../ Dincolo de orice dincolo.”

Lotusul albastru era la egipteni de asemenea simbol al nemuririi, al purității, al frumuseții. Regina Nefertiti, soția faraonului Akhnaton, creatorul primei religii monoteiste cu caracter universal, purta numele lotusului și însemna “frumoasa a venit”. (Cuvântul românesc *nufăr* este de origine egipteană, transmis limbii noastre prin filieră arabă).

Pe frescele egiptene întâlnim lotusul pretutindeni – în viață și în moarte: faraonul primește de la soția sa în dar buchete de lotus, prințesele adoră lotusul sau îl poartă pe diademă, fecioarele muziciene își oferă jerbe de lotus - toate asemenea înfățișări mai ales în ritualurile funerare, inclusiv ca simplu decor. Formând capitelul uriașelor coloane, lotusul mărturisește omniprezența zeului.

Și la Indieni, încă din arhaic, lotusul constituia floarea divină având complexă simbolică: matricea din care s-au născut Brahma și Buddha, simbol al iluminării spirituale, al castității, al nemuririi. Lakshmi era zeița lotusului. Așa cum lotusul crește dintr-un lac mâlos, tot astfel are loc nașterea stării de *buddha* („iluminatul”) din viața unui simplu muritor. Iluminatul, este deseori reprezentat așezat pe un tron de lotus. Buddha afirma despre el însuși : „Așa cum frumoasa floare albă de lotus nu este maculată de apă, la fel nu mă

întinează lumea”, fiind vorba de lumea iluzorie, operă a Mayei. Doctrina fundamentală a budismului este conținută în Sutra Lotusului sau *Lotusul Legii Adevărate*. Zeul luminii este înconjurat de corola lotusului. Mirosul foarte fin și capacitatea de a nu fi poluat niciodată de praf, eliminat de pe corole prin ceea ce s-a numit “efectul lotus”, adică dezintegrarea de către petale, printr-un fenomen biologic particular, a oricărei impurități, - au făcut să crească prestigiul fascinantei flori. Săgețile zeului dragostei, Kama, sunt reprezentate de muguri de lotus roz, simbol al purității și al afecțiunii. În mitologia hindusă lotusul constituie de asemenea principiul masculin, cu el unindu-se visul fecioarei: „O, floare de lotus,/ Mi-e drag să fac baie în fața ta,/ Îți îngădui să-mi vezi frumusețea./ Într-o rochie din pânza cea mai fină./ Mă cufund în apă pentru a fi cu tine./ Mă aflu înaintea ta. Vino ! privește-mă !”

Roza constituie un simbol al iubirii într-o arie foarte întinsă a poeziei universale, mitizată până la a fi considerată regină și absolut al florilor. Sappho scria : “Dacă Zeus ar vrea să instituie o regină florilor, roza ar domni peste tot.” Horațiu evocă roza ca așternut al sărbătoririi dragostei (Ode I, 5).

Roza și-a aflat gloriificare prin excelență la poezii persani, unde deține un omniprezent absolut metaforic, cu proiectare cosmică, simbolizând principiul feminin, spre deosebire de privighetoare, principiul masculin. Saadi, în culegerea sa lirică cea mai importantă, *Grădina trandafirilor*, scrie că roza este cea care sfințește cu parfumul ei țărâna din care ia naștere: *Într-o zi din mâna unei tinere fete căzu o bucată de lut parfumat. – Ești busuioc sau chihlimbar? am întrebat. Parfumul tău mă răpește mie însumi. – “Am fost doar o argilă fără valoare, îmi spuse ea, dar am stat o vreme cu roza. Fără ea aș fi mereu o umilă bucată de pământ”*. Roza este aici metafora poeziei care dă sens superior materiei, vieții. Rozele posedă magia de a inspira pe înțelept cufundându-l în meditația iluminatoare. Și poetul conchide profetic privind destinul cărții sale: *“Parfumul Grădinii mele de roze va îmbăta încă oamenii când fiecare atom din cenușa mea va fi risipită de vânt”*. →

GEORGE POPA

Dintre alți poeți persani, pentru care roza constituie un leitmotiv, amintim pe Omar Khayyam și Hafiz. Pentru Omar Khayyam roza este un simbol multiplu : iubita, dorul și aprinsul vinului, în timp ce privighetoarea este metafora poetului, iar în cântul harfei cei doi se contopesc : „*Un imn închină rozei din ram privighetoarea. / Mireasma și-onteste, de dor aprinsă floarea. / Iubita mea la harfă un cânt suav închină, / Mai viu și-aprinde vinul în cupă-a sa lumină.*” Îndrăgostit, zefirul desface veșmântul rozei, iar frumusețea relevată farmecă privighetoarea. Poetul ne îndeamnă să ne odihnim la umbra tufei de roze care rezumă dubla taină, a nașterii și a morții, pe care o știe țărâna. Corelând și cu alte roboiyate, simbolul nașterii și morții este constituit de natura miresei, care nevăzut se învoaltă și nevăzut dispăre. “*Zefirul blând desface a rozei fină haină. / Divina-i frumusețe privighetoarea-ncântă. / Mergi și te odihnește la umbra ei cea sfântă, / Căci țărna-i dă viață și tot ea o întaină.*” Devenit substanță fluidă de trandafiri, filtrul magic al vinului transmută cupa de cleștar în modelev de azur, iar noaptea în pleoapa unei lumini interioare : „*În astă seară vinul mă-nvață-un sens mai pur : / Cu sânge cast, de roze, paharele ni-s plinel / Și cupa-i modelată din închegat azur, / Iar noaptea pleoapa unei lăuntrice lumine.*”

Iată multiplele raporturi metaforizante ale rozei în viziunea lui Hafiz: “*Se-ntoarse primăvara cu roze vrăjitoare. / Privește-obrajii-i proas-peți, - și plantele amare/ale tristeții noastre din inimi vor fi scoase. / Vânt cald din vest sosit-a, iar rozele sfioase./și-au sfâșiat veșmântul sub blânda adiere. / Mi-e inima setoasă de adevăr, și-l cere/de la curata rouă. Mireasma rozei, ieri,/prin zâmbetele sale m-a luat prizonier./Ce pătimaș și dulce cânta privighetoarea,/văzând că-n fine roza își sfâșie-nchisoarea. / Zefirul, iată, Hafiz, în mâinile-i ușoare/ a' rozei bucle joacă. / Șuviți de iacint/pe chipul iasomiei cu grație se-alint.*”

Roza are o magie care vindecă tristețea ; roua pură și limpede de pe corola rozei îi oferă poetului darul minții – *adevărul*; parfumul reginei florilor poartă pe poet în *inefabil*; sfâșierea veșmântului induce privighetorii cântul *eliberării* întru nuntire. Natura participă la această

multiplă bucurie apoteotică prin joaca zefirului în petalele, “buclele rozei”, iar gestul acesta duios este reluat de iacint alintând cu șuvițele sale chipul iasomiei care poartă culoarea castității. Acest gest este un ecou al idilei dintre roză și privighetoare.

Începând cu poezia medievală, la europeni roza constituie un recurent motiv romantic - sentimental ori elegiac, emblematic fiind în acest sens poezia lui Pierre de Ronsard, *A sa maitresse*. Poetul îndeamnă iubita să-și culeagă floarea tinereții înainte de a se ofili asemenea trandafirului, care se vestejește de dimineată până

seara : „*Mignonne, allons voir si la rose / Qui ce matin avait déclose / Sa robe de pourpre au Soleil / A point perdu... son teint au vôtre pareil... / Cueillez, cueillez votre jeunesse : / Comme à cette fleur la vieillesse / Fera ternir votre beauté.*”

În finalul Paradisului dantesc, Roza mistică este lăcașul sfinților în care va lua loc și Beatrice, după ce îl condusese pe Dante în lumea divină. Cu o ploaie de roze împrăștiate de îngeri este primit Faust în empireul ceresc pentru ca sufletul său mântuit să reîntâlnească pe Margareta, cea care mijlocise pe lângă Feciora Maria salvarea lui.

Shakespeare, în Sonetul XIV, utilizează trandafirul drept simbol al poeziei închinată ființei dragi : așa cum din “suavele morți” ale trandafirilor se fac parfumuri și mai suave încă, la fel, din dragostea iubitei care se ofilește, versul poetului “distilează credința” ei. Iar în altă parte, metafora sărutului : “*Buzele lor erau patru trandafiri roșii pe aceeași tulpină*”.

O interesantă interpretare mitică a trandafirului dezvoltă Rudyard Kipling în poemul *Trandafirii albaștri*. Iubita îl roagă pe poet să-i culeagă trandafiri albaștri, refuzându-i buchetele de trandafiri albi și roșii dăruite. Atunci, poetul caută prin

lume să afle unde ar putea crește asemenea floare, dar nu o găsește nicăieri. Între timp, iubita moare, aflând râvnita floare rară în brațele morții. Ea a căutat o iubire pe care poetul nu a putut să i-o ofere, astfel că ființa îndrăgită pleacă în căutarea idealității dincolo de viața comună.

Din lirica lui Arthur Rimbaud, iată această imagine a rozelor care posedă magia de a uni cerul cu pământul în fapta înfloririi: “*Asemenea unor zei cu enormi ochi albaștri și cu forme de zăpadă, marea și cerul atrag pe terasele de marmură mulțimea de tinere și puternice roze.*” Pierre Emmanuel face schimb de identitate cu roza : „*Eu dau rozei un nume / Pentru a răspunde de acest nume / Sufletul meu va deveni roză...*” Cuvântul devine roză ideală, mister activ, care va produce în spirit simboluri.” Giuseppe Ungaretti compară apariția zorilor cu o inflorescență de *rose in flammis* - trandafiri în flăcări, metaforă a aurorei folosită de numeroși poeți începând cu imnurile vedice. Notăm și incitanta viziune a lui T.S. Eliot : nevăzută cât timp ochiul nu se uită la ea, odată privită, roza este, - datorită multiplelor văluri sub care se ascunde, - asemenea stelei perpetui, și anume, imperiul întunecat al morții. Analog, poemul nu există atât timp cât nu este necitit, iar citit, rămâne o taină perpetuă ascunsă sub nenumărate veșminte. Căci „*cuvintele dibuie*” și „*se ofilesc de imprecizie.*”

În lirica noastră, Eminescu evocă relativ frecvent roza, mai ales în poeziile de tinerețe, metaforizând aprinsul aurorei pe vitraliile lumii : „*roz-albă auroră cu buclele de aur*”, „*cer de-azur și roze*”, „*auroră trandafirie prin ferestre de smarald*”; apoi în Scrisoarea IV apar rozele de Șiraz din Divanul lui Hafiz. Dar regina florilor apare mai ales în episodul Dochia din *Memento mori*. Aflăm aici mereu reluate tablouri cromatice în care domină grădinile și luncile de roze aruncându-și lumina lor pe cer, pe lacuri, pe stânci și deschizând feeice spații în suflete: „*Într-o lume fără umbră e a soarelui cetate, / Totul e lumină clară, radioasă voluptate, / Acolo sunt lacuri limpezi, rumene în a lor fire, / De-a grădinilor de roze tănuită oglindire.*”

Alexandru Macedonski serbează roza într-un douăsprezece rondeluri, începând cu elegiacul *Rondel al* →

rozelor ce mor, și suind până la extatica din *Rozele nopții argintate*. În postuma *Zodia cumpenei*, Lucian Blaga pune în balanță cenușa trupului care cântărește doar „câteva roze”, rafinată metaforă : în mâna naturii, substanța care am fost devine o mână de corole – parfumate - dar ale reginei florilor.

Poetul modern care a avut un adevărat cult pentru trandafir, preschimbându-l într-un mit arhetipal, astfel că el revine în mereu alte ipostaze de-a lungul întregii sale activități creatoare, este Rainer Maria Rilke. Pentru autorul *Sonetelor către Orfeu*, roza este “absolutul florilor” *“Regească roză, pentru noi tu ești al floarei absolut,/ ești infinitul ei, obiectul de neistovit... Din veac ne cheamă-al tău suav parfum,/ dar să-l numim, deși-ncercăm, nu știm”*. (S. O., II, 6). Mai mult, poetul se întreabă dacă nu cumva roza instituie acordul secret inefabil dintre ființă și neființă: „*Nenumărata-ți stare te face să cunoști/ într-un amestec în care toate se confundă/ acel negrăit acord al ființei cu neființa/pe care noi nu-l știm?”* (Rozele, XXIII).

În S.O., I, 5, cerându-ne să nu facem monument funerar rozei, Rilke imaginează o subtilă apropiere între destinul lui Orfeu și acela al rozei. Roza spre gloria ei înflorește, iar Orfeu este cânt, un altfel mod de a da în floare. La fel cum cântul își ia, cu fiecare altă notă, rămas bun de la el însuși pentru a reînvia mereu și mereu, la fel Orfeu, chiar trecând dincolo, unde nu-l putem urmări, rămâne în continuare sunet care se învoaltă de cealaltă parte. Cântul, confundat cu Orfeu însuși, vine și pleacă. Același lucru are loc și cu roza, care se cheltuiește neîncetat în mireasma ei, - se face, desface și reface neîncetat, pentru a rămâne timp indefinit în memoria noastră. Cântul lui Orfeu și parfumul rozei însemnează renaștere perpetuă : din acest motiv nu faceți piatră funerară nici cântului, nici parfumului - nici rozei, nici lui Orfeu. Menirea lui este de a fi mereu dincolo. În inexprimabil.

O roză singură însemnează toate rozele, dar ea este de neînlocuit : singularitate, cuvântul suplu, perfect, înconjurat de textul lucrurilor (Rozele, VI). Roza este o carte magică întredeschisă, plină de atâtea pagini de fericire, nici odată însă citite decât “cu ochii închiși” de către

adieri, pe când fluturii rămân uimiți că au “aceleași idei”. Esență ultimă preparată lăuntric de roză, este dansul duhului său. Dansând din fiecare petală, tulburătoarea emoție a miresmei face pași în invizibil. Prin această subtilă îndoită muzică, a ochilor – petalele – și a dansului parfumului, roza devine ea însăși nevăzută . Deținătoare a tainei șovăirii între ființă și neființă, vrăjitoare a dansului vieții și nevieții, a spusului și nespusului, a prezenței și absenței, bogată și risipitoare a tot ce se află în jurul ei, roza condensează pentru Rilke un întreg univers al esențialelor sensuri.

Cultul poetului pentru roză a culminat cu epitaful pe care îl va destina mormântului său din cimitirul Rarogne, aflat la 10 km de Muzot, locul de naștere a Elegiilor duineze : *“Roză, o pură contradicție, voluptate, / de a fi somnul nimănui sub atâtea / pleoape.”* Contradicția pură este cea dintre ființă și neființă, esență a vieții rozei oglindind șovăitoarea existență în ordine umană. În originalul german cuvântul „pur” – *reiner* (reiner Widerspruch), este numele poetului, deci el însuși rămâne o contradicție între a fi și a nu fi, asemenea parfumului rozei, prezent și absent totodată. Iar, cum *a fi și a nu fi* se anulează, - sub numeroasele pleoape ale rozei nu există nici un somn, nici o moarte, ci doar inefabilului pur. Roza, - simbol al fragilei făpturi a poetului, este delicata sinteză a aparentei antinomii viață-moarte ; această antinomie se rezolvă acum într-o “voluptate supremă”: o bucurie fără nume, culminație ce proiectează pe poet în “spațiul pur” de dincolo de viață și moarte, în “locul care dintru început a fost întemeiat pentru evenimentul pur al inexprimabilului”. Astfel, roza devine metafora absorbției într-o trăire-limită purtând la beatitudinea nonidentității, dar ascunsă, iradiind sub nenumăratele petale-pleoape : „*Rose, oh, reiner Widerspruch, Lust,/Niemand's Schlaf zu sein/ unter soviet Lidern*. De observat în textul german un alt rafinat și intraductibil joc de cuvinte, și anume, cuvântul *Lidern* - “pleoape”, sună similar cuvântului *Lieder*, “cânturi”; or, recitind ultimele două stihuri sub semnul acestei înrudiri, sensul se îmbogățește fascinant: *Somnul nimănui sub atâtea pleoape-cânt*. Prin urmare, pleoapele-

cântece veghează transcenderea poetului într-o stare inefabilă, aflată dincolo de viața și moarte.

Rilke sfârșește consecutiv unei leucemii complicată cu o infecție apărută după ce a fost înțepat de un trandafir cules spre a-l oferi unei adoratoare. Faptul a devenit legendă, pe care Lucian Blaga o transpune în poezia *Poetul* din culegerea *Nebănuitele trepte* : poetul a murit, scrie Blaga, datorită unui “ghimpe muiat în azur... în simplul albastru, în simplă lumină”. Într-o poezie din ciclul francez, *Les roses*, Rilke întreabă roza împotriva cui se apără cu o armă “atât de exagerată”. În continuare, afirmă că el a îndepărtat mulți din dușmanii ei, astfel că nu înțelege de ce, dimpotrivă, roza rănește pe cei care o protejează. Dacă am da urmare legendei, Rilke a făcut în poemul respectiv o profecție conform căreia urma să fie ucis de floarea preferată, suind alături în *absolutul* ei mitic ?

*

Lotusul este simbol ceresc, roza simbol pământesc. Lotusul este divin, roza este omenească. Culoarea obișnuită a lotusului este albă, virginală, metaforă vie a luminii, iar lotusul albastru, este metaforă a eterului, a lumii zeilor ; în schimb, culoarea rozei obișnuit cântată de poeți, este cea a sângelui.

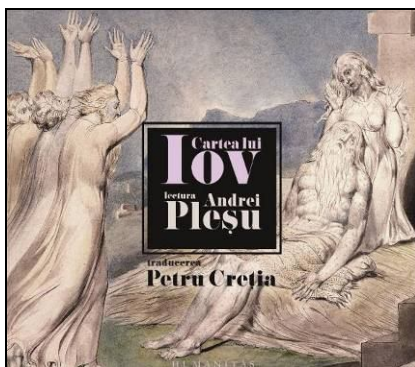
Corola lotusului se învoaltă în armonie perfectă, simbol al armoniei cosmice. Feminină, rozei îi place să se îmbrace în nenumărate voaluri care desfid secțiunea de aur, ca și cum ar ascunde o taină, pe care o apără de asemenea și cu armata de spini (l-a pedepsit pe Rilke pentru că a încercat ca nici un alt poet, să-i dezvăluie misterul ?).

Lotusul este metafora începuturilor, a Ideilor primordiale, roza metafora lumii secunde, derivate. Astfel, lotusul este floarea emoției intelectuale, roza este floarea emoției inimii. Sunt simboluri cosmice complementare.

DE LA TRADIȚIA BIBLICĂ LA MĂREȚIA TRAGICĂ A LUI IOV

Reper pentru meditația modernă asupra destinului ființei umane și unul dintre cele mai emblematice personaje biblice, Iov a atras atenția multor cărturari, esești și scriitori. Privită din această perspectivă, *Cartea lui Iov* sau, mai degrabă, *Cartea despre Iov*, dacă avem în vedere că autorul nu a fost Iov, ci o altă persoană anonimă din Palestina, oferă pagini de mare literatură, asemenea multor „cărți” din *Vechiul Testament*, precum *Psalmii* și *Cântarea cântărilor*. Pornind de la la textul grecesc al *Septuagintei*, de la *Vulgata* și *Biblia de la Ierusalim*, Petru Creția a selectat din *Cartea Cărților* texte precum *Cartea lui Iov*, *Eclesiastul*, *Cartea lui Iona*, *Cartea lui Ruth* și *Cântarea cântărilor*, pe care, prezentându-le independent, în forme unitare, le propune ca pagini de mare literatură prin volumul la Editura Humanitas (*Cinci cărți din Biblie*, 2009). Privită prin cele două părți ale sale, *Cartea lui Iov* se conturează ca un poem de un intens tragism, având la bază tehnica „povestirii în ramă”, „ramă” constituind-o ceea ce s-a transmis prin tradiția biblică, din care „se naște” un poem de meditație despre condiția omului fără de pată. Adverbul „odată”, cu care începe povestea biblică, ne obligă la o coborâre într-un trecut îndepărtat sau chiar în atemporal.

În cer are loc un dialog, urmat de un pariu între Dumnezeu și Satana. Dumnezeu îi spune lui Satana că pe întreg pământul nu mai există un alt om atât de curat la suflul ca Iov. Satana încearcă, în schimb, să-l convingă pe Dumnezeu că puritatea și cucernicia lui Iov se datorează vieții frumoase și bogățiilor pe care însuși Dumnezeu i le-a dat acestuia. Și de aici începe disputa. Iov i-ar mai rămâne oare atât de credincios lui Dumnezeu, dacă ar ajunge să piardă tot, și copiii și averea? „Mă pun chezaș, insistă Satana, că te va blestema în față.” Dumnezeu acceptă ca Iov să piardă tot pentru a i se demonstra credința. Bruce, Iov trece de la fericire la extrema suferință. Într-o singură noapte solii vin pe rând și îl anunță că a pierdut toate oile și toți păstorii, toate vitele și toată averea, pentru ca ultimul sol să-l înștiințeze că fiii și fiucele sale, care se aflau la un ospăț în casa fratelui mai mare, au murit într-o întâmplare năprasnică. Pe când ospățul era în toi, din pustie a

venit un vânt puternic. Lovită puternic în cele patru colțuri ale ei, casa fratelui mai mare s-a prăbușit peste comesenii. Toți au murit, numai el, solul, a scăpat ca să-i anunțe lui Iov teribila veste. În toată nenorocirea lui, Iov a căzut la pământ, sfâșindu-și veșmântul și spunând doar că „Domnul a dat, Domnul a luat, Fie numele Domnului binecuvântat.” Iov a pierdut tot, dar nu s-a pierdut pe sine însuși. După toate acestea, peste Iov se abate o altă suferință cumplită. Umplut de bube din creștet până-n tălpi, el s-a retras la margine, pe o grămadă de cenușă, unde se scârpina cu un ciob pentru a-și alina îngrozitoarele dureri fizice. Descoperindu-l într-o stare atât de jalnică, soția l-a îndemnat la blestem: „Și acum tot fără de păcat vrei să rămâi? Blestemă pe Dumnezeu și mori!” Din nou, Iov rămâne credincios: „Dacă primim binele de la Domnul, nu se cade să primim și răul când ni-l dă?” La un moment dat, cei trei prieteni ai lui Iov, Elifaz, Bildad și Zofar, au auzit de greaua încercare a acestuia și s-au hotărât să vină la el pentru a-l mângâia cu mila lor. Văzându-l de departe, nici nu l-au mai recunoscut. Au plâns, și-au sfâșiat veșmintele și și-au turnat țărână în cap. L-au vegheat timp de șapte zile și șapte nopți fără să scoată un cuvânt. Cel care rupe tăcerea este Iov. Apăsător de suferință, Iov blestemă ziua în care s-a născut, trezind prin curajul său stări de uimire în sufletul celor trei prieteni. În final, Dumnezeu, care a câștigat pariul cu Satana, îl readuce pe Iov la starea de la început. I-a redat îndoit averea, i-a binecuvântat această avere și, bineînțeles, i-a redat copiii, șapte fii și trei fiuce. Iov a mai trăit până la vârsta de o sută patruzeci de ani și a văzut copiii copiilor până la al patrulea neam.

În cuprinsul acestei „povești” despre suferința lui Iov există un poem de un profund tragism. Structurat în trei discursuri ale celor trei prieteni ai lui Iov, poemul cuprinde replica dată de Iov fiecăruia dintre aceștia și, în

*final, intervenția lui Dumnezeu, un șir neîntrerupt de interogații în măsură să illustreze atotputernicia divină. Ca atare, această Carte despre Iov are avea doi autori, amândoi rămași în anonim. Acesta este și motivul pentru care eminentul cărturar Petru Creția își începe comentariul la *Cartea lui Iov* cu o afirmație categorică: „Nu știm cine a scris această capodoperă.” Unul dintre autori este cel de la care a plecat ceea ce ne spune tradiția biblică, acesta datând de pe timpul patriarhilor, autor al „ramei” din care se naște o altă povestire, adevăratul poem simfonic, cu un alt autor, un poet foarte talentat, despre care nu s-a mai păstrat nicio informație, în afară de aceea că ar fi trăit mult mai târziu decât primul autor. Se presupune totuși că acest al doilea autor ar putea fi Baruh, un ucenic al mult mai cunoscutului profet Ieremia. Se poate spune, de asemenea, că poemul format din discursurile celor trei prieteni, dimpreună cu replica lui Iov, formează un dialog cu Dumnezeu despre condiția omului fără de pată, un dialog despre justiția divină. E posibil ca, în acest context, prietenii numiți Elifaz, Bildad și Zofar să fie „purtătorii de cuvânt” ai lui Dumnezeu, deși greutatea ideatică a acestui poem simfonic sub formă dialogată stă în „spusele” lui Iov. Cei trei prieteni se așteptau ca omul năpădit de suferință să fie smerit, dar, când au văzut curajul prin care Iov își susține lipsa de păcat, cum blestemă ziua în care s-a născut și modul în care l-ar învinovăți pe Dumnezeu, ei vor să-l convingă pe cel în suferință că vina este în el și că prin ei vorbește însuși Dumnezeu. În concepția lor și, implicit, a lui Dumnezeu, omul este vinovat de la naștere. „Cum poate fi un om curat, continuă Elifaz, cum poate fi el bun / Născut fiind din femeie?” Într-un alt discurs, Bildad susține cam același lucru: „Cum poate fi curat născutul din femeie?” Iată ce spune în continuare Bildad: „Dar omul, care este o omidă, / Fiul omului, un vierme și nimic mai mult.” Foarte cucernic și fără niciun cuvânt împotriva Domnului, după cum s-a arătat în tradiția biblică și în mentalitatea celor trei prieteni („Domnul a dat, Domnul a luat, / Fie numele Domnului binecuvântat.”), Iov din dialogul cu prietenii vorbește apurig, are cuvinte acuzatoare la adresa divinității, tiradele lui evidențiind permanența răului în lume, semn că poetul care a scris *Cartea lui Iov* →*

CORNEL BASARABESCU

gândea altfel decât autorul anonim al legendei despre Iov. După cele șapte zile și șapte nopți de tăcere, cel care sarge tăcerea este Iov. Acesta blestemă ziua în care s-a născut, blestemul împrumutând, prin formele sale interogativ-retorice, intensitatea unei revolte în fața destinului, în fața nedreptății divine: „De ce n-am murit în pântecul mamei, / de ce n-am pierit de cum m-am născut?” În ochii cititorului actual acest personaj biblic întruchipează suferința absolută, o suferință dură, venită brusc după o stare de fericire imensă și însoțită de neliniște, de spaimă și, mai presus de orice, de o totală lipsă de speranță. Moartea ar fi, în această situație, singura speranță, dar nici moartea nu se apropie. Cel mai mult pe Iov îl îndurerează că suferă fără vină. Mai dureros e că nimeni nu-i explică unde a greșit. „Faceți să înțeleg cu ce-am greșit.”, se adresează prietenilor care aruncă vina pe el. Știindu-se martor al unei suferințe puternice și nedrepte, Iov trimite săgeți acuzatoare către cer: „Dumnezeu m-a străpuns cu săgețile sale, / Sufletul meu le sughe otrava!” Neliniștea intensifică suferința. Când se culcă, așteaptă ivirea zorilor, când începe ziua, așteaptă cu nerăbdare amurgul, frământându-se astfel de dimineața până seara și de seara până dimineața. Dar, mai presus de orice, are forța de a suporta suferința: „Îmi mișună pe trup păduchi, sunt plin de râie, / Pielea îmi e crăpată și-mi mustește de puroi, / S-au dus zilele mele, iuți suveici, s-au dus.” Suferința devine mai acută prin comparație cu fericirea de altădată. În Divina comedie a lui Dante, în episodul iubirii tragice dintre Francesca da Rimini și Paolo Malatesta din Infernul, găsim ideea că nu-i chin mai mare ca acela de a-ți aminti în clipe de durere de fericirea de altădată. Cu mult înainte de personajele lui Dante, Iov își adâncește suferința prin comparație cu zilele fericite de altădată: „Cine o să-mi aducă înapoi lunile duse / Și zilele când Domnul era paza mea? Când locuia cu mine Cel Atotputernic / Și-n preajmă se aflau copiii mei? / Pe atunci părea că merg până la glezne-n lapte gras.” Tot Dumnezeu l-a smuls din fericirea de altădată: „Trăiam în pace până într-o zi / Luându-mă de gât, El m-a trântit și m-a zdrobit.” Rezistența la suferință este însoțită de forța rațiunii. Omul cucernic a dispărut și în locul lui s-a născut omul lucid, care, știindu-se în permanență nevinovat, vrea să știe de ce este pedepsit fără

vină. Suferința lui nu este rodul unei pure întâmplări, ci o cruntă pedeapsă. „Vreau să mă judec cu Dumnezeu”, pare a spune Iov. În cuvintele lui Iov, adevărate săgeți acuzatoare („M-ai plămădit, mai ții minte, din lut, acum vrei să mă spulberi?”), putem urmări acum două lucruri: tonul acuzator la adresa divinității și dorința de a se judeca cu Dumnezeu: „El, care fără pricină lovește-n mine / Și iarăși mă lovește fără de răgaz. / Umplându-mă cu-atâta-amărăciune.” În fața unei asemenea atitudini, mânia Domnului devine de nestăvilit: „O dată mâniat, nu-și stăpără mânia niciodată.” „El nimicește și pe vinovat, și pe cel fără vină.” „El râde de durerea celui fără vină.” Iov nu se simte vinovat și vrea să stea de vorbă cu cel Atotputernic („Înainte lui vreau să-mi apăr

dreptatea”), iar prietenilor, care se erijează în apărătorii Domnului, le recomandă că singura lor înțelepciune ar fi tăcerea: „Aveți de gând să-l apărați pe Dumnezeu / Cu ticluri de vorbe mincinoase?” În tradiția bisericească, Dumnezeu este cel care judecă, dar Iov parcă ține morțiș să inverseze rolurile („Apoi mă poți chema la judecată și Îți voi răspunde. / Ba nu, eu Te voi întreba și Tu ai să-mi răspunzi.”), susținându-și cu îndărătnicie nevinovăția („Voi spune până la moarte: sunt nevinovat.”) și nutrește speranța în justiția divină: „Dacă-i cinstit cântarul, Dumnezeu fiind, / Va vedea bine nevinovăția mea.” În mod evident, aceste replici conțin o meditație asupra condiției umane. Ce este viața noastră? Suntem noi stăpâni pe destinul nostru? Nu este viața omului pe pământ, întrebă retoric Iov, ca și luat cu arcanul? Cu

amărăciune, vine și comparația vieții omului cu viața unui copac. Un copac, dacă e tăiat, are nădejde că poate odrăsli din nou, că pot să-i crească alți lăstari. Dar omul? Ce se întâmplă cu omul? „Moare și rămâne așa mort.” Sau „Își dă suflarea de pe urmă și niciunde nu mai este.” Antiteza cu speranța copacului este susținută prin repetiția conjuncției adversative „dar”. Copacul tăiat mai are o șansă. „Dar omul, o dată culcat în mormânt, acolo rămâne.” De aici până la permanența răului în lume nu e decât un singur pas: „De ce oamenii răi trăiesc nestingheriți, / Iar anii aduc spor puterii lor?” Cam în aceleași timpuri, Eccliziastul spunea: „Și iată ce mai văd sub soare: întrecerea n-o câștigă cei iuți, nici bălălia cei viteji; pâinea nu este hărăzită celui înțelept, nici bogăția pentru cel cu minte, nici măririle pentru cel învățat.” În comentariul său, Petru Creția afirmă că „Poemul lui Iov” trebuie văzut ca o operă dramatică, o tragedie în cinci acte. Ținând cont de dimensiunile reduse ale acestuia, se poate spune că textul este un poem simfonic în care discursurile lui Iov și ale prietenilor se orchestrează după tehnica contrapunctului. În ansamblul poemului lui Iona nu trebuie neglijată intervenția lui Dumnezeu, numit Iehova. Din inima unei furtuni, Iehova răspunde acuzațiilor lui Iov, „răspunsul” divinității devenind o cascadă de întrebări. Prin zeci de întrebări, Iehova îi „răspunde” lui Iov: „Cine pune o negură peste ce Eu am creat / Unde erai tu, omule, când Eu puneam temelii universului?” Petru Creția realizează, în acest context, o comparație potrivită: un leu cosmic se adresează unei efemeride. Dumnezeu Cel Atotputernic întrebă omul, care are limitele lui: „Poți tu să legi de căpștrul Pleiadele, / Sau lui Orion să-i desfaci cingătoarea? Să cârmuiești steaua zorilor, prin anotimpuri, ești tu în stare?” Și la judecata pe care i-o cere Iov, îi răspunde cu următoarele cuvinte: „Spune-mi chiar vrei să-mi răstorni judecata, / Să ies Eu vinovat, iar tu să fii cel drept?” Poemul se încheie cu replica lui Iov. Înainte de a se căi, recunoscând atotputernicia lui Iehova, omul trecut prin suferință demonstrează că nu s-a pierdut pe sine: „Eu sunt acela care, neînțelegând, / Am vrut cu vorba mea necugetată să arăt / Că ceva este strâmb în planul tău.”

Artă, iubire și baloane de săpun

Într-un interviu publicat în *adevărul.ro*², Eric-Emmanuel Schmitt mărturisește că *În cărțile mele, emoția îl atrage pe cititor într-o călătorie neașteptată.*

Într-adevăr, operele lui Eric-Emmanuel Schmitt frapează la o primă lectură prin emoție, prin curcubeul de sentimente care se modifică permanent permițând, alternativ, atât urmărirea firului narativ, cât mai ales activitatea de reconstrucție a acestuia în funcție de ceea ce declanșează în sufletul cititorului. Astfel, textele scriitorului francez devin o invitație la creație alături de autor pentru că, așa cum mărturisește el însuși, *Când scriu, sugerez, nu descriu. Zgândăresc imaginația cititorului, sperând să declanșez o reacție prin care el să alcătuiască o carte alături de mine.*³ Acesta să fie oare motivul pentru care cărțile sale sunt atât de căutate?

Despre *Pe când eram o operă de artă*, *Le Figaro* afirmă că e *O carte extraordinară, o discretă satiră la adresa moravurilor contemporane supuse strălucirii deșarte și puterii banilor. Și, ca o gură de oxigen salvatoare, o poveste de dragoste de neuit.*⁴ O prezentare extrem de sintetică și relevantă, în același timp, surprinzând cu delicatețe felul în care personajul-narator își trăiește drama pendulând între două lumi: una a falselor valori, care impresionează prin strălucirea popularității și a beneficiului material și cea de-a doua, a realelor valori umane, a cărei strălucire nu se relevă decât prin lumina de fericire din ochii celor care locuiesc în ea. Astfel, romanul devine și o carte a dezorientării adolescentine în fața societății contemporane, a căutării sinelui dar și a sensului vieții și, de ce nu, a descoperirii a ceea ce înseamnă fericire.

Trama epică – prezentată din perspectiva personajului principal –

² Eric-Emmanuel Schmitt – „Mă simt inteligent în pielea unei femei”, interviu de Ana-Maria Onisei în *adevărul.ro* din 29 iulie 2011

³ Idem

⁴ Eric-Emmanuel Schmitt, *Pe când eram o operă de artă*, editura Humanitas fiction, București, 2012

urmărește destinul unui adolescent care are ghinionul de a se naște într-o familie în care frații mai mari, gemeni, țin prima pagină a ziarelor și revistelor de modă, datorită frumuseții lor, dar mai ales a unui agent care știe să profite de orice oportunitate pentru a-i scoate în evidență. O primă trimitere la importanța aparențelor într-o societate pentru care aspectul fizic, imaginea, este mai importantă decât realitatea ce se ascunde dincolo de ea. Pe lângă

frații lui – cunoscuți în presa mondenă ca frații Firelli – eroul nostru, Tazio, se simte invizibil, iar conștientizarea acestui lucru, grefată pe nevoia adolescentului de a fi în centru atenției, de a-și găsi propriul loc și rost în viață, îl transformă într-un depresiv și-l vor conduce spre tentative repetate de sinucidere. (Un semnal de alarmă răzbate de dincolo de firul acțiunii: lipsa unei alternative profund morale în viața tinerilor îi face pe aceștia să se raporteze doar la ceea ce le oferă societatea contemporană: lumina strălucitoare a celebrității născută din false valori și puterea banului și îi poate aduce în situația de a renunța la ceea ce valorează, cu adevărat, pentru că este unică și irepetabilă: viața.) O ultimă tentativă îl aduce față în față cu cel mai „de seamă” reprezentant al acestei societăți bazată pe falsă strălucire: Zeus-Peter Lama – nume sugestiv, de altfel, surprinzând tendința posesorului său de a exagera, de a se face cunoscut prin extravagantă, de a-și crea o imagine de demiurg, de geniu ale cărui opere

rescriu istoria lumii. Sugestiv este și portretul acestuia, imagine a aceleiași extravagante: *Bărbatul îmbrăcat în alb, așezat picior peste picior, sprijinindu-și degetele pline de inele pe măciulia unui baston de fildeș[...]. Mustața subțire i s-a ridicat, dând la iveală dinții care au strălucit colorat în soare.[...]Pe smalțul caninilor și incisivilor erau montate mici pietre prețioase* (pag. 7-8).

Înțelegerea pe care eroul nostru o încheie cu Zeus amintește de contractul dintre Faust și Diavol pentru că, asemenea eroului lui Goethe, și Tazio este gata să renunțe la sufletul său pentru a deveni vizibil într-o lume ... pe dos. Sub îndrumarea celui pe care îl va numi Binefăcătorul său, Tazio își însenează moartea și se predă în mâinile lui Zeus-Peter Lama ca obiect, pierzându-și identitatea umană. Acesta îl va transforma într-un monstru, din punct de vedere fizic, modificându-l prin intervenții chirurgicale și implantarea a diverse obiecte. Când Tazio întreabă dacă acum e mai frumos, Zeus replică: *Termină cu banalitățile astea! N-am vrut să fii frumos, te-am avertizat, am vrut să fii unic, bizar, fără pereche, diferit*(pag. 56). Iar într-o lume în care calitatea unui obiect se măsoară după scandalul pe care îl provoacă, noua statuie vie a lui Zeus cunoaște succesul. Un succes straniu, dar... succes. Mai mult decât atât, atunci când popularitatea îi este amenințată, este înscenată o răpire care nu numai că îl readuce pe *Adam bis* în centrul atenției, dar va oferi și un preț de pornire atunci când acesta va fi vândut asemenea unui obiect.

Punctul culminant al extravaganțelor cu pretenție de artă îl constituie expoziția de la Tokio, în care *Adam bis* va reprezenta cea mai bizară .... bizarerie. Același moment reprezintă, însă, și clipa de cumpănă în care Tazio înțelege grozăvia pe care și-a asumat-o în numele unei celebrități sterpe. Nu este străină de revelația sa nici întâlnirea cu pictorul Carlos Hannibal și fiica acestuia, Fiona, de care se va îndrăgosti.

Pictorul Hannibal este situat la polul opus lui Zeus. Neinteresat de clopotele succesului, arta contează pentru el ca modalitate de exprimare a sinelui și a viziunii sale asupra lumii, iar pictura nu este decât un →

CRISTINA BÎNDIU

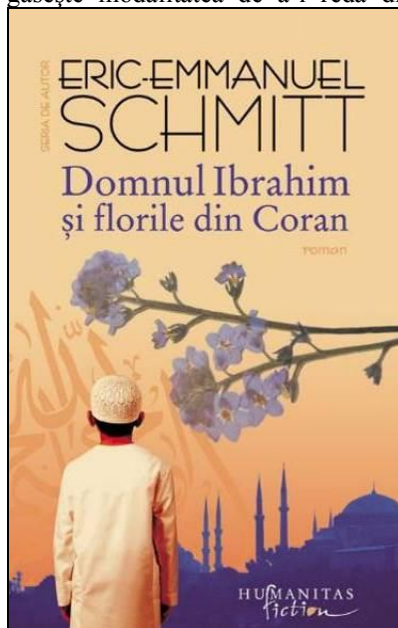
instrument cu ajutorul căruia el reușește să surprindă misterul și profunzimea lucrurilor, ceea ce există dincolo de partea vizibilă a lumii. Tablourile sale, pe care le pictează orb fiind, surprind invizibilul, infinitul (*Numai la două lucruri merită să fim atenți – îi spune acesta lui Tazio – la invizibil și la infinit. – pag. 101*). Astfel, reușește să-i facă portretul lui Tazio – nu monstruoșitatea în care l-a transformat Zeus, ci adolescentul care fusese odată și a cărui realitate interioară nu s-a pierdut odată cu aspectul său exterior. Se pare, deci, că picturile lui Hannibal surprind eternul din universul ce ne înconjoară și din fiecare dintre noi.

Arta lui Hannibal – metaforă a viziunii profunde asupra vieții –, față în față cu arta lui Zeus – metaforă a superficialității și a formei fără esență! În fond, asta e ideea pe care glisează autorul, construind un univers în care recunoaștem permanenta luptă dintre valoare și non-valoare din societatea contemporană. Iar dincolo de ea, eternitatea unor sentimente ca iubirea, recunoștința, credința în antiteză cu efemeritatea unor valori superficiale, de consistența baloanelor de săpun.

Noțiunea de familie este pusă aici în discuție din aceeași perspectivă a antitezei: dacă la înmormântarea sa, Tazio se trezește la un mare spectacol mediatic montat pentru a spori publicitatea fraților săi (chiar poza de pe monumentul funerar este a unuia dintre frații săi), ceea ce-i întărește ideea că nimeni din familie nu-l apreciază, întâlnirea dintre avocatul Calvino și părinții săi (la care el asistă de după un paravan) îl face să înțeleagă adevărata dimensiune ale durerii pe care sinuciderea sa falsă le-a provocat-o acestora și-l aduce în situația de a percepe iubirea pe care i-o purtau, dar pe care nu au știut cum să i-o arate (e doar lipsă de comunicare între generații sau tribut plătit unei societăți pentru care familia nu mai este o valoare?). Familia lui Zeus frizează absurdul prin numărul mare de soții decedate, dar mai ales prin modalitatea aleasă de ultima dintre ele de a-și câștiga nemurirea, aceasta supunându-se benevol criogeniei, pentru a fi readusă la viață atunci când se va descoperi secretul tinereții veșnice. La polul opus, familia pictorului

Hannibal este construită pe relații de înțelegere, iubire, respect: *Între tată și fiică se simțea solidaritatea oamenilor adevărați și diferiți: ca să se înțeleagă, nu era nevoie să-și vorbească, unul începea un gest, iar celălalt îl termina* (pag. 103).

O altă axă a operei vizează absurditatea unei societăți în care bunul simț este înlocuit de tirania hârtiei, a documentelor – imagine pe care o regăsim și în teatrul lui Matei Vișniec⁵. Adam bis este considerat obiect deoarece așa îl declară creatorul său și, intrând în proprietatea statului ca exponat la Muzeul Național, nu mai poate să-și recâștige dreptul de a fi om, chiar dacă vorbește, gândește, simte, iubește. Curatorii muzeului se agață de regulamente, judecătorii de legi și le interpretează spre absurd, de parcă acestea nu ar fi fost făcute de oameni și pentru oameni. Dacă dramaturgul va rezolva problema prin evadarea în lumea eternă a creației, în romanul lui Eric-Emmanuel Schmitt, ceea ce va distruge absurdul va fi iubirea. Fiona este cea care, în numele iubirii, găsește modalitatea de a-i reda din

⁵ În piesa *Aștepți să se mai potolească această caniculă* din volumul *Imaginează-ți că ești Dumnezeu!* apare un personaj de o frumusețe interioară absolută, o **Femeie care poartă un copil în brațe** care nu poate intra pe teritoriul drepturilor omului deoarece ... nu are acte, iar în acel loc *o ființă umană egal un act în regulă, o ființă umană echivalează cu o foaie de hârtie acoperită de ștampile și de semne uneori necunoscute* (vol. *Imaginează-ți că ești Dumnezeu*, editura Paralela 45, 2008, pag. 46)

nou demnitate umană, condiția de cetățean și mai ales dreptul la o viață normală lui Tazio. E drept, îl va șantaja pe Zeus cu moartea șoferului său care a fost îngropat în locul lui Tazio pentru a-l convinge să renunțe la acesta. Iar Zeus îl va declara ...un fals, ceea ce-i va permite să redevină... om liber. Pentru că, în acest gen de societate, ești liber doar când *nu mai valorezi nimic* (pag. 214).

Sfârșitul romanului aduce o reconsiderare a valorilor și o reechilibrare a noțiunii de artă: domeniul lui Zeus și creațiile sale (fete frumoase în căutare de celebritate care semnează același pact ca Tazio, dar care, la cererea lui Zeus, vor suferi și operații de lobotomie, pentru a preveni neplăcerile cauzate de gândire) își pierd valoarea, dispar odată cu moartea acestuia, în timp ce tablourile lui Hannibal cunosc un imens succes după moartea acestuia, Tazio, sau Adam, își împlinesc destinul în mijlocul unei familii numeroase, cu zece copii, transformându-i și pe părinții lui într-un soi bunici adoptivi pentru copiii lui și ai Fionei, încercând să compenseze durerea pe care, inconștient, le-a pricinuit-o, iar asumarea propriilor greșeli și acceptarea propriei persoane îi aduce echilibrul interior care-i lipsise ca adolescent, aruncându-l atunci în brațele disperării.

Iar în final, metafora mării eterne care șterge urmele pașilor ne amintește că suntem trecători, că amprenta noastră pusă asupra lumii nu are întotdeauna puterea eternului, că nu putem deveni veșnici decât dacă învățăm de la infinit (*Fiona și cu mine ne întoarcem acasă, încet, uitându-ne din când în când înapoi la urmele pașilor noștri în nisip și la mare, care, eternă, neobosită, ne șterge amprentele – pag. 221*).

Igena Floru și impresionismul literar

Igena Floru nu este una dintre puținele, de altfel, scriitoare canonizate de mai marii literelor românești. Au contribuit la aceasta atât scurtul răstimp cât i-a fost dat să trăiască (1895-1926), cât și o cantitatea redusă de text rămasă în urma prematurului ei deces. Mai adăugați la aceasta și o anume minorizare a femeilor de litere care de multe ori nu intră în modelele bine consolidate care dau reputația și, în final, canonizarea. Nu au scris romane, dacă sunt prozatoare, nu s-au bătut suficient pentru a fi prezente în paginile revistelor literare influente,

Igena Floru este menționată în *Dicționarul biografic al literaturii române* al lui Aurel Sasu unde beneficiază de o prezentare biobibliografică (594). Vasile Popovici, autorul articolului dedicat Igei Floru în *Dicționarul scriitorilor români* realizat de Zăciu, Papahagi, Sasu, remarcă în legătură cu nuvela „Tovarăș” a Igei Floru „reușita notație a senzațiilor” (287). Concluzia lui Popovici este că “[a]titudinea narativă obiectivă ferește textul dulcegărie... cele câteva nuvele pot semnifica debutul fericit al unei scriitoare, dar nu o pot consacra” (287).

Conform *Dicționarului General al Literaturii Române*, în nuvelele Igei Floru “tulburător este acordul dintre patimă și misterul nepătruns al naturii. Poezia lucrurilor vechi, a vieților umile îi așează nuvelele în descendența tematică a semănătorismului, pe care autoarea îl depășește prin rafinamentul percepției și grația pură a scriiturii” (173). Scriind la începutul secolului al XX-lea, epocă de grație a modernismului înalt, Igena Floru a fost, desigur, influențată de ismele în vogă atunci pe plan european. Tematica naturistă, apologia clipei, preocuparea pentru lucrul care nu poate fi spus, dar care bântuie conștiința personajelor, toate aceste țin de impresionismul literar. Scriitura Igei Floru ține de un impresionism senzual care se abține de la climax din motive care țin de pudoare, tradiție, moralitate feminină înțeleasă în sens patriarhal, tradițional.

Un exemplu relevant este finalul povestirii “Pe linie”. Dragostea dintre

Ileana și Lisandru al Neagului “băiat zdravăn și chipos, frunte la muncă, frunte la horă” (7) nu este acceptată de familiile celor doi. Întâlnirea lor, aparent întâmplătoare - de fapt ea este rodul insistenței și a răbdării Ilenei - urmează să hotărască soarta celor doi.

“- Lisandree! se abătu [ea] plângând cu hohote pe umărul lui...”

Și-n jurul lor, ceața se strângea tot mai groasă, plângând și ea cu lacrimi dese” (12).

Scriitoarea creează cu multă abilitate un moment de tensiune maximă între cei doi îndrăgostiți. Nu știm ce va întâmpla în continuare? Va urma un moment erotic care va consfinți legătura dintre cei doi dincolo de lege sau tradiție? Se vor despărți cei doi, mergând fiecare pe al său drum în viață? Se vor sinucide unindu-se în moarte, precum atâtea alte celebre perechi de îndrăgostiți? Ceața care se strânge în jurul lor - fenomen atmosferic atât de apreciat de către impresionisti - lacrimile îndrăgostiților și ale naturii înconjurătoare, totul sugerează un deznodământ nefericit pentru acest episod erotic. Dar totul rămâne nespuse, diafan, posibil.

Tot o inevitabilă întâlnire între doi îndrăgostiți atrași irezistibil, supuși veșnicei porniri spre împreunare, este substanța narativă a povestirii “În pădure”. Măriuca, fata care se odihnea fără grijă în adâncul pădurii, se simte privată. Vara, anotimpul rodirii, o împinge spre împlinirea sexuală. Atunci când cei doi se întâlnesc, în sfârșit, are loc o epifanie în buna tradiție a modernismului înalt. “În jurul lor joacă pete mari de soare; miresme încropite ies din pământul dogorât și pe sus, prin creștetele înalte ale

fagilor trece oftatul adânc al pădurii” (48). Societatea, prejudecățile pregătesc, apoi, celor doi pocălul de amar fără de care viața nu are preț.

Schița “Tovarăș” este tot narațiunea unei despărțiri hotărâte de către destin și implementată de întâmplare. Conu Manolache își pierde tovarășul de viață cel mai sincer: cățelușul Nae, “[u]n câine mic, bondoc, cu picioarele scurte și noduroase, cu trupul acoperit de un păr roșcat și aspru” (13). Acuitatea percepțiilor naratoarei este stimulată de precizia senzorială cu care vietatea canină înregistrează peisajul rural. “Soarele se cam pleca spre apus și inunda câmpia cu aur” (23). Apusul sugerează deja un final dureros. Nae este atras de o coropișniță “umflată” (24), care “se târa încet, veninoasă și urâtă” (24) și se pierde pentru totdeauna de stăpânul lui de suflet. Finalul, melancolic, ușor lacrimogen al schiței “Tovarăș” este salvat, totuși, datorită simțirii autentice a autoarei care devine, în acest text, o adevărată promotoare a unui soi de eco-literatură *avant la lettre*.

În “Conu Costică”, descrierea minuțioasă a unui interior demn de un muzeu al artelor decorative precedă convorbirea personajului titular cu Ciupercă, un vechi slujitor de pe moșie. Există aici un anume voyeurism care facilitează dialogul direct între narator și cititor, o particularitate a tradiției orale în proza românească. “În iatac, pe lângă lucrurile de care vorbirăm, mai e un pat mare și primitiv, cu perne la perete și suluri la capete, acoperit de un macat bătrânesc ce se potrivește de minune cu covorul turcesc întins pe perete” (37). Toamna, finalul ciclului vegetal, este presimțirea extincției generale din care doar amintirea salvează sinele aflat în pragul tărâmului “misterios și plin de întuneric al vieții viitoare de unde nimeni nu s-a mai întors vreodată...” (41). Nu i-a mai rămas lui Conu Costică decât sluga Ciupercă pentru a stabili un dialog. Amândoi deapănă amintiri din vremea tinereții. “Și colo lângă poartă, în șoseaua luminată de lună, cumpăna puțului se ridică înaltă pe cerul presărat de stele, scârțâindu-și veșnicul ei cânt de jale” (42). Elementele stelare, luna fac parte din veșnicia cosmică. Cumpăna cu mișcarea ei egală ne trimite nu doar →

MIHAELA MUDURE

spre toate cele făcute de oameni, dar și spre eterna tristețe care este rezultatul oricărei evaluări existențiale de final.

Volumul se încheie cu povestea a două destine greu încercate de atracția grea, inevitabilă spre celălalt. În nuvela „La schitul din munte”, monahul Ilarion scapă de atracția feminină numai datorită pronie. Călugărul este fascinat de frumoasa Ilinca. Copleșit de dorință, acesta pleacă de la mănăstire și vine să o caute pe Ilinca la ea acasă. Dar aceasta fugise în lume cu un alt bărbat, îndepărtând astfel ispita de Ilarion pentru totdeauna. Pronia l-a salvat pe călugăr în ciuda lui însuși. Mușă, eroina ultimei nuvele din unicul volum al Igenei Floru, este irezistibil atrasă de Ivanciu, cumnatul ei și soțul sorei sale, Milena. Mușă pleacă în lume cu Ivanciu, iar Milena se retrage cu Mihai, copilul ei, într-o mănăstire. Peste ani, Mușă se auto-pedepsește, ucigându-și nepotul atras, la rândul lui, de farmecele unei slujnice, o țigancă. Impresionistă este în aceste schițe de caracter notația naturii, tușele mici, dar sigure cu care autoarea înregistrează senzațiile personajelor principale. Lucrul nespus este chiar păcatul pentru care Igena Floru nu are cuvinte precise. El este mai degrabă sugerat.

Prozatoarea din grupa minorelor, Igena Floru nu este, totuși, un condei facil ori superficial. Scriitura sa are un anume rafinament, atrage prin ceva specific, numai al ei. Ea depășește pitorescul unor situații prin acea epifanie a lucrului de nespus, tipic impresionismului literar occidental. Personalitate creatoare care are propria sa individualitate, Igena Floru e sensibilă și senzuală oferindu-se cititorului fără false pudori.

Referințe:

Floru, Igena. *Nuvele*. București: Cultura națională, 1926.

****. *Dicționarul General al Literaturii Române*, vol. E/K. Coord. gen. Eugen Simion. București: Editura Univers Enciclopedic, 2005.

Sasu, Aurel. *Dicționarul biografic al literaturii române, A-L*. Pitești: Paralela 45, 2006.

Zaciu, Mircea, Marian Papahagi și Aurel Sasu. *Dicționarul scriitorilor români. D-L*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1998

DEBUTUL LUI SADOVEANU

Într-un singur an – 1904 - Mihail Sadoveanu a publicat patru cărți. De aceea, anul debutului marelui prozator a fost numit de Nicolae Iorga „Anul lui Sadoveanu”.

Cele patru volume: *Povestiri*, *Dureri înăbușite*, *Crâșma lui Moș Precu* și *Șoimii* (ultimul, un roman istoric cu puțină substanță epică) au stârnit interesul criticii literare a vremii. Despre ele s-au exprimat elogios Nicolae Iorga, G. Bogdan-Duică, Sextil Pușcariu, Titu Maiorescu, G. Ibrăileanu, Eugen Lovinescu; mai apoi, G. Călinescu, N. Manolescu, Ion Rotaru, C. Ciopraga, Ion Vlad și mulți alții. Pentru volumul *Povestiri*, Sadoveanu a primit Premiul Academiei. Raportor a fost Titu Maiorescu, care a menționat „puternica originalitate” a autorului, „stilul de mare sobrietate”, „impresia de mare frumusețe ce ne rămâne mai ales de la descrierile naturii”.

Nicolae Iorga a remarcat și el că lui Sadoveanu „îi e dragă natura”, dar și că „are simțul trecutului” și „o energie creatoare, care clădește jucându-se”. De asemenea, marele istoric literar a descoperit la autorul *Baltagului* „însușiri care lipsesc celorlalți povestitori”, acesta fiind și „stăpân pe lumile fantasticului”.

Eugen Lovinescu a scris despre lumea *Povestirilor* că „este o lume romantică și întârziată față de mersul societății de azi”. E o lume idealizată, populată de boieri moldoveni și de haiduci ce pradă la drumul, dar nu fac rău nevoiașilor. O lume peste care stăpânește un „poet al naturii”.

Cu volumele din 1904 începe seria de „uriași” (vreo douăzeci) și de haiduci, care sunt prezenți în toată opera sadoveniană. *Crâșma*- la sateca motiv literar (mai târziu vor apărea, în scrierile sale, cafeneaua- la oraș, și hanul- la drumul mare), teme, precum beția, adulterul, prostituția, violența, armata care îi descompune moral pe tineri, preoții vicioși, crima (sau măcar bătaia), se vor regăsi în întreaga creație a lui Sadoveanu. Încă din *Crâșma lui moș Precu* apar „lipitorile satului” (G. Ibrăileanu), pe care le vom mai întâlni în paginile prozatorului român. „Chiar de la întâiul volum, *Povestiri*, M. Sadoveanu își definea temele sale

fundamentale, de la care n-avea să se mai abată, cu o artă de la început matură, afară de izolate și firești șovăiri”, spunea G. Călinescu, considerând literatura lui M. Sadoveanu „cea mai înaltă expresie a instinctului de sălbăticie”. Exegețul sadovenian Ion Vlad afirmă și el că „în volumele anului 1904 se ivesc proiectele unei opere”, cu referire specială la tema decameronică a *Hanului-Ancuței*, capodoperă anunțată de *Crâșma lui Moș Precu*.

Dacă țăranul este dominantă peisajului în cărțile de la început, care conțin și stângăcii ori clișee de sorginte semănătoristă, aceste opere anunță și „marile desfășurări ale naturii” (Ion Vlad), natură care, spune renumitul estetician Tudor Vianu, „este străbătută de adieri jalnice, de mari melancolii și mahniri, de plângerea sfâșietoare a vântului și furtunii”.

Aceste aprecieri critice vin în completarea celor anunțate de mai vecheii istorici literari (de care am pomenit mai sus). Povestitorul domină narațiunile, cântecul pare că „vine de departe”.

Dacă la început, în *Șoimii*, „spectacolul îl dau Nicoară și tovarășii lui, spectacolul din *Nicoară Potcoavă* este al lui Sadoveanu însuși. În *Șoimii* vorbește un povestitor convențional, dincoace un filozof pentru care aventurile eroilor săi sunt amăgiri și fum, ca toate ale lumii acesteia”, considera criticul N. Manolescu.

Anul 1904 a fost, așa cum am mai spus, „Anul lui Sadoveanu”. 1961, anul morții celebrului nostru prozator, a fost cel mai trist an al literaturii române, căci i-am pierdut atunci, pe lângă autorul „Fraților Jderi”, și pe Lucian Blaga, Ion Barbu, Cezar Petrescu, Gala Galaction și Al. Kirițescu. Dintre toți aceștia însă, doar Mihail Sadoveanu a avut și „realismul unui Balzac și melancolia unui romantic” (G. Călinescu).

IOAN GHEORGHÎȘOR

TEOLOGIE ȘI ARTĂ LITERARĂ ÎN PROZA LUI MIHAIL DIACONESCU (V)

În trilogia pe care Mihail Diaconescu a intitulat-o *Teologia ortodoxă și arta cuvântului, Introducere în teoria literaturii* găsim capitolul *Diaconia literară*.

Comentând aceste dezvoltări și demonstrații ale scriitorului, părintele Dumitru Radu nu are nici cea mai mică rezervă teologică, ceea ce arată că el este în deplin acord cu cele afirmate de romancier din perspectiva teologiei dogmatice, teologiei misionare și teologiei morale, ba chiar mai mult, am spune, este cât se poate de admirativ.

Un alt concept, de data aceasta legat de cunoaștere, întâlnit în cărțile lui Mihail Diaconescu, dar care a fost dezvoltat anterior în scrierile patristice, este *contemplația*.

Pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul, arată Dumitru Radu, actul contemplației începe pe treapta sensibilității, se ridică la treapta rațională și, în final, spre „*Rațiunea Supremă – Cuvântul lui Dumnezeu (Logosul Creator și Proniator)*”.

În general, în aceste scrieri, subliniază profesorul de teologie, „*contemplația nu este doar un principiu epistemologic, ci și un act al trăirii mistice* (subl. Dumitru Radu)” și ca atare „*contemplația este o problemă teologică*”.

În tratatul său de estetica Ortodoxiei, Mihail Diaconescu se referă la *contemplația sensibilă, contemplația estetică și contemplația mistică*, ultima fiind definită drept aceea în care „*ni se revelează Frumusețea Însăși, de dincolo de încorporările ei parțiale și trecătoare. Este Frumusețea ca atribut al Divinității. Este Dumnezeu Frumusețe în transcendența Sa absolută*”. Printr-o asemenea înțelegere, apreciază Dumitru Radu, scriitorul reia „*sensul străvechi, fundamental, cuprinzător, autentic*”, al noțiunii de contemplație.

Scriitorul, observă Dumitru Radu, reia însă noțiunea de contemplație nu numai în scrierile teoretice, ci și în romanele sale. În ele găsim „*o dimensiune contemplativă*” (subl. Dumitru Radu), aptă să ne introducă

în „*istoria spirituală în care ne înscriem*”.

O caracteristică fundamentală a credinței creștine ortodoxe, consideră teologul, este aceea că ea are un „*caracter profund optimist*”. Chiar și „*în starea păcătoasă a omului, chipul este întinat, umbrit, desfigurat, dar nu pierdut definitiv*”.

Marcată de această caracteristică, morala ortodoxă, a libertății de opțiune a omului, constituie o altă temă fundamentală a romanelor lui Mihail Diaconescu. În ele sunt evocate „*diverse ipostaze ale deliberărilor și opțiunilor morale*”, în variate contexte istorice, sociale, culturale și spirituale.

„*Toate romanele istorice ale lui Mihail Diaconescu*”, afirmă pe bună dreptate părintele Dumitru Radu, „*sunt niște parabole epice pe teme morale*”, care „*nu seamănă cu nimic din literatura română de până acum*”.

O altă observație interesantă a părintelui Dumitru Radu se referă la *credință și nădejde* ca „*virtuți teologice*” care îi animă pe eroii romanelor diaconesciene. Sunt virtuți care îi ajută să depășească numeroasele obstacole și primejdii provocate cu prisosință de contextele sociale și istorice ale unor evoluții dramatice. E vorba de o „*pornire morală spre pocăință și înfrânare, spre paza gândurilor și răbdarea necazurilor, spre blândețe și smerenie, iar, ca împlinire supremă, spre nepătimire*”.

Pornind de la scrierile lui Giambattista Vico, dar și de la ale lui Robin George Collingwood, istoric și filosof al istoriei, Mihail Diaconescu consideră că trecutul trebuie abordat și analizat prin *retrăirea* evenimentelor din trecut.

În acest sens, romancierul afirmă: „*Toate acțiunile istorice au o latură internă constituită din acte ale gândirii, din intenții care se realizează. Calea cea mai sigură spre aceste idei este retrăirea lor... Studiul ideilor și mentalităților din alte epoci este fundamental pentru înțelegerea evoluțiilor istorice*”.

Este vorba aici de un sentiment de *solidaritate*, de *empatie*, cu oamenii din toate vremurile, de solidaritate în special cu trăitorii din spațiul românesc. Acești trăitori s-au confruntat cu situații radical diferite de ale contemporanilor noștri. Scriitorul reușește să se identifice însă cu ei prin trăiri comune, în primul rând prin cele religioase, morale, civice și artistice.

Toți eroii reprezentativi ai romanelor diaconesciene sunt intelectuali care doresc cu ardoare să se afirme în diverse domenii ale creației. Ei sunt pictori, muzicieni, filosofi, juriști, tipografi, teologi, oameni politici, avocați, dascăli, regizori de spectacole, jurnaliști, sculptori, actori.

Solidaritatea cu acești intelectuali, demonstrează Dumitru Radu, și cunoașterea contextului în care ei au trăit l-au condus pe romancier la „*fermitatea afirmării unor valori naționale, tradiționale, patrimoniale și spirituale*”.

În același mod, teologul continuă prezentarea și analiza altor valori creștine care constituie substanța romanelor lui Mihail Diaconescu.

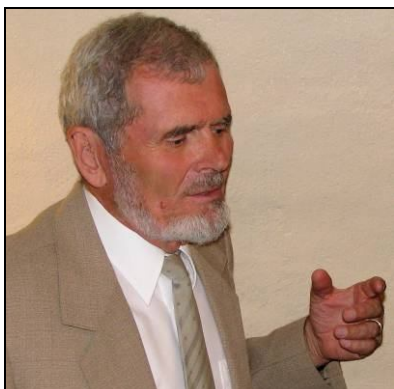
Teologul demonstrează faptul că romancierul a analizat, a înțeles temeinic și a asimilat aceste valori din perspectiva teologiei ortodoxe.

De altfel, scriitorul este la curent cu scrierile teoreticienilor din diverse domenii, de la filosofia istoriei, logica formală și sociologia culturii, la tendințele criticii literare, psihologiei științifice, lingvisticii, criticii de artă și muzicologiei.

Într-adevăr, aduse în actualitate, între altele prin literatură, valorile creștine își afirmă existența și puterea de a influența. Fiecare dintre aceste valori, pe larg prezentate de Dumitru Radu în relație cu romanele lui Mihail Diaconescu, merită o atenție specială și o meditație din partea cititorului, mai ales a celui neavizat în domeniul teologiei.

MIHAELA VARGA

CATINCA

Într-o zi Catinca se trezi chemată la grădiniță. Trecea pe acolo rar, copilul, ca toți colegii lui, ducându-se singur, fie vară, fie iarnă. Grija ei era să-l știe trecut gîrla, dacă aceasta era mai mare decît putea fi trecută cu piciorul fără vreun pericol, cînd se întîmpla să nu fie punte. Punte! Un trunchi de copac ce se întindea de pe o parte pe cealaltă a apei, ușor luat cu toporul pe partea de deasupra, ca să nu se alunece, legat cu un sîrmac de un pripon ca să nu-l ia apa cînd vine mai mare. Dacă gîrla se umfla ceva mai mult, priponul era smuls ca un gătej și puntea dusă de ape cine știe unde; nici o dată nu era de găsit. Acum puntea era. Începu să intre la bănuiele, gîndindu-se la tărășeniile pe care le-ar fi putut face Ghiță. Avea să constate că nu despre trăznăile lui Ghiță era vorba, îndată ce educatoarea deschise discuția: că vremurile sînt grele, că în asemenea vremuri e de mirare cum o văduvă își poate duce gospodăria, avînd și grija copiilor, că ea îl apreciază tare mult pe Ghiță, care dă dovadă de înclinații spre carte și tocmai de aceea ar trebui mai mult ajutat, ca să se poată copilul împlini, că o fi și-o păți. Încîntată la început de ce auzea, Catinca nu pricepea de ce trebuia să fie chemată pentru asta și aștepta nedumerită continuarea discuției, să vadă încotro bate doamna educatoare. Dar vorbele se învîrteau în jurul ideii că Ghiță e băiat bun și ar merita un viitor bun, pe care și-l poate asigura numai prin școală, iar pentru asta trebuie mult ajutat. Observînd nedumerirea din ochii Catincăi, educatoarea o întrebă la un moment dat direct: „Crezi că, femeie văduvă, cu doi copii și cu avere mult

prea puțină, ai putea să faci asta?“. La răspunsul Catincăi: „Mde, eu mă voi strădui pe cît oi putea, cum am făcut și pînă acum și cred că m-am descurcat“, doamna îi atrase atenția că „pentru școală e nevoie de mult mai mult decît atît; voința nu ajunge. Degeaba ai voință dacă nu ai și puțință. Tocmai de aceea eu sînt dispusă să-i vin băiatului în ajutor. Și vreau și pot să-l ajut. Am vorbit și cu bărbatul meu, care, îl cunoști, e tot aici în școală; nu avem copii, ne-am sfătuit și l-am urmărit îndeaproape pe Ghiță în ultimul timp, ne e drag la amîndoi și am vrea să-l înfiem, dacă n-ai nimic împotrivă. Sîntem dispuși să te ajutăm și pe dumneata să-i asiguri și celuilalt un viitor. Mă gîndesc că și dumitale o să-ți fie bine știind că ai amîndoi copiii împliniți“.

Ascultînd-o, Catinca o privea prostită. Asculta și nu pricepea nimic. Era un lanț de vorbe despre copiii ei, despre ea, dar ceva nu se lega. Se trezi abia cînd doamna o întrebă: „Ce zici despre asta?“. Văzînd că nu primește nici un răspuns, privirea Catincăi fiind pierdută undeva în gol, doamna educatoare reluă: „Poate că e pe neașteptate ce ți-am spus, de aceea nu cer să-mi răspunzi chiar acum. Avem timp. Pînă la toamnă, cînd începe școala, mai e. Am vrea, însă, dacă se poate, pînă atunci Ghiță să fie înfiat de noi, să înceapă școala cu numele nostru. Nu am spus familie, căci el va fi mereu și în familia dumitale“. Catinca rămînea în continuare fără reacție. Singura licărire din ochii ei a fost la „să înceapă școala pe numele nostru“. Licărire de spaimă în fața unei situații la care nu se gîndise nicicum. Parcă prevăzînd reacția Catincăi, doamna educatoare încercă să o aducă lîngă sine: „Nu trebuie să-ți faci griji. Chiar dacă va purta numele nostru, Ghiță va continua să fie și feciorul dumitale. Îl vei putea vedea ori de cîte ori vei dori și el va putea veni la dumneata oricînd va voi“. „Îl voi putea vedea oricînd, iar el va putea veni la mine cînd va dori, gîndi Catinca. Va putea veni la mine, dar nu va mai veni acasă; acasă la el va fi altceva decît acasă la mine. El va fi acasă la ei. Acasă, la ei. Hm!“

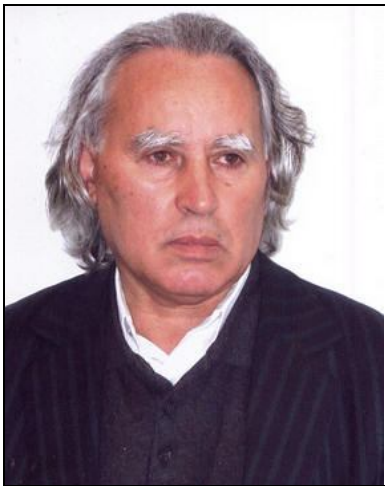
„Doamnă, începu Catinca, după o îndelungă tăcere, doamnă...“. „Nu te grăbi cu răspunsul, o întrepruse educatoarea, observînd după lumina

din ochii Catincăi că răspunsul n-ar fi fost cel așteptat, nu trebuie să ne grăbim, că nu mutăm un sac cu cartofi, dintr-o magazie în alta. Te rog să te gîndești bine la ce am vorbit, că nu vreau nici răul copilului, nici pe al dumitale. Eu voi fi mereu aici și te voi aștepta, cu nădejdea că te vei gîndi la viitorul lui Ghiță, pentru care noi dispunem de mai multe posibilități de a i-l asigura. Și poate te gîndești că așa ne vii și nouă în ajutor, adăugă educatoarea după o vreme. Nu mai sîntem chiar tineri. Lucrăm amîndoi în învățămînt și ne-am obișnuit cu copiii, din păcate, cu copiii altora. Cu cît trece timpul, ne gîndim tot mai des la momentul cînd nu vom mai fi la catedră și cînd copiii ne vor lipsi. Lipsa copiilor altora va completa lipsa copiilor noștri. Acum singurătatea ne înconjură noaptea, dar atunci...“. Purtată de gîndurile ei, educatoarea nu mai privise la Catinca, dar la un moment dat o auzi smiorcăindu-se. „Ce s-a întîmplat, te-am supărat cu ceva, chiar așa de tare?“.

„Nu, doamnă, mă gîndeam la nopțile mele de singurătate și la zilele mele întunecate, în care singura lumină venea de la copii. Copiii sînt singura mea alinare. Mai înainte eram supărată pe dumneavoastră, chiar foarte supărată. Eram furioasă că v-a trecut prin minte să-mi luați copilul, dar acum nu mai sînt. Poate dacă nu eram văduvă nu vă înțelegeam, dar sînt văduvă, sînt femeie singură și vă înțeleg. Vă sperie singurătatea care va veni. Pe mine nu mă mai sperie singurătatea, chiar dacă sînt îngrijorată cînd vine vorba de copii, o avere pe care nu știi cum s-o chivernisești. În vremea din urmă m-am convins din ce în ce, știți, probabil că tatăl meu era țircovnic, om cu frica lui Dumnezeu, în care ne-a crescut și pe noi, că buna credință, adăugată stăruinței, care tot de la Domnul vine, îl poate scoate pe om din impas. Am să mă gîndesc la ce mi-ați spus, la binele copilului și la singurătatea dumneavoastră, dar răspunsul nu cred să fie altul decît cel de acum, pe care îl bănuieți“.

Tot drumul spre casă îi bîguia prin minte întîmplarea. Știa bine că, așa cum stau lucrurile, băiatul nu se va putea școli, să ajungă cineva, →

GHEORGHE MOLDOVEANU

Unul pe altul se știu.

Copilul se-ntoarce acasă,
unde bătrânul, de pe prag,
îi vede șarpele pe mână.

Unul pe altul se cunosc.

Acesta retează capul lunar
și șarpele încet se desface,
lăsându-și pielea pe care

Unul pe altul n-au văzut-o.

În apropierea orașului Buto

Puzderie de oase: șire cu coaste și aripi;
dacă atingi o vertebră se dezlănțuie
unduirea șarpelui;
la întinderea aripilor, țâșnește o
pasăre neagră ca tăciunele,
cu ciocul puternic coroiat. Mormane
de schelete înaripate,
îngrămădite în strâmăta vale, ce dă
spre celor două câmpuri largi,
de unde încep convoaiele. Privești
spre
nisipurile roșii: șerpi strălucitori s-au
pornit
către ținuturile fluviului. Îți amintești
răcoroasele ape,
și păsări taie cerul, spre inima
munților,
să întâmpine mulțimea solzoasă.
Șarpele se preface în pasăre
și pasărea în șarpe. Dovadă: scheletul
înaripat.

Apoi, cu toată siguranța,
șarpele își depune ouăle în malul
fluviului
și pasărea, în nisipul fierbinte. Dar
nici unii
nu-și vor recunoaște puii. Ci ochiul
și devenirea din trecătoarea munților.

La Erechteus

Odinioară, lună de lună, șarpele ieșea
de sub piatră
și-nfuleca turte cu miere – acum,
turta a rămas neatinsă.

La poalele muntelui perșii așteaptă,
ca o ordine astrală,
dezlănțuirea, legile haosului
rămânând pentru ceilalți.

Cu tâmplele bântuite de vestea
preotesei, bătrânii întrebară
dacă se-ngroape vasele de aur,
obiectele cu inele roșii,

dar au primit răspuns să se
îngrijească fiecare de sine,
să meargă la întăritura de lemn, unde
așteaptă Zeul.

Bătrânii pleacă pe mare. Profetul
Akeratos vede grămadă,
în fața intrării, de mână de om
neatinsul tezaur:

vas după vas, solz după solz se mișcă
orbitor

fără să se mai știe de care parte este
ordinea astrală.

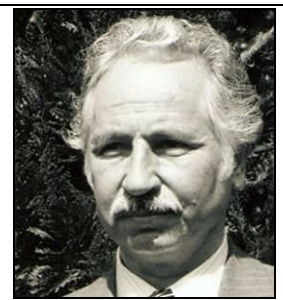
Cele două stânci prăvălite peste
convoaiele Imaginației Mari
mărturisesc despre lumina fulgerului
și tăria tunetului

pornite din mișcarea Marelui Poem
întins peste priveliștea
transparentă a minții, cu tăblițe scrise
și curate.

DUMITRU VELEA

Grafică de Mihai Olos

AUTOPORTRET

Ca niște răni vii, în mine, încă...
mai sângereă neumblatele drumuri...
cum sângereă și stelele câte, clipind,
încă nu mi-au căzut din cer...

Umbre adânci... zilele, orele,
clipele...
amăgindu-mă... furându-mi
cămilele...
câte și care... m-ar fi petrecut...prin
pustiurile întrebărilor fără de
răspuns...

Chiar dacă numai pentru a afla
din care parte a zădărniceii,
în largurile neputinței omenesti,
răsare soarele... lărgindu-mi-le...

Pe când, în mine, ca niște răni vii,
sângereă și dor... neumblatele
drumuri...

GEORGE L. NIMIGEANU

(Urmare din pagina 36)

nu se va chivernisi. Vrînd,
nevrînd, gîndul a dus-o la plecarea ei
din casa părintească din Dălhăuți. O
dusese greu la părinți; copiii mulți,
avere puțină. Ce se schimbese după
măritiș? Avea un bărbat vrednic, era
invidiată de multe, dar avere nu
aveau, cu greu își întrețineau zilele.
Era regină în colțul ei de lume și,
cînd gîndeau că începuseră să se
întremeze, a venit războiul și a rămas
singură. *Rău e, Doamne, prin străini,*
îi tot venea în minte cîntecul care nu
prea o părăsea. Acum însă acest
simțămînt o însoțea tot timpul,
devenise propria ei umbră, măcar că
recunoștea că fără ei, rude și vecini,
nu s-ar fi putut descurca. „Ajută,
Doamne, să gădesc calea bună !
Împacă pe cei vîrstici și netezește
calea celor mici. Numai Tu cunoști
calea cea adevărată“.

N-a suflat nimănui o vorbă
despre discuția avută cu educatoarea.
Nu avea timp să despice firul.

(Fragment din volumul în
pregătire *Domoleni*)

Să urmărim insomniile Bufniței!

Insomniile bufniței este titlul celui de-al treilea volum, după *Cerșetorii de stele* și *Anotimp (i)legal – lumina*, al talentatei poete Mihaela Aionesei. Poezia de foarte bună calitate din cele trei volume, apreciate de critica literară, demonstrează spusele Sfântului Apostol Pavel: „Prin harul lui Dumnezeu, sunt ceea ce sunt.” Mihaela Aionesei are în suflet harul, dăruit de Dumnezeu, al poeziei.

Autoarea volumului *Insomniile bufniței*, apărut în acest an, la Timișoara, Editura Eurostampa, este o poetă sensibilă, minunată și originală, prin îmbinările inedite de imagini ce emoționează cititorul, inclusiv pe acela care nu este familiarizat cu literatura.

Poezia sa ne apare precum o coloană de marmură rămasă de la un templu mai vechi (Ov. Densusianu). Este aici o ... taină, denotând legătura cu tradiția - acel templu solid, rămas și păstrat din vremuri mult îndepărtate. Simțim în poezia Mihaelei Aionesei vagi influențe, cum este firesc, din Blaga și, mai ales, din poezii simboliste. Aceste „influențe” demonstrează doar legătura cu „templul”, deoarece poezia Mihaelei reprezintă sufletul ei.

Oare de ce titlul acesta insolit *Insomniile bufniței*? Surprinde atât numele „bufniței”, cea mai mare pasăre răpitoare de noapte, cu ochii ei uriași, galbeni-portocalii, cât și faptul că întruchipează, figurat vorbind, persoana care trăiește retrasă de lume. De ce „insomni”? Gândim insomniile ca anume frământări, trăiri sufletești specifice insului care este învăluit de probleme. Așa, de exemplu, poemul *singurătatea singurătății*, prin „nimeni și nimic nu-ți poate aduce / căldura sânelui pierdut”, provoacă o stare „în care te pregătești de alt drum fără să-i / simți tășul.” Deși există o extraordinară „încorsetare”, încât „zorii se izbesc cu tâmpla de gratii / pasărea zidită apare cu urme de sânge pe aripi / cu trilurile vuind tăcut uși ierți / și redevii tu.” Altă dată suferința trimite la vindecări conform tradiției populare: „câmpiile tac vuind un descântec / mă simt.”

„Înceștarea” sufletească prezentă în poezia Mihaelei Aionesei

traversează stări diverse, uneori ciudate, transpuse în imagini absolut inedite: „n-am simțit timpul care a arat năluci”, „cu năframa înnoptată pe cap”, „la fereastră se rostogolesc / nămeți de fericire amară”, „un suflet gârbovit de fiare”, „ca niște unghii roase până la suflet / tăcerile încep să țipe”, „un anotimp răsfățat / de mireasma ciupercilor nebune face tumbă”, „dedesubtul lui / un cuc / mută crestele mai aproape / de fântâna unde / se sorb stelele”, „prin umbletul ierbii / înlăcrimate dimineți / desferecă lumina”, „surpă cărămizile ca niște fantome / așezate pe pieptul gândurilor.”

Poetul Lucian Blaga mărturisea că „limba de toate zilele” este o unealtă dar și un instrument de lucru al spiritului. Cum altfel poate fi limba poeziei unui trăitor în duh?

Poezia din volumul *Insomniile bufniței*, populată cu diverse nume de păsări (bufniță, cucuvea, mierlă, cuc, porumbel, ciori), dar și cu flori rare, de aleasă clasă (crin, orhidee, floare de colț), comunică sentimente felurite, unele paradoxale. Simți ca cititor mărturisiri adeseori tulburătoare, probabil izvorâte dintr-o biografie ... complicată. Toate generează o minunată poezie. „Înceștarea zilelor” este vie în memorie; „sătulă de oftat” se bucură că dorul a „rămas neîmblânzit.”

Citind poemul „moment de gingășie”, simțim transmiterea unei stări de maximă delicatețe: „am tânjit mereu să retrăiesc / momentul de gingășie / fără să-mi fie frig / fără să mă nărui de teamă / când dau de

mine / sub masca lividă.” Alteori simțim prezența speranței: „îmi plec genunchii și aștept / din mila nu știu cui / să-mi pâlpaie o nouă viață” (stihie)

Nu lipsesc întrebările existențiale: „ne-am fost puțin timp respirări serafice / tu la o margine de suflet / eu de partea cealaltă / să ne fi risipit?// Acum plătim pentru aripi / un lung oftat.” (sonetul nopții)

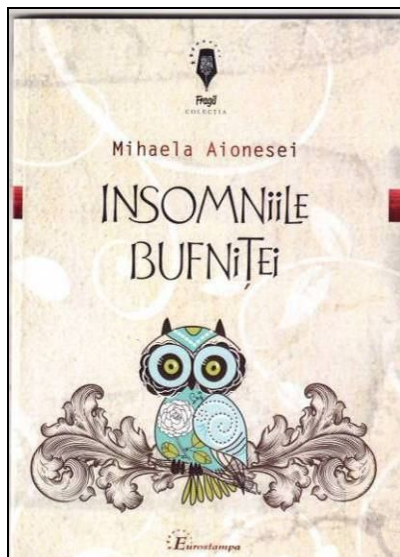
Tot și toate sunt încununat de iubire: „stă ceva ghemuit în lume / numele ei / din umbra pământului / foșnește la cea mai simplă atingere // i-u-b-i-r-e”. Iubirea supremă ce nu poate fi nicicând învinsă este preamărită în poemul „un curcubeu ce se desface la Paște”: „un curcubeu ce se desface la Paște / al meu / al cailor / sau al lumii / și oricâte ciori vor încerca / să fure bobul de grâu / nimic nu mă va împiedica / să iubesc la fel ca El.”

Poezia care dă titlul volumului, *Insomniile bufniței*, este una existențială de autocunoaștere: „să urmărim / insomniile bufniței / și cine știe / poate ocaua timpului / nu va mai vrea să afle / câți soldați supuși / se vând sinelui / să nu latre viața.”

Opțiunea poetei este aceea de a nu folosi semne de punctuație și majuscule, inclusiv la titluri. Considerăm că astfel oferă cititorilor posibilitatea de a-și imagina stări artistice și sufletești diferite, în funcție de trăirile spirituale ale fiecăruia.

Fără a fi o poezie „veselă”, poezia Mihaelei Aionesei binedispune, pliindu-se pe sufletul nostru, al cititorului de astăzi.

LUMINIȚA CORNEA

Frigul visului și tainica prezență

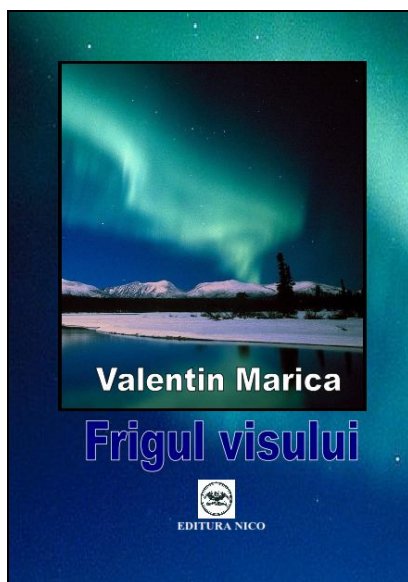
MOTTO:

„Marea creație este ca o posedare: ceva vorbește prin noi”.

Basarab Nicolescu

Volumul de poezii *Frigul visului* al scriitorului Valentin Marica (apărut la Editura Nico, Târgu-Mureș, 2014) este un autoportret pe cât de reținut, pe atât de autentic și tulburător. Cartea reprezintă, în același timp, o traictorie lirică între două interogații fundamentale, una fiind aceea a sfâșierii lăuntrice: „Unde să te caut, Doamne?”, iar cealaltă, a iubirii nesfârșite, a cărei tandrețe este săgeată înmuiață prin inimă: „Cum este Acolo? Ai mai crescut o șchioapă?”

„Scrișul e migăleală”, spunea Caragiale... Cu siguranță scrișul din actuala carte a autorului târgumureșean e truda și limpezire în ape repetate, până când substanța verbului a devenit translucidă, s-a transformat în chihlimbar greu și dens, unde lumina a rămas prizonieră, ca să încălzească și să îmblânzească neliniști ale autorului și ale cititorului. *Frigul visului* îngemănează deopotrivă filigranul textului și transparențele ideatice care se ivesc din palimpsestul poemelor. Niciun cuvânt nu este în plus, conturul e auster, dar geometria este caldă și curgerea versului blândă: „Din rai / n-am luat decât două frunze de aur, / punându-le / în vasele comunicante / ale unei șoapte” (*Logodnă*). Energia spirituală parcurge traseul dinspre zona rarefiată a gândului până la coagularea în expresia poematică, oficiind un ritual al spunerii. „În mod evident – afirma filosoful Basarab Nicolescu în *Teoreme poetice* – cuvintele sunt cuante. Deplină lumină asupra luminii contradictorii între spus și nespus, sunet și tăcere, actual și potențial, eterogen și omogen, rațional și irațional”. Cam așa sunt și cuvintele poetului Valentin Marica, aflate într-o neostoită căutare a zărilor transcendente: „Nu sunt nici trup, nici suflet. / Mă prind de cuvânt / ca de o margine de cer / și întreb: / Când a orbit omul, / care i-a fost primul loc de odihnă?” (*Vecernii*). În poezia dedicată academicianului Solomon Marcus, monologul adresativ se îndreaptă către inteligența și sensibilitatea unui spirit afin, cercetând hotarele umanului și palpând poetic necunoscutul fabulos ce ne înconjoară: „Cum poate fi omul / dincolo de învăluirea ierbii? Are o altă formă? Câtă tăcere? Câtă împingere a gândului / spre ploaia / care nu mai are unde se opri?” (*O suavă lege a minții*). Rostul poetului este să refacă o legătură

întreruptă demult și doar întrezărită uneori, în străfulgerări ale intuiției, căci „Somnul omului este uitarea originii sale poetice. Somnul este mai rău decât moartea” (Basarab Nicolescu). Poezia devine mărturisire a unei existențe aflate sub semnul misterului, a unor realități pe care, presimțindu-le cu toată ființa, nu le putem niciodată vedea; transformările universului fizic consemnează doar vremea și vremelnicia („Timpul / și-a pierdut degetul arătător” – *Frigul visului*) ori mutațiile dimensiunilor între care ne măsurăm parcursul: „Sencolăcește timpul / în mantii de vânt, / mâna lui Dumnezeu / împarte începutul strămt.”

Antropogeografia universului liric poartă pecetea crucii („Cărățile se făceau cruce / și vorbele abureau la căpătâiul ei, / luând chipul lui Iisus” – *Căutându-mă într-o amintire*), iar lucrurile sunt marcate de suferință („sângerează floarea”), gestul poetului indicând speranța de trecere dincolo de pragul lutului („Întind mâna, să iau surâsul icoanei” – *Vid*). Formele pe care le ia simbolul cristic sunt diverse („Arborele amiezii e crucea curgătoare / pe care o duc în brațe” – *Îndurarea amiezii*) și timpul trecut se suprapune peste cel prezent, marcând neîndurătoarea absență: „De mult, aripa e la poartă de rai, / golul din ochi cade în golul din cuib” – *Prundiș*).

Privilegiul manifestării divinului este o excepție și este dat doar ființei de aer, întrupată în altă dimensiune: „Cât de frumos / îți privea, în iulie, Dumnezeu / rochia cu heruvimi la poală...” Poem nepământețean în splendoarea lui, Rochia de apă este balans între lumi; ninsoarea cade doar atunci când vine ea și tot atunci „sufletul e pomul din rai”. Inefabilul lumii se adună întreg în rochia-simbol

care este colind, tot ea transformă noaptea în zi, înflorește în plină iarnă și aduce căldură, arătând Adevărul, care este cuminecare și poveste despre un miracolul ce uneori coboară în lume și dispare prea repede. Graiul este mult prea sărac pentru a putea întrupa din nou taina risipită în toate câte sunt: „Cuvintele, pe rochia ta, / semințe / în răspântii de zi, / semințe ascunse în noapte, / răni vii / [...] Cuvintele, pe rochia ta, / semințe aruncate în gol, / semințe aruncate în plin / la picioarele Îngerului, / bob de miere, / bob de venin.” Șansa creării unei realități paralele cere cuvinte animate și, ca să fie vii, acestea cer împărtășire din însăși ființa poetului, devenind consubstanțiale lui: „o picătură de sânge / în colțul gurii” (*Sotto-voce*).

Incursiunea omului în zarea frunzelor și a firului de iarbă se soldează cu descoperirea unor ritmuri simetrice ori cu infuzii de viață, dar și cu înțelegerea imposibilității apropierei și mângâierii dintre realități discontinue: „Peste umbra gândului, / crucii i se desfac brațele. / Până la brâu / intru în chivotul ultimelor frunze. / Nimeni nu vede botezul acesta. / Trecătorii au ochii închiși. / Un înger plânge / pe pântecul unei pietre ude” – *Amurg*. Cărarea e grea și sufletul se metamorfozează ajungând la vămi unde interoghează absolutul, cerând răspunsuri care se lasă așteptate. Prin transpunerea neliniștii în metaforă are loc o convertire a acestui gest profund uman; el capătă un plus de intuiție și puterea de a pătrunde dincolo de suprafețe, pentru a circumscrie tainice resorturi din miezul ultim al lucrurilor. Sau, cum spune filosoful și omul de știință francez în amintirile *Teoreme poetice*: „Privirea distinge obiecte, viziunea luminează privirea, Realitatea luminează viziunea. Din lumină în lumină ajungem la Evidența Absolută care este lumina-matrice a tuturor luminilor”, căci „Iubirea nu este deloc reprezentare, ci prezență a terțului tainic inclus”.

„Toiagul de magnolii” al poetului Valentin Marica croiește drum prin noaptea lumii, împărțind și împărțindu-și trăire intensă în formă epurată de zgura efemerului. Firul de iarbă, râul, cărarea, țărâna, visul, linia și punctul, candela, icoana, catapeteasma, cununa de spini, crucea și aripile, bobul de grâu și cel de miere se adună și se cunună sub semnul Cuvântului izvoditor de taine. Lumile gândului sunt creație și vibrație; botezul cu iubire e însă singurul mister capabil să aducă bucuria comuniunii.

MARIANA CHEȚAN

ROMANUL ȘI POEMUL

Autoare în spețe prozastice - romanul de dimensiuni reduse din 2008, **Întoarcerea** (74 pag.), o proză cu sonde psihanalitice, a fost urmat cinci ani mai târziu de un volum proeminent (683 pag.), **Iedera**, impozant și ca lucrare în regula beletristă a epicului, a registrelor narative ce vor topi în sine lor tensiunile omului și ale lumii; să nu uit apoi că elementul analitic nu absentează nici el din pagină -, ardeleanca Doina Cherecheș e, mi se pare, cunoscută, prin ecou critic, mai cu seamă ca poetă, placheta de versuri, **Zborul uitării de sine** (2000) bucurându-se, ca să zic așa, de aprecieri consistente. Aceasta nu înseamnă că puternicul roman **Iedera** (Editura Nico, Tg.Mureș, 2013) ar fi rămas fără comentariu pertinent și inspirat. Astfel, Nicolae Băciuț îl va înscrie în clasa mării proze ardelene, ca roman de familie și de formație (*bildungsroman*); o frescă întinsă pe o jumătate de secol. Literatură deopotrivă autobiografică (drama aceea a înstrăinării insului aflat în subordinea colectivismului din socialismul real), destăinuire, dar și, totdeauna, restituirea în concept a evenimentialului istoric predat prin nedocumentare rătăcirii, uitării. Altcineva, Virginia Bogdan, consideră **Iedera**, drept un „testament moral” în „manieră auctorială proprie”, masa epică, se vede repede, fiind tăiată fin de intarsii cărturărești, îndeobște moral-religioase. O scriere obiectivă, încărcată însă (nu totuși și împovărată) de eputiul liric – o notă firească la autorul înfiorat poetic.

Unor înfiorări în această ordine le va da glas Doina Cherecheș și în recenta sa carte de poeme **Sfârșit de vară** (Editura Nico, Tg.Mureș, 2014). Titlul, evocând speța pastelului, derutează, placheta de față adunând în sumar mai degrabă gracile piese intimiste, în caz fiind, nu doar la români, literatura feminină, mai aplecată aceasta, de regulă, la misterul sentimentului ori la indicibilul și la ceața din emoție: „Dacă te-am pierdut în noapte/unde te găsesc în zori,/idila mea.../cu blândă lacrimă de ploaie/incheg o tâmplă de odaie/ca adăpost de vreme rea.../cu lava inimii de foc/mi te voi

opri în loc,/iar glezna mea de mucava/te va ajunge pe undeva... ” - **Spune-mi...** Sau în această **Monadă**: „Două stele se tot prind/ În dansul lumilor sihastre,/ două clipe visătoare/ mai nasc zările albastre/ joc de umbre și lumini/pe sub pașii grei, alpini”//doi măiaștri-n fire blândă/ răsfrâng cerul în oglindă/și ca mări îmbrățișate/pe o lacrimă deopal, //gestul lui cu gestul meu/va zidi lumea-ntr-o carte (excelentă această definiție metaforică a *po/i/eticului* – n.n.),/iar un fel de curcubeu/ne va rostui monadă,/vis prin ultima zăpadă...”.

Temele sunt, cum observam mai sus, ale pastelului (infidel totuși), însă spunerea senină din acela e amestectă aci, pictural vorbind, în clarobscur, mai degrabă în stăvezia, diafanitatea vermeeriană, să zicem, sugerând evenimentul tainic ce ar succede inspirației concrete inițiale. Percepția, intuiția nemijlocită a lumii, ca să împrumut o expresie a criticului cunoscut, cade frecvent în confesiuni ale sentimentului. Iată o astfel de mărturisire care însă, de la marginea dramei se salvează, se mântuie sub lumina (la „chemarea netrecătoare”) metafizică a mirării: „Prietene,/să nu vorbim/despre iubire/nu încă.../sunt multe alte cuvinte/pe pentru a noastră vervă/ iar pe acesta,/ cu totul special/ să-l păstrăm/ca pe-o rezervă,/ când ființa moare-n/ chemarea/ cea netrecătoare.../Te rog, prietene,/să nu vorbim/despre iubire/nu încă.../ea să ne rămână la hotare/uluirea cea mai mare...” (**Dimensiuni subtile**).

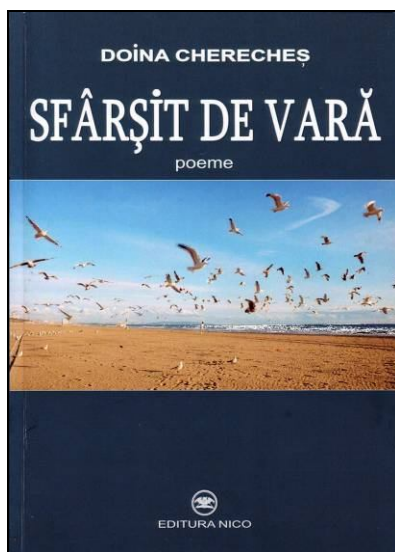
Ca la toți intimiștii, întâlnim și în

poemele Doinei Cherecheș, delicatețea, suavitatea verbală; o prospețime senzorială ne întâmpină de peste mai tot, materia cuvântului are aci musturi, seve verzi; nu s-a strâns, nu e vestejită, mucegăită. Ca în această *scrisoare*, o *carte* gingașă, ca un ecou tandru al epistolei eminesciene din poema notorie a poetului național; piesa e în totul remarcabilă: „Ca să-ți pun, iubito, nume,/ le-am tot rânduit anume.../mi-ai părut a fi un astru/din nemărginit albastru/și-o mireasmă de pădure,/te păzeam să nu te fure.../parcă-aș zice și-o poveste/cu fior de înalte creste...// dinspre mine, grav tumult,/sunând largă depărtare, /dar tu erai mult mai mult/peste a zărilor chemare...//Mă uimea zădărnicia/ce-ți căuta asemănare,/ până când și veșnicia/îmbătăta de idee,/peste lumi și curcubeie,/mi te-a dăruit,/femeie...” (**Dictarea**).

Când și când peste versuri se întinde lent, aproape stins, - sunt acolo totuși mai mult șoaptele, rumoarea împăcată – tonul elegiac. Meditații, iată, în proximitatea nevrozei, poate mai degrabă călătoriri înlăuntrul ființei, autoscopii izbăvitoare. Precum într-o **Aspirație** finală a poetei: „De-aș putea/lua de mână/Visul fără de odihnă,/l-aș purta în codru mire/doar miresme să respire,/l-aș preface în ceva/și te-aș desprimăvăra...//tu, un semn de miazănoapte,/tu, prim rod de poame coapte,/și ne-ar cetlui în rime/armoniile divine,/și ne-ar stingea locuri nalte/setea culmilor visate...//trecearea-mi solitară și sumbră/s-ar odihni în tine, o umbră,/poem de liniște, tăcere,/dinspre-a vremii mângâiere...”

A.I.BRUMARU

Poezia din "Mecanica frigului"

Despre poezia Domnicăi Pop s-a scris mai puțin decât ar trebui, fiindcă a debutat relativ recent (2009), dar se va scrie cu siguranță destul cu atât mai mult cu cât autoarea exersează cu aceeași ușurință în tiparul versului clasic, în poezia formelor fixe, dar iată că și în postmodernismul mai recent, de factură novatoare nu atât în formulă, cât mai ales în percepția adeseori insolită a lumii materiale și a spiritului. Domnica Pop e poeticește vădit consecventă nedumeririlor trăite și *pre versuri tocmită* încă din *Clepsidra de stele*, dar și din *Rodia cu rubine* (2010), *Podul de hârtie* (2013) și celelalte. De data aceasta, poate la fel de reflexivă ca și în volumul *Clipe de tăcere* (2011), autoarea vine cu un discurs liric cantonat în egală măsură în predicăție (*poeinul zicerii*) ca și în contemplativul redescoperirii (*ousia*): *din om se naște om/ copacii nasc copaci/ totul pare în acord/ cu destinul...*(p.65), respectiv *orașul din vis/ e plin de mame/ care zâmbesc/ și niciun colț/ de iarnă* (p.51) etc. *Mecanica frigului* – titlu ingenios, inspirat, în acord cu viziunea reflectată – nu trimite la contingentul disolut, descompus în cauze și efecte, ci, categoric, la o metafizică a perceperii, rece ca și referențialul la care se recurge: *ca o clepsidră/ atârâ deasupra agendei/ plină de cuvinte/ ce vor/ mi-am supraviețuit/ cândva/ dimineața cafeaua e neagră/ de litere...*(p.54). Frigul ca atare, contingență de climat, (*nu suport frigul/ amintește de febră/ tu-mi ceri/ accepțiunea viscolului/ eu iubesc/ numai strălucitor...*p.57), apare sub această semantică relativ rar; de vreo șase ori numit ca atare și

de vreo șapte ori în alomorfișmele lui, adică rămâne doar figurativ obiectual. Așadar, discursul liric se statornicește într-o semantică figurativă, censecutivă reconfigurării lumii într-o altă *mecanică*, nu mai puțin interesantă: *trebuie să doară ceva/ în numele Tatălui/ durerea a abdicat/ sub capacul de lemn/ inscripționat regește...* (p.61). În această reconfigurare regnurile se reflectă și se intersectează doar după o nouă mecanică, ale cărei legi furnizează tocmai insolitul ca substanță lirică: de la reverberațiile copilăriei (*din când în când/ bunica-mi lua mâna/ în numele Tatălui/ al Fiului/ și-al Sfântului Duh...*;p16), la rafinement și subtilitate (*încă mă înduioșează/ credința porumbeilor/ acoperind catedrala cu fulgi...*; p.24) și până la insolitul însuși (*hrănită cu grăunțe/ mama a devenit om-pasăre/ cu seva trecutului/ mănâncă din ce în ce/ mai puțin*; p.36). Recurența la copilărie, în valența ei de poezie a vârstelor, pune temelia reprezentării tridimensionale a vieții și a lumii. Maturizarea copilului (*la început/ a fost plânsul/ mai târziu/ am început să pășesc...*; p.22) și maturitatea ca atare (*lumina a clipit/ răcoarea botezului/ s-a făcut uitare/ de-atunci/ nu mai merg/ pe ape*; p.37) se scurg sub sceptrul inocenței și al miracolului cunoașterii (*așteptările/ încep să semene/ cu inserarea/ întrebările/ cu nisipul/ răspunsurile/ cu vântul...*;p.33) fără a renunța la visare, ea însăși poezia vieții, cum spuneam (*în serile lungi/ mintea mea țese/ poduri colorate/ unesc camera de visat/ cu lumea întregă...*; p.51). Ființă înaripată peste un *bâlc de vise*, poetul își duce propria cruce, viața însăși – *mecanică a frigului* – într-o succesiune de *frisoane*, din care Domnica Pop ne dă doar șaptezeci și șase de ipostazieri ale ființei și ființării (*gânduri*): *umbrele minții/ una asupra alteia/ niciodată văzute/ în apa nopții/ rotesc/ gânduri/ ale ceceae autoarea se descoperă metaforic a fi* (*sunt un simplu cuvânt/ care-și apără/ litera*; p.80). Iată așadar, cum cu recentul ei volum de versuri Domnica Pop duce într-o originală caligrafie încă un argument că litera trebuie apărată și cuvântul trebuie rostit mai departe, neîncetat. Așteptăm, așadar, noi și fecunde întocmiri de gânduri și cuvânt sub aceeași semnătură!

IULIAN CHIVU

PARADOXURILE IUBIRII

De o sinceritate debordantă, în simplitatea rostirii, Gina Moldovan își transcrie liric trăirile unei vârste, cu nostalgii și speranțe, ignorând prejudecăți și cutume, dând frâu liber unor sentimente care o domină și care devin sursă a unor energii nebănuite.

Iubirea este tema dominantă a poeziei sale, care vine și din așteptări și din neîmpliniri, în contextul unor vremuri deloc prietenoase.

Dorința irepresibilă de a scrie este angajantă, creând res-ponsabilitatea celui care vrea să-și ofere propria biografie drept model existențial, mai ales pentru cei care se identifică în orizon-tul unor aspirații prin care vor să recupereze un timp al regăsirii.

Poezia este compensatorie pentru privațiuni de circumstanță, declarațiile de dragoste, adeseori patetice, sunt garanția unui angajament emoțional asumat. Poeziile Ginei Moldovan sunt imne ale iubirii, dincolo de timp și rigori estetice. Importantă rămâne substanța, nu forma, mai ales că autoarea vine înspre poezie din exterior, ruptă de mode și tendințe literare. Se scrie pe sine ca și cum prin aceasta ar reîncepe să inventeze lumea, o lume în care să se regăsească și să-și materializeze „universul unei trăiri”.

În ritmurile poeziei populare, Gina Moldovan își pune mereu întrebări subsumate aceluiași obsedant neînțeles: „Dorul de cel drag e destin/ Sau e viață furară?” (*Și iubirea e mare*).

„Universul unei trăiri” e o carte a căutării unui răspuns în care se sintetizează arta de a fi în opoziție cu a avea.

Pe de altă parte, Gina Moldovan scrie și o poezie a înstrăinării, a pierderii identității, ilustrând condiția celui care-și caută loc și rost în lumea largă, într-o îndepărtare nu a despărțirii, ci a dorinței reîntoarcerii într-o altă dimensiune a respectului de sine.

NICOLAE BĂCIUȚ

Euridice pe malul însufletit al Styxului

Crezând deopotrivă cu Darie Magheru, căruia de altfel îi dedică un amplu studiu⁶, în puterea celui de-al patrulea regn, visul, Mihaela Malea Stroe pătrunde în hățișurile misterioasei lumi onirice, printr-un volum de versuri dinadins proiectat tematic în proximitatea limitelor existențiale și semiotice: *Poemele ființei și ale semnelor*⁷. Să privim această angajare semiotică nu în acoperirea generalizată a semnului slujind convenționalul, comunicarea interumană, ci să înțelegem, în principal, trimiterea la miraculos fie prin latența termenului σήμερον, fie prin deschiderea oferită de rosturile unei exteriorități comunicante, interpretabile prin trepetnic sau prin orice altă carte de semne. Dimensiunea românească a existenței la Mircea Vulcănescu, de pildă, înseamnă și înțelegerea realității în termenii unei continue interferențe dintre lumi (cea de aici și cea de dincolo), care presupune și o anumită capacitate interpretativă a factualului în aceste limite: lumea însăși devine o carte de semne de interpretat în marea trecere. Revenind la titlul cărții Mihaelei Malea Stroe, apele oniricului scaldă deopotrivă malurile existențiale și semiotice – Ferdinand de Saussure își imagina cel de-al patrulea regn ca fiind cel al semnelor -, le mediază înțelesurile și permite, grație stării voit căutate de poezie potențatoare în interpretarea cărții de semne a lumii, să dea chip unei rostiri particulare. În acest cadru încețoșat, ambiguu, situându-se între lumi și dincolo de legile ce le guvernează aparent bunul mers – gravitația, de pildă, e schimbată, căderea se poate produce în orice direcție, ca și cum pământul însuși s-ar curba, ar înghiți cerul să-l clocească: „Trist acrobat, pe cruce de aer crucificat,/ Cu spatele drept, cu brațele-ntinse,/ Mai departe, mai departe duce/ Minunea propriului vis, adevărată și întregă./ Pe firul nesfârșit al benzii lui Moebius.// Deasupra lui, înaltă, genunea văzduhului,/ Dedesubt - groapa cu lei, teluric abis,/ ... și nicio plasă elastică de siguranță!/ Doar forfota de femei și bărbați./ Pe jghiabul timpului – în vacanță! -/ Așteaptă, cu ochi dilatați, deznodământul.// Cade? Nu cade?!/ Se prăbușește iubirea în

efemerul/ ...arenei de circ?!/ Sau unește pământul cu cerul? (Trist acrobat, poemul nerostirii, pp.15-16) –, are loc descinderea orfică în Infern, într-un parcurs în oglindă, în care Euridice caută căile de dialog cu iubitul care a trecut Styxul: „Am ieșit azi afară, în pridvor, iubite./ Să-mi las cuvintele să vină la tine!!/ Rânduiește-le, ocrotește-le tu cumva./ Adăpostește-le într-un potir de safir./ Sau într-un anotimp alb, încăpător.// ...Până la cea de-a doua venire a ta”. (*Poemul cuvintelor iubitoare ca pruncii*, p.36).

În acest cadru mitic, al misterelor orfice, aura magică a unei frumoase povești de dragoste, nicidecum întrerupte de curgerea vâscoasă a Styxului, transformă iubitul în inspirație metafizică. Ființa nu își este aici suficientă sieși, cuvintele nicidecum. Să nu uităm teoria lui Maurice Blanchot, de pildă, în care *descensus ad Inferos* reprezintă inspirația poetică, sau replica lui Șt.A. Doinaș, la care pierderea semnifică ruptura de real iar coborârea criza, actul orfic fiind interpretat ca revers al creației lui Pygmalion. La Mihaela Malea Stroe cele două mituri converg, poezia slujind nu doar la angajarea dialogului între maluri, ci și la reinstituirea fi(i)rii, la aducerea ei de dincolo, prin actul creator, în orizontul contingentului. Euridice, de pe partea însufletită a curgerii în *Poemele ființei și ale semnelor*, fără lira lui Orfeu, dar înduioșând creaturile fiindului și nefiindului cu pana proprie, se așază în proximitatea unor repere cunoscute amândurora (amintind de stâncă orfică): „Încărunțesc frumos tâmplele Tâmpei;/ În așteptare./ Muntele visează cu ochii deschiși, sub ninsoare.../ [...] Poate că, într-un târziu, / Voi fi rămas, sub tâmpla Tâmpei, să te-aștept” (*Poem sub ceruri deschise*, pp.51-52).

Poemele sale, muzică în esență, ritmul coagulând în geometria sa armonicele-ecou ale unei dureri de-o vechime cu pământul și cu cartea de semne a lumilor, deschid înfricoșătoarele porți. Dar versurile, vibrație necesară – cum ne indică Ion Barbu prin ritmurile pasiunii (*poeme ale ființei*) și intelectului (*poeme ale semnelor*) –, sunt premergătoare vibrației în „ritm pur”, capabil să înmărmurească Tartarul.

Temerile nu dispar în așteptarea prelungă în „luncile trecerii și ale tăcerii”, pe malul însufletit al Styxului: „Fricile, spaimele, fricile/ Multe,

mărunte, iuți ca furnicile/ Rod pe dinăuntru așezământul/ Iubirii, speranței, credinței/ În adevăr/ [...] Iubite, fricile/ În legiuni-armate organizate./ Precum furnicile/ Rod, în mandibule de cheratină./ Prima lumină, întâiul cuvânt./ Visul din vis, de îngeri promis” (*Poem despre termitelă lăuntrice*, p.43).

Temerile erodează punțile de legătură, ființa de malurile căreia se bate trecerea, semnele deopotrivă șubreze, dar și „visul din vis”, prima descindere orfică. Iubirea, ca întâmplare trecută a ființei, sapă interior, îndemnând, totuși, la o nouă trecere: „Vreme-n timp, iubite-mi fii/ Să mă-nveți a tot muri./ Tot sporind din a iubi./ Pân' ce-o crește, printre ploi./ Pruncul visului din noi.” (*Poemul rădăcinilor adânci*, p.74). Continua întâlnire din vis, într-un timp liturgic: „Precum pâinea și vinul cuminecăturii./ Sub patrafirul vremii/ ...Ne tot întâlnim” (*Poem sub clar de lună...*, p.102), e, însă, doar aparență: „Ne-mbrățișăm, cuvinte-ntre vedenii./ Cuvinte fără umbră zămislim./ Trăim, efemeride-n ochiul vremii/ Și, câteodată, parcă ne-ntâlnim” (*Poemul gândurilor din inima serii*, p.113). În această încețoșată privesc, erodată de deznădejdi, lumina inimii (a ființei) și a minții, a raționalului (a semnelor, a convenției, a semnelor de dinainte de convenție, a semnelor de trecere dintre lumi) este cea ce poate limpezi cețurile. Semnul devine pretext de a purcede, pe apele sale, în situarea înaintea de convenție, de umbră, de referent. Semnul rămâne singurul vehicul capabil să permită întâlnirea în cel de-al patrulea regn saussurian. Aici semnul necesită sprijinul ritmului nu doar ca simplă angajare a ființei pasionale sau a ființei raționale – ritmuri necesare, ar fi zis Barbu, dar insuficiente. Ritmul solar este cel al numirii de dinainte de tot. Nu întâmplător poemele Mihaelei Malea Stroe se încheie prin nevoia de numire, într-un veac sărăcit și stâncos, din care s-a pierdut spontaneitatea din poezia iubirii, ca multe alte pierderi pentru care n-avem puterea să coborâm în Infern: „Mai dă-mi un nume, iubite, când vine/ Clipa însingurării de sine...” (*Poem despre rana făcătoare de minuni*, p.149).

Notă: Această interpretare este rezultatul unei căi asumate de lectură. *Poemele ființei și ale semnelor* se pot citi și în lumina mitică a unei altfel de așteptări, a Penelopei, dar vă las dumneavoastră bucuria descoperirii acestei lecturi.

ADRIAN LESENCIUC

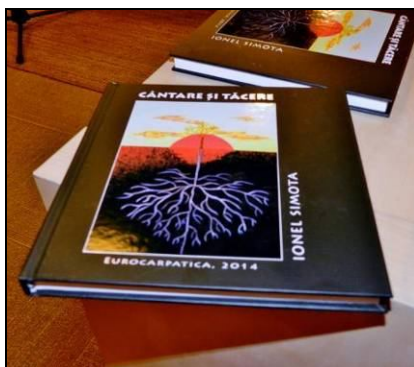
⁶ Mihaela Malea Stroe. (2002). *Darie Magheru. Trasee tragice, de la Sisif la Pygmalion*. Brașov: Editura Fundației Culturale Arania.

⁷ Mihaela Malea Stroe. (2012). *Poemele ființei și ale semnelor*. Brașov: KronArt.

Despre ingenuitate, altfel...

O sintagmă cuprinzătoare, dând forță individuală și probând ingenuitate în actul creator, este aceea de artă naivă. Termenul nu are conotații peiorative dacă e să ne gândim, în principal, la artele plastice. Ingenuitatea și sensibilitatea artistului, libertatea sa de manifestare în raport cu canoanele vremii, cu încorsetările curentelor și generațiilor, cu amprentele folclorice, fac din acest creator un om eliberat de constrângeri în elaborare, un om care emite, fără deformări interioare, fără metamorfozări, dogmatism sau apel la figuri de stil sau retorice care să reclame ermetismul, procesul reprezentării în sine. Un univers se construiește cu bucuria din ochiul celui care îl privește înainte de a codifica suplimentar. Ar fi posibilă extinderea unei asemenea sintagme în literatură? Probabil că nu. Iar despre limitele acceptării ei vorbește, într-un articol dedicat „poeziei naive”, Nicolae Băciu⁸. Probabil că orgoliul creatorilor ar asocia sintagma „literatură naivă” cu cea amatorismul, în primul rând. Profunzimea artei naive constă tocmai în receptarea prin toți porii și redarea intactă a acestei bucurii a receptării. Iar pentru a recurge la o asemenea cale, orice s-ar putea cere, mai puțin amatorism. Este nevoie, în primul rând, de un rafinament al simțurilor și de calități unice în redarea miraculosului cotidian în complexitatea sa. Probabil că, odată convingși (cu greu!) că „literatura naivă” nu înseamnă amatorism, creatorii literari s-ar dezlipi greu de marca folclorică, de tutela primitiv(ist)ă sau de standardul rural. Dar arta naivă le excede pe toate, situându-se sub umbrela „instinctuală” într-o lume în care tocmai instinctul este cel care s-a tocit considerabil. Ea devine, întrucâtva, singura cale posibilă de a excedere a uniformizării și platitudinii unei culturi de masă.

Mi-e greu să definesc poezia lui Ionel Simota din volumul *Cântare și tăcere*⁹ drept poezie naivă. Ar fi într-un fel nedrept într-o lume în care asocierile imagologice prime conturează opinii și deformează realități mai ceva decât funcțiunile criticii raționale reclamate la noi începând cu junismul. Însă toate trăsăturile anterior enumerate, plecând

de la situarea împotriva unei uniformizări și generalizări neproductive până la bucuria receptării prin toți porii și a redării intacte a acestei bucurii sunt trăsături ale acestei poezii. Un anumit profil axiologic al acestei poezii (și merită întărită sintagma) este cel care apropie punctul nostru de vedere de o creație. Dar pentru a poziționa mai bine punctul de plecare, să distingem între ingenuitatea unei poezii concrescute pe trunchiul culturii populare, fără a o reproduce, dar hrănindu-se din seva acesteia, și „ingenuitatea” dezvoltată în mediul virtual, a unui poet născut în blogosferă, vandabil și apreciat pentru simplificare: Iv cel Naiv (și citez dintr-o prezentare a acestuia pe TED¹⁰Cluj¹⁰: „Ivcelnaiv este un scriitor român contemporan anonim. Născut în mediul online în noiembrie 2010, Ivcelnaiv este un poet naiv care încearcă să sufle praful adunat pe ideea de poezie, încercând s-o facă sexy, modernă, inteligibilă”).

Să revenim la Ionel Simota: poezia lui este prin excelență lirică, după cum au observat mai toți comentatorii acesteia, cu un puternic filon autohtonist, universul liric constituindu-se ca alternativă la amintita realitate deformată a culturii media, reprezentând:

un spațiu compensativ pentru universul disarmonic în care trăim, este un topos al iubirii, al luminii, al purității, al limbii suave, este un spațiu edenic în care ne putem retrage uitând de urâtul existențial și de mercantilismul timpurilor care *nu mai au răbdare cu omul*. (Ligia-Dalila Ghinea)¹¹

Există în poezia lui Ionel Simota o dublă răsfrângere, interioară și socială (aceasta din urmă puternic impregnată liric). Există, aici, o recuperare a unui parcurs eminent modernist, proiectat pe coordonatele nostalgiei unei copilării eterne – în care natură și om se împletesc, în care redarea e

puternic influențată de receptarea primă, naivă, a copilului care începe să-și construiască lumile în limitele orizontului patriarhal:

Uneori, bunicii se ascund/ În umbrele respirabile ale copacilor/ Și copacii devin mai frumoși./ Ei chiar întineresc./ Mai viguroși și mai puternici devin. (...)// Uneori bunicii sunt acele tulpini/ în care noi zugrăvimuciderea. (*Bunicii*, p.62)

Ruptura de acest univers este gravă, adâncă, sângerândă:

Murea jocul în mine/ Și râul zgomotos mi se încase în timp./ Aveam mâinile pline de sânge./ Ca și cum m-aș fi sugrumat în somn. (*Prematură*, p.48)

Imaginile, construite ingenuu, devin tulburătoare, adânci, răscolitoare, în momentul în care universul redat în receptarea primă, se desprinde spre a dezveli o altă lume, mai dură. Această lume este învăluită de întuneric – un întuneric în care autorul caută spre a scoate chipuri ale urâteniei, spre contrast:

Ca o fată prea tânără/ Ca o fată prea frumoasă, tăcerea/ Se așază lângă mine și caută.../ Mai adânc, îi spun eu./ Mult mai adânc, în întuneric îi spun. (*Căutări*, p.49)

La copilăria care zâmbește însoțită prin cadrul ferestrei, privind dintr-o cameră întunecată a unei lumi decăzute, autorul se întoarce cu nostalgie. Este sentimentul care însoțește întregul parcurs liric din volumul *Cântare și tăcere*. Ipostazierea aceasta, a situației în alt cadru, cu ochii iluminați de reverie, îl aruncă pe poet într-o relație specială cu poezia însăși. „*Mă ascund în cuvânt ca să pot să m-ascult*” (*Dăruie supremă*, p.129) devine crezul poetic al lui Ionel Simota. Poezia servește întoarcerii la ingenuitatea copilăriei și, prin extensie, la o ingenuitate a istoriei. Umanitatea însăși își ascunde visele ingenuie, în crezurile eroilor și sfinților deopotrivă, în cultura modelându-se în lumina copilăriei, anotimp distinct și unic. Copilăria istoriei e, de asemenea, redată, prin cuvinte adânci

Istoria e a celor fără nume./ A celor fără cruce./ Fără cuvânt./ A celor amestecați cu pământ./ În oasele cărora stă câte un sfânt. (*Lecție de istorie*, p.98)

Factualul e izgonit din această poezie. Nu-și găsește locul. Nu factualul e redat prin arta naivă, ci sentimentele luând chipul lucrurilor percepute. Iar această cale sigur duce spre poezie, câtă vreme cea a factualității devine o fundătură.

ADRIAN LESENCIUC

⁸ Nicolae Băciu. (2009). Poezia naivă. *Mesagerul de Bistrița-Năsăud*. 19 oct.

⁹ Ionel Simota. (2014). *Cântare și tăcere*. Sfântu-Gheorghe: Eurocarpatica.

¹⁰ <http://tedxcluj.com/speaker/i/cel-naiv/>

¹¹ <http://www.simotaionel.ro/index.html>

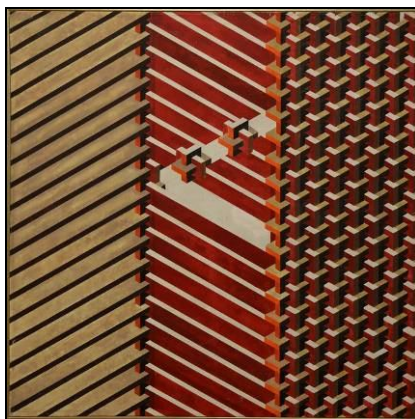
Transilvania pe ungurește

Mirosul pușcăriei este o carte realizată în tandem de către doi ardeleni de etnie maghiară care au părăsit Transilvania în perioada dictaturii lui Nicolae Ceaușescu. O parte semnificativă a volumului este dedicată anilor de pușcărie suportați de către Ádám Bodor pentru vina de a fi protestat contra regimului comunist în timpul studiilor liceale. Dar cartea este mult mai mult decât evaluarea de către un maghiar a comunismului românesc, așa cum reiese din recenzia intitulată “Un maghiar anticomunist roman”¹². Dincolo de interesul istoric, de puterea de evocare a acestei cărți realizată în dialog, interesantă este percepția autorilor asupra spațiului natal, adică, spațiul transilvănean. Elementul etnic reiese, discret, inclusiv în partea care e și cea mai substanțială a cărții, dedicată Gulagului românesc. Câte un gardian maghiar are un gest de bunăvoință față de mult prea tânărul locatar al spațiului penitenciar, iar episoadele de acest fel pun în evidență o solidaritate discrete care sfidează ideologia totalitară.

Pentru Ádám Bodor “idea de pământ natal o reprezintă acest loc de o multiculturalitate pestriță și cu o geografie impozantă” (14) care este Transilvania. Apreciind diversitatea etnică a locului, Ádám Bodor nu ascunde, totuși, o anume nostalgie pentru Ardealul unei anume supremații etnice. Despărțirea acestui pământ natal de Ungaria, căderea din starea de majoritar în cea de minoritar este o traumă pe Ádám Bodor se străduiește să o înțeleagă cât mai nuanțat. Inevitabil, se ajunge la Trianon. Totul este judecat prin *real politik* conform căruia Ungaria a ajuns la o situație “nedemnă” (după expresia autorului). “E din ce în ce mail impede că atunci când marile puteri au vrut – chiar dacă nu tocmai pe baza celor mai ferme convingeri ale lor – să facă dreptate unor națiuni mai mult sau mai puțin nedreptățite, au constrâns o altă națiune la o soartă nedemnă, tocmai în inima Europei” (23). E bine că autorul recunoaște

măcar că unele națiuni au fost nedreptățite în istorie, dar, în același timp, notează cu satisfacție că “beneficiarii acestei barbarii cinice nu au putut să o digere până în ziua de azi” (23). Merituri este faptul că Ádám Bodor recunoaște superioritatea numerică a românilor în Transilvania – “vecinii noștri erau majoritari, iar noi nu am fost destul de receptivi la problemele lor” (24) – precum și greșelile Ungariei între 1940-1944: “ca urmare a arbitrajului de la Viena, o mulțime de funcționari din țara-mamă au primit posturi în Ardeal și, odată cu ei, întreaga administrație a fost năpădită de o aroganță nationalist tâmpită, cu aere de superioritate și care bineînțeles că a înlăturat toate vechile cadre competente, care se orientau perfect în coordonatele locale” (25) deși nu merge până la recunoașterea masacrelor de la Ip și Trăznea sau a atrocităților de la Huedin¹³.

Soluția care este și un avertisment, este preocuparea față de problemele celuilalt. În opinia lui Ádám Bodor, “a fi ignorant și chiar infatuat față de problemele naționalităților” (26) este o mare eroare deoarece “de la 1848 încoace, această atitudine a avut drept consecință direct fărâmițarea de la Trianon” (26). Pentru maghiari eseistul recomandă optimismul constructiv, puterea de a merge înainte. “Cred că maturizarea unei națiuni începe atunci când găsește forța să treacă peste propriile sale înfrângeri. Văicăreala eternă nu mai impresionează pe nimeni, în urma ei nu rămâne decât o imagine dezolantă” (27).

Mihai Olos, Rosturi, 1977

¹² http://adevarul.ro/cultura/carti/un-maghiar-anticomunist-roman-nd_1_50ada2c57c42d5a663987a54/index.html

¹³ Asasinarea protopopului Aurel Munteanu.

Admirând eficacitatea economică ce i-a făcut pe francezi și pe germani să uite că s-au războit secole, Ádám Bodor încheie aceste considerații istorico-culturale cu o elegie despre Europa de Est¹⁴ care nu e în stare a-și digera, administra nici înfrângerile, nici victoriile. “Aici învingătorii nu știu ce să facă cu prăzile acaparate și rămân de cele mai multe ori mai săraci decât cei pe care i-au prădat, ceea ce îi enervează la culme și le sporește complexele” (27). Cu alte cuvinte: cine are urechi de auzit, să audă! Prosperitatea, dezvoltarea economică sunt singurele soluții. Doar așa cuțitul urii ar putea deveni o simplă lamă boantă.

Dialogul despre pușcărie al lui Ádám Bodor depășește limitele istorice ale unei epoci. Este vorba de iubirea întristată a unui ardelean care nu vede nici o lumină la capătul tunelului. Iar Transilvania o iubim cu toții și românii și ungurii.

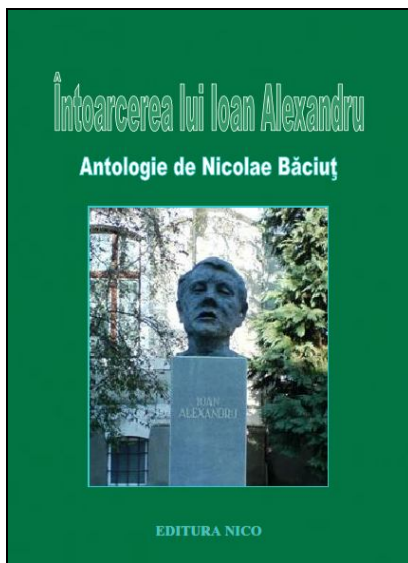
MIHAELA MUDURE

Referințe:

Ádám Bodor răspunde întrebărilor puse de Zsófia Balla. *Mirosul pușcăriei*. Trad. De Marius Tabacu. București: Curtea Veche, 2010.

¹⁴ Europa Centrală, noțiune menită a diferenția un așa numit est-vestic (Ungaria, Cehia) de un est-estic (România, Ucraina) nu apare în acest punct al dialogului Bodor-Balla. Ungaria pare a fi căzut și ea în Est, cu tot ceea ce înseamnă acest lucru.

ÎNTOARCEREA LUI IOAN ALEXANDRU

Nicolae Băciuț își pune semnătura pe o carte apărută la finele lui 2014, la Editura Nico, *Întoarcerea lui Ioan Alexandru*. E o antologie realizată de Nicolae Băciuț din convingerea că e „nocivă pentru istoria literaturii române ocultarea lui Ioan Alexandru. El nu poate fi pus în opoziție cu nimeni, nici dintre înaintași, nici dintre contemporanii săi, ci doar cu sine, cel care, din prea plinul suflătesc, revărsa binecuvântare”.

Nu este unica antologie Ioan Alexandru. Chiar în postfață, întâlnim un mănunchi de imagini, amprente ale trecerii prin lume a cărților scrise de/despre Ioan Alexandru, printre care regăsim și antologia publicată de Ion Buzăși la Galaxia Gutenberg, *Ioan Alexandru. Imnele iubirii*.

Atunci, ce aduce nou această antologie? Nicolae Băciuț nu a creat o selecție de texte, ci o ecranare a scrisului și a personalității lui Ioan Alexandru în mintea, inima și conștiința celor care l-au înțeles și l-au prețuit. O ancoră fixată în apele trecutului, în care nu trebuie să uităm să ne scaldăm. Anamneza este unica soluție împotriva disoluției ființei, pentru că, a-ți întoarce privirea spre astfel de poeți este întotdeauna un balsam pentru un suflet înfometat de lumină.

Câteva pagini de note bibliografice desenează figura unui scriitor de vocație, susținător fervent al credinței în perioada regimului comunist, membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Internaționale de scriitori *Die Kogge*,

un om care a semănat credința în sute de pagini.

Întoarcerea lui Ioan Alexandru se dorește a fi o întoarcere a privirii noastre, a lectorilor, către opera sa. Antologia se deschide cu o prefață semnată de Nicolae Băciuț, care evocă prima întâlnire cu poetul, mediată, prin lectura operei, în perioada studenției la Cluj, apoi prima întâlnire față în față. Interviu luat pentru „Vatra dialog” a confirmat impresia creată anterior și a făcut să persiste toată viața respectul și admirația pentru omul și scriitorul Ioan Alexandru.

Mai mult decât din amalgamul acestor sentimente, prezenta antologie s-a născut dintr-o interogație care l-a urmărit mulți ani pe scriitorul târgumureșean: „De ce e marginalizat Ioan Alexandru?” Răspunsul nu e găsit la finalul celor 87 de pagini, dar interogația poate fi anulată. Ioan Alexandru este (re)adus, acum, acolo unde îi este locul: în inima noastră, a cititorilor de azi. Trecutul trebuie recuperat, pentru a da sens prezentului, principiu în care credea și poetul născut la 25 decembrie, 1941, la Topa Mică, județul Cluj: „Eu nu am încredere într-o poezie care ignoră Logosul și istoria lui”.

Marin Sorescu scria: „Toți suntem curioși să știm cum zboară poezia, cu ce fel de aripi, pe care meridian înnodat la un capăt...” Ioan Alexandru face parte din categoria poezilor reflexivi, iar poezia lui zboară cu siguranță cu aripile întărite de o cultură intens nuanțată: filozofie, teologie, filologie clasică, istorie a artei.

Preconcepțiile nu și-au găsit locul în această antologie. Fiecare material spune o „poveste”, veche și totodată proaspătă, o călătorie spre trecut, dar spre unul viu, în care pulsează o inimă ce nu va înceta să bată, indiferent de „vremuri și vremi”.

Ipostaza politicianului și ecoul, aproape surd, pe care l-a avut moartea sa, departe de țară, în conștiința confrăților săi de partid, sunt evocate în câteva pagini semnate Lazăr Lădariu, pline de admirație pentru amintirea poetului clujean. Apoi, se punctează „mici tușe ale unor întâlniri pasagere”: Ioan Alexandru și Răzvan Ducan, în diverse momente: la Colocviul Național de Poezie din Iași, 1978, la Casa de Cultură Târnăveni, 1978, la Concursul Național de Poezie de la Baia-Mare, din 1987, și,

mai apoi, o întâlnire cu spiritul celui trecut întru cele veșnice, la Mănăstirea Nicula, de lângă Gherla.

Alte pagini ale antologiei, semnate Flavia Topan, îl așază pe Ioan Alexandru alături de Lucian Blaga, Daniel Turcea și Valeriu Anania, într-un cerc aflat sub semnul luminii: „Lirica fiecăruia dintre ei este o treaptă în desăvârșirea omului zidit în lumină”. Nuanțe similare urmărește și Gabriela Vasiliu: apropierea de sacru, dorința poetului de „coborâre a minții în lumină”, împlinirea prin rugăciune, smerenia creștinului.

Mereu conștient de misiunea sacră a poetului, după cum puncta Aurora Stănescu, el a creionat-o în multe poezii, dar și în interviurile acordate de-a lungul vremii, scoțând la lumină o conștiință ce rezonază cu condiția orfică și cea sisifică: „Poetul – coroană de spini pe fruntea generației”.

Imnograful Ioan Alexandru este urmărit plecând chiar de la afirmația sa, dintr-un interviu realizat în 1976 de Constantin Coroiu, în *Dialoguri literare*: imnul „nu te lasă pe drum, nu te lasă suspendat, se face punte pentru a-ți putea continua drumul”.

Punte peste timp întinde și scriitorul Nicolae Băciuț prin această antologie ce trebuie citită ca o pledoarie pentru reîntoarcerea privirii noastre spre cel ce a trecut în neființă. Cei ce l-au citit, cunoscut și apreciat pe Ioan Alexandru merg la Nicula să se înlumineze, așa cum merg și la Rohia, pentru a mângâia amintirea celor care nu mai sunt.

Poetul și omul de radio Valentin Marica ne aduce în față atmosfera celei de a V-a ediții a Colocviilor de la Nicula, 2014, cu slujba de pomenire la mormântul lui Ioan Alexandru, oficiată de Î.P.S. Andrei, Mitropolit al Clujului, cu debaterile științifice și comunicările pe teme legate de: Ioan Alexandru, Mitropolitul Bartolomeu, Patriarhul Miron Cristea, Vasile Avram, părintele Vasile Vasilachi, Daniel Turcea, Aron Cotruș, cu momentele de suflet oferite de recitalul susținut de „scriitorul-actor” Nicolae Băciuț, *Pe unde umbli poezie?*

Poezia lui Ioan Alexandru trebuie citită! Ea place sau nu. Generează reacții. Dar nu naște și nu trebuie să nască indiferență... În acest caz, s-a născut o antologie. Una valoroasă!

ANCA BLAGA

FASCINAȚIA ANTONOMAZEI

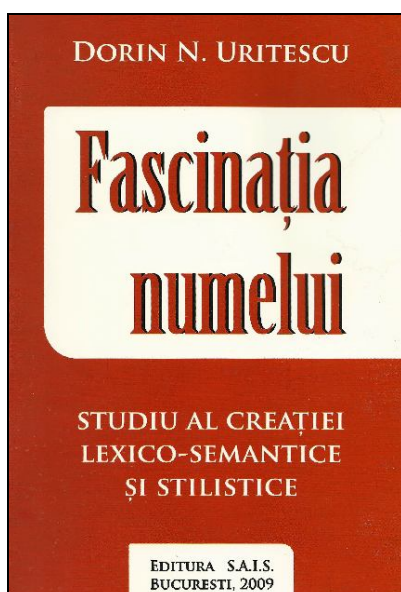
Lucrarea prof. Dorin Uritescu*, inițial teză de doctorat a autorului, apare într-o perioadă în care degradarea limbajului și interesul pentru asemenea studii de specialitate se află într-o relație invers proporțională.

Asiduu cercetător al fenomenului lingvistic, autor a numeroase lucrări normative din domeniul limbii române (ortografie, lexicologie, semantică, stilistică) – rezultat al îndelungatei sale experiențe didactice –, Dorin Uritescu propune specialiștilor, și nu numai, o fascinantă incursiune în istoria și evoluția fenomenului *antonomazei*, dublată de o investigație minuțioasă a diverselor aspecte pe care le îmbracă aceasta în vorbirea contemporană, cu aplicație la segmentul ei cel mai dinamic, mai inovator, dar și cel mai supus degradării (din neglijență, din neștiință, în fond, din lipsă de respect), și anume limbajul jurnalistic (gazetăresc, publicistic).

Poate tocmai de aici vine atracția pe care lucrarea o exercită asupra cititorului – suscitată de maniera în care este scrisă, chiar și de exemplele alese, manieră ce îmbină acuratețea (dar nu rigiditatea!) unui studiu științific cu expresia vie, proaspătă (sugerată încă din titlu), cu frazarea alertă în care se simte implicarea afectivă, adesea încărcată de revoltă față de degradarea limbajului, mai rară într-un asemenea tip de scriere.

Bazată pe o bibliografie exhaustivă (am numărat 110 studii din literatura de specialitate), *Fascinația numelui* „s-a ivit din curiozitatea științifică a cercetătorului de limbă de a afla ce se ascunde sub manifestarea lingvistică numită astfel [antonomază] și de a înțelege cum se desfășoară procesul lingvistic din perspectivă morfo-sintactică și semantică ...”, după cum ține să precizeze autorul încă din *preliminariile* studiului său.

Trecând în revistă punctele de vedere exprimate de-a lungul timpului asupra acestui „fenomen lingvistic foarte vechi”, autorul face mai întâi un inventar critic al lucrărilor de stilistică retorică din Antichitate până în perioada modernă (cu accent deosebit pe lucrările franceze), ajungând la concluzia conform căreia „locul antonomazei în studiile de retorică a fost

dintotdeauna restrâns”. În ce privește studiile de retorică românești, o primă abordare a „artei buneii cuvântări” se găsește în *Curs de retorică* de Simion Marcovici (1834). Sunt menționate apoi *Poetica* lui Timotei Cipariu, *Retorica* lui Ioan Piuaru Molnar, *Retorica (...) pentru tinerimea studioasă* a lui Dimitrie Gusti, precum și *Retorica publicistică de la paratext la text* a Mariei Cătănescu (2006).

În continuare, este urmărit modul în care a fost abordată folosirea numelui propriu cu funcția de nume comun în studiile de gramatică, cu o primă constatare: „gramaticile consultate (...) nu sunt preocupate de **aspectul stilistic al substantivului propriu** [subl. aut.]”. În privința studiilor gramaticale românești, se subliniază că meritul acestora constă, printre altele, în faptul că au remarcat folosirile specifice, comportamentul particular al numelui propriu, au pus problema sensului numelor proprii, au abordat numele proprii dintr-o perspectivă sintactică și funcțională, au clasat numele proprii după natura lor etc.

În fine, înregistrând modalitățile de abordare a antonomazei din perspectiva ramurilor moderne ale lingvisticii, autorul constată că acestea se ocupă, în principal, de antonomaza numelui propriu, celelalte tipuri fiind „superficial tratate”. În lingvistica românească, este remarcată lucrarea *Gramatica numelor proprii în limba română* de Domnița Ichim-Tomescu, drept o „contribuție valoroasă la studierea numelor proprii, mai ales din perspectivă gramaticală...”

Confundată adesea cu alți tropi (metonimia, sinecdoca și metafora)

ori înțeleasă/interpretată/definită simplist, în dicționare și gramatici, ca trecere a unui nume propriu în nume comun, antonomaza cunoaște azi o utilizare ridicată, în special în mass-media. Cu toate acestea, până în prezent cercetarea acestui trop nu s-a axat pe analiza mecanismului ce permite transformarea unui nume propriu în nume comun, a unui nume comun sau a unei perifraze în nume propriu, cu alte cuvinte nu a fost abordat procesul lingvistic propriu-zis. Este ceea ce întreprinde Dorin Uritescu în a doua parte a lucrării sale, cea care, după cum remarcă și prof. univ. Grigore Brâncuș în *Nota introductivă*, „este și cea mai reușită și se citește cu plăcere”.

Astfel, în această secțiune, este propusă „o încadrare gramaticală a antonomazei și o categorizare a ei, bazată pe funcționarea discursivă și clasificarea aspectelor schimbării categoriale și a lexicalizării sau deslexicalizării în funcție de anumite tipuri de antonomază”. Clasificarea antonomazelor are în vedere diverse criterii (proveniența lor, modul de receptare, indicii gramaticali, menționarea lor în dicționare etc.). Un capitol aparține îi este dedicat examinării antonomazelor din perspectivă sintactică.

Printre noutățile aduse de lucrarea prof. Dorin Uritescu – unele de-a dreptul surprinzătoare – se evidențiază analiza unor antonomaze însoțite de imagini grafice sau fotografice (Voroneț – *Capela Sixtină a Orientului*), analiza paralelă a unor antonomaze ale numelui propriu pentru numele comun utilizate în același timp în limba franceză și în limba română, prezentarea situațiilor de omonimie antonomazică (*patricieni* – în exemplul citat fiind un derivat de la numele liberalului **Patriciu**, deci fără nicio legătură cu cele două sensuri înregistrate în dicționar), antonomaza lexicală intrinsecă, formațiuni antonomazice cuprinzând anacronisme (*românul e un Iov arhaic*), derivate antonomazice folosite în argou (*merțan*) ș.a.

Sunt puse în evidență atât valoarea stilistică a acestei figuri (menționăm aci registrul umoristic și satiric – un interlop este *un Al Capone al României*, o femeie de moravuri dubioase este *Ciocciolina de Dâmbovița*), cât și cea de document – istoric, sociologic (căci →

RODICA LĂZĂRESCU

limba nebiruit martor iaste, după cum spunea cu 300 de ani în urmă Dimitrie Cantemir): creațiile antonomazice sunt dovezi ale unor realități sociale și politice din perioada comunistă, dar, mai ales, din cea de după 1989 (*adidași* – picioarele de porc, unicul sortiment de „carne” prezent în magazinele regimului ceaușist; *Nostradamusul din Dămăroaia*, *Titanul din Gogești* – perifraze ale numelor unor cunoscute personalități postdecembriste; *Altercația din Decembrie* – antonomază ce ridică un semn de întrebare asupra esenței evenimentelor de la finele lui 1989 ș.a.). Nu a fost neglijată nici valoarea de termen de insultă relevată de unele antonomaze fie lexicalizate (un *caion* – de la C.A. Ion[escu], cel care l-a acuzat pe nedrept de plagiat pe I.L. Caragiale), fie lexicalizate și lexicografiate (un *cato* – om de o virtute severă).

Plăcerea lecturii vine, în primul rând, din materialul demonstrativ, a cărui selecție s-a făcut, în cea mai mare parte, din presa scrisă („descătușată”, după 1989, din corsetul limbajului de lemn, dar și scăpată adesea din „frâul” normelor gramaticale), mai rar din cea vorbită ori din dialogul stradal, inclusiv cu incursiuni în argou. Cealaltă sursă o reprezintă – așa zice la polul opus – monumentală *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. În al doilea rând, atractivitatea lucrării este dată de frecvențele incursiuni în diverse domenii ale culturii și civilizației umane. Pentru a explica mecanismul antonomazei, autorul (ne) călătorește prin istorie – de la cea modernă coborând până în Antichitate (un ’56 unguresc cu înțelesul o revoluție autentică – face trimitere la *Revoluția Ungară de la 1956* ori *Watergate* – ce denuște un scandal politic la nivel înalt, cu menționarea incidentului ce a dus la demisia președintelui Nixon; *francul* ca unitate monetară instituit la 5 dec. 1360 de Jean II le Bon pentru a-și plăti propria răscumpărare de la englezi, denumirea semnificând că regele este liber, deci legătura cu [Țara] *Francilor* este o etimologie populară; *mausoleu*, antonomază lexicalizată și lexicografiată având drept etimon propriu *Mausol*, satrap al Cariei ș.a.), prin mitologie (*Sosie* –

în mitologia greacă valetul generalului *Amfitrion*), prin istoria civilizației (substantivul *cafea* la originea căruia stă un nume propriu, *Kaffa*, regiune din Etiopia, patria cafelei sau substantivul *barcă*, ce se revendică, în urma unei succesiuni de transformări fonetice, din egipt. *vârâ*, *luntrea lui Ra*) ori prin cea culturală (*caliban* – cu înțelesul de ins necioplit, răufăcător; *brută*, personajul shakespearian din *Furtuna*, *Caliban*; *barem* de la numele inventatorului *Barrême* etc.) ș.a.m.d.

Îmbinând acribia științifică, rigurozitatea, „teoria”, cu abordarea dintr-o perspectivă discursiv-textuală, lucrarea prof. Dorin Uritescu având ca subiect antonomaza – o noutate în lingvistica românească – revigorează, în acest tehnologizat și tehnologizant început de secol XXI – vechile *umanoare*. Ceea ce este, să recunoaștem, o mare provocare...

*Dorin Uritescu, *Fascinația numelui. Studiu al creației lexicosemantice și stilistice*, Editura SAIS, București, 2009, 352 pag.

Portretul la criticii literari români

Dorin N. Uritescu

PORTRETUL LA CRITICII LITERARI ROMÂNI

Rawex Coms

Patosul intelectual al profesorului *Dorin N. Uritescu*, cel care, bunăoară, a reconsiderat omofoniile în ortografia limbii române sau a introdus concepte noi din perspectivă ortografică, este din nou probat prin studiul *Portretul la criticii literari români* apărut la *Rawex Coms*

București, 2015, cu un cuvânt înainte semnat de acad. Eugen Simion.

Aspectele ce țin de *narațiunea critică* – portretul fiind formă predilectă a acesteia – au fascinat și continuă să fascineze pe cel preocupat de felul în care ființa gramaticală, *omul care scrie sau omul de hârtie* (v. *Cuvânt înainte*, p.10) coexistă cu *omul care trăiește*, ambii cuprinși în exercițiul criticilor portrețiși sau moralști: *Portretistul este, în fond, un moralist, adică un spirit care știe să vadă ce se ascunde dincolo de aparențe și știe să fixeze în propoziții memorabile esența unui caracter*. Îmbinând o realitate dată, obiectivă, cu resorturi ale creației literare, criticul portretist – detaliază Dorin N. Uritescu – narează din universul faptic, psihologic, moral al modelului, cu ales spirit de observație, intuiție, verosimilitate și iscusință. A fixa esența unei personalități în ancadrame portretistice, a le trece, pe acestea, în judecăți de valoare, presupune cunoaștere, discernământ, imaginație, argumente.

Înainte de a inventaria tipologia portretelor *esențiale*, între acestea portretul psihologic, portretul anecdotice și portretul sintetic, Dorin N. Uritescu invocă, generic, reflecția lui E. Lovinescu din prefața la volumul al III-lea din *Memorii* cu referire la simbioza documentar-artistic în trasarea portretului, pe care o ilustrează, apoi, relevant în corpul studiului său: *Ca să nu fie privit numai ca o pură operă de artă, portretul literar trebuie să aibă un punct de plecare în realitate. El rămâne, oricum, o interpretare, dar interpretarea cere un minim de elemente fixe sau chiar numai unul singur, dar esențial, cu ajutorul căruia scriitorul urmează să clădească restul armăturii psihologice a portretului*. În asemenea tonuri își fixează criticii portrețiși capitole într-un vast *roman critic* al literaturii române (despre *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui George Călinescu s-a spus, nu o dată, că este un *roman critic*), Dorin N. Uritescu ilustrând, antologic, cu paginile lui E. Lovinescu în care surprinde chipul spiritual al lui Duiliu Zamfirescu, cu portretul de vădită expresivitate pe care G. Călinescu i-l consacră →

VALENTIN MARICA

lui Vasile Alecsandri sau cu portretele eliberate de orice prejudecăți, prin care același George Călinescu așează în efigia exemplarității viața și opera lui Titu Maiorescu, Alexandru Macedonski, Ion Creangă. Portretul pe care i-l face Perpessicius lui Mihail Sadoveanu, portretul lui Ion Neculce în descriția lui Nicolae Iorga, cel pe care Șerban Cioculescu i-l construiește lui I. L. Caragiale sau cel dedicat de D. Caracostea creativității eminesciene fixează altitudini ale unor destine și circumstanțe, în același timp talentul criticului portretist creând „o compoziție cu valențe estetice”; reverberând „fondul de mister și farmec estetic”. Portretele, unele exhaustive, altele lapidare, au sobrietatea și coerența observației reale, în același timp fiind prinse, atractiv, în jocul stilului colorat al încântării estetice, „pe de-a-ntregul adevărate și pe de-a-ntregul închipuite. *Adevărate* corespunzând unor modele reale și *închipuite* asemenea unor creații pure ale imaginației.” Încărcătură de metaforă critică și sensibilitate, venind din virtuțile artistice ale portretistului („*portretul aparține, ca modalitate de expresie, creației literare propriu-zise*”), indiferent de perspectiva afectivă a acestuia, „simpatică sau de repulsie”, e nominalizată în capitole de referință: *Forme variate de atitudine și expresie, Ponderea valențelor estetice, Condiții inexorabile ale creației portretului, Portretul structurat cu sensuri simbolice, Portretul originalității stilistice*. Acestea, alături de altele, surprinzătoare prin ideatică, *Portretul de factură politică, Portretul unui grup, reflex al trăsăturilor colectivității umane din care face parte, Portretul eseului, Portretul biografiei spirituale* ș.a.m.d. alcătuiesc - este încă o notă distinctivă a studiului - *portretul criticului portretist* definit prin acumularea temeinică a datelor biografice și de ordin literar ale modelului, rafinament, subtilitate și nuanțare în interpretare, har al exprimării inedite, stil sugestiv, uneori cu accente polemice, ironice, chiar sarcastice. Dorin N. Uritescu nu eludează, din ceea ce numim, în comentariul nostru, *portretul criticului portretist*, subiectivismul, uneori lipsa de relief și, de multe ori,

dificultățile în care apare cel care investighează modelul; izbândind sau eșuând în evantaiul portretistic obiectiv, documentar, estetic, psihologic, moral.

Întâlnim în *Portretul la critica literari români* și secvențe de îndreptare critică. *Arta portretului în prezentarea unei persoane reale* este capitolul în care Dorin N. Uritescu reia în conținut critic opere intrate în unghiuri greșite de abordare, cum este scrierea *Anii de ucenicie, unică în cultura română*, a lui Mihai Sadoveanu. În același repertoriu, al reconsiderărilor, se înscriu: *Ion Creangă văzut de Iacob Negruzzi, Portretul lui Eugen Ionescu în viziunea sa moral-socială, Portretul literar-sociologic al lui G. Ibrăileanu, Coordonatele moral-religioase ale lui Cioran, sub forma portretului*, Dorin N. Uritescu apelând la invincibile titluri bibliografice, cum ar fi *Despre gândirea magică* de Lucian Blaga, *O a doua viață* de Gheorghe Grigurcu, *Pagini de critică literară* de Vladimir Streinu, *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*.

Prin noua sa carte, *Portretul la critica literari români*, Dorin N. Uritescu, profesorul, cercetătorul, istoricul și criticul literar, scriitorul, neatins de *capriciile actualității*, rămâne exegetul dăruit unor puncte centrale ale fondului nostru cultural.

Mihai Olos, Olospolis

RETORICA DRUMULUI

Înstrăinată
prinsă în propria-mi plasă
mă gândesc la capitulare
deasupra și sub mine
suprafața sticloasă a iernii universale
panglica unei șosele-nspre nord.

Mă ridic și cad
mă ridic și cad
sunt porțiuni nesigure
pante periculoase
iluzorii
frumoasele promisiuni ale viitorului
peste care calc cu precauție.

De o parte și de alta
trudesc pescării morții
trag năvoadele
să merg mai înspre centru
să nu mă poată ajunge
sau mai înspre margine
atât de aproape
încât să-i pot sfâșia.

IARNA

Ah ce iarnă lungă
ce țară tristă
la fiecare pas zăpadă
întuneric singurătate ninsoare.

Cei care strigă pe dinăuntru
care își rod unghiile
ca să nu urle
cu tăcerea lor lustruiesc cuvintele.

Vezi peste tot libertate
în mare nici urmă de valuri nicio
undă.

Cetățeni
rupeți rândurile!

DORINA BRÂNDUSA LANDÉN

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

NAȚIUNEA ÎN STARE DE VEGHE NOTE ȘI COMENTARIILE SOCIOLOGICE LA ROMANUL MARI UNIRE (II)

NAȚIUNEA ROMÂNĂ – ORGANIZARE SOCIALĂ CONȘTIENȚĂ „DE SINE”

Numeroase și acaparante pagini în romanul *Sacrificiul* au fost dedicate de Mihail Diaconescu modului cum se realizează *conștiința de sine* a românilor, înainte, în timpul și după Marea lor Unire.

Dialoguri pline de tensiunea ideilor și argumentărilor, descrieri statice sau itinerante, reflecții morale și filosofice, personaje și momente simbolice, conflicte dramatice, variate adagii sunt puse laolaltă și organizate narativ, astfel încât ele să sugereze ce anume a însemnat și cum s-a manifestat *conștiința de sine* a românilor în câteva momente decisive din istoria lor.

Națiunea română viețuiește în vatra sa de când e lumea. În succesiunea lor, generații după generații au împodobit „*vatra*” cu faptele lor, au conservat și transmis urmașilor părți din faptele lor, prin scrieri de aducere aminte, aur strălucitor prelucrat cu măiestrie și folos de obște sau pietre vorbitoare. Această zestre, la care orice națiune se închină, a exprimat puterea minții celor de demult, îngemănată astăzi în sintagma „*conștiință națională*”. Ea are ca suport organic „*conștiința de sine*” a comunităților și obligă la recunoștință și respect pentru înaintași, precum și la răspunderea și grija urmașilor.

Conștiința națională, premisă și consecință în același timp, este „*conștiința de sine*”, respectiv *urma* pe care națiunea o imprimă timpului trăit. În „*Istoria Țării Românești*” stolnicul Constantin Cantacuzino scria că „*Fără istorie...nu numai de răsul altora suntem, ci și orbi, muți, surzi suntem de lucrurile și faptele celor mai de demult ce într-acest pământ s-au întâmplat și s-au făcut*”. De aceea, întoarcerea fiecărui om către propriul trecut, menținerea legăturilor de cuget și simțire cu semenii, precum și afirmarea grijii pentru viitorul neamului și al vetrei sale de locuire, constituie forme de conștientizare a apartenenței la cursul istoriei neamului și al credinței. Ansamblul aspirațiilor, ideilor, mentalităților și sentimentelor prin care se afirmă identitatea unei națiuni constituie pilonul de bază al fortificării „*conștiinței de sine*” a acesteia.

Credem că, atunci când a decis să vorbească despre conștiința de sine a românilor care au pregătit Marea Unire, Mihail Diaconescu și-a asumat o misiune dificilă, dar și o mare responsabilitate civică, morală și, bineînțeles, artistică.

Conștiința națională își are rădăcinile în cugetul și sufletul fiecărui om care se revendică dintr-o națiune. Aceasta trebuie consolidată prin limba națională, cultivată prin îndemnări patriotice, prin creații artistice cum este romanul *Sacrificiul*, deșteptată atunci când este agresată ori se află în primejdie de a intra în declin și păstrată vie prin forța morală a națiunii, simbolizată prin cultul patriei.

Este profund semnificativ faptul că intelectualii patrioți portretizați în romanul *Sacrificiul* se angajează politic și luptă pentru drepturile limbii române, peste tot unde ea este oprimată în putredul Imperiu austro-ungar. Este o bătălie înverșunată, de lungă durată, dusă cu cele

mai variate mijloace culturale și juridice legale. Citim despre această bătălie în paginile romanului și ne simțim cutremurați sufletește.

Prin „*popor*”, națiunile au *caracter de universalitate*, întrucât acesta le menține ca unități sociale în diversitate. Pe acest temei, Dimitrie Gusti scria în lucrarea *Știința națiunii* (publicată în anul 1937) că națiunea este unitate socială „*în stare să-și creeze o lume proprie de valori, să-și stabilească un scop în sine și să-i afle mijloacele de înfăptuire, adică forma de organizare și propășire, propria ei alcătuire*”.

Istoria scrisă a națiunilor se caracterizează printr-un permanent proces generator de valori sociale și printr-o luptă de ariergardă cu construcțiile socio-politice – imperiile și feudele. Acestea au generat *ideologiile* –, ca agenți de penetrare în corpul națiunilor, cu scopul de a le abate de la funcția lor socială, precum și de a le transforma și menține în „*stare politică*”. În această confruntare, multe națiuni au fost „*topite*” sau fărâmițate, întrucât n-au fost capabile să-și conserve și să-și apere „*geneza*” și „*patria*”. De aceea, națiunile au generat propria construcție socio-politică – *statul național* –, prin care „*patria*” a fost apărată „*în spirit*”, adică prin permanenta întoarcere la „*geneză*”.

În toate situațiile critice, când construcțiile mecanice au încercat să le înglobeze în formule socio-politice, națiunile au reconstruit „*socialul*” prin apelul la „*geneză*” și la „*dreptul ginților*”, adică la dreptul de a avea identitate proprie și „*patrie*”.

Într-un capitol plin de tensiune dramatică din *Sacrificiul*, a cărui acțiune se desfășoară în sălile luxoase ale reprezentanței diplomatice a României la Viena, se discută aprins despre raporturile dintre națiuni și Imperiu, dintre conștiința socio-politică a neamurilor și ideologiile nefaste destinate să diminueze sau să nimicească această conștiință. Marea putere de atracție a acestui capitol este susținută de pasiunea cu care participanții la recepție aduc în dezbatere argumente filosofice, istorice, sociale, juridice, politice și, mai ales, morale.

Considerat într-o perspectivă sociologică, nu numai literară, acesta este un capitol deosebit de semnificativ pentru arta epică diaconesciană, care îmbină tensiunea ideilor cu dramatismul înfruntărilor pe teme politice.

Spre deosebire de construcțiile mecanice – rezultatul unor conjuncturi geopolitice –, *națiunile sunt produsul unor deveniri istorice a „socialului spiritualizat*”, fiind obligate să treacă permanent de la modalitățile de procesare a informațiilor sociale în variante simbolice la cele interogative. Precum afirma sociologul Lucian Culda în *Emergența și reproducerea națiunilor* (publicată în anul 1996), acestea au generat noi capacități interpretative, care →

AUREL V. DAVID

au făcut posibilă, prin raportarea permanentă la „geneză” și la „patrie”, funcționarea și reproducerea organizațiilor și a oamenilor.

Națiunea română este unitate socială a procesualității sociale care a orientat și a favorizat, în vremuri imemorabile, regruparea etno-organizărilor („gînțile”) în funcție de identitatea clădită pe cele două elemente nucleare: „geneza” și „patria”. De aceea, construcțiile mecanice, respectiv imperiile, au lovit mereu în derivatele acestor două elemente nucleare: originea comună, limba, religia, obiceiurile, tradițiile comune, spațiul de viață. Prin permanenta întoarcere a oamenilor la „geneză”, națiunea română a asigurat și întreținut atât *comunicarea dintre oameni și funcționalitatea organizațiilor sociale*, cât și *coeziunea și unitatea („entitatea”), „corpus”-ului social (poporul)*.

În corpul națiunii române, acumulările sau pierderile de energie care generează procese sociale *organizante*, respectiv *dezorganizante*, sunt resimțite de *poporul român*. Acesta suportă presiunile construcțiilor mecanice care „ideologizează socialul” și agresează elementele nucleare ale națiunii: „geneza” și „patria”.

În cuprinsul acestor ample și contradictorii procese nu lipsesc *trădătorii* deveniți unelte ale imperiilor.

Merită să fie subliniat în mod deosebit faptul că Mihail Diaconescu ne propune în *Sacrificiul* câteva portrete semnificative ale unor trădători de neam și țară. Profesorul Iosif Siegescu, un parvenit bine instalat la Budapesta, este, în acest sens, un exemplu elocvent. El este foarte atent prezentat în perspectivă socială și, mai ales, psihologică. Portretul său, foarte atent construit epic, dramatic și expresiv este memorabil.

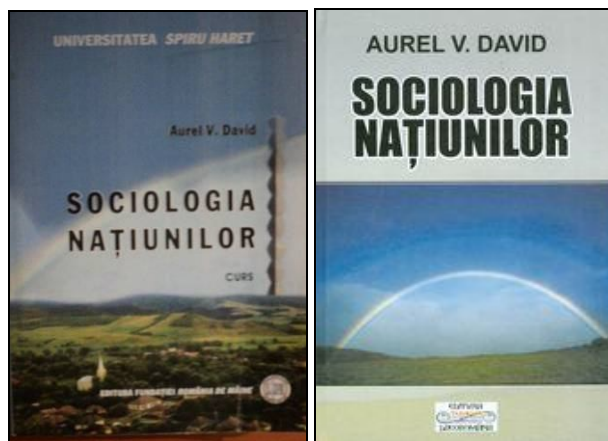
Națiunea română este organizare socială care încorporează comunități organice, spiritualizate, conștiente de sine, capabile să se raporteze la „geneză” prin succesiune de generații, să-și construiască și să-și conserve „patria”. Conștiința „de sine” a națiunii române, consecință a „*cunoașterii de sine*”, exprimă „*starea de fapt*” a națiunii române.

În fond, romanul *Sacrificiul* este, într-unul dintre aspectele sale cele mai interesante, un elogiu epic, de mare vigoare doctrinară și artistică, al *conștiinței de sine* a națiunii române.

„*Conștiința de sine*” a conservat „geneza” în memoria colectivă și „patria” prin acțiune socială. Ea s-a manifestat, din timpuri imemorabile până astăzi, ca „*stare de alertă a națiunii*” și „*arma spirituală*” de apărare împotriva imperiilor sau feodelor. Prin conservarea „*conștiinței de sine*”, națiunea română a atins nivelul maxim de realizare a „*voinței organice*”, transformând omul din „*complexitate*” în „*procesualitate*”, ca o consecință a transformării „*de sine*”.

Această transformare este rezultatul unor discontinuități produse de-a lungul generațiilor în capacitatea interogativă a omului și în cea de procesare socială a informațiilor.

În corpul națiunii române, „*sinele omului*”, cu componenta sa energetică și psiho-spirituală sau mentală, are ca mediu de manifestare „*viața comunicativă*”, prin care oamenii conștienți „*de sine*” împărtășesc reciproc așteptări, modele de conduită în funcție de necesități și de capacitatea de a se implica în procesualitatea socială.

Capacitatea oamenilor de a se implica în „social” a generat „*imaginea de sine*”, „*sentimentul de sine*” și „*conștiința de sine*”, care s-au extins la scara întregii națiuni române. Astfel, „*sinele omului*” a permis transpunerea unei realități mentale, imaginative, în plan social cu ajutorul *comunicării*. Inițial a fost „*comunicarea gesturilor*”, apoi vorbirea semnificativă și gândirea – ca o „*conversație interioară*” – și, în final, acțiunea socială – ca rezultat al capacității de implicare în procesele sociale.

„*Ordinea socială*” construită de națiunea română a conservat „*sinele*”, care a devenit, după cum afirmă sociologii Ilie Bădescu, Dan Dungaciu și Radu Baltasiu, în lucrarea lor fundamentală *Istoria sociologiei - teorii contemporane* (publicată în anul 1996), „*sinele reflectat sau gândit*”, transformat prin *reflexivitate*, în „*conduită socială*”. Despre „*sinele reflectat sau gândit*” al românilor au scris Mircea Vulcănescu în „*Dimensiunea românească a existenței*” (1943) și Lucian Blaga în „*Trilogia culturii*” (1944). Tot despre „*dimensiunea românească a existenței*” a scris și Constantin Noica în „*Pagini despre sufletul românesc*” (1944), „*Creație și frumos în rostirea românească*” (1973) și „*Sentimentul românesc al ființei*” (1978).

Conexiunile menținute de procesele sociale dezvoltate de „*sinele social*” au avut ca finalitate imaginea judecății altor organizări sociale similare despre națiune și „*sentimentul de sine*” care rezultă din cele două imagini (de mândrie sau, dimpotrivă, de umilire).

Națiunea română a dezvoltat și afirmat un „*sine unificat*”, pe care-l numim „*sinele național*” („*eu, însumi*”, adică „*omul*”, născut (natus), nu „*clonat*” = construit mecanic!). Caracteristicile „*sinelui complet*” („*sinele național*”) au reflectat și reflectă și astăzi unitatea și structura națiunii române, întrucât a fost și este consecința firească a „*sinelui social*”.

De aceea, atitudinea obiectivă a națiunii române față „*de sine*” a fost legată în mod organic de *comunicare*, în sensul capacității de creare, menținere și vehiculare a unor simboluri semnificative. Națiunea română a fost capabilă să se conserve „*pe sine*” în momentul în care a comunicat cu alte organizări sociale similare.

„*Sentimentul de sine*”, la fel ca reprezentarea „*sinelui național*”, este în mare măsură produsul imaginilor altor organizări similare despre națiunea română, dar și al capacității națiunii române de a se raporta la acestea. →

Pâinea iubirii

(I)

“Împarte pâinea ta cu cel flămând, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine. Dacă dai pâinea ta celui flămând și tu saturi sufletul amărât, lumina ta va răsări în întuneric și bezna ta va fi ca miezul zilei”. (Isaia 58,7-10)

Sunt puține lucruri în lume care au străbătut istoria rămânând la fel de esențiale în viața de zi cu zi, iar pâinea este unul dintre acestea. Pâinea este o parte integrantă din istoria supraviețuirii și prosperității fiecărei civilizații.

Când vorbim despre pâine ne gândim la ceva esențial, fundamental pentru existența omenirii. Asiaticii folosesc ca aliment de bază orezul, africanii maniocul, laponii și

eschimoșii carnea. În dieta evreului antic pâinea era esențială. Mărturia istorică a modului în care Dumnezeu le-a oferit pâine evreilor nu e mai puțin decât remarcabilă. Ne aducem aminte cum națiunea a fost mai întâi formată în pustia Sinai și cum Dumnezeu i-a purtat de grijă lui Israel. El le-a oferit pâinea cea de toate zilele, dându-le mană din cer. Astfel pâinea devine un limbaj clar și fără echivoc al lui Dumnezeu. E darul lui Dumnezeu. Și, fiind dar, merită apreciat și prețuit.

"Cu ani în urmă când se făceau cozi lungi la chioșcurile de pâine, stăteam și eu la rând. În fața mea doamnele, care mai de care mai pretențioase. Luau pâinea, o pipăiau, o dădeau înapoi spunând: "Dă-mi alta, asta e necoptă, dă-mi alta, asta e prea arsă". Îi vine rândul unui țăran cu chip blajin și înțelept. Ia pâinea, o sărută, ridică pălăria, face cruce și zice: "Să dea Dumnezeu să o avem și la anul!"

Ce lecție de recunoștință față de Dumnezeu pentru pâine!"

Conceptul purtării de grijă a lui Dumnezeu față de poporul Său, în ce privește nevoile zilnice de hrană, era puternic înrădăcinat în Vechiul Testament. Pâinea era mâncarea de bază în Palestina și în bazinul mediteranean și pe vremea lui Iisus. Mai apoi însuși Iisus s-a folosit de acest aliment, de pâine.

Pericopa evanghelică de duminică, ne vorbește și ea despre pâine. Domnul Iisus hrănește mii de oameni, înmulțind puțina hrană pe care o aveau la dispoziție. Acest episod este relatat în Evanghelia lui Matei (XIV, 14, 22) De câte ori recitesc textul ce cuprinde întâmplarea, cel mai mult mă impresionează faptul că, atunci când ucenicii au vrut să-i lase pe oameni să se descurce singuri, Domnul Hristos a zis: **“dați-le voi lor să mănânce”.** (Matei 14, 16)

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

→“*Sentimentul de sine*” nu este imuabil, ci rezultatul unor procese sociale organizante, dezvoltându-se odată cu creșterea capacității națiunii române de a se folosi de mediul său fizic și natural, adică de a-și gestiona necesitățile sociale.

Prin „conștiința de sine”, națiunea română își afirmă identitatea în raport cu alte națiuni și își asumă identitatea în raport cu construcțiile mecanice – imperiile și feudele – pe baza unor interpretări-cadru alcătuite din rețele simbolice (matrici simbolice). Acestea creează oamenilor posibilitatea implicării în procesele sociale în modalități care nu produc discontinuități, nu provoacă procese sociale dezorganizante, cu consecințe sociale perverse.

Conștiința de sine a națiunilor este plastic surprinsă în romanul Sacrificiul – expresie artistică perenă a stării oamenilor nevoiți să-și afirme identitatea în condiții de puternică presiune și represiune imperială.

Prin această pătrundere în spiritul neamului, romancierul Mihail Diaconescu restituie un crâmpei din mentalul colectiv al unei părți a românilor, aflați de secole sub dominația habsburgilor.

Este crâmpeiul de vatră și de neam, însemnat pe hărți ca Țara Beiușului și ca românii bihoreni, treziți din „somniale cel de moarte” de zguduirile unui imperiu format din „petice”, din abuzuri, jaf economic, violențe și crime imprescriptibile împotriva neamurilor dominate.

Îl găsim atât la cei ridicați din pătura de jos, precum tinerii juriști Romulus Brad și Nicolae Bolcaș, ajutați de soartă să-și lumineze mintea cu multă carte de învățătură, portretizați epic ca eroi principali ai romanului Sacrificiul, cât și la militanții Partidului Național, dar mai ales la elitele sociale pe care neamul a românesc a fost capabil să le scoată la lumină în acel crâmpei de vatră și în acele vremuri grele.

Nu cunoaștem o altă creație literară de amploare în care elitele sociale românești din Imperiul habsburgic să fi fost evocate epic atât de atent, atât de nuanțat și de convingător ca în Sacrificiul. Și pentru acest motiv, Mihail Diaconescu este, în opinia noastră, un romancier, dar și un sociolog de mare autoritate. Tocmai dimensiunea aceasta sociologică a romanului ne determină să-i dedicăm comentariile noastre.

Analiza, prin mijloace literare, a stării conștiinței de sine, produce înțelegerea profundă a gradului de asumare, de protejare și afirmare a valorilor, intereselor și nevoilor națiunii române, chiar cu prețul sacrificiului.

Romancierul Mihail Diaconescu surprinde acest sentiment profund uman, generat de neomenia imperiilor. Este un sentiment revelat cu pregnanță mai ales în relație cu momentele de răscruce istorică.

În astfel de momente tensionate, când spațiul de existență al națiunii române devine teren de luptă înverșunată, conștiința de sine țâșnește din mulțimea de minți care se revendică din același neam și se simt datoare să apere aceeași vatră de viață. Primul semn al vitalității acesteia este dat de semnalul transformării vetrei de viață în spațiu de luptă al națiunii române.

Mihail Diaconescu a dat o formă epică vie războiului de dezrobire a românilor de sub robia habsburgică.

Cu mijloacele specifice ale artei epice, fondate pe documente, pe explorări la fața locului, în satele de pe valea Crișului Negru, dar și cu o înțelegere profundă a realităților sociale, istorice și psihologice, el a reușit să-și convingă cititorii de forță pe care o degajă o națiune conștientă de sine, precum și de permanenta stare de veghe în care trebuie să se afle națiunile așezate de Pronie la intersecția unor interese geopolitice, cu tentă imperială, mereu active, mereu tensionate, mereu agresive.

Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan Sebejan Arhiepiscopul Munților

(II)

Luminița

Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop și Mitropolit, vă felicităm, din partea redacției revistei *Vatra veche*, pentru importanta demnitate de Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului. În această calitate, ați participat la programul cultural organizat cu ocazia Zilei Culturii Naționale, ce a avut loc la Filiala Academiei Române din Timișoara, unde ați susținut referatul *Cultura - candela neamului*. Titlul este deosebit de semnificativ, în special prin conotațiile cuvântului „candelă” - lumină, făclie, spiritualitate. V-ați referit la puternica legătură dintre cultură și identitatea națională, dar și la efectele globalizării asupra culturii noastre.

Î.P.S. Ioan: Identitatea națională se păstrează prin cultură, cultura fiind ogor unde cresc florile unui neam. Astăzi, cultura română este supusă efectului globalizării și, în loc să fie în progres, mai mult asimilează curente și idei din exterior. Am putea afirma că avem de-a face cu o agresiune culturală externă care nu întotdeauna este și de calitate și nu promovează idei de o înaltă ținută morală.

L.C.: De-a lungul secolelor orice cultură a primit influențe din afară. Bineînțeles că și cultura română.

Î.P.S. Ioan: Da, se pune însă întrebarea: până unde o cultură poate primi și elemente din exteriorul său? Dacă nu vom reactiva izvoarele culturii românești, riscăm să devenim doar o populație care trăiește într-o regiune din sud-estul Europei. **Marile bătălii nu s-**

au dat pe câmpurile de luptă, ci în conștiința unui om și a unei națiuni. Astăzi, suntem obișnuiți să analizăm mai mult efectele și acțiunile militare ale unor state împotriva altora, neglijând faptul că bătăliile din spațiul cultural, de multe ori, au, pe termen mediu și lung, efecte devastatoare asupra unei nații, efecte mai mari decât ale unei însângerate bătălie. Va domina lumea cine va câștiga marea bătălie culturală. Ea nu ia prizonieri, ci domină conștiințe.

L.C.: Oare aceste bătălii au avut sau au efecte asupra popoarelor?

Î.P.S. Ioan: Efectele unor asemenea bătălii se pot vedea și azi; sunt țări și popoare care sunt acum un deșert cultural. **Cultura este mintea unui neam.** Avem, ca nație, atâta minte câtă cultură avem. În spațiul mental al unui neam se plămădește viitorul lui. În cultură se ascund marile taine ale unui neam. Taina neamului nostru este sfântă deoarece creștinismul a sfințit mintea și cultura neamului nostru. O parte din taina lumii este tezurizată în cultura noastră românească. Avem datoria morală de a păstra acest tezaur pentru că face parte din tezaurul universal al omenirii. **Cultura română este și ea o stea din constelația culturii universale.**

S-a studiat până azi prea puțin despre influența culturii care s-a plămădit pe pământul nostru, asupra altor culturi vecine. Aici a fost un izvor de cultură care s-a revărsat ca un râu peste spațiul european. Oare, în zadar au încărunțit munții noștri?!

Înainte de a scrie, strămoșii noștri și-au zidit munții și i-au zidit pentru veșnicie. **Memoria munților păstrează o parte din taina poporului nostru român.**

L.C.: Permanent, Înaltpreasfințite Părinte, realizați corespondențe între cultura română și țăranel român. Vă rog să insistați asupra acestei idei.

Î.P.S. Ioan: Dimensiunea culturii române are o amplitudine cosmică și aceasta a dovedit-o însuși țăranel român. El și-a construit casă cu pridvor, de unde, niciodată, nu s-a exclus din universul astral, nu s-a exclus din comuniunea Luceafărului sau a Carului Mare. Țăranel român și-a construit pe bolta cerului un car din stele. El a fost permanent în dialog cu Lumina din univers. El întreba stelele când să pună plugul în brazdă și când să arunce viața sub brazdă.

Prin brațul țăranelului român, Dumnezeu și-a continuat actul de creație și a revărsat pe mai departe darul vieții. Din pridvorul casei sale,

românul n-a dialogat doar cu stelele, ci și cu Cel Care le-a semănat pe albastrul ogor al cerului. Dumnezeu seamănă stele în cer, iar pe pământ l-a lăsat pe om, în locul Lui, să semene bobul de grâu.

Eminescu merge pe urmele înaintașilor săi și continuă acest dialog cu stelele din albastrul infinit al cerului. Pentru el, Luceafărul este blând, este personajul astral cu care poartă un dialog ca între doi vecini și astfel îl integrează pe român în universalitate. Cultura română nu este un adaos la cultura universală, ci este parte integrantă, păstrând în ea marile adevăruri: de unde am venit și spre ce spații siderale ne îndreptăm.

L.C.: Dar despre viitorul culturii române, Înaltpreasfințite Părinte? Să ne bucurăm sau să fim triști în legătură cu acest viitor?

Î.P.S. Ioan: Azi ne întrebăm: Încotro, cultură? Vrei să te stingi?! Suntem noi, cei de azi, groparii luminii neamului nostru?! Să nu fie! Cultura s-a plămădit pe altarul vieții. **Cei ce iubesc cultura, iubesc viața.** Românul se întrista când plângeau stelele, el le cheama la nunta sa. La nunta românului luau parte și stelele: „*Că la nunta mea a căzut o stea*”. Iată în ce comuniune cosmică trăia românul odinioară! Nunta românului era o nuntă cu stele. Casa românului era împodobită cu stele, cununa casei românului era împletită din stele și tot ele îi arătau cărarea spre Creator. Cărarea către Adevăr este presărată cu stele. Până mai ieri, veneau stelele la noi, iar azi, dorim să ajungem la ele și constatăm că nu-i cu puțință, pentru că s-au înstrăinat de noi.

L.C.: În încheiere, vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, un mesaj.

Î.P.S. Ioan: O cultură fără luceferi se afundă în adânc și așa se trage cortina ultimului act din ființa unui neam. Toți cei ce astăzi suntem chemați la lucrarea minții neamului, avem sacra datorie de a face tot ce ne stă în puțință ca **o picătură din sudoarea minții noastre s-o punem în candela culturii**, ca aceasta să rămână întru dăinuirea neamului nostru românesc.

L.C.: Vă mulțumesc, Înaltpreasfințite Părinte. Simțim și vedem în cuvintele Înaltpreasfinției Voastre că sunteți exact cum ați mărturisit în finalul intervenției de la Filiala Academiei Române Timișoara, adică „de profesie român”.

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Itinerar dacic

În inima Transilvaniei Dacice s-a născut o familie de români viteji, o ramură istorică, de prestigiu, pe care, cu adâncă evlavie, merită a o aminti: Ioan Stanca (1809-1877) – preot-patriot și fiul său, Avram Stanca (1844-1916) – preot-protopop, personalități, despre care se vorbește și astăzi cu evlavie. Soții Avram Stanca și Ioana (Chircă) Stanca (1856-1944, fondatoare a Reuniunii Femeilor Române Greco-Ortodoxe din Petroșani) au avut trei feciori, pentru care toată Țara Ardealului s-ar cuveni să fie mândră: dr. Sebastian Stanca (1878-1947) – protopop stavrofor, profesor de Teologie, unul dintre fondatorii revistei „Lucefărul” (Budapesta, 1902), martor în „toamna neagră a Maramureșului” (1940); dr. Constantin Stanca (1889-1969), profesor universitar doctor la Facultatea de Medicină din Cluj și din București, precum și dr. Dominic Stanca (1892-1979) – profesor universitar doctor la Facultatea de Medicină din Cluj, secția Ginecologie, fondator al primului Spital pentru Femei din Cluj (1919), al Spitalului de Stat din Orăștie (1940) și al Spitalului de Cruce Roșie din Suceava (1943). Din experiența de medic militar în armata multinațională, în primul război mondial, dr. Dominic Stanca va realiza romanul-jurnal **Între două fronturi** (1935), pentru care i-am dedicat studiul **O carte cât o Istorie** (Ed. PIM, Iași, 2012, 2013)

Pentru Dominic Stanca – Fiul (Cluj, 31.01.1926-26.07.1976, București), Istoria zbuciumată a acestui neam străbun din vița traco-daco-geților, „*cei mai viteji și mai drepți*”, cum pecetluiește, cu dreaptă măsură Părintele Istoriei, Herodot, se impune a fi cunoscută. Și-o conturează, măiestrit, în multe cicluri de poezii, reprezentative pentru voința sa de a dovedi că este „*pui*” de dac. Se numește **Itinerar dacic** (1972), un dar oferit tatălui, dr. Dominic Stanca, la împlinirea vârstei de 80 de ani. Prin versul său dramatic, Dominic Stanca – Fiul va considera spațiul Transilvan Inima României Mari. Aici, în acest ținut binecuvântat sălășluiesc rădăcinile „*Grădinii Maicii Domnului*”, aici dăinuie, de milenii – „*Copacul cu zeci de rădăcini*”: „*Copacul cu zeci de rădăcini sub pământ / cunoaște oare mai multă istorie decât noi? / Îl umbrește o vrajă de vânt / ca un descânt, / ca o horă de ploii...*” Aici și-au continuat respirația, munca și cântul, lacrima și suferința urmașii puilor de daci. Străbătând hotarele Țării Transilvane („*Țara de peste pădure*”), acolo unde vom vedea ruine de vechi cetăți dacice, să-nchinăm un gând de mare prețuire acelora ce s-au trudit ca să rămână chiar și numai câteva relicve de istorie străbună – de la Decebal și Burebista până la urmele străbunilor eroi-martiri: țărani, haiduci, preoți, dascăli, medici etc. Ei sunt înaintașii noștri de sânge-ntru Hristos. Ca nepot (patern) al lui Avram Stanca, preot protopop al Beriului istoric, mare patriot și primul ziditor de Școală Românească, la 1877, în

Petroșani, Dominic Stanca – Fiul a făcut un cult față de aceste locuri sfinte, de jertfă și destin zvârcolit.

În versuri de o vibrație aparte, răsună frânturi de legendă. Iată-ne în ținutul Orăștiei, răscolind fiecare stâncă, fiecare ruină, reînviind chiar și pe Bendis (Mendis), zeița venerată a dacilor noștri: „*Regele dac ne așteaptă. / Stă lângă poartă / pe ultima treaptă / neclintit și ne-așteaptă...*” Urcând împreună cu poetul „*prin păduri nevoite*” pân’la „*poarta pământului*” (**Îndemn**), vom ajunge pe Dealul Holumb, numit de localnici și **Gorganele**. Aici sunt vizibile... hăt!... de departe, cele trei morminte tumulare: „*Trei ruguri arzând – / peste ceas de război / și pentru vreme de seară...*” Dar vremea „*se face bătrână*” și, tot înaintând înspre „*rătăcite altare pustii*”, trecem de lacul **Făierag** (la 30 de km de Deva), din inima Munților Metaliferi, și-ajungi să „*te spargi în largi volute / și zaci pe sterpe săbii de urzici, / unde crescură neștiute / cetăți – și cuiburi de furnici...*” Nici nu știm cum și când, zărim Vârful lui Hulpe, unul dintre cele patru fortificații (Vârful lui Hulpe, Căpâlna, Piatra Roșie, Blidaru) ale Cetății de la Costești, din timpul slăvitului Burebista: „*Tărâm și apă încunună / cenușa tracă stinsă-n aer. / Pământul crește să răpune / îmbătrânitul vremii vaier*”. Și-am zice că merită să vedem apoi și **Piatra Roșie**: „*vârtej de fum și piatră sângerie...*” În timpurile sale de glorie, drumul de acces către Cetate era flancat de trei turnuri de pază. La o altitudine submontană, de peste 800 de metri, în zona Munților Orăștiei, trona, cândva, în vremuri de glorie străbună, o Cetate dacică (sfârșitul secolului I î. Chr. – secolul I d. Chr.), din blocuri de piatră fasonată, cu dublă fortificație, având rolul de a apăra Cetatea Sarmizegetusei: „*Avânt și pace, humă și părere, / cetate dură sau trecut înfrânt. / Pe-un veac surpat o umbră de tăcere; / pe-un nestatornic ceas, - pământ*”. Să traversăm și **Pustiosul**, afluent al râului Orăștie și: „*Ne silim, drumuind în căutare / pe măgure șterse de vânt, / uneori mai aproape de soare, / alteori de pământ*”. Și până la **Cetatea Boliei** nu mai este mult. La șase km de Petroșani, →

LIVIA CIUPERCĂ

orașul minier. Ne dă ghes Dealul Cetății, cel cu formă piramidal-calcaroasă. Acolo, pe-acea culme, pe-acea stâncă de var, cam la 150 metri altitudine, vom vedea un platou cu ruine de cetate geto-dacică. Localnicii îi spun Cetatea Bolia, după numele unui... voievod – Bolia: „Grumaji de pruni, / aluni mărunți, / proptiți de vânt, / striviți de munți... / Și turma Dochiei nebune / pietrificată-n rugăciune”.

Pentru Dominic Stanca – Fiul, și-alte **Spații** ale județului Hunedoara, se cer cunoscute, printr-un mini-ciclu de șase poezii: **Arcul, Poarta, Spațiul, Orașul, Castelul și Focul**. Nu se poate altfel, când, „*În cernite spații / focuri de tămâie: / anii sângeații, / rana lor dintâi...*” (**Subcununi**) Orașul Hunedoara „*răsare / din abur, / din rădăcini fumurii, / din dure calcare, / din zorii zvâcnii...*”, pentru a ne oferi istoria Castelului Corvinilor: „*Însingurat pe stâncă lui arsă / în vântul fierbinte, / ierburi ard împrejur – negurate scuturi – / apărându-i memoria...*” Amintindu-și parcă de o deviză care însoțea un ultim turn de apărare al cetății – „*Ne baises!*” (*nu te teme!*), turnurile, bastioanele, donjonul acestui castel par să nu uite că ar trebui să dureze: „*și dincolo de zi, / și dincolo de inimi*”, pentru că „*timpul – ciorchine tânăr – se coace*”. (**Poarta**)

Toate aceste locuri vibrează-n sufletul neîntinat al celor dragi poetului: tatăl – prof. univ. dr. Dominic Stanca (1892-1979), mama – dr. Cornelia Stanca (1900-1986), sora – dr. Rodica Stanca Rădulescu (1924-1992), cumnatul – dr. Constantin Rădulescu (1924-2001), soția – prof. univ. dr., regizor și scriitor Sorana Coroamă-Stanca (1921-2007), unchiul patern – dr. în Teologie Sebastian Stanca (1878-1947), alt unchi parern – prof. univ. dr. Constantin Stanca (1889-1969), un verișor – Radu Stanca (1920-1962) – poet, dramaturg, eseist, regizor ș.a.

„*Plânge-n codru-ncet, izvorul. / – Plânge sufletul meu, dorul / Râde toamna-ntr- ciorchine, / – Râde suferința-n mine...*” (**Stihuire**) Dar inima poetului Dominic Stanca (despre care se pot afla detalii, în monografia **Dominic Stanca**, Ed. „Universalia”, București, 2011) vibrează, neobosind, peste timpuri nepereche, înspre „**Pantheonul**

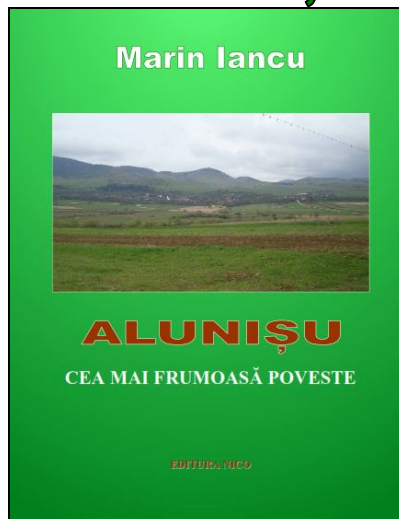
Moșilor”, din „*Țara Zarandului*”, acolo unde parcă-i întrezărim pe Horea, Cloșca și Crișan, pe „*Crăișorul munților*” și pe câți alți români, străbătând „*drumuri, drumuri... pe harta bătrână...*” (**Motive**) Locuri și timpuri de suferință sunt pecetluite în cartea Istoriei: „*Aici, unde Muntele tace cum tace-o fântână adâncă, / aici, unde Pasărea tace cum tace-o pădure adâncă, / aici, unde Cântecul tace cum tace-o tristețe adâncă, / aici, unde Buciumul tace cum tace-o tăcere adâncă...*”

Sunt cruci și nume încrustate pe ele, sunt jertfe și lacrimi brăzdate, pe care noi ni le dorim evocate, slăvite, binecuvântate. Și-acest periplu, prin Istoria Primului Război Mondial, având ca prim punct de plecare romanul doctorului Dominic Stanca – **Între două fronturi. 1914-1918**, am vrea ca memoria să irumpă și să vibreze și-acum, după 95 de ani de la Marea Unire de la Alba-Iulia (1 Decembrie 1918), și-oricând, cu-aceeași iubire, cu-aceeași râvnă, cu-aceeași credință de unitate între toți frații noștri trăitori într-acest spațiu al vechii noastre Dacii.

Foto Dominic Stanca

O MONOGRAFIE A UNUI SAT DIN TRANSILVANIA:

ALUNIȘU

După cum ne-am fi așteptat, prezentul studiu monografic (*Alunișu. Cea mai frumoasă poveste*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2014, 374 p.) nu debutează cu o serie de considerații științifice, exprimate în cunoscutul stil sobru al monografiștilor Școlii

sociologice de la București, spre exemplu, ci cu un veritabil poem, străbătut de melancolie, pe care autorul, istoricul literar Marin Iancu, îl închină localității sale natale, din care cităm: „Aici m-am născut și mi-am petrecut copilăria, aici am primit botezul unui nume și am adunat, sub cerurile lungi de vară, cele mai dulci amintiri, întâmplări și tot atâtea chipuri de oameni dintre cele mai dragi (...). Cu oazele sale de verdeată, eden colorat de fluturi și de flori, Alunișu a rămas mereu capitala întregii mele lumi. Aici, pe aceste meleaguri pitorești, unde sufletul fiecăruia dintre noi a îmbrăcat pentru prima dată haina luminii, am trăit anii cei mai frumoși ai vieții, presărate cu bucurii sau cu tot atâtea zile mai umbrite, cu toamne melancolice ori veri calde, din ale căror înserări s-au legat poate singurele iubiri la care ținem cu adevărat. Loc încărcat de istorie, cu adânci rădăcini creștin-ortodoxe, Alunișu este un sat statornic în tradiția lui ancestrală, cu mame și surori trăind în iubire și credință față de limba și datinile strămoșești, cu părinți și frați jertfiți prin atâtea îndelungi și tragice stăpâniri străine. Pământ îndurerat, pământ pustiit de sabie și foc, pământ renăscut din durere și credință prin atâtea trudă și neliniște (...), pământ reclădit în speranța unei conviețuiri ferite de promisiuni mincinoase și străambe, Alunișu este acum departe de dezbinările la care ne mai ațâță încă unii dintre politicienii cu mintea tulburată de visuri deșarte. Centru al începuturilor trecerii noastre prin lume, așezat într-o zonă care oferă un așa de desăvârșit echilibru între piatră și explozia vegetală, aici în Alunișu, la doar doi pași de Horaița, pe aceste dealuri domoale și rotitoare în cromatica lor blândă, primăvara, când se deschid izvoarele adâncului și jgheburile cerului se prăvălesc peste șesurile și dealurile înmiresmate și rourate, ierburile și florile sunt mai plângânde și lumina se îmbracă în mirosul fânului cosit și al pomilor ce împrăștie efluvii de îmbietoare parfumuri. Aici, unde în diminețile de vară nu ne mai săturam să privim în apa fântânilor, părându-ni-se că vedeam stelele din cealaltă parte a pământului, miresme dulci de flori mă-mbată și mă alină gânduri blânde.

IORDAN DATCU

Aici, în Alunișu, pasărea și codrul, ploaia și ceața, tunetul și fulgerul, dorul și cerul înstelat, steaua și lacrima primelor înmuguriri, imaginea mielușilor cu ciucuri roșii la grumaz, dar și a primilor fulgi din decembrie, toate la un loc, ca într-o sfântă armonie, alcătuiesc întreaga geografie sentimentală, aureolată de mereu frageda culoare a melancoliei. De aici, din Alunișu port în suflet strălucirea luncilor înflorite și a pajiștilor cuprinse de o lumină blândă și trandafirică și, oricât de departe m-aș afla de satul meu, sufletește rămân legat de acesta prin toată ființa, ducând dorul toamnelor încărcate de rod și al iernilor în care albe vârtejuri de zăpadă se împrăștiau sălbatic până la ceruri în ritmuri pure de dulci colinde.” Nota aceasta poetică, melancolică va ceda însă, pe măsură ce se derulează capitolele cărții, ajungându-se la prezentări realiste ale vieții dure a micului sat din județul Cluj, sat care, de-a lungul secolelor, a avut de suferit din cauza manifestărilor de intoleranță religioasă și culturală la care au fost supuși românii transilvăneni în timpul Imperiului Habsburgic, a politicii de discriminare și asuprire prin îndelungul și perfidul proces de maghiarizare. Cu toate acestea, scrie Marin Iancu, „în privința toleranței entice și religioase, la nivelul satului Alunișu s-a ajuns cu timpul la un foarte ridicat grad de colaborare și de instituire a unui climat de bună înțelegere între români și maghiari, fenomenul fiind concretizat prin multiplele acțiuni social-culturale, desfășurate de ani mulți în sat.” Locul poeziei din introducerea intitulată *În căutarea copilăriei* este luat de capitolele absolut obligatorii într-o lucrare de acest tip: cadrul istoric, cadrul geografic, dezvoltarea socio-economică, familii și neamuri, toponimie, limbă și grai, mitologie, onomastică, port, stil și arhitectură, ocupații și îndeletniciri, tradiții și obiceiuri, ciclul vieții, obiceiuri și sărbători.

Alunișu, sat mic de la poalele Masivului Vlădeasa, numărând, în 2002, 170 de locuitori, din care 86 români și 84 maghiari, are o suprafață de 759,88 ha de teren arabil, pășuni, fânețe și livezi. Loviturile primite din partea unei istorii căinoase, dar și din partea capitalismului sălbatic din ultimul sfert de secol au diminuat

sensibil puterea de rezistență a satului. Plecarea, rând pe rând, a bătrânilor într-o altă lume, exodul tinerilor la oraș, sunt iarăși alte elemente care au contribuit la disoluția satului. Astfel că finalul acestei ample monografii este profund deosebit de imaginea poetică propusă de introducerea ei: „Satul moare de la sine, cu fiecare an, îmbătrânit și uitat de vreme. Casele, cu ornamentele vechi, dantelate în lemn, în decupajul cărora se poate citi anul construcției și inițialele numelor celor care le-au construit, rămân pustii de-a lungul ulițelor, case frumoase, cu târnaț și cu acareturi bine tocmită, case cu temelii înalte de piatră, altele făcute de jos din bârne grele și înnegrite de vreme, cu șură și grajd pentru animale și fânețuri. Nimeni nu se atinge de ele, respectându-se parcă vorba veche, după care se zice că cine ar strica o casă bătrânească ar putea fi atins de blestem.”

Autorul cărții *Alunișu. Cea mai frumoasă poveste* este criticul și istoricul literar Marin Iancu (s-a născut la 10 martie 1950, în satul Alunișu, județul Cluj), cunoscut prin mai multe volume de istorie și critică literară, din care selectăm : *Personajul în proza lui Marin Preda* (1995), *George Coșbuc. Interferențe interpretative* (1996), *Ion Creangă, altfel* (2008), *Marin Preda. Amintiri, reflecții, confesiuni* (2010), *De la Siliștea-Gumești la „Cheia” Rosetti. Dicționarul personajelor lui Marin Preda* (2013), *Marin Preda, el însuși. Antologie de reflecții, opinii literare, confesiuni și pilde* (2013), *Al. Piru. Severitatea spiritului critic* (2013), și al unui mare număr de manuale școlare pentru învățământul preuniversitar, gimnaziu și liceu. Față de toate aceste realizări ale profesorului Marin Iancu, ne asociem opiniei istoricului literar Mircea Popa, care, într-o scurtă caracterizare a demersului critic al lui Marin Iancu, evidențiază că „volumele sale de critică și istorie literară mărturisesc, în ansamblu, respectul pentru documentul literar, pentru o bună contextualizare a subiectului și o exegetică de tip superior, oferind cititorului căile de acces cele mai performante spre înțelegerea mecanismelor esențiale ale operei literare.”

Aici, în monografia dedicată

Destroienind cuvinte

Mi-e frig și mi-e iarnă,
În sihăstrie sufletul
Și-a troienit durerea,
Încremenite lacrimi
Zăgăzuie lumina.
Mi-e gândul stei
Și-aș vrea să zbor!

Pe buze,
Durute cuvinte
Așteaptă dezlegare.

Dar, iată, poemul,
Arcuș de vioară,
Desferecă zâmbetul,
Sufletul, gîngaș ghiocel,
Sărută
Primăvara cuvintelor,
Slăvind pe Dumnezeu!

Mă-ntorc în rădăcină

Sunt doar un pumn de humă,
Ulcică nedospită,
Mă-ntorc în rădăcină,
În lacrimi primentă

Sunt doar un pumn de humă
Purtând pecetea vremii,
Mă-ntorc în rădăcină,
Plângând la poarta vămii.

Rămâne-n van tulpina
Uscată și amară,
Nu va vedea lumina
Ce-n valuri mă-mpresoară.

Nu va vedea tulpina
Cum pumnul cel de humă
Va fi ulcică plină
Scăldată în lumină.

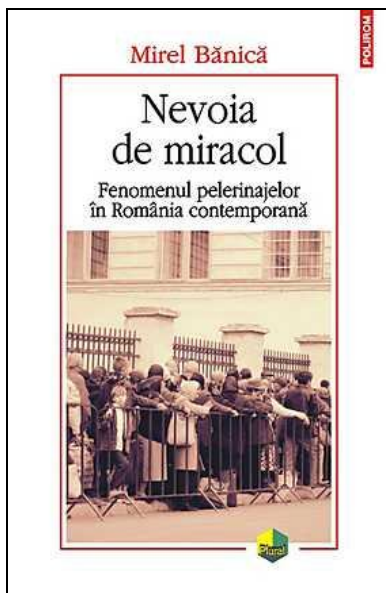
Doar pământeanul Dor
Va priveghea în noapte
Al stelelor izvor
Și-a rădăcinii șapte.

**ELENA FECIORU
SCÂNTEIOARĂ**

satului Alunișu, se remarcă bogăția informației de natură istorică, tratarea cu egală rigoare a tuturor componentelor vieții socio-economice și culturale. Și mai este ceva esențial: autorul a socotit că este de datoria sa să scrie și să publice această monografie și din motivul că, în 2013, preotul reformat din sat, Berde Azilard, editase deja o monografie a satului în limba maghiară.

Dialog cu sociologul Mirel Bănică

*Pelerinajul – o călătorie spirituală
– duhovnicească de la moarte la
Viață, de pe pământ în Cer...
(III)*

-Ați menționat mai devreme despre mass-media și aș vrea să vă întreb cum vi se par relațiile televiziunilor despre practica pelerinajului. Este corectă sintagma „pupătorii de moaște“ atribuită pelerinilor?

În primul rând, mass-media și aparatul de filmat nu pot transmite emoția, care transpare mai bine prin fotografie, dar asta este cu totul altceva. Un mare scriitor francez spunea: „Cu sentimentele bune faci literatură proastă“. Vreau să spun prin asta că mass-media prezintă la locul de pelerinaj, cu sentimente bune, face în general transmisii proaste, pentru că nu le înțelege. În al doilea rând, pelerinajele reprezintă un mare paradox: dacă privim rândul de departe, nu înțelegem mare lucru; uneori este chiar comic, cu imaginea oamenilor care se înghesuie, cu imaginea sarmalelor, a unor participanți care mai râd etc. Noi am vrea ca toți să fie sfinți, însă recunosc că, în timpul orelor pe care le-am petrecut în acest an la pelerinajul Sfintei Parascheva, am spus și eu glume ca să treacă timpul, pentru că altfel nu puteam rezista unei astfel de mari așteptări. Nu suntem toți asceți; făceam glume pentru a ne îmbărbăta. Este greu de înțeles lucrul acesta dacă

nu participi la pelerinaj. Când filmezi rândul de departe, ai impresia că este ceva care este și religie, și superstiție, și conformism; este greu să-l înțelegi. Este chiar vesel. Când intri în rând însă, începe drama, care nu poate fi transmisă prin mijloacele de comunicare clasică. Aceasta fiindcă fiecare om are poezia lui existențială în spate, dramele lui etc. După aceea, există o mare problemă, anume că moaștele dintotdeauna, relicvele, au pus mari întrebări și teologilor, cât și sociologilor, datorită ambivalenței lor. Sunt corpuri, trupuri moarte, dar nu sunt moarte. Calvin are celebrul lui tratat despre relicve, în care nu combate atât relicva în sine, cât forma aceasta de spiritualitate, adică de a te închina lor. Sintagma „pupătorii de moaște“, care vine clar dintr-o zonă neoprotestantă, este folosită pentru a stigmatiza un anumit segment al populației pelerine, și nu numai, și este asociată și cu o anumită stare de obscurantism spiritual, cu o Românie care nu vrea să se modernizeze, care se încăpățânează să creadă. Stigmatul, în general, este folosit în scopuri sociale, pentru a-i separa și izola pe oameni. Marea problemă este că Biserica nu poate interzice accesul mass-mediei la pelerinaj, deși pe teren mi s-a întâmplat să văd lucruri foarte interesante, anume pelerini care le cereau televiziunilor să nu mai vorbească urât despre ei și nu le dădeau voie să-i filmeze, iar pe de altă parte, intervine o problemă mare de deontologie jurnalistică, căci oamenii simpli de la țară au dorința de a se vedea la televizor, fiindcă există în trăirea lor acele „ex-voto“ - „am fost acolo“, ca o certificare a faptului că au rezistat așa de mult timp la rând, iar mass-media profită de acest lucru. Pelerinul ortodox nu primește certificate ca la Compostela sau Lourdes, ci el simte nevoia să le spună celor din jur că au fost acolo. Iar pentru unii dintre pelerini, „am fost acolo“ se traduce „am vorbit la microfon“. Invariabil, reacția pelerinilor este „când ne dați la televizor?“, fără să știe că materialul în care vor apărea va fi complet deturnat, cu ajutorul montajului. Această manipulare mediatică care uneori se întâmplă în cadrul pelerinajelor este uneori extrem de complexă și nu știm cum i-am putea rezista, fiindcă ea se înscrie și în cadrul mai larg a derivei complete

spre senzațional a presei românești. Un alt lucru pe care l-am observat referitor la acest subiect este că niciodată, cu excepția pelerinajului de la Mănăstirea Nicula, nu sunt luate cadre largi, care să arate împrejurimile rândului, catedrala, sfintele moaște, ci totul este brutal, iar chipurile pelerinilor sunt luate de aproape și corporalitatea este scoasă în evidență. La televiziuni, defectele individului primează în fața calităților rândului.

-Este pelerinajul o datorie sau o alegere, care poate fi refuzată?

-Această întrebare este una cu ridicat grad teologic, la care primul reflex a fost să nu răspund. Nu sunt teolog, și teologia, după cum spunea Părintele Ilie Cleopa, este lectură de tinerețe. Când ai măsele slabe ca ale mele, este bine să nu mănânci nuci foarte tari, teologia fiind o nucă foarte tare. Ce vreau să vă spun, în schimb, este că pelerinajul este o datorie dacă aparții islamului, este o chemare pentru mulți dintre pelerini și o formă de curiozitate, care se poate transforma în pasiune, în dragoste și este o formă de sociabilitate. Sunt oameni cărora pelerinajele le-au crescut calitatea vieții. Erau însingurați, trăiau într-o garsonieră la etajul 10, și faptul că au participat la un pelerinaj și au vizitat o mănăstire îi face să se simtă mai bine. Mai există și acel pelerinaj profund spiritual, care este și cel mai greu de descris sau de surprins. Îmi este greu să spun care sunt și care nu sunt pelerinii cu adevărat spirituali, pentru că nu poți să-i măsoari. Am spus-o de nenumărate ori și o repet și acum: credința nu este ceva ce poate fi măsurat cu aparatul, și nu este în duhul ortodox să judeci așa. Mi s-a întâmplat, însă, să cunosc la Iași o pelerină care a făcut rândul o dată, s-a închinat, apoi s-a așezat din nou la rând. Ce înseamnă asta, îi las pe teologi să judece.

-Poate fi uneori pelerinajul o formă de smerenie?

-Pelerinajul ar trebui să fie de fiecare dată o formă de smerenie, și lucrul acesta se vede foarte bine în rând. Nu trebuie idealizat pelerinajul sau rândul, care este un exercițiu fizic foarte dificil; nu poți, doar dacă ești un sfânt, să stai 20 de ore într-o atitudine de smerenie, aia e falsă smerenie, foarte periculoasă și străină →

STELIAN GOMBOȘ

PELERINAJUL CONTINUĂ

Părintele dr. Gheorghe Nicolae Șincan își continuă incursiunea începută cu mai bine de un deceniu în urmă, în încercarea de a ajunge cât mai aproape de inima cititorilor săi, venind totodată în orizontul de așteptare al credincioșilor pe care-i păstorește, cu încă o provocare la drum: „Pelerin spre înaltul Cer”.

În esență, și această carte e o călătorie spre sine însuși, spre adâncul plin de mister al ființei, acolo unde se regăsesc resorturile cele mai puternice pentru a fi înțeleasă lumea și pentru a fi asumată credința ca bucurie, ca speranță, ca mântuire.

Și de această dată, cuprinderea tematică a cărții e diversă, mijloacele fiind cele cu care ne-a obișnuit: „**Mici parabile și povestiri, cu tâlcuri și morală, ca niște fabule**”, după cum precizează autorul. Ținta este însă fără echivoc, una singură: „Înaltul Cer”, înălțarea sufletească și morală, întărirea în credință, învățarea binelui și dezvățarea de rău.

De fapt, Învățătorul, părintele Gheorghe Nicolae Șincan, nu face decât

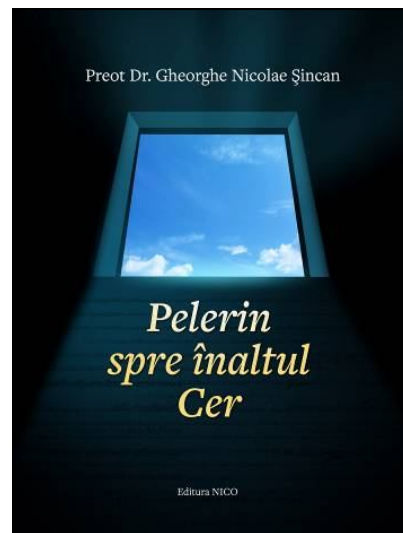
să ne arate Calea, să ne spună Adevărul și să ne lumineze Viața. „O viață autentică întru Hristos”, cum spune autorul în „Suferința nu e lipsită de sens”.

O face cu simplitate și sinceritate, cu umor, cu bonomie, cu subtilitate, cu darul și harul pe care le are în a alege subiectele, și arta de a le pune în ecuație, în așa fel încât impactul să își facă efectul.

El vorbește despre înțelepciune, adevăr, bucurie, suferință, singurătate, lăcomie, nepăsare, milă, iertare, mândrie, smerenie, milostenie... cuvinte care fac parte dintr-un dicționar esențial al „devenirii întru ființă”.

Dincolo de teme, este frumusețea rostirii, iar cei care-l cunosc și-i ascultă predicile părintelui Gheorghe Nicolae Șincan, cu siguranță că, citind, parcă îl aud pe Povestitor, în fața Altarului, pe cel care toarnă miere în cuvinte, nu pentru a suna frumos/dulce, ci pentru a transmite toată truda Culegătorului.

Recurgând la tehnici stilistice posmoderne, Pr. Gheorghe Nicolae Șincan face inserții în narațiunile sale, recompune datele realului, rescrie învățăturile creștine dintotdeauna în circumstanțe ale prezentului.

Nu poate fi trecută cu vederea dimensiunea culturală a textelor acestei cărți, referințele livrești, popasurile jurnalistice, nu scoase din context, ci potențând contexte.

Până la urmă, e indus sentimentul că în spatele oratorului stă mereu de veghe prozatorul, cărturarul, care decid rotundul rostirilor lui Gheorghe Nicolae Șincan, în amvonul literaturii.

NICOLAE BĂCIUȚ

→de duhul Ortodoxiei. Pietismele de acest gen, pe mine personal, mă îngrijorează. Ceea ce pot mărturisii însă cu mâna pe inimă este că atunci când oamenii se apropie de raclă, în general, se manifestă în ei smerenia, chiar și la cei la care nu te-ai fi așteptat deloc. Se intră în acea stare zero, care are loc de obicei cu o oră înainte de a atinge sfintele moaște, când oamenii participanți la pelerinaj devin mult mai împăcați cu gândurile lor, cu Dumnezeu și cu semenii din jur. După ce treci de raclă și ești expulzat din zona aia de sacru, aproape că nu știi ce se întâmplă cu tine, iar smerenia se transformă în uimire. Ar fi bine dacă această stare s-ar conserva mai mult în viața reală, pentru că o parte dintre cei care vin la pelerinaj o fac ca un gest pur ritual sau pur terapeutic, se urcă apoi în mașina lor decorată cu zeci de cruculițe și iconițe „amulete”, dar nu păstrează mare lucru din acea fulgerătoare întâlnire cu sacralul pe care au trăit-o. Unii, însă, devin complet transformați și li se schimbă viața. Biserica nu poate refuza șansa smereniei, chiar și celui mai ticălos pelerin.

De ce ar alege un pelerin să vină să se închine la racla unui sfânt în ziua prăznuirii lui, și nu în oricare altă zi? Dumneavoastră personal de ce alegeți să veniți în ziua sfântului?

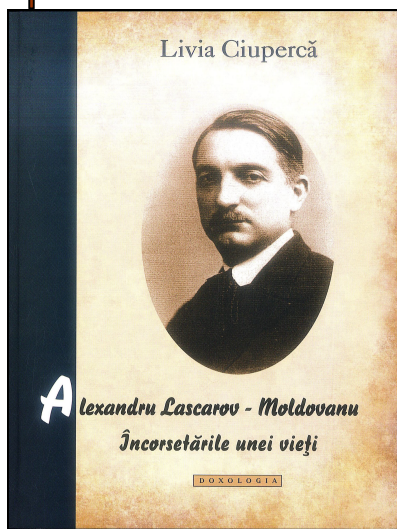
Eu vin dintr-un interes personal pur, fiindcă în ziua prăznuirii este rândul cel mai mare și varietatea terenului antropologic cea mai evidentă. Pelerinii vin însă dintr-un motiv foarte simplu: nu există satisfacție religioasă în lumea aceasta fără puțină durere și suferință. Pe mine chiar mă amuză, în cazul pelerinajului Sfintei Parascheva, explicațiile date de ieșeni, în general, care afirmă că ei o au tot anul pe Sfânta, pentru a se închina. Nu sunt de acord cu această viziune. Dacă vrei să o cinstești cu adevărat pe Sfântă, trebuie să vii de ziua ei, pentru că ideea de mântuire și de smerenie este strâns legată și de puțină suferință. Nu poți obține nimic din nimic, asta este clar. Cu riscul de a derapa iarăși spre domeniul teologiei, deși nu vreau acest lucru, pe Dumnezeu nu-L putem vedea sau palpa, ci credem în El, iar geniul creștinismului este tocmai această ambiguitate fondatoare: trebuie să crezi în ceva pe care nu-l vezi. De foarte multe ori pelerinii știu că Dumnezeu le dă ceva în schimb, eu însumi având câteva dovezi de vindecări miraculoase, iar oamenii vin să-și exprime mulțumirea. Nu poți să-i dai ceva material lui Dumnezeu în schimb, pentru că nu vine o mână nevăzută care zice „Dă-mi!”, iar un simplu „Mulțumesc!” poate fi prea simplu, însă ceea ce-i poți da lui

Dumnezeu este puțină suferință. De aceea, pelerinii îmbunătățiți, care sunt apropiați de ideea fundamentală, ultimă și tare a pelerinajelor, au înțeles că acestea nu pot exista fără puțină suferință. De asta vin în 13-14 octombrie, pentru a suferi puțin în rând. Interesant este că fac acest lucru oameni de la care nu te-ai aștepta, care în viața de toate zilele poate nu sunt printre cei mai buni și onești români, care însă își asumă suferința.

În cele ce urmează, vreau să adresez un îndemn de pelerin: cred că ar trebui să ne cunoaștem mai bine țara și Ortodoxia, participând la pelerinajele noastre religioase. De multe ori, regiunile noastre istorice nu-și prea vorbesc, iar pelerinajele le leagă, îi unesc pe oamenii din diferite colțuri ale țării și îi fac să se simtă membri ai unei singure și mari comunități naționale, spirituale și umane. Cu atât mai mare este meritul pelerinului, cu cât el se roagă, se închină și stă la rând, și la Sfânta Parascheva la Iași, și la Sfântul Dimitrie la București, și la Sfântul Ioan cel Nou la Suceava, la Mănăstirea Nicula sau la Mănăstirea Prislop.

(Cf. Tudorel Rusu - <http://www.doxologia.ro/hramul-sfintei-cuvioase-parascheva/interviu/sociologul-mirelbanica-la-televizor-defectele>).

Opere uitate scoase la lumină

Timpul, acest mediu omogen și nedefinit, analog spațiului în care ne apare succesiunea ireversibilă a fenomenelor, trece tiptil, pe neobservate, dar lasă amprente, cu sau fără voia noastră, în toate domeniile vieții. Omul trebuie să facă dovada trecerii printr-o anumită perioadă istorică, într-un anumit spațiu, prin fapte demne de făptura umană, să păstreze, iar unde este cazul, să modeleze ceea ce a moștenit, să trăiască prezentul cu gândul la viitor și să nu uite niciodată că prezentul este pe trecut clădit.

Arhivele, muzeele, colecțiile, bibliotecile și alte asemenea instituții, înmagazinează, păstrează, conservă comoara înfăptuirilor înaintașilor noștri, care va fi lăsată moștenire generațiilor viitoare, pentru cinstirea memoriei și care va fi drept sursă de inspirație, de documentare pentru cei ce vor veni. Nu avem dreptul să distrugem nimic din ceea ce ne-au lăsat înaintașii noștri, fiindcă noi suntem doar beneficiarii de moment, nu și proprietarii valorilor lăsate. Din când în când unele comori ale realizărilor din diferite domenii de activitate ale înaintașilor noștri sunt scoase la lumină, desprăfuite, făcute publice contemporanilor, fiind apoi conservate, deoarece ele aparțin urmașilor noștri.

O monografie, acest studiu științific amplu asupra unui subiect anumit, necesită, pentru realizare: pricepere, atracție deosebită, răbdare, fiind un act de recunoaștere, de cinstire pentru cel peste care s-a așternut uitarea.

Livia Ciupercă, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, scriitor și profesor, având calitățile mai sus menționate, dispunând de un bagaj impresionant de cunoștințe în domeniu, cu meticulozitate mai rar întâlnită, a realizat monografia istorico-literară **Alexandru Lascarov - Moldovanu, încorsetările unei vieți**, dând la o parte pulberea uitării care s-a așezat peste cel care a fost scriitor, publicist, traducător, politician etc., Alexandru Lascarov-Moldovanu, care a trăit între anii 1885-1971.

Autoarea a adunat între coperti, desprăfuind manuscrise, dosare, alte scrieri, date privind viața și activitatea tecuceanului, bărlădeanului, apoi ieșeanului mai sus amintit, încadrate în contextul istoric, social, politic al perioadei în care a trăit distinsa personalitate și prea puțin cunoscută după câte a realizat nonagenarul Lascarov, indicând și locul unde se găsesc aceste informații, date cronologice, descrieri geografice, istorice, texte, poezii etc.

Alexandru Lascarov-Moldovanu a fost un scriitor cu o paletă largă, fiind: povestitor, romancier, traducător, poet, fabulist, a scris

literatură pentru copii, piese de teatru. Criticul Stelian N. Cucu afirmă că: „*prin epica „satirică-humoristică” Lascarov se apropie de I. L. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești sau Ioan A. Bassarabescu*”. Distinsa personalitate a desfășurat și o îndelungată activitate radiofonică, de peste zece ani (1930-1940), emisiunile fiind concepute de dumealui și prezentate la Societatea de Radio București.

Cartea este îngrijit realizată, ușor de lecturat, e structurată pe capitole distincte, cuprinzând vasta activitate a monografiatului, unele din ele prefațate cu câte un motto deosebit de interesant, exemplificând câteva: „*Nu-i nimic mai trist în viața aceasta, decât dureroasa consolare a uitării...*”; „*... totul nu e decât un fum trecător, o sclipire de lumină într-o mare de întuneric...*”; „*Numele omului e ca și privirea lui, se vede...*”.

Autoarea Livia Ciupercă ne prezintă o amplă informare privind activitatea lui Alexandru Lascarov-Moldovanu, mai ales în domeniul religios, „*rugăciunea fiind un trandafir al sufletului*”, fiind un motto-ul romanului-manuscris **Convorbiri între un anahoret și un ucenic**.

Dumneaei aduce un prinos de recunoștință Înalțelor Fețe Bisericești pentru sprijinul acordat în întocmirea monografiei de față, dar și Bibliotecii Sfântului Sinod, B.C.U. Iași, Bibliotecii Mitropolitane București etc. care păstrează o parte din manuscrisele autorului.

Monografia istorico-literară **Alexandru Lascarov - Moldovanu, încorsetările unei vieți**, este un volum extrem de important, valoros prin conținut, trebuie citit, nu doar răsfoit, ne conduce pe firul istoriei de la începutul secolului XX, până după jumătatea acestuia, cu descrieri geografice, aspecte sociale, politice, de învățământ, pe care le-a lăsat marelui intelectual al vremii sale, Alexandru Lascarov-Moldovanu și pe care s-a depus pulberea uitării, dar, iată, este îndepărtată, măcar pentru o perioadă de apreciată scriitoare, profesor Livia Ciupercă, închinându-i, în memorie, o frumoasă poezie: „**Flacăra-lacrimă, tainic sălaş în neumbrire sihastră**”.

VASILE LARCO

LEGENDA GHIOCELULUI

Din omăt, păreri și taină
I-a croit și trup și haină,
răsucind prin giuvaier
firul alb din foc și ger.
Prima floare - Ghiocelul
și-a tors cu smarald inelul.
"Oare-al cui o fi anume?"
Toți în căutări de nume.
Fulgii liniștii ecouă:
"Să-l rostească luna-i nouă !"
Stelele: "Nume de floare
trebuie cules de soare.
Ce-ar fi să-l chemăm Ghioc,
purtător perlei de foc,
Ghiocel, că tare-i mic
parcă-i spus în borangic."
Dar întors din Nazaret,
prin mireasmă de brădet,
îngerul Bunei Vestiri
limpezind nedumeriri
stînse sfăda cu vecinii:
"Să-ntrebăm Maica Luminii!"

24.11.2014

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

Neliniști

Neliniștit, mă-nvălu în tăcere,
(Aripa-i frântă, gându-i auster!)
Să prind eternul veșnic efemer,
În lumea străjuită de mistere.

Jertfite, dorm pe scut de
templier,
Atâtea vremi scăldate în durere,
Că, timorată, clipa-n sine
piere!...
M-aș prinde-n joc și eu, dar ce
să-i cer?

Atras în focul sacru, pe nevrute,
Poftirile mă strâng, neomenești,
Să uit de tânguire și virtute,
De drumul rătăcirilor lumești.

Ci-ntemnițată-n umbrele trecute,
Tăcerea doare... spre a ști că
ești!...

La hotarul dintre vise

La hotarul dintre vise,
unde nimeni nu-i stăpân,
vorbele rămân nescrise:
Mi le-auzi când îți le-ngân?

Inocența - ce desparte
adevărul de minciuni -
oare cui îți ține parte
când mă cerți, când mă îmbuni?

Printre mreje tributare
visul se prăvale sec -
reazăm gândurilor rare.
Eu cu cine mă petrec?

Neînvins, dijmuitorul
strânge brume pe arac,
ferecând în vise dorul.
Ce mi-a mai rămas să fac?

Mă-ntorc în timp

Mă-ntorc în timp... Zadarnic!
Cinci petale,
Simbol uitat în cartea de citire
De-o mână tremurând de
nălucire,
Ca un prinos iubirii virginală,

E poate cea mai scumpă
amintire
Care-mi răsare, obsedant, în
cale,
De când îți oferisem Dumitale
Speranța mută că a fost Iubire.

Ca-n jocuri de oglinzi orientale,
Jocuri „de-a visul”, prin grădini
asire,
Renasc niște imagini ireale...

Iubirea noastră - templu-n
năruire,
Robită unor legi universale,
Stă surghiunită-n cartea de
citire...

Tu poate știi

Încerci să le pătrunzi pe toate,
Cu ochii larg deschiși spre zări,
Răspuns, pentru eternitate
Cătându-i lumii la-ntrebări...

Alunecând din treaptă-n treaptă,
Pe scara fără de sfârșit,
Alt suflet rătăcit așteaptă
Firescul semn... că l-ai găsi.

Se leagănă, de somn, cărarea,
Pe umbre lungi, mereu mai
lungi,
Învăluind în vis uitarea...
Cât timp îți trebuie s-ajungi?

Cu pași mărunți, încă-n uimire,
Atârni, ca de un gând furat,
De ghemul strâns în amintire...
Ce-ar fi să știi?... Ce-i de aflat?

Cu fiecare pas

Cu fiecare pas pe care-l fac,
Un cerc se mai încinge la copac,
O clipă se ascunde sub obroc,
Un vad se strânge ca să-mi facă
loc.

Din cât, pe lume, fost-a să adun,
O umbră se mai ține de zăbun,
Un gând se despletește irosit
În căutarea fără de sfârșit.

Mihai Olos, "Liniște"

Cu fiecare pas, tot mai tăcut
Se pierde-n vise visul de-nceput,
Înșiruind printre firide reci
Nestinsul dor de-a adumbri
poteci.

.....
Și când credeam că totul este
Tot,
Că n-a rămas fărâma să socot,
Din neguri, glasu-ți m-a re-ntors,
febril,
La dorul și la visul de copil.

Doar amintirea

Pe-același drum, pe care merg
pierdut,
Treceai mai ieri și tu... și am
știut!
Învăluită-n boare de pustiu,
Alunecai - o umbră spre târziu -
O despărțire de ce-a fost a fi
Înveșmântarea nopții către zi.

Voiam să-ți spun, dar nu găseam
cuvânt;
Erai și cer, și apă, și pământ!
Rătăcitor - de-o viață - toate-mi-
s
Văpăi încătușate într-un vis;
Doar amintirea, cu nestinsu-i
nimb,
N-am cum s-o pierd și nu doresc
s-o schimb.

ADRIAN ERBICEANU

GÂNDURI DE LA MARGINEA LUMII

A fost o vreme când împodobit cu putreziciunea semenilor mei am pornit-o către deșertul cu duhori de lux, căutând tămăduirea în cataclismele neprihănitelor slăbiciuni ale primei zile de după POTOP.

Îmi zornăiau gândurile asemenea nisipurilor printre oseminte și-n dezordinea lumii lutul mi-era o amforă pe umerii singurei stele ce atârna în abisul vecerniei ca un temnicer devastat de iluzia ispitelor.

Am înțeles că lumea e o lehuză căreia avorturile i-au scurs sângele cald, saliva și sudoarea. O auzeam vâitându-se, la lumina lămpii de seară, iar agonia ei semăna a rebeliune morală. Aceasta era, în fapt, rodirea existențială sub care ne desăvârșeam sensul gramaticii.

Și mi-am adus aminte de mama cum mă îmbiserica în fiecă dimineață când, supusă de mizeria socială, se umplea de dulceața deznădejzii sfîntindu-se în eternitatea casei, ce purta în ea tot satul.

Nu s-a schimbat nimic!

Încă bolnavi și găunoși, avem genunchii decapitați de tăcerea pietrelor cu care ne hulim visele, avem buzele dospite-n licoarea cucutei ce ne-a ros rugăciunile... Și-am devenit vite. Aceeași putreziciune devenită ofrandă se-nalță pe catargul corăbiei ce ne duce spre inevitabilul POTOP.

DESPRE MINE

M-am uitat în mine și am simțit lutul, poate orgolios, poate melancolic, prelingându-se înspre cer, ca într-o rebeliune a necuprinsului. Căci sunt asemenea orașului cu noaptea la gură, unde gândurile mărșăluiesc pe trotuare de păneri, iar singurătatea are sângele-n gât.

Nu mă parcurge nimeni, simțurile zornăie pe claviatura plictisului, în timp ce dinapoia mea, zilele-și aruncă spinarea pe fereastră.

Am răstignit mirarea într-o eclipsă de lună și-am evadat înspre arhipelagul dezmățului meu, ce ridică zvonuri de insule abandonate, cu mirosuri de cataclisme.

Printre clipele mele își trec copacii libertatea, folosindu-se de

trecutul lor ca de-o priveștițe mărginită de rana frunzelor cuibărite în uitare, ca-ntr-un pirat reflux.

Numai rădăcina contează. Fiindcă ea leagă diversitatea în unitate, suprimă imperiile și leagă oamenii într-un templu, singurătatea devenind, în acest fel, un fruct al sufletului infirm.

Oare sunt singur? Trăiesc într-o lume ce nu aparține lucrurilor, ci sensului lucrurilor. Iată pentru ce mă înspăimântă mai tare suferința tăcută decât aceea care strigă.

Fiindcă ea este un viciu al sufletului și nu o rană a trupului.

Nu cumva am devenit un eveniment sprijinit în bărbia istoriei, mărturisit în ceremonialul inevitabilului ceasornic ce măsoară Destrămarea?

GÂNDINDU-MĂ

Mă loveam în delirurile mele ca de-un felinar frustrat de întunericul din preajmă. Viața mi-e asemenea unei prăvălii, plină cu obiectele ontologiei tale a căror identitate stă în etichetă. Afară, metafizica prezentului suspină ca un asasin grațios violat de o victimă discretă.

Ce infern mă picură peste emoțiile epidermei? Ce rai îmi mântuiește șomajul sufletului? Sforăitul gândurilor e ca un excitant inofensiv ce mă descompune spre a-mi concilia ortodoxiile patului în care-mi osândesc liturghiile desfătărilor.

Îmi gândesc senzațiile. Dar mă repudiază religia. Instinctele îmi arată suplețea, plăcerile – nedesăvârșirea, sexualitatea – știința. Devălmășia perversă a rațiunii mă aruncă în monotonia digestiei.

Tocmai pentru asta moartea își schimbă cravatele, trăind angoasa alegerii și medităndu-și putreziciunea. Fiindcă ea doar trăiește, pe când eu exist. Îmi uzez deliciale înclinațiilor „și mă gândesc la un Eleusis al inimilor ce nu mai sunt înșelate, la un Mister limpede, fără zei și vehemențele iluziei” (Emil Cioran).

DESPRE VICIU

Iubesc viciile, fiindcă mi-e frică de sfințenie. Nostalgia dezmățului duce la adevăr. Iată de ce-l urăsc pe Kant, moralistul! Construiește o lume fără dezgust, fără geamăt. Existența pură e dincolo de „cerul înstelat și de legea morală-n mine”. Nuditatea amantei ce-și desfată înclinațiile e mai dulce decât slova rațiunii. Doar ruina cărnii îți trezește conștiința finitudinii. Te scoate din ordinea lumii, desăvârșindu-ți răstignirea între cer și vulgaritate.

Aud clinchetul rugăciunii disprețuindu-mi intelectul. Vreau să mă tăvălesc în Eul pasiunii izbăvit de seducțiile gramaticii amorțite de obsesia logicii. Sentimentul nu mă poate salva, ci ofili.

Să cuget pentru a crede că exist? Teologia viciului este un principiu etic ce nu are nevoie de rațiune. Ea se relevă simțului, singurul altar în care poți gusta împărțășania lăuntrică a Sinelui sinucis în imunitatea domestică a Cuminenției.

Mă uit în metafora inimii mele și simt cum Dumnezeu mi-atinge coasta ca unui complice oarecare...

A TRĂI

A trăi înseamnă să te rupi în tine de tine, făurindu-ți biografia ca pe-o potecă mai la margine de pădurea cu copaci dezveliți de frunze și violați de viscole cu ochii spre cer și călcăie eșuate în pântecul anotimpurilor cu chip de sfințenie și viciu.

A trăi înseamnă a vieții cu lucrurile bântuite de melancolia pietrelor cu inima zdrențuită de uluirea certitudinilor cu luciditate afectivă și înclinații de incest.

A trăi înseamnă a te construi în templu pe obsesia asasinată a faptei.

GEORGE BACIU

Ancheta „Vatra veche”

Muzeul Memorial „B.P.Hasdeu”

sau Castelul „Iulia Hasdeu”
de la Câmpina

(I)

Ne îndreptăm spre Câmpina, într-o zi de toamnă, care aromește natura, privind înspre apus, cum se conturează dealurile de pe Valea Prahovei, pe când, față în față, spre răsărit, se ridică la aceeași înălțime dealurile Doftanei. E o liniște pătrunzătoare, adâncită în ființa fiecăruia de încărcătura emoțională ce ne cuprinde de fiecare dată când pătrundem în universul unde s-a aflat o bună parte din timp, „titanul Științei și al Culturii românești”, Bogdan-Petriceicu Hasdeu (1838-1907).

Castelul de la Câmpina a fost sfințit la 2 iulie 1897 de Episcopul Ghenadie Petrescu-Argeșiu, îndepărtat mai târziu din Biserica Ortodoxă Română. În *Cugetări testamentare*, Hasdeu scrie: „La 1 septembrie 1889, în ziua morții Iuliei Hasdeu a murit și tatăl său. El nu mai putea să mai trăiască. Din părinți și din moși, el moștenește trei iubiri: patria, știința și femeia. Tot ce e mai pur în aceste trei iubiri, chintesența lor, el o concentrase în fiica sa (...) Pentru el, dânsa devenise prisma tuturor iubirilor sale.”

Castelul a fost construit în amintirea Iuliei Hasdeu, fiica lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, care a murit la 19 ani de tuberculoză. Iulia Hasdeu, tânără considerată genială, a fost și primul român care a absolvit facultatea la vestita Universitate Sorbona din Paris.

Comisia Monumentelor Istorice, luând decizia să-l transforme în muzeu, îl restaurează între anii 1962-1964. Grație profesorului de istorie Nicolae Simache, cel care a fondat aproape toate muzeele din județul Prahova, aici va fi deschis la data de 9 aprilie 1965, *Muzeul Memorial „B.P.Hasdeu”*.

Afectat de cutremurul din 4 martie 1977, Castelul intră într-un lung proces de restaurare și consolidare. Ca urmare a eforturilor comune ale Inspectoratului pentru Cultură Prahova, ale Consiliului Municipal Câmpina, ale *Muzeului de Istorie și Arheologie* și ale *Fundației*

„Hasdeu”, ritmul lucrărilor a fost grăbit. După ce în perioada 1977-1994 a suferit numeroase lucrări de consolidare și restaurare, la data de 17 iunie 1994, *Muzeul Memorial „B.P.Hasdeu”* este deschis parțial și apoi la 25 februarie 1995, el este pus în întregime la dispoziția publicului vizitator, deși lucrările de restaurare nu se sfârșiseră.

Privind de la distanță, *Castelul „Iulia Hasdeu”* îți apare ca un templu de Ev-Mediu, loc de înălțare sufletească, de mângâiere, de rugăciune și inspirație. Te afli în fața unui monument de arhitectură, simbol al puterii etern creatoare, în care fiecare element închide în el o idee. Imaginația noastră suprapune, originalei perspective care ne copleșește, castelele medievale cu turnuri de veghe și contraforturi de apărare.

Privim în ambianță construcția așezată într-o curte cu o grădină largă, de unde ne privește bustul amfizionului, geniu universal prin vastitatea și multilateralitatea cunoștințelor și prin monumentalitatea sa creație.

Nimeni în vremea lui, nici în țară, nici peste graniță, nu a abordat atâtea domenii ale științei și scrisului, cu atâta competență, inteligență și talent.

El se situează în linia ascendentă a lui Dimitrie Cantemir (1673-1723), Heliade Rădulescu (1802-1872) și a spiritului enciclopedic al lui Nicolae Iorga (1871-1940).

Acest monument de arhitectură, unde Hasdeu și-a trăit ultima parte a vieții, a fost ridicat în trei ani, fără nici un studiu sau plan prealabil, ci numai și numai, bucată cu bucată, după comunicațiile spiritiste ale Iuliei Hasdeu. „*Hasdeu nu este arhitect și n-ar fi fost în stare, cum singur*

mărturisește, să conceapă un plan așa de complex, așa de logic și de frumos. E un castel tare și totdeodată un templu” (Document, I.L.Caragiale - *O vizită la Castelul Iuliei Hasdeu, Opere*, 4, Publicistică, 1965, E.P.L., București).

Este o formă de concretizare, în alt plan, a zbuciumului castelanului de la Câmpina, care și-a închinat toată viața, din clipa morții fiicei sale, amintirii celei pierdute. De atunci, a trăit parcă mai aproape de ea, de gândurile ei.

Punte de trecere între durerea sfâșietoare, între știința și avântul religios nestins, așa cum apare și în lucrarea *Sic cogito*, spiritualismul înseamnă pentru marele învățat o formă de revenire la viață, care-l va susține în timpul când, retras la Câmpina, ducând o viață patriarhală, îngrijit princiar de soția sa, cealaltă Iulie, avu iarăși câțiva ani de mulțumire sufletească.

Spiritul său expansiv, efervescent, cu propensiune spre gigantism, măcinat de voința împlinirii monumentale, cunoaște zile de liniște în ambianța de la Câmpina.

Castelul-templu are două aripi cu câte un cat și un donjon în centru, înalt de optsprezece metri, ca un veritabil turn medieval.

Pe același plan, la nivelul celor două aripi, marcată cu niște creneluri, se află o nișă care cuprinde în mijloc, în relief, blazonul familiei Hasdeu distinctiv pentru castel, deasupra căruia, pe o eșarfă, citim „*E pur, si muove!*” →

LUMIŢA CORNEA

Castelul-templu are de jur împrejur, la fiecare rând, terase largi, împrejmuite cu stâlpi de granit cioplit, fără lustru, în stil druidic, de factură celtică. O muchie de piatră desparte vertical, în două, intrarea, care în ciuda greutății, se deschide lesne, învârtindu-se pe o osie de fier ce-i trece prin mijloc.

Aceasta este, privită de afară, opera de piatră, a veșnicului frământat Hasdeu, purtând ca și opera-i pecetea eternității, considerând castelul creația fiicei sale, „stăpâna castelului”.

Pătrundem, aproape uimiți, de ceea ce vedem, în vestibul, unde ne întâmpină portretul Iuliei, realizat de Diogene Maillart, profesorul ei de pictură de la Paris.

De jur împrejur, ca într-o rotondă sunt pictate portretele lui: Alexandru Hasdeu - tatăl (Sava Henția), Bogdan-Petriceu Hasdeu (Nicolae Grigorescu), Papiu Ilarian (M.Spirescu), Gh. Sion (M.Spirescu), C.Davilla (H. Braunstein), Anastasie Panu (H. Braunstein) și D. Bolintineanu (M. Spirescu).

Pășim în salonul de primire al patroanei casei, unde admirăm mobilierul ce a aparținut familiei, mobilier de epocă, tablouri cu personalități a căror activitate a fost legată de cea a lui Hasdeu și ale membrilor familiei, vitrine și alte elemente care reconstituie momente din viața lui Hasdeu și a familiei, îndeosebi privitoare la Iulia.

Este o concepție nouă, care reconstituie atmosfera perioadei în care scriitorul s-a aflat la Câmpina. În salon, privim o consolă din marmură din secolul al XIX-lea, o pendulă de perete stil Boule, un fotoliu „confident”, sigiliul familiei Hasdeu, potretul lui Efreim Hâjdeu (1571-1664) (G.D.Mîrea), înaintaș al lui Bogdan-Petriceicu Hasdeu, ajuns pârcaș la Hotin (1665), căsătorit cu o nepoată a lui Moise Movilă.

Este pomenit de Miron Costin. Fiul acestuia, paharnicul Ștefan Hâjdeu (1619-1673), a căzut sub zidurile Hotinului, în lupta polonilor cu turcii.

Genealogia familiei este opera lui Tadeu Hâjdeu (1769-1835), bunicul lui B.P.Hasdeu.

Cu Tadeu Hâjdeu începe existența detaliilor biografice ale lui Bogdan Petriceicu Hasdeu.

SOLILOC

Trec ciocârlii în zboruri săgetate.
Izvoare ies din lumea lor adâncă
Iar zorii-s numai sulțițe-argintate
Și-amurgurile aurite încă.

Mai simt cum mă-nfloară
Primăvara
Și-ascult, vrăjit, sporovăitul
ierbii
Privind cum Luna-și țintuie
povara
Și din oglinzi de foc se-adapă
cerbii.

Cât cresc, năvalnic, verbele
sădite
Și-orchestra minții simfonii mai
cântă,
Niciun protest al oaselor trudite,
Nici muntele de ani nu mă-
nspăimântă.

Vântoasele născute din pustia
Unor dureri și răni nevindecate,
Pieri-vor nimicite de-armonia
Cuvintelor pe veci descătușate.

NEMĂRGINITUL DOR

Îmi scaldă fruntea cu argint de
rouă
Nemărginitul dor de împlinire
Și înfiripă-ntr-o zidire nouă
Scânteile-aurite din potire.

Nu-i somn și lut să-mi cadă
peste gene
Nici noapte ca să-mi biruie
cuvântul.
Zadarnic cearcă îndoielei viclene
Să-mi năruie încrederea și-
avântul.

Luceferi noi, în pragul înserării
Mi se-ncrustează-n armura de
visuri
Și-nfricoșată umbra disperării
Sucombă în cotloane de abisuri.

TAINA ZIDIRII

Trecut-am prin vaduri
pustii, răvășite,
de-un roi de himere,
de-un roi de ispite

născută-n robia
tăcerilor sumbre,
surpatu-s-a-n mine

o lume de umbre

iar starea de veghe
sfidează eresuri
și glasu-mi răsună
pe-un cer de-nțelesuri.

Așează-ntre astre
făgașele firii,
hipnotica vrajă
din taina zidirii.

NEÎNDURĂTORUL FIRESC

Nu știu prea bine de când,
anotimpurile deși trec
asemenea duhurilor,
fără chip, fără-ntrupare,
lasă urme dureroase, adânci,
în vadul existenței noastre;
nopti fără miresele somnului,
dimineți schiloade, senile,
amiezi văduvite de-azurul ceresc
și-amurguri de smoală...

rând pe rând,
ca-ntr-un dans aiuritor,
ființele iubite dispar
grăbite subit, fulgerător,
să doarmă-n marea liniște
-an de an și veac de veac -
sus, la umbra stelelor,
somnul fără leac.

MIȘCĂTOARELE NISIPURI

Robit de vreri și aspirații
și de zborul spre înalțuri
n-am să mă prostern în fața
mișcătoarelor nisipuri
ale zilelor nefaste,

zгурile neîmplinirii
din fatidicele zile
polei-le-voi cu-arginturi
din văpaie de luceferi,

ramura de suferințe
din reverberații slute
arde-o-voi în focul sacru
a-ndrăznelilor și trudei,

nimici-voi fără tremur
clipa implorând odihnă
ceasul de nehotărâre
ziua lividă de spaime,

renăscând și din cenușă
înălțându-mă spre soare
n-oi sfârși în dans agonic
de nisipuri mișcătoare.

IULIU IONAȘ

OAMENI PE CARE I-AM CUNOSCUȚ

Dan Grigore,

pianist și profesor.

Ce prietenie simpatică a fost între noi - fratele meu cu mine - și Dan Grigore! Ce petreceri de tinerețe cu cântat la pian de cântece de inima albastră (cântecul rusesc "Oci Ciornie" - "Ochi negri"- și multe altele), ce amuzante combinații improviza Dan Grigore și cum ne amuzam toți cu ele!

Toate acestea se petreceau cu mulți ani în urmă, când aveam 14-15 ani și îl întâlnisem pe Dan Grigore la Bran și la Sinaia, la casele de creație, unde Toma cu mine mergeam cu mama, care avea acces acolo fiind membră în Uniunea Artiștilor Plastici. Toma cu Dan inițiaseră la un moment dat formarea unei găști din copiii de artiști aflați la odihnă și o botezaseră, în glumă, *BTTB 14-20* (Banda de Tineri între 14 și 20 ani care Terorizează Bucegii). Sigur că nu era nici pe departe vorba de altceva decât de un nume comic, pentru că, în afară de faptul că mergeam pe cărările de munte și râdeam gălăgios, nu era nimic nelalocul lui în tot ce făceam. Uneori apăream toți la via unde se servea masa, cu chiote zgomotoase, iar câte o "artistă" mai simandicoasă ne făcea semn să nu facem gălăgie. După un astfel de mic incident, Toma cu Dan au stabilit numele și le spuneam

tuturor să se ferească de noi, *BTTB 14-20*, cei câțiva adolescenți cu chef de distracție.

Uneori, la Sinaia, ne strângeam la vila "Luminiș" din complexul "Cumpătul", unde studiasse însuși George Enescu. Acolo era un pian la care Dan exersa zilnic. Noi îl însoțeam și asistam la repetiții. Tot acolo studia și violonista Silvia Marcovici, care se pregătea pentru concursul de vioară cadrul Festivalului George Enescu, programat pentru septembrie, era în 1970. Ea exersa concertul pentru vioară de Glazunov, iar noi stăteam și asistam la studiul ei, repeta de o mie de ori aceleasi fragmente și știu și acum concertul de Glazunov, îl recunosc dintr-o mie! Exercițiile ei s-au dovedit foarte utile, pentru că a luat premiul I la concurs. Cânta superb și uneori o acompania Dan Grigore. Ce momente de muzică bine interpretată! Silvia Marcovici a plecat

Silvia Marcovici

din țară după câțiva ani. Uitându-mă la biografia ei, pe internet, am aflat că în 1972, deci la numai 2 ani după premiera la concursul Enescu, a fost invitată de Leopold Stokovski să cânte concertul de Glazunov cu London Symphony Orchestra la Royal Festival Hall. În 1976 a plecat din țară și n-am mai auzit de ea.

Dan fusese într-o călătorie în China, nu mai știu dacă era cu ocazia unui concurs de pian sau cu vreo altă ocazie. De acolo a venit cu o mulțime de impresii, dintre care cea mai impresionantă pentru el și, aș spune, și pentru mine, pentru că mi-a rămas în memorie, era pronunțarea în chineză a diferitelor nume. De exemplu, ne spunea el, în limba chineză nu pot exista două consoane alăturate, ele trebuie despărțite de o vocală.

De aceea, spre marele lui amuzament, numele lui Rimsky Korsakov era pronunțat de chinezi "Limu-și-ți Kosakofu", litera "r" fiind suspendată, sau înlocuită cu "l". Iar numele lui Dan Grigore era pronunțat "Than Gâli-Guli" și cel al lui Ceaikovski devenea Ceai- kofu-și-ți.

Dan avea mâini mari cu degete foarte flexibile și toți trei (Toma, Dan și cu mine - care eram cea mai mică) ne lăudam cu felul în care ne puteam încăleca degetele unele peste altele, toți trei având cam aceeași conformație și mobilitate a lor.

Toma și cu mine făceam multe acrobații ce ele, dar n-am reușit niciodată să imităm performanța lui Dan, care făcea din degete un fel de caracatiță care umbla pe pian și care era de-a dreptul înfricoșătoare!

Mi-a fost foarte dor de Dan Grigore și toate încercările mele de a-l contacta, după ce am plecat din țară, au eșuat. Când am vizitat România de câteva ori, la București, după anul 2000, n-am reușit niciodată să-i aflu coordonatele.

Acuma am citit în biografia lui că a avut de suferit din cauza lui Ceaușescu. Nu știusem. Pentru mine, Dan Grigore, pianist, profesor și muzician cu îndelungată experiență, rămâne acel Dan cu care, în tinerețe, am fost prieteni și cu care ne delectam, râzând, de frumusețea inegalabilă a muzicii, fie ea clasică, fie de orice alt fel.

VERONICA PAVEL LERNER,
Canada

BIBLIOTECA BABEL

Marina Centeno

(Mexic)

Progreso, Yucatán, Mexic.

Cadru didactic la Centrul de Dezvoltare Infantilă al Secretariatului de Educație Publică a Guvernului din Statul Yucatán.

Parte din scrierile sale s-au tradus în mai multe limbi: catalană, română, ungară, italiană, s-au publicat în numeroase reviste sau antologii cât și în spațiul virtual.

Cărți publicate: Nemișcare, editată de Universitatea Autonomă din Yucatán, 2012; Închipuiri, editată de Universitatea Autonomă din Yucatán, 2013; Intimități, editată de Universitatea autonomă din Yucatán, 2014; Eroziune, editată de Lord Byron Ediciones, Madrid, 2014; Punga mea cu poeme, (Carte artizanală), editată de Universitatea Autonomă din Yucatán, 2015.

PIOVIGGINA (BURNIȚĂ)

pentru Daniele Cavalera

Rămân pe pragul misterelor
ca mai apoi să picur pe poem
umezind conturul
într-un mod conștiincios și lent
Nu am altă clipă decât acestă clipă
în care lumea se scurge

și îmi dezdoaie buzele și obrajii
și corpul mi se cerne lichid
ca o ploaie subtilă și fragilă

”...*Quantum non milvus oberret.*”

(... *Ceea ce nu cuprinde zborul unui șoim*)*

Aulus Persins Flacens. Sat. IV.5.2

Ce poate fi mai poetic decât te dăru
întreagă
penetrată de versuri
încununată
plete la înaltime
în exilul celor patru mărginiri
ale paginii albe
când viitoarea sosire a răpăielii
mai sus decât roza
literal în coagul
cu pata punctului
în centrul purității
Nimic mai poetic decât să te cauți pe
dibuite
cu soarele în crepuscul
în lucrătura pânzei tale de păianjen
Sfârșită te aduni
în fecundarea morții
ca o șoaptă intimă
ce spune adio

Și totuși
plină de contracții
buzele tale mă ajung
și cresc în strâmtorare
Ești tu în fulger?
Ești tu în biciuire?
Uterină
Explorabilă
... așa peste noi
dezbrăcați
în oscilarea amiezii
”... Ceea ce cuprinde zborul unui
șoim”*

I

Nu suntem piatră
Nu suntem iarbă sau hematom
Ne-am întors la opacitatea statuilor
La implacabila nemișcare a colțurilor
La singurătatea vie a poemului

II

Suntem
aceeași
absență

III

Dacă măcar în noaptea asta
o picătură din tine
s-ar vărsa

prin colțurile
unde am strâns
monotonia

IV

Uneori punem discul cu Ray Charles
și dansăm pe ritmul așteptărilor
în timp ce disimulăm acomodarea
Alteori ne cufundăm
sfârșiți de a fi ceea ce nu suntem
și chiar și așa există urme
de calde înserări și temelii rupte

V

Vântul se joacă de-a provocarea
când nodurile vin să clatine palmierii
Se lansează în erotism ca un
dumnezeu care dispune
biciuind coasta cu limba
Se varsă în scandal
poemul ce risipește neorânduiala
în hărțuiala isterică a ceții
care deteriorează lumea
pentru că tristețea vine de departe
Îți spuneam –*iubire*– la revarsatul
zorilor
e o foame de albastru prin colțuri
și un impuls de lumină peste moarte

VI

Atunci ea
începu să se arate cuvintelor
să mediteze în intemperie
sunetul meditabundului
și naufragierea mării
de pe țărnul imun la curent

VII

În spatele fiecărui poem
există un individ total neverosimil
cu două pistoale-mitraliere
și un arsenal de cuvinte
ai grijă să nu-i ieși în cale
că poate transforma în poem
până și hainele de pe tine
– dacă nu te dezbracă mai întâi–

VIII

Gustul amar al sângelui
se prelinge
pe marginile poemului
– sau invers–

Traducerea și prezentarea

ELISABETA BOȚAN

ZI DE TOAMNĂ, CU...ULEI UZAT...

(III)

E o dimineață de sfârșit de octombrie, în care nu te-ai decis dacă să înfrunți vântul puternic de afară, la o plimbare prin Greenfield Park, sau să rămâi acasă, urmărind prin geam spectacolul străzii ori să butonezi televizorul. Privești arțarii tineri de pe peluzele verzi, îndoindu-se și dezdoindu-se elastici, ca niște atleți la antrenament. Dincolo de clădirile de vizavi, arborii uriași se frământă și se vânzolesc ca niște bătrâne ce se dau de ceasul morții, jelindu-se că le-a mai plecat careva dintre neamurile lor dincolo de hotarul de la care nu mai e întoarcere, iar ele rămân tot mai singure, mai amărate, mai fără sprijin...

Trec pe stradă tineri râzând dezinvolt, în timp ce vântul le răvășește pletele, trec bărbați cu mâinile afundate în buzunare, femeii cu gâtul înfolfit în șaluri și, bineînțeles, mașini, multe mașini, purtând felurite interese de colo-colo, încălcându-le, descâlcându-le, încurcându-le mai rău...

Decizi să rămâi. Plouă și pe vântoasa asta nici umbrela nu ți-ar fi de vreun folos. Nu poți călători prin aer cu ea, că nu ești Mary Poppins... Te așezi în scaunul-balansoar, minunată achiziție de la o galerie de antichități. Te legeni ușor și gândurile tale zburdă în voie pe unde vrei și pe unde nu vrei. Totdeauna ți-ai dorit un scaun-balansoar... Te topeai de dragul scenelor din marile ecranizări americane, în care eroii meditau, găseau soluții, se străluminau... sub imboldul unui balans într-un asemenea obiect-minune.

Dai drumul la televizor. Pe toate canalele, se învârt și se răsucesc aceeași problemă. Analiștii o întorc pe toate fețele. Se studiază unghiurile, cotloanele, hățșurile, implicațiile unui caz nemaîntâlnit, de afacere subterană... Cum ești obișnuit cu hoțiile, matraplazăcurile și amănările din țară, nu-ți vine să crezi cât de repede s-au mișcat aici cei îndrituiți de stat și plătiți din banul public să rezolve astfel de chestiuni... Au arestat deja șapte persoane la începutul lunii și mai caută doi

vinovați. Ei formau ceea ce se cunoaște îndeobște cu numele de „rețea”. Să-i zici „rețea mafiotă”? Te abții, nu știi destule amănunte. Nu-i o găinărie asemenea aceluia cu care televiziunile tabloide de la noi au obișnuit telespectatorii, pentru că respectiva „rețea”, doar ea singură, a cauzat pierderi de peste două milioane de dolari unor firme autorizate să se ocupe de problema aflată în discuție. Despre ce este vorba? Despre uleiul uzat, dragilor! Da, uleiul în care s-au prăjit cartofii, cârnații și hot-dogurile miilor, milioanele de consumatori.

Marile restaurante nu riscă să-și piardă licența sau să ia amenzi uriașe, așa că uleiul folosit nu este aruncat la canalizare, atunci nu ar mai putea face dovada reciclării lui. Lichidul este depozitat în butoaie speciale, aflate în spatele clădirii. De aici, îl preiau firme serioase, care îl predau rafinăriiilor. Preluarea se face noaptea, spre a nu fi stânjenită nici una dintre componentele de zi cu zi ale procesului de producție și consum. Rafinăriile filtrează produsul uzat, preluat cu 35 de cenți pe litru, și-l revând apoi cu 75 de cenți pe litru. Urmează a beneficia, în continuare, industria de cosmetice, producția de alimente pentru animale, biodieselurile... Unde e hoția? te întrebi. Totul e atât de ieftin, că pare așa, un fleac. Nu e, te-nșeli! „Rețeaua”, dotată cu mașini și utilaje potrivite, adaptate situației, vine înaintea firmelor oficiale și preia uleiul uzat din spatele restaurantelor. Pe gratis! Îl fură, carevasăzică... Repede, profesionist, neachitând niciun cent. Îi convine, prin urmare, să-l vândă, sub prețul firmelor de reciclare. Ai putea crede că-i o nimica

Toamnă în cartierul La Prairie, Montreal;

toată ce câștigă, dar nu-i așa, pentru că, de la șapte-opt restaurante se poate recupera și o tonă de ulei pe noapte. Chiar dacă nu încasează 800 de dolari pe tonă, atât cât primesc firmele de reciclare, și iau doar jumătate, pentru hoți e bine, că ei n-au cumpărat nimic...

S-a dat publicității un bilanț interesant. În toată Canada, la acest „capitol”, în 2012 au fost 36000 tone de ulei folosit și numai 60% din această cantitate a fost recuperată de societățile specializate. Se produc pierderi în taxe de 11 milioane de dolari pe an, din care 4 milioane de dolari numai în Quebec. Alături, în S.U.A., în California, s-a adoptat, la 25 august 2014, un proiect de lege care prevede și 10000 dolari amendă pentru hoții de ulei uzat... Dacă-s prinși, bineînțeles! Și în Europa pare să fie o problemă cu...”problema” noastră. În Belgia, de exemplu, 6% din restaurante au avut de suferit furturi în ultimele 12 luni, dar numai jumătate au făcut plângere la poliție... Oare de ce?

Stingi televizorul... E mai frumoasă toamna de afară, fie și privită doar de la fereastră. Și... nu poți să-ți reprimi un gând care te poartă în copilăria ta, în satul tău moldovenesc, printre dealurile acelea pline de floarea-soarelui, vara... Toamna, după cules, plecau țărani cu carele pline cu saci de sămânță..., răsărită îi ziceam. Se duceau în marele târg al Ieșilor, la presă... Se întorceau după câteva zile, depindea de câtă năvală era acolo, cu ulciorele pline cu ulei... Galben, consistent, gustos... Ne ținea un an, până la viitoarea recoltă...

ANICA FACINA

Restaurantul "Drăguța mea purcică grasă", din Montreal;

ÎNTOARCEREA ATRIBUTELOR

Miruna stătea la masă și scria. În casă era plăcut. Se auzea focul arzând în sobă. De la televizor se auzeau știri, dar nu le dădea atenție, își continua scrisul.

Deodată, rămase încremenită de ce auzea. I se aduceau laude unei politiciene: „inteligentă, frumoasă, tenace”; „femeie care dă ora exactă în politica românească”, „soarele”, face „eforturi monumentale”, „de la ea se ia lumină”... Instinctiv, închise televizorul. „Nu credeam c-o să mai aud așa ceva!” – zise cu voce tare, deși era singură. Și-și aminti toamna lui '89...

Era la școală. Era recreație. Toți profesorii se aflau în sala profesorală. Intră noua directoare, numită în această funcție din septembrie. Se uită direct la Miruna:

- Tovarășa profesoară, mâine mergeți la ședință cu bibliotecarii la centrul de județ.

În timp ce directoarea-i comunica ora la care trebuie să ajungă și locul ședinței, Miruna se bucura și-și zicea în gând: „Poate găsesc ceva cafea și unt!”

- Tovarășa Miruna, nu sunteți atentă! – adaugă directoarea, văzându-i o frântură de zâmbet pe față.

Ședința cu bibliotecarii n-a durat mult. O tovarășă inspectoare le-a trasat două sarcini:

- Aveți fiecare câte un plic. În plic, o să găsiți un tabel cu cărțile pe care trebuie să le scoateți din inventar. Cărțile acestor autori n-au ce căuta în bibliotecă. Pentru aceasta aveți termen trei zile. Astăzi, după ce ajungeți acasă, mergeți la școală. La intrare, pe coridor, amenajați o expoziție de carte cu operele tovarășului Nicolae Ceaușescu. ATENTIE! Cărțile nu le puneți culcate! Le fixați „în picioare”, să aibă cotorul perpendicular pe masă!

Cineva începu să râdă.

- Nu râde, tovarășe, c-am să vin la tine la școală să văd cu ochii mei dacă le-ai pus așa!

- Dar se răstoarnă! – comentă altul.

- Dacă ni le fură cineva de pe coridor? Mai știm noi cine intră când suntem la ore?! – întreabă cineva.

- Dacă ți le fură, ți le cumpăr eu, să n-ai lipsă la inventar! – strigă tovarășa inspectoare și ieși.

Un bărbat le împărți plicurile. Femeile nu ziceau nimic, dar bărbații se distrau pe seama poziției cărților. Unul se adresă unei doamne:

- Vezi, tu, să nu le pui culcate, să le pui sculate!

Răsetele se întetiră. Miruna ieși. Intră prin câteva magazine alimentare din oraș. Muștar, rafturi întregi pline cu borcane cu muștar, compot, tocană de legume. În toate la fel. Nici urmă de cafea, unt sau alt aliment la care muritorii de rând nu aveau acces. Acestea se dădeau protipendadei prin bufetele partidului!

A doua zi, dimineața, când ajunse la școală, directoarea era acolo. Era ciudat, de obicei venea la opt fără zece minute, opt fără cinci minute. Cum o văzu pe Miruna, îi zise:

- Ei, ce v-a spus?

Miruna îi relată repede ce li s-a comunicat la ședință.

- Lasă astea! M-a sunat tovarășul secretar adjunct de la comitetul comunal de partid. Trebuie să faci două telegrame de felicitare: una pentru tovarășul Nicolae Ceaușescu și una pentru tovarășa Elena Ceaușescu.

- N-am timp! Trebuie să amenajez o expoziție de carte, să caut cărțile care trebuie scoase din inventar și nici nu știu unde le voi pune.

- Faci telegramele. Aduci cărțile pentru expoziție și o vor face învățătorii. Cărțile le dăm la maculatură, că tot nu și-a făcut planul la hârtie tovarășa cu pionierii.

Miruna o privi tăios:

- Cărțile nu se dau la maculatură! Se păstrează!!

- Fă ce vrei cu ele, că tu o să dai de dracu'! Fă telegramele, că și așa ai două ore libere!

Zicând acestea, directoarea ieși.

- Vezi să n-o-ncurci, și așa ai probleme cu partidul, îi șopti o colegă.

Miruna le adună pe învățătoare și le dădu operele lui Nicolae Ceaușescu. Rămase în bibliotecă. Luă colecția ziarului *Scântea*. O interesau numerele din ianuarie. Și „cabinetul 1” și „cabinetul 2” erau născuți în ianuarie. Acolo o să găsească telegrame de felicitare. Copiază una pentru el și una pentru ea.

Așa și făcu. Avu grijă să le scrie caligrafic - „să le poată citi boii”- își zise în gând. I le duse directoarei și se întoarse în bibliotecă. Își aminti că biroul din bibliotecă are două compartimente. Acolo o să pună cărțile autorilor interziși.

La 11,00 intră la oră. Lecția decurgea normal. Se auzi bătând în ușă. Ușa se și deschise. Era directoarea:

- Vă rugăm să veniți puțin!

În timp ce se-ndrepta spre ușă, Miruna își aminti vorbele unui învățător: „Nici Ministrul n-are voie să deranjeze ora!”

Pe coridor, era secretarul adjunct de la comitetul comunal de partid. Nici nu salută și începe:

- Ce telegrame sunt astea, tovarășă?! În toate ziarele sunt așa! Trebuie să vă puneți în valoare creativitatea... Să găsiți niște atribute, adjective deosebite... Da! Niște atribute și adjective... să fie telegramele altfel, nu toate la fel! Știți dumneavoastră! Vă las răgaz până mâine! De fapt, mâine era termenul.

Salută și plecă. Miruna se întoarse în clasă și-și făcu ora în continuare.

Acasă, soțul Mirunei observă că aceasta nu-i în apele ei:

- Ce probleme ai?

Miruna îi povesti. Soțul ei sări ca ars:

- Să meargă-n mă-sa! Să-și facă telegramele! Nu face nimic! Nu te pot obliga!

Și așa și făcu. Dimineața, când ajunse la școală, intră direct în clasă. Până sună la prima oră, corectă lucrări de control. În pauză merse în sala profesorală. N-apucă să se gândească ce să-i zică directoarei, că aceasta, surzătoare, îi spuse:

- Nu mai trebuie să facem nicio telegramă! Mi-au dat telefon de la consiliu că le-au comunicat tovarășii de la județ că le fac ei pentru toate comunele!

Se auzi lătrând câinele. Miruna se ridică și deschise iar televizorul, întrebându-se: „I-ar fi plăcut tovarășului secretar să fi scris în telegramă: „Luăm lumină de la dumneavoastră, tovarășe Nicolae Ceaușescu!” ? și începu să râdă.

MARIA V. CROITORU

Întoarcerea la Saint Gervais

(II)

În Saint Gervais nu prea erau emigranți. Nea Mitică își amintește doar de un australian și un englez care locuiau acolo. Se cunoșteau aproape toți între ei, era o comunitate mică, pașnică, armonioasă și nu se putea ca o persoană care ajunge la Saint Gervais să treacă neobservată.

O mână de români valoroși la poalele Alpilor

Saint Gervais era orașul de adopție și pentru alte câteva familii de români. După venirea lui Dumitru Sinu deci, îl urmase și Cornel Crișan, cel care-l îndrumase spre acest loc. Soția lui Cornel era franțuzoaică, născută la Paris; îi dăruise cinci băieți frumoși, aveau o căsnicie fericită dar uneori, când auzea cât de fluent și de frumos vorbea doamna Nicole Sinu limba română, își dojenea consoarta, arătând spre soția lui Mitică: Dar asta cum a învățat românește?, pentru că franțuzoica lui nu știa decât câteva cuvinte în limba română. Din păcate, doamna Crișan a murit destul de tânără...

Cornel Crișan era un inginer chimist strălucit. Grație brevetelor sale de invenție a devenit un nume în știință prin patentarea câtorva tipuri de medicamente. Pensa pe care a primit-o de la statul francez n-a fost de neglijat. Nea Mitică își amintește că se situa undeva în jurul a 5.000 franci, ceea ce însemna foarte mult! S-a stins din viață de curând, acolo în Saint Gervais-ul amintirilor lui nea Mitică...

Nu i-a putut uita vreodată pe acești oameni, pentru că toți cei cu care s-a înfrățit erau de o calitate ireproșabilă, el i-a iubit și i-a stimat tot timpul. Cum să poți uita un om ca Vasile Țara, bistrițeanul îndrăgostit de carte, după cum bine am arătat într-un capitol dedicat lui în exclusivitate? Erudit de clasă, licențiat la Sorbona și profesând în învățământ, la catedră se bucura de o recunoaștere deosebită din partea societății culturale franceze. Avea alături o soție asiatică, prin venele căreia curgea sângele albastru al unei dinastii din îndepărtata Indochină. El a menținut tot timpul legătura cu nea Mitică. Să nu uităm faptul că Vasile îi trimisese schița de trecere a frontierei

franceze, pe când se afla încă în Italia. Și iată că după mulți ani, acum destinul le făcea posibilă reîntâlnirea la Saint Gervais.

Un alt prieten drag de care își amintește cu plăcere Dumitru Sinu este arhitectul român Elian. Nepot al ilustrului Gheorghe Tătărăscu, fost prim ministru al României interbelice, Elian a fost cel mai fericit când nea Mitică s-a mutat la Saint Gervais. Se întâlneau aproape zilnic și niciodată nu uita să-i spună: Nea Mitică, așa-s de bucuros că ai venit aici, că nu mai vorbeam românește cu nimeni! Un bărbat frumos, înalt, bine făcut și foarte inteligent, Elian era căsătorit și avea doi copii: un băiat și o fată. Nici soția acestuia nu era româncă. Nea Mitică nu-și mai amintește țara ei de origine, Estonia sau o altă țară mică de pe continent, dar știe că făcuse facultatea de medicină în România și la Saint Gervais avea propriul ei cabinet medical. Doamna Elian a plecat spre veșnicie și dânsa, destul de tânără, la fel ca și soția lui Cornel Crișan. Cunoscutul arhitect trăiește și azi și Sandra, fiica lui nea Mitică îl vizitează destul de des, reușind astfel să continue ce-a început tatăl ei cu mult timp în urmă, conversând cu Elian în dulcea limbă a lui Eminescu.

La masă cu „neamul Tătărăscu”

Nea Mitică se afla încă în orașelul de la poalele Alpilor, când mama lui Elian a venit în vizită la fiul său. Doamna Elian era una dintre surorile lui Gheorghe Tătărăscu. Liberalul Tătărăscu a deținut funcții importante în guvernele României interbelice, în mai multe etape: prim-ministru, în funcție în perioada 3 ianuarie 1934 – 28 decembrie 1937 și 25 noiembrie 1939 – 4 iulie 1940 și ministru al afacerilor externe, în funcție în perioada 2 octombrie 1934 – 9 octombrie 1934, 11 februarie 1938 – 29 martie 1938 și 6 martie 1945 – 29 decembrie 1947. Gheorghe

Tătărăscu se trăgea dintr-o familie de viță boierească din ținuturile Gorjului. El a studiat dreptul și economia politică la Paris, a avut o prodigioasă activitate politică. Sunt multe lucruri care se pot spune despre această personalitate, despre care cu siguranță mulți dintre dumneavoastră ați citit, iar numele său a rămas scris cu litere mari în istoria neamului... În 1950, închisorile comuniste găzduiau nu mai puțin de 11 membri ai familiei Tătărăscu: Gheorghe Tătărăscu și patru frați ai săi, Sanda – fiica demnitarului, trei veri și două mătuși ale politicianului român. Acestea din urmă nu au rezistat și s-au sinucis în detenție. La Paris, unde fratele Sandei Tătărăscu studia dreptul s-a întâmplat o altă nenorocire: când a auzit că tatăl său a fost arestat, băiatul lui Tătărăscu a făcut un atac de schizofrenie. A murit în 1969, într-un azil din capitala Franței...

Iată că nea Mitică avea acum ocazia să stea la masă cu sora unei ilustre personalități aparținând României interbelice, mama arhitectului Elian. Familia Sinu era deseori invitată la masa lui Elian și petreceau împreună ore în șir. Distinsa doamnă Elian, rafinată, educată și foarte prietenoasă era fascinată de peripețiile din viața de refugiat a lui nea Mitică și adeseori îi spunea: Ați avut o viață atât de palpitantă, dar n-a scris nimeni despre asta? Nea Mitică îi spusese adesea lui Vasile Țara – care era de multe ori prezent la întâlnirile cu familia Elian: „Eu ți-am zis, măi cap luminat, să scrii ceva!”, dar răspunsul ilustrului erudit venea cu un calm imperturbabil: Măi Mitică, și eu ți-am spus că mai multă lume scrie decât citește! Să fi fost doamna Elian cea care l-a stimulat pe nea Mitică să își adune amintirile în notițele sale? Poate că și interesul manifestat de către distinsa doamnă față de cunoașterea vieții de refugiat i-a →

OCTAVIAN D. CURPAȘ
Phoenix, Arizona

întărit convingerea că odată și-odată, tot va reuși să-și adune într-o carte, amintirile.

Alteori, nea Mitică o lua pe doamna Elian la plimbare, doar avea tot timpul la dispoziție și-i vorbea la nesfârșit despre tainele, bucuriile și capcanele exilului, despre oameni și locuri, despre istorie și cultură. La rândul său era uluit de cultura vastă a doamnei Elian și de ușurința cu care vorbea franceza și germana. Nestăvilita-i curiozitate nu l-a lăsat în pace și a întrebat-o într-o zi, cum a reușit această performanță. Ambiția mea a fost să vorbesc la fel de bine ca ei! - a venit simplu și clar, răspunsul stilatei doamne. Doamna Elian nu a rămas pentru mult timp la Saint Gervais, mutându-se la fiica sa care locuia la Paris.

„Toată lumea se pupă cu toată lumea la Saint Gervais!”

În Saint Gervais se instaurase un cadru familial pentru că se cunoșteau toți între ei. „Nicole se pupa cu toate femeile când mergeam la un magazin. Trebuia să aștept până le pupa pe toate, în Franța toți se pupă” – mă lămurește râzând nea Mitică. Era o comunitate în care domnea armonia și înțelegerea și-n care valorile erau recunoscute. Românii din Saint Gervais și Mitică stăteau adesea la masă cu primarul, cu șeful poliției, cu medicii și profesorii de-acolo. „Polițiștii erau drăguți, nu aveau probleme în sate”, susține nea Mitică și intelectualitatea era unită. Își făcuse și prieteni francezi și deși adora să stea de vorbă cu oamenii inteligenți, culți, Dumitru Sinu nu făcea discriminare: dacă se întâmpla să fie la masă cu oameni politici, cu intelectuali de marcă sau personalități de orice fel și apărea un cunoscut, om simplu, nu ezita să-l poftască la masa lor, tratându-l omenește și făcându-l să se simtă la fel de important. Avea însă trei prieteni francezi, un medic, un jurnalist și un profesor, cu care îi plăcea să iasă și să stea ore în șir lângă o cafea, abordând teme ample și variate despre viață, despre politică, cultură sau orice alt domeniu.

Când intra nea Mitică într-un local se ridicau toți în picioare, inclusiv oamenii mai în vârstă – „Ca la noi la sate!” – precizează Mitică Sinu. Își amintește că odată l-a vizitat la Saint Gervais un prieten din Statele Unite, Aurel Lungu, care s-a minunat

de felul în care s-a integrat Mitică acolo și l-a întrebat: Dar cum de te cunosc toți ăștia? Simplu: a știu întotdeauna să se facă plăcut, să respecte și de aceea a fost la rândul său respectat, a iubit cărțile și oamenii care le-au scris și a împărtășit bucuria cunoașterii cu cei din jurul său. După cum am ajuns să-l cunosc personal pe Dumitru Sinu, eu nu-mi ridic astfel de semne de întrebare, pentru că acest fel de a fi al lui este unic, inconfundabil și nu are cum să nu fie agreat de către oricine ajunge să îl descopere.

Sărbătorile tradiționale franțuzești și cele religioase constituiau un alt prilej, de și mai mare apropiere dintre cetățenii orașelului Saint Gervais. Știau să se distreze într-un mod original, cântau cu toții, dansau cu toții, se pupau cu toții ieșind pe străzi cu mic, cu mare. Fiind în apropierea graniței cu Elveția, nea Mitică își ducea familia destul de des în țara cantoanelor și tare le mai plăceau copiilor hamburgerii elvețieni! „Erau mai scumpi, dar erau foarte buni!” – îmi explică nea Mitică zâmbind.

„Va veni o vreme când vom bea în fiecare zi șampanie!”

Nu întotdeauna viața familiei Sinu a fost rozie. Au existat și perioade grele, în care a trebuit să se suțină unul pe celălalt, să aibă răbdare și speranță că vor veni și vremuri mai bune. Nea Mitică își amintește că atunci când o duceau greu îi promisese lui Nicole că va veni o vreme, când în fiecare zi vor bea șampanie. Se pare că la Saint Gervais avea să se întrupeze în realitate visul celor doi soți care au trecut împreună prin perioade și mai bune, și mai rele. Într-una din zile, doamna Nicole s-a trezit că soțul său îi aduce acasă 14 sticle de șampanie. Își ținuse promisiunea și timp de șapte zile au băut șampanie în fiecare zi. Venise vremea promisă soției sale dragi și se bucurau acum alături de copiii lor de o altfel de viață, mai sigură, mai liniștită și mai bună. Dar cum și de prea mult bine se satură omul, după primele șapte sticle de șampanie au considerat că restul trebuie puse la păstrare și le-au savurat, una câte una, atunci când primeau în vizită prieteni dragi. Erau fericiți la Saint Gervais, chiar erau fericiți!

„America e tot America!”

Putrezită.

Cu viermi mișcând în locul sângelui, cârțițe saturându-și foamea cu gândurile mele.

O scorbură mai păstrează un ecou ce odată a urlat a inimă.

Ca pielea unui șarpe alb lăsată în urmă,

părul meu își caută trecutul.

Vultur blond pleșuv.

Crengi uscate au ținut între degete o oglindă.

S-a spart, m-au tăiat cioburi pe picioare.

Stâlpi toxici.

La fiecare pas, împrôscau boală.

Am purtat mereu o rochie verde, să-mi ascundă trupul biciuit

și să te ducă cu gândul la viață.

Lângă tine mă simt cea mai frumoasă femeie.

Cu Lazăr de mână

Numai tu îmi botezi

fiecare emoție

cu numele Lazăr.

nu te poți abține

din a rămâne

doar a noastră

și îmi strângi sufletul

până îmi rupi degetele

și scriu.

e, într-adevar,

mod de-a mă iubi,

de a-mi iubi poezia.

uiți, îmi place numele meu,

mi-e bine când nu mă ține

Lazăr de mână.

RALUCA PAVEL

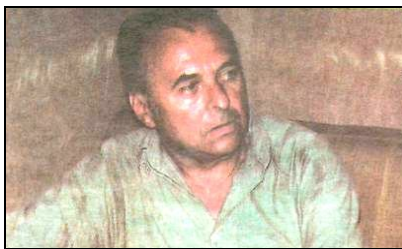
Starea prozei

BĂDIA GHEORGHE

pentru Geta

N. 13 decembrie 1937, în Piatra Neamț, județul Neamț. Este absolvent al Cursului de Ziaristică (1960-1962) și al Facultății de Filosofie-Istorie din cadrul Academiei Social-Politice „Ștefan Gheorghiu“ (1967-1971). Ca ziarist a debutat în paginile săptămânalului nemțean **Flacăra** (1960), iar ca prozator în cele ale suplimentului cultural **Sinteze** (1992), coordonat de criticul Constantin Călin, care i-a acordat girul. A fost redactor-șef al săptămânalului **Oneștiul nou** (1962-1964), redactor și șef de secție la cotidienele **Steagul roșu** și **Deșteptarea**, de-a lungul anilor fiind prezent cu publicistică și proză în coloanele **Ziarul(ui) de Bacău**, revistelor **Ateneu** (în care a debutat, ca recenzent, în iunie 1974), **Cetatea lui Bucur**, **Ferestre**, **Observatorul** (Canada), **Oginda literară** și **Plumb**. Editorial a debutat cu volumul de povestiri **Robu** (Prefață de Constantin Călin, Editura Deșteptarea, Bacău, 1999), urmat de alte patru volume de proză scurtă, bine primite de critica literară – **Destin** (Referință critică de Ion Rotaru pe coperta a IV-a, Editura Studion, Bacău, 2001), **Culai** (Prefață de Constantin Călin, Editura Casa Scriitorilor, Bacău, 2005), **Liliacul alb. Zborul numărul trei** (Editura Corgal Press, Bacău, 2007) și **Miezul vieții. Oameni și destine** (idem, 2009) –, precum și o ediție, revăzută și adăugită, a volumului **Culai**. (Cornel Galben)

Așa-i spuneau toți: Bădia. Unii, îi adăugau, câteodată, și prenumele: Gheorghe. Asta, când le aducea el aminte: "Mă cheamă Gheorghe, oameni buni, adică om al pământului, agricultor sadea, asta văd că ați uitat..." Adevărul e că oamenii din sat au cam uitat "asta". Bădia avea aproape o sută de ani, nu mai muncea la câmp, pe vremuri, he, he, avea pământuri întinse, oameni la muncă, scotea de pe pământurile acelea și grâu, și păpușoi, și sfeclă de zahăr..., avea și grădina de legume, avea și o mică fermă de animale. Erau o familie numeroasă, patru băieți și două fete, la care se adăuga și Victoria, nevasta lui... Asta, nevasta lui, era o femeie tare bătoasă, aprigă la muncă și gospodină, copiii ei erau tot timpul curați și cel mai frumos îmbrăcați din sat, duminica mergeau cu toții la Biserică, iar preotul Vasile îi lăuda mereu: "Așa familie, da! Familie adevărat românească... E o mândrie pentru sat familia lui Gheorghe Gheorghiu..." Iar când părintele spunea asemenea cuvinte, inima Bădiei, ca și cea a Victoriei, tresăreau, se îmbujorau la față, era ca o binecuvântare venită de la Cel-de-Sus... Timpul, însă, nu stă pe loc. Bădia a avut soarta lui Iov, despre care știa aproape totul, căci lua Biblia, seară de seară, și buchisea, în felul lui, cuvintele acelea triste, dar pline de speranță, din Cartea lui Iov. Bădieii nu

i-au mai venit din marele Război al doilea mondial. De inimă rea s-a îmbolnăvit și i-a murit și nevasta, iar, la puțină vreme, pe rând, fetele... Bădia și-a împărțit averile nepoților și câtorva rude apropiate, mai tinere și cam sărmene cu duhul... A crezut că vor avea grijă de el la bătrânețe, dar, cum se întâmplă adeseori, l-au uitat cu totul... A rămas cu bordeiul din vale, altfel spus cu o cameră și o bucătărie și un chiler și cu ograda din jurul lui, în care avea trei vișini, vreo cinci meri și doi peri, care făceau pere mari, zemoase, acelea îi plăceau lui. Dar cel mai mult își iubea cei doi nuci, mari de se înălțau aproape de nori, în care nu s-a urcat decât atunci când era tânăr, dar care, acum, se scuturau singuri sub năvălnicia vântului de toamnă, el numai culegea nucile, un soi de nuci mari, cu coaja subțire și miezi cărnoși și mari... Le culegea cu mare osârdie și le depozita într-un loc larg, după soba din cărămidă și lut, acolo stăteau și se uscau.... Cu timpul, nucile îi deveniseră singura lui mâncare de iarnă. Soacră-mea, care avea casa în deal, știa că Bădiei îi plac nucile cu mămăligă rece. Zilnic, dimineața, Bădia sărea pârleazul și urca dealul, intra în bucătăria largă, unde, pe un fund de lemn, în mijlocul mesei, sub ștergar, găsea bucata lui de mămăligă, se așeza, la început mai ușor, dar cu vremea, tot mai greoi, pe laviță, scotea, din buzunarul larg al mântăii, patru nuci, le spărgea, scotea miezii, pe care punea sare, și-i mânca, tacticos, fără să se grăbească, cu mămăligă. În timpul ăsta, Profira, soacră-mea, era la animale, sau prin ograda, sau la curățatul zăpezii, când troienile se ridicau mari și reci și albi de te usturau ochii de-i priveai cu insistență... Uitasem să spun că Bădia se îmbrăca, la vreme de iarnă, cu hainele ce-i rămăseseră din Primul mare Război, unde fusese chiar caporal, luptase și prin Ardeal, prin munți, avea decorațiile tot timpul pe piept, le purta toată ziua, numai noaptea, când se culca, le scotea și le pune pe măsuța din colțul camerei și le privea, cu ochii săi încetoșați de anii care-i atârnavă tot mai greu și atunci ochii îi lacrimau și mai tare, la aducerea aminte a unor momente pline de glorie și de curaj din viața lui... După ce mânca, bea cana cu apă pe care Profira

i-o lăsa lângă fundul cu mămăligă - Profira era și ea vadană, bărbatul îi murise în înțeleștarea de la Cotul Donului, din cel de-al Doilea mare Război -, făcea cruce și spunea "Bogdaproste, să fie de sufletul morților", și pleca. Deschidea poarta dinspre pădure și urca dealul, la început mai sprinten, apoi tot mai greoi, de unde se întorcea, cu sarcina de crengi de fag - le alegea numai pe cele de fag, adică pe cele care, după experiența lui, dădeau cea mai bună căldură - trecând, mai întâi, pe la soacră-mea, abia trăgându-și sufletul. Din bărbatul acela înalt și gros ca o tulpină de stejar, rămăsese o amintire. Se cocărjise de tot, așa îl aplecaseră anii și lupta lui cu viața, încât, parcă, era frânt în două, ai fi zis două trupuri cu două picioare... Așa se făcea că sarcina aceea cu crengi, care era pe spatele său, parcă se târa singură, parcă plutea, așa, de-asupra zăpezilor, căci bătrânul nici nu se mai vedea de sub lemne... Nu mai avea nici suflu. Se oprea după patru, cinci pași, deși valea era largă și abruptă... Dar își contiua munca de Sisif fără a se plânge, chiar cu o anume demnitate care făcea să-i strălucească ochii înlăcrimați de gerul înserării... Aici, când ajungea la Profira acasă, lăsa crengile în mijlocul ogrăzii, intra în bucătăria încălzită, unde îl aștepta bătrâna, care-i punea dinainte bucata de mămăligă și cana cu apă rece scoasă din fântâna din vale. Moșul căuta în buzunarul celălalt, scotea patru nuci, gest pe care-l făcuse și dimineața, le spărgea și mânca miezii pe care-i nuia în sare, bea apoi apa, spunea, ca de obicei, "Bogdaproste, să fie de sufletul celor plecați la Domnul", și pleca spre bojdeuca lui. Aici dosea lemnele în magazie, aducea un braț din cele de ieri și făcea focul, se dezbrăca de hainele lui militare, pe care le purta din vremea primului Război, se lungea în patul cu mindir de paie, și se apuca să buchisească, la lumina lumânării, din Cartea lui Iov. Ușor, ușor, adormea spre miezul nopții, iar dimineața o lua de la început... Așa au trecut anii, așa s-a scurs timpul, așa a trecut viața. Într-o zi, soacră-mea l-a așteptat în zadar. Când s-a întors din grajd, a observat că mămăliga și apa sunt tot la locul lor. A stat așa cam până la vremea amiezii, după care, presimțind ceva rău, a coborât la bojdeucă. A deschis ușa și a intrat în cămăruța moșului. Bădia dormea, cu ochii larg deschiși ațintiți spre Steaua pe care numai el o vedea în imensitatea rece a cerului de iarnă, care-i fusese hărăzită locuință pentru Eternitate...

EUGEN VERMAN

Din Fabricile Cerului (I)

Zona Gutenberg

Din literă cu literă, limba tăcerii
toacă neuroni cariați.
Ecolul îți vorbește și ție,
cuvinte bolborosind într-un cazan
manufacturat în peșteri platonice.
Prezentul nu are niciun dinte lipsă,
pentru asta există stomatologi.
Și fermoare de aur peste buze și ochi.

La limită

În fine, pot vorbi cu fruntea sus:
din fundul prăpastiei.
În fine, mă pot ruga
fără să îngenunchez.

Tot Cerul

cum se lasă ceața peste foalele cărnii
torcând ca un motor cernutul polen
malign
în pași șovăielnici spre o ceremonie
tabu. Ai putea
întoarce spatele, însă nimic nu mai
poate acoperi
acele lucruri care există numai pentru
ochii tăi.
Tot cerul e comprimat într-o lacrimă
vidă.

Fără mamă

Un cântec alunecând
în pavilionul urechii
auzit doar cu ochii închiși
înainte de somn
(De Crăciun, 25 decembrie 2014,
pentru Floarea Ifrim și Olimpia
Grigore)

Loc primordial

Cărnuri endemice pipăind miresme
pene, cerneluri, culori
întoaceri în imitații ancestrale;
În urma răsucirilor
unde vântul înnoadă lumini înghețate
picurând nisip peste fir de nisip
peste aripile pietrelor înverzite
în cimitirul încercat cu speranțe
nedesfăcute

CNP

Sunt în mine
în Conștiință
un gol îmbrăcat
în sâmbure
locuitor al unei umbre

solide
Sieși

Termofilă

Aceasta este viața mea,
un drum
ca o coală
scrisă din mers,
un drum
care merge mai repede
decât mine,
un maraton
la capătul căruia
nu se anunță
nicio victorie -
ci doar
o ultimă filă
rece și albă !

Coloana Abisului

trebuie să-ți trăiești viața
ca și cum ți-ai săpa
propria groapă,
cât mai adânc
în tine;
acesta îți este viitorul:
o coloană a abisului.

Fabricile Cerului

O fi acolo, sus, o zonă industrială
de fabricat berze și tot ce e de știut
chiar și când cerul e dedesubt.
Niște fabrici de împachetat timp
în cărnuri proaspete cu termene de
garanție
mai mereu expirate; un loc unde
e nevoie de ambalaje noi
pentru istorii triste,
repetate la infinit.

Homo politicus

I-a picat maimuței pe creier
un fulg de zăpadă
care nu se mai topește
nici când se privește-n oglindă
și vede doar lumea sa frumoasă
din care ne tot dă
cioburi de fericire în sânge

MARIN IFRIM

PAȘI IMPONDERABILI

1. în ramuri de-april/ fluturii galbeni
se pierd/ printre petale
2. dansează pe-alei / între frunze
moarte/ păsări de ametist
3. cu miresme vagi/ domină orașelul/
florile de tei
4. la rădăcină/ un vierme se îngrașă:/
călău fericit
5. târgul de vite:/ mieii își pierd
lacrimile/ în asfaltul roz
6. aprins dintre nori/ luceafărul se-
aruncă/ beat în oglindă
7. oraș părăsit:/ / își caută stăpânii/
câini înspăimântați
8. deal însângerat:/ frânte picioare de
sfînți/ în gropile-adânci
9. floare de cais:/ scăldată în
curcubeu/ catapeteasma
10. soldați de argint/ transpiră
acoperind/ câmpia cu praf
11. privighetoarea/ la fereastră-nvață/
un copil să plângă
12. toamnă târzie:/ ține stârc la
răspântii/ plâns îmbietor
13. pe malul apei/ arde o blană de
leu:/ azi plouă-n zadar
14. dansează macii/ în jurul
fecioarelor/ ultima horă
15. sfârșit de vară:/ moare-un fluture-
nsetat/ pe bluza cu flori
16. amurg pasional:/ soarele-i
împrumută/ nopții văpaia
17. pe nisipul ud/ un cal strivește
urme,/ pașii mei sub val
18. petala-ntre spini/ dăruiește
culoare/ amurgului trist
19. o rândunică/ își învață puii cum/
se moare în zbor
20. spinii îngropați/ sub colbul
ulicioarei/ cu vârful în sus

VIORTEL TĂUTAN

Cei de pe meleagurile unde au fost lagărele de concentrare au trecut printr-o iarnă grea, plină de zbucium și nenumărate victime. Bolile s-au răspândit printre copii și bătrâni, iar nu puțini au fost găsiți înghețați. Cât despre regimul militar care domnea, cu toate îmbunătățirile, în ceea ce privesc unele pedepse pentru ieșirea din lagăr fără permis sau executarea unor munci, a celor pe care puterile i-au lăsat cu toate că după vârstă erau încă „tineri”.

Legile, așa cum erau formulate, cu toată asprimea lor, sub influența unor cercuri mai omenești, nu și-au găsit o exprimare severă.

Presiunile și nu mai puțin relațiile câștigate cu vremea, dintre unii membrii din Conducerea evreilor din Capitală, cu unii dintre miniștrii sau ajutorii acestora, au dus la primirea aprobării mai mult sau mai puțin oficiale, prin trimiterea unui delegat cu medicamente spre lagărele din Transnistria.

Dar, prea erau multe și răspândite lagărele, ca cele câteva zeci de medicamente să ajungă la cei în nevoie.

În acele zile de început de primăvară, cerul era mai senin, frunzele copacilor mai verzi și ici, colo florile de pe câmpii, cu culorile lor vesele, parcă zâmbeau privitorilor.

Nu de mult, tânărul ofițer Gigi mai primise un grad pe epoleți.

Nu se poate spune că noua bentiță pusă pe umerii lui i-au adus prea multă fericire, dar, după obiceiul din armată, cel care primea un grad pleca pentru un timp în concediu la familie.

Gigi părea frământat acum mai mult decât altădată. Colegii i-au observat reacțiile sale neobișnuit de nervoase, dar puneau toată comportarea neobișnuită, pe seama emoțiilor.

Către seară, după ce-și luase rămas bun de la ceilalți ofițeri, lumina lămpii nu a fost stinsă. Gigi mai trebuia, mai vedea actele și permisul de plecare. După trecerea gărzii, unde rămânea până la

schimbul de la miezul nopții, a tras ușa și s-a urcat într-un Jeep, pe care la condus în viteză.

Cei din gardă aproape că n-au apucat să observe lipsa Jeepului și nici direcția spre care s-a îndreptat. Gigi era deja departe, peste podețul de lemn.

Câteva trepte unde locuia cea pe care pusese ochii, apoi a ciocănit în ușă pronunțând discret: Ilka... Ilka...

Ilka, care de câteva zile nu s-a deslipit de bunicul ei pe care-l îngrijea ca pe un copil, se cutremură dar evită să deschidă. Era în înțelegere cu părinții care au plecat din zori la muncă, să nu deschidă până la reîntoarcerea acestora.

Bătăile s-au intensificat împreună cu insistențele vorbelor „deschide Ilka, sunt eu Gigi... am o veste bună!

Deodată, Ilka a auzit o voce care venea dinspre peretele care o despărțea de vecini: „la ușă e un ofițer... îl știi tu...”

Bătrânul cât era de bolnav și slab își privii nepoata care-i citea pasajii din Biblie și-i schimba compresele cu apă de pe fruntea fierbinte și în jurul gâtului. Acesta îi șoptii nepoatei ...o-fi-țe-rul....!

Ilka, numai ce primise de la doctorul Hart un mesaj în privința unei întâlniri între câțiva sioniști care mai erau în viață, prin lagărele din apropiere. Despre loc și oră spunea mesajul, le vom stabili pe curând, în funcție de evenimente.

„Desigur, își spunea ea, revederea cu prietenii din organizații va duce la o reînviere a activității noastre”.

Șoaptele pe care se auzeau de dincolo de ușă, nici ele nu o puteau lăsa indiferentă.

Ilka nu mai așteptă prea mult și cu discreție crăpă ușa. Gigi era vesel ca de obicei, iar parfumul proaspăt de pe uniformă i-au descoperit fruntea fetei și chiar a bătrânului care o ținea într-o țușă continuu.

-Pofește-l pe domnu ofițer să ia loc, șopti cu glasul răgușit bunicul din colțul său.

Gigi îi aruncă o privire blândă.

-Ți-am adus ...mânâncă...

Bătrânul încercă să-și ridice corpul slăbănog. Chipaua neagră pe care o purta peste cele câteva fire de păr alb, ia alunecat peste frunte. Gigi observă și cărțulia cu coperte negre de lângă bătrân. Aruncă privirea spre Ilka, întrebând-o nedumerit „bunicul mai citește?”

-E Biblia”.

-Ce are bătrânul?”

Privirea lui Ilka spunea totul. Gigi întrebă de părinții ei și în același timp a scos din buzunarul tunicii o hârtie care avea mai multe iscălituri și stampile decât rândurile scrise.

-Citește!

Privirea ei era ca a unei halucinate.

-N-ai înțeles ?

-Ce era de înțeles?”

-E permisul pentru tine...

-Per...mis? cum adică?”

-Scrie clar numele tău și mai jos, motivul prin care ți se aprobă ieșirea la spital...

-La care spital?”

-Ilka, nu înțelegi că vreau să te salvez din lagărul în care te afli?!

Am obținut un certificat de „boală” și comandantul care mi-a pus pe umăr noul grad, a aprobat plecarea ta. Bineînțeles însoțită de locotenentul major Gheorghe Trandafir.

-Încotro?”

Gigi luă autorizația de plecare și ridică deasupra ei lampa cu gaz ca să lumineze mai bine cele scrise.

În timp ce privirile lor s-au încrucișat, s-au făcut auzite bătăi în ușă. Ilka recunoscuse semnul și a deschis părinților. Mama ei, cu toate că mai era destul de tânără, părea o bătrână istovită. Lui Pinhas îi crescuseră barba în care se zăreau firele albe. Au pus deoparte boccelele, săcultețul cu făină de porumb și Roza se îndreptă spre bătrânul părinte a cărui privire blajină, părea în acele momente mai veselă.

Pe plita de tuci înfierbântată se afla un ceainic cu apă, pregătit din vreme. Ilka se grăbi să toarne făina și să pregătească mămăliga. Pinhas rupt →

PAUL LEIBOVICI

(fragment din romanul „MARTIRI ANONIMI”)

Apus la Medgidia

Un tren se îndemna grăbit,
Un șlep pe valuri netezea
Praful iscat de undeva...
În zare un avion de-argint.

Toate-n comun aveau ceva:
Călăuzeau spre asfințit.
Portocaliul rotunjit

Părea că le ademenea
Cu rostul lor neângrădit
De o lumină ce pălea.
Pe pod, de sus privirea-mi contempla
Cu armonia gândului tihnit.

Ofrandă iubirii

Ființă fragilă
Mireasmă de floare,
Risipa de simțuri,
Căldura ta moale,
Ofrandă iubirii
I-așterni răbdătoare
Țesând din petale
Veșminte vasale...

Acoperi cu ele
Căldura ta moale,
Ființă fragilă,
Mireasmă de floare...

Subtil arcuită
Prin linii fecioare

Iubirea trăiește
În zâmbet de soare
Din trupuri sortite
A fi primitoare.

Sculptorul tăcerii

Sculptorul tăcerii, gândul,
Cari neistoviți din umbră
Îi adună sau îi curmă
Modelând cu ei cuvântul.

Și se țeș atâtea rânduri,
Schele sprijinind tăcut
Plămădirea unui lut
Începută din adâncuri.

Sunt adâncuri fără urmă,
Nerăzbind orice scânteie,
Energia din condeie
Risipind vâlul de umbră.

DORIAN MARCOCI

ILKA

→de oboseala unei zile în care
bătu alături de nevasta lui nenumărați
kilometri, după care atunci când
găseau de lucru, ori coseau câte o
îmbrăcămintă ori lucrau pentru una
din familiile gospodarilor din sat.
Acum aștepta să mănânce și să-și
odihnească trupul .

-Ia loc domnule ofițer, îl îndemnă
Roza.

Gigi rămase cu hârtia în mână.
Privea ba spre Ilka, ba spre cei din
jurul său.

-Nu plec fără ei !

Privirile tuturor s-au îndreptat
spre ofițer. Nimeni nu întrebă despre
ce plecare e vorba.

-Am obținut aprobarea pentru
Ilka. Ea poate ajunge, însoțită de
mine, în Moldova... la noi acasă... va
fi primită cu căldură de ai mei....

-Dacă voiam să rămân la
Pietricica sau în altă parte, o făceam
atunci... dar am vrut să împart cu
soarta familiei mele.

-Dacă, dincolo... îți vezi salvată
viața... du-te..., îi spuse cu o voce
blajină, Pinhas.

-Nici nu mă gândesc. Ce va fi cu
voi va fi și cu mine.

Gigi își întoarse privirea spre
Ilka. Părea îndrăgostit. Ochiul lui s-au
ațintit asupra Ilkăi, înconjurînd-o cu o
dragoste nespūsă.

-Vino cu mine! Te...iubesc cu
adevărat. Nici eu nu mă mai întorc în
iadul acesta. Mi s-a ordonat și de
aceea sunt aici. Destul!

Gigi își întoarse privirea către cei
din jur. Roza a pus mămăliga pe o
bucată de lemn, a turnat pe deasupra
ulei negru și înfometăți mâncau fără a
ridica privirile.

-Am să fac totul să vă scot și pe
voi... tata e ofițer superior... are
relații...

Nimeni nu a scos o vorbă.
Bunicul își ridică privirea spre cei din
cameră și cu glasul răgușit încercă să
le vorbească: înțeleg că iadul nostru
nu s-a terminat... că nimeni nu știe ce
ni se poate întâmpla aici în lagăr...

Ilka se aplecă peste corpul
bunicului și încercă să-l culce.
„Dumneata ești obosit... e mai bine să
stai sub pătură. Medicamentul care l-
ai luat... ai să te faci bine...ai să te pui
pe picioare.

-Ai loc și dumneata pe banca asta
scurtă și îngustă.

...știi dumneata, la noi, evreii,
obiceiurile sunt mai diferite... e greu
să ne despărțim unii de alții... și mai
ales în condițiile acestea, în lagăr...

-Nu vă las pe voi, cu niciun preț.

-Ilka, e spre binele tău... și voi
face tot posibilul să-i scot și pe...

-Dacă ți-e soarta legată de
domnul ofițer... du-te cu
dumnealui...!!!

-Părinții tăi au încredere în mine!

-Și eu te cred, dar nu-i pot părăsi.
Dacă voiam să mă salvez pe mine,
Rodel... mă putea lua la București.

Gigi auzind numele pronunțat de
Ilka.

-Parcă mi-e cunoscut acest
nume?!

-Câte nume nu sunt asemănătoare
pe lumea asta!

-Ilka, Jeepul e la poartă... Ia-ți
lucrurile și să plecăm acum, în
noapte. E mai bine să ajungem la ora
când se schimbă gârziile, se pun mai
puține întrebări... și apoi eu îi cunosc
pe ofițerii de acolo, suntem din
același regiment.

Haide, grăbește-te!

Privirile celor din jur s-au
îndreptat când spre Ilka, când spre
Gigi.

Bunicul vlăguit, bolnav, se
cutremură sub pătura lui. Pleoapele
i-au căzut dintr-o dată.

De afară se auzi zgomotul
motorului care a pus în funcție
Jeepul. Doar ușa, cu toate că frigul
răzbătea, rămase deschisă pentru scurt
timp. Ilka ședea ca un copil supus
între Roza și Pinhas.

N. 24 februarie 1976, în Bolintin-Vale, județul Giurgiu. Este licențiat al Facultății de Matematică, Universitatea București (1998) și absolvent al Facultății de Teologie, Universitatea Valahia, Târgoviște (2002). Masterat la Facultatea de Drept, Universitatea Ovidius, Constanța, cu teza de dizertație în drept canonic, susținută în 2008. A intrat în viața monahală la Mănăstirea Petru Vodă, județul Neamț, în 2001, în prezent fiind ieromonah la Mănăstirea Sfântul Ioan Casian din comuna Târgușor, județul Constanța. A publicat volumele de poezie *Lumină lină* (2008), *Jertfă de seară* (2009) și *Surâsul Tău alb* (2014), cărțile de spiritualitate *Îndrăgostit de Adevăr. Sfântul Maxim Mărturisitorul* (2010), *Viața și acatistul Sfântului Ioan Casian* (2010), *Misterul florii albe de crin. Limba sufletului românesc* (2011) și volumele de știință și de filosofie științifică *Știință și credință. Mărturiile ale savanților* (2014) și *Are evoluționismul dovezi științifice?* (2014). A susținut conferințe la Casa de Cultură și la Curtea Brâncovenească din Constanța și a publicat articole în *Cuvântul ortodox* și poezii în *Constelații diamantine*. (Cornel Galben)

Frumusețe, pasăre măiastră

Frumosul nu e un corp,
nu e cuantă,
e undă de mângâiere
din spectrul fără țarm
al luminii neînserate,
când cerul picură miere
peste grădini însetate.

E forță magnetică
atrăgând în suiș
ochii în rouă deschiși.

E celestă vibrație,
dar nu e o stea,
ci stare de constelație
oglindită ca nestemate
în fântâni cu adâncuri curate.

Nu e noțiune, nici algoritm,
e dar, pasăre sau e ritm,
ochi de copil, balsam în necaz,
inimă înflorită
în sclipiri de extaz.

E șoapta fină
ce lin coboară
în piept lumină
din raiul de odinioară.

Și ea te va umbri
și o vei vedea
și în tine se va așeza
pasăre măiastră
dacă te-ai țesut cuib
din fibrele crinilor
ce dau cep bucuriei
în necurmată dimineața căutării.

Fluvii curgând spre același ocean

Unde să m-ascund?
Unde să fug?
Unde să m-ascund
de destrămare?
Unde să fug
de cariul ce doare,
de clipele ce fug
și, care, nemiloasele,
îmi macină oasele,
îmi vestejesc carnea,
îmi sapă mormântul
și mă fac una cu pământul?

M-aș ascunde
într-o tinerețe
cât veșnicia.
Face-m-aș aripă
de biserică
neștirbită de vreme,
sau mai bine icoană vie
dăltuită în piatră

ca basoreliefurile antice,
precum dacii de pe Columna lui
Traian
care și astăzi par vii,
de parcă ar fi fost răpiți
în toiul bătăliei
și închiși acolo, în placa de piatră,
ținuți în aceeași înfrigurare.
În plin avânt,
cu sabia ridicată
să-și apere neamul,
ei nu știu că s-a terminat războiul.

Au încremenit așa...,
în gesturi de luptă
până la sfârșitul veacurilor.
Moartea nu-i atinge,
timpul nu-i va stinge,
că dragostea de neam
și credința în nemurire
i-a făcut zid de apărare
împotriva morții prin uitare.

Cum aș mai pluti
pe aripile de porumbel
ale tuturor tinereților
strămoșilor vărsați în mine
sorbind din firescul lor de a fi
cu Dumnezeu,
din frumusețea coacerii tăriei lor
de plugari, păstori, viteji, voievozi,
călugări, dieci, credincioși, mame,
eroi anonimi apărând datini sfinte,
din pruncie înfășați cu dragostea,
de tineri împlătoși cu veșnicia!

Hai să ne înălțăm cu dor
pe-a lor aripi ce nu mor,
noi, cei din cuibul lor,
hai să renaștem iară
o horă de inimi
boltită peste țară,
fluvii lângă fluvii
ce oglindesc țaria
vârsându-se diluviu
în ocean de tinerețe
cât toată veșnicia!

Belșugul de bunăvoire

Belșugul de bunăvoire
e cloșca puilor de aur,
poduri din nestemate
între ostroave depărtate.
E leagănul cald al tuturor
înălțărilor,
că inima crește
și, crescând, se face prunc
și cer cu dragoste de mamă,
pieptul e mai larg, tot mai larg,
cât să îmbrățișeze tot
pământul și stelele,
un văzduh rotund
unde adie lumină
fără început și fără sfârșit.

Omul e să fie
darul lui Dumnezeu
către om.
Și atunci, omule drag,
umăr lângă umăr,
vom fi unul altuia
aripă către cer!

IOAN BUTE

Picături de Vatră veche (4)
MANUALUL OMULUI:

DIN ATĂT DE NALT, NUMELE DIVIN-PRIN VIRGULĂ.

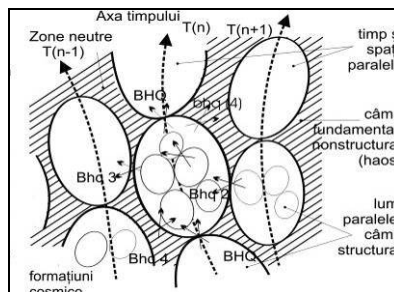
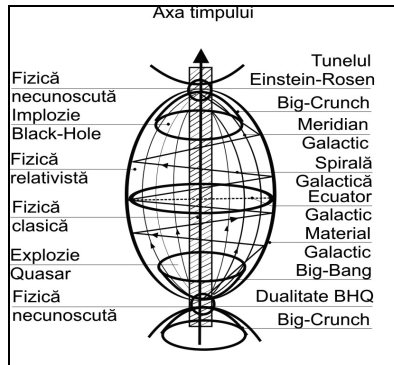
A fost să fie, venind de sus – așa cum de o vreme sfințește comuniunea noastră – GÂNDUL ARITIEI... Încărcat cu sensurile unei probleme pe cât de minore în aparență, pe atât de cardinale în fapt: PUTEREA VIRGULEI. O joacă...

Astfel, simpla Voie a Întâmplării – purtând pentru mine și Numele Ei – a făcut să mi se deschidă, incitant, un "interzis" youtube: CODUL LUI MOISE. Scenariul documentarului propune o tulburătoare interpretare a NUMELUI LUI DUMNEZEU, dezvăluit în deșert lui Moise spre a fi transmis Faraonului, drept: "I AM THAT I AM"... Adică: "EU SÂNT CEL CE SÂNT"... (Reamintesc încă o dată puterea de incantație românească a "literei cu clop", adică "Â", purtând prin rezonanța sa deplinătatea Zâmbetului de Dumnezeu: SĂĂĂNT...).

Excepționalul interpretării rezultă însă din așezarea unei virgule – ignorată sau uitată de istorie – în rostirea înaltei sintagme nominatoare, adică: "I AM THAT [,] I AM", respectiv: "EU SÂNT ACELA (CE) [,] EU SÂNT"... Se marchează, prin aceasta întrerupere de rostire, o identitate esențială a lui DUMNEZEU cu tot ceea ce EL ESTE, adică: ace(a)sta, acela, aceea, cineva sau ceva etc. Devine perfect inteligibilă, astfel, noima atât de simplei invocații a Maeștrilor Orientali: EU SÂNT. Se recunoaște, printr-o esențială afirmație, identitatea ființială a Omului-Creatură – în calitate de Chip și Asemănare – cu Dumnezeu-Creatorul însuși... O înțelegere analog-identitară de tipul: EU SÂNT TU... (cum de-atâtea ori, omenește, Aritia m-a lăsat să înțeleg că: ESTE).

Ontologic, o atare asumare a principiului identității poate fi realizată în termenii unei reprezentări holografic-semiotice, în care semnul stă pentru referențialul său, partea stă pentru întreg, ceea ce este sus este și jos,

ființând împreună... O asemenea reprezentare poate fi regăsită într-o modelare pe care, în varii chipuri am folosit-o atât eu (Stănciulescu 1985), având ca referențial cosmogeneza însăși, cât și Aritia (Poenaru 2012), în admirabila sa carte: "Arhitectura Luminii. Inițiere în semiotica formelor sacre".

Atât de cuprinzător, *Modelul Universului Ciorchine...*

Iată o expresie altfel multiplicată a "Formei Tuturor Formelor" – întrupată de Brâncuși în "sculptură pentru orbi", în "ou" sau "începutul lumii" – prin care "picătura" reprezintă arhetipul din care toate celelalte s-au născut: *clepsidra, coloana, ciorchinele*. Și, ca dinamicitate a formei, *torul*. Un cluster de toruri: Întregul Univers. Acesta este modelul care descrie atât de simplu și sugestiv geneza micro- și macro-cosmosului, mai întâi, geneza lumii umane, mai apoi, printr-unul și același mecanism generator: → *implozie / black-hole* → *explozie / quasar* → [*naștere* → *maturitate / echilibru* → *moarte*] → *implozie / întuneric* → *explozie / lumină* → *renaștere*... etc. Căci, potrivit genialei intuiții eminesciene: "Dar deodat' un punct se mișcă...", astfel încât: "... Toți se nasc spre a muri și mor spre a se naște...". O secvență de cosmicitate ce "stă pentru" dinamica unei lumi anume, alături de o alta, și o alta... Timpuri și spații paralele, deasupra cărora – plutind integrator – Creatorul Însuși. Dedeșuptul căruia, Omul... Măsură adesea nevăzătoare a CELOR CE SÂNT, atât de înalte... Astfel, descriind EXISTENȚA prin chiar atributul

ființării sale, Numele Divin a început treptat să-și piardă sensul unității cu lumea prin ignorarea unei simple virgule...

Dar nu numai astfel, treptat, și-a pierdut omul Identitatea sa cu Absolutul Divin. Căci, utilizarea Numelui Atotcuprinzător al lui Dumnezeu – pe care EL ÎNSUȘI, descriptiv și sintagmatic, trebuie să-l fi asumat cumva *in illo tempore* – a devenit o problemă controversată din clipa în care omul, cu intenția apropiierii lui Dumnezeu, a început să-i asocieze varii nume, cât mai ezoterice cu putință. Bunăoară, a-i spune lui Dumnezeu Zalmoxis sau Marele Anonim, God ori Yahve, Allah ori Brahma etc., a devenit atât un motiv de dispută religioasă, cât și unul de orgoliu etnic-cultural, asertându-se că: "Adevăratul Dumnezeu este doar Cel al Nostru"... Or, hermeneutic vorbind, noi putem să îl încărcăm pe Dumnezeu cu orice atribut subiectiv am dori, de vreme ce, în fapt: EL ESTE CEL CE ESTE, TOTUL... Și, totuși, de ce am scos de atâtea ori sabia spre a apăra imaginea unui Dumnezeu crescut într-o grădină privată, câtă vreme EL ESTE deasupra tuturor grădinilor lumii, cuprinzându-le integrator pe toate?

Cred că sântem datori ACUM, acestui Timp de Unitară (re)Înțelegere, cu o dreaptă așezare a virgulei între DUMNEZEU și LUME. O Lume-Om căreia DEUS OTIOSUS i-a dăruit puterea Liberului Arbitru, spre a se întoarce prin proprie alegere ÎN SINELE DIVIN. Deci, într-o stare în care virgula devine implicită...

*

Mutatis mutandis... La alt capăt de ființare a Cerului-Pământ, vom regăsi sensurile polare pe care absența unei alte virgule le poate genera. De exemplu, putem îmbogăți conotațiile unui admirabil poem rescriindu-l așa cum l-a gândit Poetul, adică: "Ce-ți pasă ție, Chip de Lut (se elimină de aici VIRGULA așezată – cu alt înțeles – de către Maiorescu) *dacă voi fi Eu sau Altul*..."? Printr-o atare se-mantică refacere, atenția lectorului nu va mai fi îndreptată către Pământul Omului, ci înspre un Cer al Luceafărului, indiferent care ar fi fost acesta...

Astfel, deslușind Putința Nemuririi Sale, omul a înțeles și cum să valorizeze PUTEREA VIRGULEI, spre-a se identifica cu Dumnezeu, printr-o Veșnică Întoarcere la Începuturi, repetând mereu: EU SÂNT [,] CEL CE SÂNT...

TRAIAN-DINOREL STĂNCIULESCU

In memoriam **ION PETRU POP** (1942-2015)

Născut la 18 martie 1942, la Cheia, jud. Cluj. Absolvent al Universității de Artă și Design „Ion Andreescu”, Cluj-Napoca, secția grafică, promoția 1966. Membru UAP din 1968.

Participă începând din 1967 la Saloane județene și republicane, expoziții de grup în țară și străinătate.

Lucrări de-ale sale se află în colecții particulare din Ungaria, Austria, Germania, Belgia, Olanda, SUA.

*

Ne-a părăsit încă un om de cultură, Ion Petru Pop, cel care s-a aflat mereu la vârful graficii mureșene, autor al unei opere exemplare, de profundă originalitate.

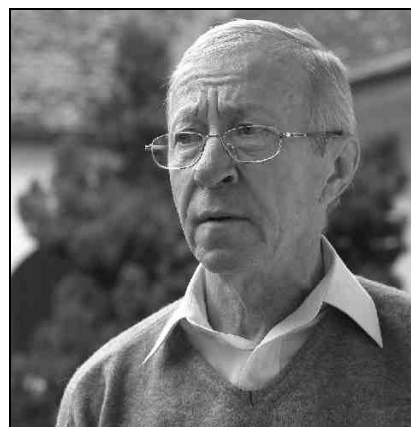
Ideea a fost atuul graficii lui Ion Petru Pop, iar la materializarea ei, artistul a pus mereu talentul său, rafinamentul și eleganța desenului.

De numele artistului Ion Petru Pop se leagă și începuturile revistei „Vatra”, seria Romulus Guga, din

al cărui colectiv redacțional a făcut parte o vreme, punându-și amprenta pe imaginea grafică a revistei, ale cărei linii directoare au fost urmate în mare de-a lungul timpului, dincolo de inevitabilele completări ale celor care i-au urmat.

Dar identitatea revistei „Vatra” îl are pe Ion Petru Pop printre artizani.

Discret în viața publică, dar perceput ca un continuum, demersul său plastic a înregistrat episoade expoziționale care nu făceau decât să confirme un truism

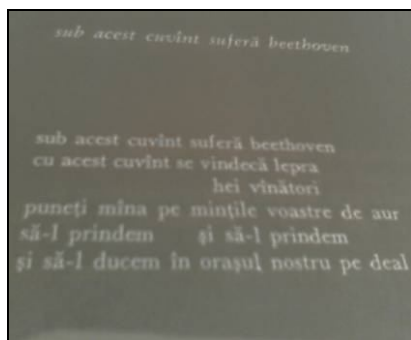
al biografiei sale: tăcerea îi era de aur, fiindcă ieșirile sale publice, la expoziții de grup sau la personale, au fost mereu remarcate ca note distinctiv. Omul Ion Petru Pop lasă un gol în viața culturală mureșeană, dar moștenirea lui artistică rămâne să depună mereu mărturie pentru o operă consistentă, de certă valoare.

E șansa oricărui artist adevărat, de a avea, dincolo de moarte, o „viață postmortem”, cum ar fi spus Romulus Guga.

Iar arta lui Ion Petru Pop are toate atributele nemuririi.

NICOLAE BĂCIUȚ

Colțul negativist

Poezia lui Virgil Mazilescu are ceva nu normativ, ci eficace din regulile scrierii muzicale cu variațiuni. *sub acest cuvânt suferă beethoven* e unul dintre poemele sale mijlocii dar care arată un anumit tip de cusătură între lumi de reglaj. Nu e niciun mesaj, ci numai liantul. Din orice unghi ar fi abordat poemul, se va vedea că autorul nu se oprește la niciun cuvânt, adică nu are regentă, anterioritate, exprimarea sa e demnă

de Ion Barbu sau de târziul G. Bacovia. În același timp, dealul din final, citit blagian, e o formă de scriere el însuși. Câtă vreme *beethoven* suferea la început sub un cuvânt care e numit *acest*, într-o oralitate din care scripticul nu prinde gestică referențială, *subtextul* devine *supratext pe deal*. Mijlocul de transport (în comun, așa spune) între punctul A și punctul B e pur și simplu vânătoarea, dar nu eroic, faustic edulcorat, ca în *Freischütz* ci în cea mai pură ironie optzecistă, cea de la Mariana Marin sau Florin Iaru. Credea cineva că imaginarul blagian poate fi sintetizat și epuizat ca mișcare conceptuală într-un poem de șase versuri? Fie nici Ion Barbu nu a putut scrie atât de cuprinzător în puține cuvinte, fie Lucian Blaga suferea de dulcețuri, lăsând puțin să guste și Edgar Papu din aceeași chisea. Negativismul scapă de această condamnare întrucât, lucrând cu dealuri de hârtie și neavând pretenția de filosofie, modifică hermeneutica statutară a textului, dealul însuși, fără

matrice și fără misionarismul atât de specific epocii și extrapolat, în fond, de la O. Goga. *sub acest cuvânt suferă beethoven*, cuvânt care vindecă lepra, ca să justifice vânătoarea, e, în fond, un traseu al unui epos de interludiu. Se poate exagera, cu alte cuvinte, și în mijlociu, în median, în sfertul de ton. Aici se face trecerea din simulacru blagian (trebuie citit în cheie postmodernă) în maximalismul miniatural, care îi aparține, cu drept cuvânt, lui Virgil Mazilescu. Cuvântul *sub* care, orașul nostru *pe deal* fac, în negative, schimb de raporturi. Iar unghiul, după învârtirea acestei chei în zăvor, e precum ridicarea acoperișului unei case de păpuși pentru a vedea înăuntru morfologiile locale. Simple și fascinante poemele mijlocii ale lui Mazilescu. Cele mai bune sunt greu depistabile, au miros de traduceri dintr-un fel de bucolic domestic. Iar poezii slabe nu are.

DARIE DUCAN

MAREA DE BIJUTERII (II)

Cu aparatul la gură a murmurat ceva și, cât ai clipi, lângă noi s-a ivit un tânăr cu ochelari.

- *Sir, eu sunt responsabil pentru secția de smaralde, vă rog să poftiți...*

Nevenindu-mi să cred, l-am urmat aruncând din fugă o privire către femeia care flutura mâna a adio. Pe urmele tânărului care mergea cam repejor, mă uitam în jur. Privirea îmi era blocată de zidul continuu de turiști care se uitau la mulțimea de standuri de sticlă șerpuiinde prin sala imensă. Din când în când se auzea câte o exclamație de surpriză, și toată lumea întorcea capul într-acolo. În sfârșit, tânărul se opri în mijlocul unei camere cu pereți demontabili. Nu prea era lume acolo, fiindcă la intrare se afla cineva din personal care nu permitea accesul a mai mult de cinci persoane.

- *Sir!*

Cu un gest larg, tânărul mă invită să privesc. Ca să nu par nepriceput, m-am apropiat cu pași calmi de vitrina din dreapta. Am înlemnit. Privirea mi-a fost inundată de o mulțime de bijuterii cu sclipiri verzi și albe. Inele, broșe, pandative, lanțuri, medalioane, butoni de cămașă, cercei, diademe, tot ce poate inventa imaginația în materie de giuvaeruri, era acolo! Atras ca de un magnet, m-am aplecat automat, exact ca și ceilalți, ca să văd mai bine. Vedeta principală era cristalul de smarald, a cărui formă naturală, rectangulară, era exploatată la maxim.

Cele șlefuite, scoteau la iveală profunzimea și culoarea într-un fel care te făcea să crezi că sunt picături încremenite ale unui amestec magic din cazanul unui vrăjitor. Nu a fost însă îndeajuns splendoarea formei și culorii. Iscusița și bunul gust al omului creator de frumos a adăugat diamante, înconjurând cristalele cu fulgerele albe ale pietrelor mai mici, ca niște coronițe care îi multiplicau valoarea, împingând la vedere vedeta care, conștientă, se lăsa leneș admirată. Faptul că mă aflam pentru prima dată în fața unei cantități atât de mari de smaralde și diamante, m-a emoționat. Am început să respir mai greu, am simțit un val de căldură năvălindu-mi în obraji. Fiecare mișcare, cât de mică, făcea ca grămada de pietre scumpe să strălucească altfel, luându-mi ochii cu o mare de lumină în care smaraldele se iveau ca niște oaze verzi într-un deșert de diamante. O șopârlă cam de 30 de centimetri lungime, cu pielea din briliante amestecate cu smaralde, privea prin ochii de un verde profund a două pietre șlefuite rotund atât de mari, încât păreau vii. Picături verzi se scurgeau parcă dintr-o pereche de cercei care se înghesuiau în deschizătura unui colan sclipitor ale cărui pietre se măreau pe măsură ce ajungeau spre centru, culminând cu un cristal verde, drept ca o baghetă magică. Privirile alunecau pe valurile sclipitoare fără să se poată opri la ceva aparte; nu vedeam decât stropi verzi străpungând marea de lumină care mă înconjura din toate părțile... Zece limbi să fi avut în gură, cu toate zece să fi vorbit deodată, și tot n-aș fi reușit să descriu minunățiile pe care le vedeam acolo...

Obosit, am ridicat ochii. Tânărul mă privea atent să descopere vreo urmă de tentație care ar fi însemnat vânzare.

- *Alteceva?* am întrebat calm, atât de calm că m-am mirat și eu...

- *Poftiți aici, sir...*

Ajuns în fața unei alte vitrine, nu m-am mai putut stăpâni. Mi-am dus mâna la gură înăbușindu-mi o exclamație de uimire. În fața mea tronau care mai de care mai înzorzonate, cu linii fanteziste nu întotdeauna reușite, dar oricum scumpe, ceasuri, grămezi de ceasuri din aur alb împodobite cu smaralde, cu diamante, ori amestecat, cu cadrane de briliant, lapis lazuli, onix

sau turquoise. Tronau în mormane sclipitoare, atârnate de ornamente speciale sau îngrămădite ca-ntr-o ladă de comori... ceasuri.

„Doamne, cine-o fi purtând la mână așa ceva? Nici să primesc unul cadou, n-aș...”

- *Frumoase sir, nu-i așa?*

Vocea tânărului era plină de încântare. Se uita cu capul într-o parte, admirativ la mine.

„Săracu’, ce-ar mai purta el o oribilitate ca asta ... și-ar lega mâna c-o eșarfă de gât, și-ar merge așa pe stradă... să vadă toți ce are el...”

- *Mda...*

M-am întors la smaraldele mele. Erau acolo, ca niște ochi de zâne melancolice privind neobosit la fețele uimite, buimace sau încântate ale miilor de vizitatori ce se perindau mereu prin fața lor... Zgomotul târșăit al pașilor suna înăbușit sub plafonul sălii uriașe, aducându-mi aminte că mai am multe de văzut.

- *Ă... safire aveți?, am încercat eu nonșalant.*

Tânărul s-a uitat mirat, cu o uitătură de reproș la mine.

- *Of course, sir!*

O cameră în formă de semilună se deschise în fața mea. Vitrina ca un arc de cerc m-a atras spre centru, și atunci, în fața ochilor încă uimiți de ce văzusem, s-a desfășurat un val sclipitor de pietre albastre... Privirea fugea zbatându-se neputincioasă fără să se fixeze pe ceva aparte. Mi-am adus aminte de inelul mamei, un pătrat cu două trepte de briliante de jur împrejur, care sprijineau un safir superb... Era singura bijuterie rămasă dintr-un timp apus, bijuterie pe care mama n-a ezitat s-o sacrifice pentru a cumpăra un magnetofon cehesc, scump, nou apărut pe piață, care să mă facă să uit rușinea și jena de a fi elev la o școală profesională unde fusesem *silit* să intru fiindcă nu aveam *origine sănătoasă*...

Am simțit o tulburare adâncă și ochii mi s-au umplut atât de repede de lacrimi, încât n-am reușit să oprească picăturile tremurătoare care începuseră să cadă pe sticla vitrinei. Încercând să mă stăpânească, am scos batista și m-am tamponat discret fără să privească în jur. Prin perdeaua de lacrimi, valul de bijuterii s-a transformat într-un râu neclar, strălucitor, în care petele albastre ale safirelor scilipeau stins, ca niște fantome.

ALEXANDER BIBAC

Între lumi

Revedere emoționantă după zeci de ani

Ben Todică în dialog cu Pavel Cusu

(II)

B.T.: Bine, asta acum, dar atunci când au murit părinții tăi, ce s-a întâmplat cu ei? Erau totuși tineri, nu? Sau, ei aveau deja meserii?

C.P.: Eu am avut tutore pe Voinea și ne-am mutat din Ciudanovița la Oravița, în 1965. Eu, între timp m-am apucat de Școala de arte și meserii la Anina, profesională de trei ani, n-a vrut să mă dea la liceu. Încă nu primisem pensia după tată și nu avea cine să mă întrețină. Era și varianta să ajung la casa de copii... a fost nasol... Și pe urmă am ajuns la Anina, norocul meu a fost cu căminul de acolo, cum era pe vremea aceea, la școala profesională îți asigură masă și cazare. După aia, am ajuns să lucrez la Lișava ca electrician, după aia la sectorul Ciudanovița. Fiind din Oravița, m-am căsătorit, între timp m-am apucat de liceu, mi-am făcut liceul și m-am dus la Școala tehnică la Baia Mare în anii 1975-'76. După aceea am luat prin concurs un post de tehnician energetic și atunci ne-am cunoscut, am fost și colegi la mină. Eram maistru energetic atunci la vremea aia, în '76 și am lucrat împreună până în '79, când tu ai plecat.

B.T.: Pe tine când te-a luat Voinea la el, el repara televizoare, eu ca și copil am copilărit pe sub masa lui când repara televizoare și de la el am prins microbul ăsta de radio cu rezistență, cu lămpi, cu una, alta. Tu cum nu te-ai lăsat tentat să reperi aparate?

C.P.: Nu, eu m-am ocupat de electronică industrială și de electrică grea, care ține de amperaj, de mii de amperi...

B.T.: Nu ți-a plăcut radio când erai copil, nu?

C.P.: Știu că am avut niște conflicte cu el, a luat-o și el razna, nu prea am fost apropiați. Am fost nevoit să mă schimb spre electromecanica de mare voltaj, și m-am ocupat și de Timișoara, Am ajuns să lucrez până la 110.000 de volți, deci tot în energetică, dar la cea de înaltă tensiune.... Am abandonat radio-tehnica, cum ar veni.

B.T.: Dar când erai la Voinea, avea și el copii?

C.P.: Da, are o fată și-un băiat. Mai ținem legătura.

B.T.: Erau mai mari ca tine?

C.P.: Nu, nu, ei sunt mai mici, sunt 14 ani diferență între noi.

B.T.: Deci, lui nu prea i-a plăcut de tine, nu te-a avut așa la suflet, erai ca un băiat vitreg, cum ar veni...

C.P.: Eram frați după mamă, avea o fire dificilă, nu prea era un bun pedagog, nu prea am simțit căldura părintească de la el. Cu Zorița, cu tușica m-am înțeles, ea m-a salvat până la urmă, soția lui, cumnată-mea. Trăiește și acum, are 77 de ani. Zorița a lucrat la cantină, a fost bucatăreasă.

B.T.: Da, o știu foarte bine. Eu i-am iubit pe-amândoi pentru că eram copil și eram fascinat de radio. Dar tu, ai făcut profesionala de electrician la Anina?

C.P.: Da, electrician de mină.

B.T.: Ai lucrat în mină, dar cum ai ajuns să mergi la școala de maiștri?

C.P.: La Anina n-am lucrat la mină pentru că eram încă minor. Am lucrat la suprafață, la Lișava, greu m-au convins să intru în mină. Urmând liceu, eu vroiam să am timp liber și prima dată am ocupat un post de ventilatorist și după aceea văzând eu că am profesională și mă pricep la locomotive Diesel electrice, nu m-or lăsat acolo, m-or dus în echipa de montaj.

După aceea am ajuns să montez cu Topală mașini de extracție și alte chestii care țineau de ultima generație a tehnicii rusești la vremea

respectivă. Asta, în anii 1981. A fost apogeul meu pe linie energetică.

B.T.: Tu mai ții minte cam câți kilometri de cale ferată și de linii electrice sunt în subteran la Lișava, la locomotivele alea care erau toate orizonturile, cam câți kilometri ar fi?

C.P.: În orice caz, pot să-ți spun că aveam în discuție în diferite ședințe la vrea respectivă, atâta electricitate aveam noi în subteran cât n-avea orașul Oravița la suprafață.

Deci, imaginează-ți că aici cuprinde mina Ciudanovița, Lișava, Răpșagu, 10 bis... La un moment dat, cu "Puțul 5", ambiția lor a fost ca să ajungă al doilea puț din Europa. Să se ajungă la 1000 de metri adâncime.

După aia m-am reîntors la mină că am zis să le punem pe picioare. Deci 1000 de metri adâncime ar fi avut puțul ăsta și ar fi avut sus în turlă două motoare de acționare a moletelor de 1 megawat putere motorul. Deci, 1000 de kilowați în dreapta, 1000 de kilowați în stânga acționate la tensiunea de 6000 de volți.

Deci, asta a fost premieră, mă rog, cu megalomania cum se practica atunci, dar au tras linie de înaltă tensiune până acolo unde era halta la Lișava, unde era o stație specială la înaltă tensiune, 110 mii volți la 6000 numai pentru acest puț.

B.T.: Tu mai ții minte cu ce viteză se încărcău vagoanele în colivie și în cât timp ajungea transportul de jos până la suprafață, cât dura transportul?

C.P.: În primul rând era așa, n-aveai voie să mergi mai mult de 8 metri pe secundă la transport de personal, iar la transport de materiale, erau 11 metri pe secundă. Și-atuncea, Puțul 5 n-a apucat să fie pus în folosință, i-a prins revoluția la minus 400, deci cu el ajungea la minus 600 de metri sub nivelul mării.

B.T.: Câte vagoane se încărcău într-o colivie? Două sau patru?

C.P.: Într-o colivie se încărcău 2 vagoane în varianta Ciudanovia, la Lișava, 4 vagoane, asta la vremea respectivă. Iar dacă s-ar fi pus Puțul 5 ar fi fost 6 vagoane, pe 3 etaje, puse două câte două pe etaj.

LUMEA LUI LARCO

ÎN LUNA FEBRUARIE

Unii spun că-i un mister
Și întrebă-așa la hurtă:
Cum de ncape-atâta ger
Într-o lună-atât de scurtă?

DESTĂINUIRE

Sunt un fin observator,
Scriu satiră și umor,
Lumea mea e una care
Calcă răul în picioare!

COMPARAȚIE DE IARNĂ

Chiar de-i groasă cât e gardul
Neaua strânsă prin vâlcele,
Mai subțire-i decât fardul
De pe fața dragei mele.

SFÂRȘIT DE FĂURAR

Un moș cu plete-ncărunțite
Zicea privind în zori afară;
Că iarna este pe sfârșite...
La fel ca vinul din cămară!

POLITICIANUL NERVOS

De adversari prea atacat
Și de reporteri asaltat,
Găsi și ultima ieșire:
Pe cea de a-și ieși din fire.

MILOSTIVIRE (rondel)

I-aș da și celuia ce n-are,
De felul meu sunt milostiv,
Găsesc oricând un bun motiv,

Să-mpart ce am cu fiecare.

Și nu în chip demonstrativ;
Cum greu e astăzi de mâncare,
I-aș da și celuia ce n-are,
De felul meu sunt milostiv.

Dar când mai văd pe unul care
Că se comportă-n colectiv
Mai rău ca omul primitiv,
De-ar fi rușinea de vânzare
I-aș da și celuia ce n-are!

SONETUL STABILITĂȚII

Blocate-s multe „roți” la noi în țară,
Au bețe printre spițe introduse,
Iar de-a fi scoase șansele-s reduse
Și ne apasă, ca o grea povară.

Sunt, iată, interese interpuse
În calea spre o viață mai ușoară
Căci e o masă beneficiară
Cu buzunare largi și suprapuse.

Iar vinovații nu au condamnare,
Trăiesc în lux, cu majordomi în casă,
De „mațe fripte” nici că le mai pasă.

Constat că nu e nou nimic sub soare,
Avem corupți, escrocii și mangafale,
Precum spunea maestrul
Caragiale.

PĂTAȚII

Fluturașul văd că are
Pete mici pe aripioare,
Ciuperçuța brumărie,

Caricatură de Romeo Morari

Patru, cinci pe pălărie.
Șapte văd pe buburuză,
Opt pe pupăza mofluză.
Pete au și purcelușii
Și motanii, jucăușii,
Iar lătosul de Grivei
Pe blăniță are trei:
Una-n frunte, alta creată
Pe piciorul drept din față
Și pe stângul dinapoi
Încă una, însă noi
Petele ne sunt ascunse
Până-n inimă pătrunse,
Chiar și cei ce par curați
Creștinește sunt pătați.

Pentru pete, drept să spun,
Nu mi-s vorbele deșarte
Chiar de folosim săpun
N-o să iasă pân* la moarte.

*****

PACOSTE NOUĂ

Se vede-un fapt ce nu-i pe plac,
Dar s-a extins ca un flagel:
Cât e românul de sărac,
Dă și beția peste el!

ORATORUL ÎN IMPAS

Câte-n lună și în stele
Îndrugând spre curioși,
De atâtea minciunele
N-are loc și de... gogoși!

CLASAMENT RURAL

(rondel)

Al patrulea în satul tău
Să fii, amice-apreciat,
Pe trei în urmă i-ai lăsat
Eu nu aș zice că e rău.

Cum tu ai fost catalogat
Nu pot a înțelege, zău...
Al patrulea în satul tău
Să fii, amice-apreciat.

Te știu de când erai flăcău,
Dar astăzi ești și tu cotate
La modul cam puțin ciudat:
Drept as la consumat trăscau,
Al patrulea în satul tău.

VASILE LARCO

Scena

CEHOV, „LIVADA DE VIȘINI”

în viziunea lui Gheorghe Harag
JURNAL DE REPETIȚII
(VIII)

Repetiția VIII 26.02.1985

Actul III.

Harag: Prima scenă trebuie gândită foarte bine, să aibă atmosfera unei tragicomedii pe muchie de cuțit, (scena balului) Se poate începe în mai multe feluri.

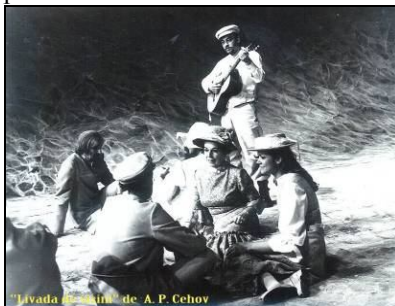
1. Toată lumea prezentă, minus Ranevskaia, stă așezată pe scaune într-o atitudine fixă, țeapănă. Poate să danseze toată lumea un dans ciudat, dar cea mai bună soluție ar fi:

2. Piscik singur, pe scenă cu Charlotta. Se ridică cortina și în toată sala stau ei doi, față în față. Începe muzica. Fără nicio expresie pe față. Pe replica: „Promenada....” se plimbă. Pe a doua replică ea dansează singură și foarte plictisită, pe „Les chevaliers...”. Se termină muzica, el rămâne în genunchi și nu se poate scula. Asta o face pe Charlotta să îl ridice. Apoi începe replica.

După replica lui Piscik, ar trebui să intre Trofimov cu Ania și de undeva să apară Varia – care-i urmărește. Altcineva n-a intrat încă. Cum intră Ania cu Trofimov e o problemă, se poate rezolva în diferite modalități, oricum Trofimov ar trebui s-o ia la dans pe Varia. Ea dansează cu Trofimov și plânge. După aia e așezată, îi face o plecăciune, și-i zice: „Madam Lopahina!”. În momentul când Piscik se pregătește să spună replica despre Nietzsche, intră figurația, stranie, vin de la bufet, unul e îmbrăcat în negru, dar stângaci, una e foarte grasă, să se simtă că sunt nelalocul lor. Vine și Dumiașa și Epihodov și Firs. Sau vine fiecare cu o farfurioară sau vine Firs cu o tavă mare și stă în spatele lor. E liniște, n-au ce discuta. Așezarea pe scaune trebuie să fie un moment penibil, că nu-s obișnuiți. S-a adunat la un ceai o lume care n-are legătură. După pauza mare, ciudată și penibilă, în care muzicanții mănâncă, Piscik se trezește vorbind despre Nietzsche. Când constată că nu sunt banii, e în mijlocul sălii, se uită la toată lumea banuitor, apoi urlă și când găsește banii începe să cânte și să danseze. De ce nu vreau ca toți să fie în scenă de la început: pentru că publicul nu

trebuie să vadă. Ranevskaia, când apare, trebuie să fie îmbrăcată parcă s-ar duce la balul operei din Paris și e foarte anacronică apariția ei. Face un „circle”, merge la fiecare și (parcă ar fi găina pe gunoi) îi dă mâna la sărutat sau ia o cupă de șampanie și nu ciocnește cu nimeni (ăialalți n-au).

Momentul cel mai greu din spectacol, cu scamatoriile Charlottei. Ranevskaia o chemă pe Varia, o aduce în față, îi spune că nu trebuie dat balul. Apoi dă semnal orchestrei care, înfulecând resturile, începe să cânte o șansonetă – lălăit, numai pentru ea. Momentul cu scamatoriile

e un moment penibil. Nicio actriță nu e scamatoare și se vede că e ceva stângaci. E un moment la care spectatorul poate ieși din atmosfera spectacolului. Ar trebui schimbate ... Dar să nu rezolvăm tehnic, ci prin actor. La Novi Sad, nu mi-a ieșit, nu m-a inspirat deloc actrița. Am găsit! Nu-i gândit până la capăt, dar reperatele le am. Ultima replică o are Liubov Andreevna și începe să cânte. Charlotta a ieșit din scenă după dansul cu Piscik și nu mai intră. Pe melodia fredonată de Ranevskaia, ies din scenă Varia și Ania. Intră Charlotta (la Novi Sad am făcut lectură din „Război și pace”, al lui Tolstoi, cu șeful gării) în chip de clovn, cu costum, machiat. Face clovnerii, nu scamatorii. Vocea îi e schimbată. Îi dă cu apă în ochi. Îi dă cu spray de ras (spumă). Apoi vin Varia și Ania în chip de clovni. Fac ceva – nu grozav –. Apoi toate trei încep să danseze (pe melodia: trei lei o lămâie, cinci lei, o gutuie ...) Dar e o tristețe ... Apoi mulțumesc, își scot măștile și pe fețele lor e o lehamite ....

După scamatoriile Charlottei, ar trebui să iasă toată lumea în sala de alături, sau, dacă va exista o dantelă care împarte scena în două, ar putea ieși pe terasă toți – orchestra ar trebui să cânte acum împreună cu corul niște romanțe. .... Rămâne familia, cele două fete, mama, Piscik adoarme pe

un scaun. Fetele au în continuare costumele de clovn. Pe melodia asta dulce și melodioasă, încep ele replicile. Ranevskaia, foarte obosită, dă textul sec. O discuție fără nicio culoare, crudă. Fără să folosiți aerul la vorbire, fără nuanțe. Pe atmosfera asta rece, intră Iașa rîzînd ca disperatul și spune: „Epihodov a rupt tacul de biliard”. Transformîndu-se, Varia, răspunde pe furie: „Ce caută Epihodov ...” În scena dintre Petea și Ranevskaia, mai trebuie tăiat din monologele ei, care sunt prea lungi. Ca să nu fie doar o discuție în doi, ea, foarte fin și elegant se dă la el. Numai așa, cochetează, se joacă. Treaba asta îl încurcă pe băiat. Ania vede tot. Ranevskaia rămîne singură după scena cu „s-a rupt tacul”. Orchestra începe să-i cînte un vals. Ea stă puțin și apoi îl strigă pe Trofimov. El intră, ea se uită lung la el. Atitudinea ei, parcă i-ar spune: „...hai, invită-mă la dans” - dar el nu e un dansator. Când îi spune „Eu din păcate sunt mai prejos” îl ia la dans, apropiindu-se ușor provocator. Lui îi este frică de ea.

În scena care urmează, după căderea lui Trofimov, se simte un contrast între atmosferizare și punctele de plecare ale actorilor ... Năvălește toată lumea pe scenă și începe un dans. Când se oprește, toți se opresc într-o poziție fixă. Numai Firs pornește cu paharele, dar nimeni nu se atinge, parcă au devenit păpuși. Din masa dansatorilor, iese afară Iașa (dar totul trebuie mărit, expresionist), cu trabucul. După ce-l înjură pe Firs, îi aduce un scaun Ranevskăi. Pe urmă pune trabucul în mîna cuiva care stă cu mîna într-o poziție optimă, apoi se așează într-un genunchi și îi spune să-l ia și pe el la Paris. În scena asta lipsesc relațiile dintre personaje.

Pentru final, în scena cu Lopahin, am o idee genială. Intră Lopahin, spune că el a cumpărat, iese din scenă Ranevskaia și toată lumea afară de Piscik, care se așează cu spatele la public și cu fața la Lopahin. Lopahin își scoate pantofii. Cu coniacul într-o mînă, cu pantofii în cealaltă, Lopahin dă porunci. Reintră Ranevskaia pe ultima replică a lui, într-o rochie neagră și cu vâl pe față. Vine ca la înmormîntare. Vine apoi Ania, îi spune monologul., pe muzica rămasă începe să o plimbe spre public încet-încet transformându-se în dans, din plîns în rîs, din ce în ce mai repede.

CRISTIAN IOAN

Titlul romantic în muzică: Eugen Doga

*Muzica e prima și ultima mea iubire.
Nu cunosc o muzică mai frumoasă
decât vocea mamei. Am învățat de la
marele Enescu să caut muzica
pretutindeni, în folclor, în natură, fără
prejudecățile snobilor.*

Eugen Doga

(I)

Recent mi-a fost dat să-l întâlnesc (pe Internet) pe muzicianul Eugen Doga. Nu știam despre el. Întrebând mulți prieteni și cunoștințe din generații diferite, români din țară sau de peste hotare, mi-am dat seama că nu sunt singura care nu a auzit de acest prolific compozitor român-basarabean. De fapt doar trei din cei întrebați știau despre el, și iată ce mi-au spus: "Doga e formidabil!"

Lucia Olaru Nenati - scriitoare și publicist, implicată profesional în mai multe domenii de cultură, pasiunea sa statorică fiind universul eminescian; mulți ani directoarea Muzeului Eminescu din Botoșani: "Muzica lui Eugen Doga e experiența cea mai apropiată de fericirea paradisului. ... Noi am crescut în măreția filmelor rusești datorită muzicii sale, fără să realizăm că este sufletul unui român din care iese ea. ... Eu o folosesc în poeziile mele la radio și prin filmulețele mele din când în când. ... Numai el poate simți ca noi."

Ben Todică – creator de emisiuni în limba română la stațiile de radio și TV din Melbourne, Australia, jurnalist, scriitor, și realizator de filme: "Muzica lui Eugen Doga la filmele *Șatra*, *Lăutarii*, *Ana Pavlova* de Emil Loteanu, alt basarabean internațional de mare talent, deveniseră șlagăre, le cânta toată lumea, în extaz. Cam cum, tot pe atunci, lumea fredona Nana Mouskouri, Mireille Mathieu etc. E puțin lucru?"

Ion Lazu poet, eseist și romancier: "a scris scenariu de film, a publicat albume de artă fotografică".

Scriind despre compozitorul Doga, rămân fidelă misiunii mele auto-impuse de a descoperi prezențe frumoase românești peste hotare. Iar Doga este o astfel de descoperire în Est. Este o realitate istorică faptul că în anii '70, '80, toată elita intelectuală a Moldovei sovietice s-a exilat la Moscova, dar aceștia, ca muzicianul Doga, n-au uitat de unde se trag, și că sunt români. Dintre scriitorii basarabeni, este notoriu cazul lui Ion Druță, care a trăit numai la Moscova, dar a scris în românește: http://www.dcnnews.ro/vals-de-eugen-doga-in-topul-unesco-al-primelor-4-capodopere-muzicale-ale-secolului-xx_448557.html

Eugen Doga, născut la 1 martie 1937, în satul Mocra, din Transnistria, este un compozitor prolific și printre foarte puțini compozitori ai lumii care a practicat toate genurile muzicale clasice și a reușit. A scris o simfonie, 2 uverturi pentru orchestra simfonică, 6 cvartete, circa 50 de piese instrumentale, peste 70 valsuri, 10 tangouri, 60 de romanțe, dintre care 8 pe versurile lui Eminescu. Mulți tineri artiști talentați s-au lansat cu piesele lui de muzică clasică, prima fiind cântăreața de opera Maria Bieșu. Doga a scris muzică pentru 3 baletе, dintre care unul este *Lucașfărul*, ce poate fi considerat capodopera lui Doga. În afară de opera cu același nume de Nicolae Bretan, nu știu alt compozitor care să fi preluat în muzică poemul epic al lui Eminescu.

Eugen Doga a creat muzică pentru mai bine de 200 de filme (desene animate și de lung metraj) și 13 spectacole de teatru. Filmele pentru care Eugen Doga a compus muzică au avut mult succes, au fost premiate și sonorul lor adesea a devenit celebru.

Doga a colaborat cu regizorul basarabean Emil Loteanu la mai multe filme produse de studioul Mosfilm care au luat numeroase premii internaționale. Două dintre filme au fost premiate la Festivalul Internațional de Film de la San Sebastian, Spania: "Lăutarii", cu Scoica de Argint (1972) și "Șatra" (un film despre viața țiganilor, jucat cu actori basarabeni în care se vorbește românește și care a cucerit România și mapamondul), cu Scoica de Aur (1976). *Șatra* a fost primul film sovietic prezentat în aproape toate statele Europei, în Japonia și SUA. Alte filme de referință sunt "Dulcea și blânda mea fiară" (1978), ecranizare a nuvelei "O drama la vânătoare" de A.P. Cehov a cărui vals din scena de nuntă a devenit celebru; "Anna Pavlova" (1983; 2 serii, filmul despre cunoscuta balerină clasică și care a fost distins cu mai multe premii; și "Lucașfărul", singura ofrandă cinematografică dedicată lui Eminescu.

Dintre filmele de desene animate cel mai cunoscut de români este Maria, Mirabela de Ion Popescu Gopo (1981), a cărui melodie de Doga a devenit șlagăr în țară.

Despre valsul de la nuntă din "Dulcea și blânda mea fiară" ("My Sweet and Tender Beast"), Ronald Regan a spus că este cel mai bun vals al secolului XX. Printr-o decizie specială a UNESCO, acest vals a lui Eugen Doga este recunoscut drept una dintre cele patru capodopere muzicale ale secolului XX, conform *activenews.ro*.

Două din piesele lui Eugen Doga se regăsesc într-un top internațional realizat de site-ul History Rundown cu cele mai bune 200 de piese muzicale din toate timpurile: valsul „Gramofon”, pe poziția a 83-a (înainte de uvertura Egmont a lui Beethoven -84, Spărgătorul de Nuci a lui Tchaikovsky -85 și Zborul bondarului -86), iar valsul „Dulcea și blânda mea fiară” pe locul 94 (înainte de uvertura din Bărbierul din Sevilla de Rossini -95; "Stele și Dungii pentru totdeauna" a lui Sousa -96 și Marșul Rusesc a lui Strauss -97).

Doga a prelucrat și orchestrat circa 30 de cântece populare românești și a creat peste 200 cântece în genul muzicii ușoare reușind să promoveze mai mulți artiști în Moldova: Ludmila Misov, Maria Codreanu, Sofia Rotaru, Ion Suruceanu, Anastasia Lazariuc, Iurie Sadovnic, Ștefan Petrache, Olaga Ciolacu.

Pe Internet există o vastă informație despre Eugen Doga, youtuburi și prezentări audio cu piesele lui muzicale, extrase din filmele cu sonorul compus de el, scene filmate din baletul *Lucașfărul*, concerte cu muzica lui sau date de el cântând la pian. Îmi imaginez că s-a scris mult în rusă, în presa sovietică, despre el de-a lungul anilor. Tot ce am găsit în presă în limba română sau engleză provine în majoritate din Republica Moldova, unde compozitorul s-a întors după 1989. În presa internațională din vest, nu s-a scris mai nimic, iar în România foarte puțin.

Muzica lui Doga a deschis Olimpiada de vară de la Moscova în 1980 și a fost folosită la ceremoniile Olimpiadei de iarnă de la Sochi anul acesta. Cântecele compuse de el pe versurile lui Ștefan Dogaru, "Orașul meu," a devenit imnul orașului Chișinău. Piesele lui muzicale sunt auzite de călători în autobuzele din Chișinău.

Primind titlurile de „Maestru în Artă, Artist al Poporului și Om al Mileniului” (Medalia de aur 2000, SUA), Eugen Doga este totodată membru a trei Academii, a adunat pe parcursul vieții numeroase distincții și în Uniunea Sovietică, în Republica →

ILEANA COSTEA

Literatură și film

GRAVURI POEMATICE

A m avut șansa să văd un reportaj complex despre munca la filmul inspirat de romanul lui Haruki Mu-rakani, apărut în 1987. Francezii l-au intitulat *Balade de l'impossible*, iar la noi a apărut cu titlul *Pădurea norvegiană*. Numele provine de la un hit al formației Beatles, iar acțiunea redă atmosfera anilor 60, într-o epopee a amintirilor, având ceva din Salinger și Fitzgerald, într-un melanj de eleganță, grație, subtilitate.

În reportajul respectiv, regizorul Tran Anh Hung relatează despre distribuția rolurilor, iar actorii se minunează de intuiția lui, de munca pe platou. Am apreciat mult celelalte filme ale lui Tran Anh Hung, vietnamezul care s-a impus cu *Odeur de papaye verte* și *A la verticale de l'été*, unde natura mirifică e redată în nuanțe tulburătoare, iar detaliile șochează prin puterea de metaforizare. Și în *Balada*

imposibilului foșnetele vegetației dau tonul unor premoniții. Peisajul are câteva nuanțe de verde crud, iar când ninge, imaginile se țin în gravuri poetice, spiralete în negru și alb.

În cursul unei călătorii cu avionul, Watanabe aude cântecul *Norwegian Wood* și își amintește de iubirea de acum 18 ani, când era la liceu, iar prietenul său Kizuki s-a sinucis, lăsându-și iubita – pe Naoko – într-o depresie totală. Watanabe o caută, o consolează, se îndrăgostește de ea, deși umbra celui dispărut domină și doare. Regizorul creează o intensitate erotică densă, într-un climat de tinerețe, căutări, vise, speen. Joacă Kenichi Matsuyama (Watanabe), Rinko Kikuchi (Naoko), Kiko Mizuhara (Midori). Muzica filmului aparține lui Jonny Greenwood.

Naoko îi scrie din sanatoriul în care Reiko încearcă să-i domolească depresia. Watanabe o vizitează, are răbdare, speră, îi ascultă zbaterile, confesiunile. Ea îi spune uneori că „fața ta mă liniștește”, iar spre final

mărturisește că „prezența ta este o rană”. Între timp, Watanabe o cunoaște pe Midori, dar se consumă în incertitudini dramatice. Mersul lor precipitat prin ierburi seamănă cu vegetația smulșă din rădăcini. Natura e absolut mimetică, empatizând cu stările lor. Poeticul e dozat și funcțional, apa apare dintre stânci, urletul animalic al lui Watanabe pune punct unei etape, deoarece el alege viața, opunându-se astfel lui Naoko. Actorul Kenichi Matsuyama avea 25 de ani în 2010, când filmul a fost lansat. Figura lui aparent blajină e transfigurată complet în momentele de derută și suferință interioară, fără vreo undă de melodramatic. Actorul e magnetizat de un erotism straniu, devastator, care persistă de-a lungul filmului, ca o „dulce povară”. Murakami poate fi fericit: filmul lui Tran stă cu onoare la înălțimea cărții care l-a inspirat.

ALEXANDRU JURCAN

Concursul Național „Ion Creangă”

Muzeul Literaturii Române Iași dă startul înscrierilor pentru Concursul Național „Ion Creangă”, aflat la cea de a XXIII-a ediție și care se va desfășura în perioada 18-19 aprilie 2015, la Muzeul „Ion Creangă” (Bojdeuca din Țicău). Creatorii, indiferent de vârstă, își pot înscrie lucrările până pe data de 30 martie 2015. La concurs pot participa români de pretutindeni, care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor (inclusiv din Republica Moldova și Ucraina).

Manuscrisele (maximum 15 pagini), dactilografiate la 2 rânduri, în 5 exemplare, vor fi însoțite de un motto. Numele autorului, vârsta, adresa, numărul de telefon, e-mail-ul se vor afla într-un plic sigilat, pe care va fi scris același motto și mențiunea „Povești scrise de copii” sau „Povești scrise de adulți”. Textele care nu vor respecta aceste rigori vor fi descalificate.

Concurenții vor expedia lucrările în plic timbrat (imprimare), până la data de 30 martie 2015 (data poștei) pe adresa: Muzeul „Ion Creangă” (Bojdeuca), str.

Simion Bărnuțiu, nr. 4, Iași, cod 700118, tel. 0747/499488. De asemenea, în plic va trebui inserat formatul electronic al lucrărilor.

Juriul profesionist va acorda câștigătorilor o serie de premii în ziua de 19 aprilie 2015.

Poveștile premiate la această ediție vor fi publicate în volumul *Poveștile de la Bojdeuca* care va fi lansat în aprilie 2016. Mai multe detalii referitoare la concurs se regăsesc pe www.muzeulliteraturiiiasi.ro.

EUGEN DOGA

→Moldova, și mai recent în România; este trecut în lista celor 200 de personalități ale lumii.

După succesul mondial al filmului *Șatra*, muzica lui Eugen Doga a fost tirajată pe milioane de discuri. Tot în acea perioadă, „Sonetul” lui Eugen Doga (scris în 1973) a fost declarat în Japonia drept cea mai frumoasă melodie a anului.

Iată și un lucru mai deosebit. Ca omagiu adus compozitorului pentru „piesele sale excepționale, pătrunse de muzica sferelor cerești”, Uniunea Astronomică Internațională a Academiei de Științe din Rusia a acordat numele „Doga” uneia din planetele mici (planeta #10504), descoperită în toamna anului 1987.

Și de ce totuși se știe atât de puțin

despre Eugen Doga?

Poate pentru că mulți ani, lansându-se și având succes la Moscova, compozitorul a semnat sub numele de Evgheny Doga = Евгений Догa, și a fost perceput ca sovietic, automat aceasta creând un blocaj pentru români.

Sau poate pentru că muzica lui a devenit cunoscută mai ales prin filmele la al căror sonor a lucrat și spectatorii nu făceau conexia directă cu compozitorul, acesta fiind doar un nume pe generic ... Mulți cu care am vorbit își aduc bine și cu emoție aminte de filmele lui Emil Loteanu cu care a colaborat Eugen Doga: cât de puternică le era povestea, cât de frumoase imaginile, cât de potrivit și emoționant fondul muzical, dar nu și de cine a scris muzica lor.

Nu mă pretind specialistă în muzică și știu că anumiți compozitori

contemporani, talentați, consideră muzica lui Eugen Doga ca fiind insuficient de modern, făcută pe șablon neo-romantic comunist și cu concesiile din punct de vedere artistic, făcute pentru a satisface gusturile unui public cât mai larg.

Și da, Doga a trăit și compus în izolarea sovietică. Muzica lui este fără discuție foarte romantică. El este poate ultimul compozitor clasic romantic.

Dar oare sufletul omenesc nu are nevoie de romantism și în secolul XXI? Apoi, cei ce fac muzică pentru filme compun o altfel de muzică, o muzică pentru toți, nu numai pentru specialiști și melomani.

Muzica de film a lui Doga atinge coarde sensibile în adâncul sufletului multora și are admiratori de toate vârstele și din toate colțurile lumii.

FESTIVALUL NAȚIONAL DE
CREAȚIE ȘI INTERPRETARE
„ANA BLANDIANA”

EDIȚIA A IV-A
Brăila, 2015

Școala Gimnazială „C. Sandu-Aldea”, Brăila, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean, Asociația culturală „Ars Poetica”, Muzeul Brăilei, Direcția Județeană pentru Cultură Mureș, Biblioteca Județeană „Panait Istrati” și cu alte instituții de învățământ, organizează FESTIVALUL NAȚIONAL DE CREAȚIE ȘI INTERPRETARE „ANA BLANDIANA”, Ediția a IV-a, cu tematica VÂRSTELE POETICE ALE ANOTIMPURILOR.

Secțiunile: I. Creație literară
Subsecțiunea I: clasele V-VIII:
Subtema: Copilul din anotimpuri:
trei poeme sau un text în proză (1-2 pagini); Subsecțiunea a II-a: clasele IX-XII: **Subtema: Dincolo de Octombrie, noiembrie, decembrie...** patru poeme sau un eseu (2-3 pagini).

II. Analiză literară;
Traduceri: Subsecțiunea I /Analiză literară: clasele V – VIII: scriitorii Ana Blandiana și Rainer Maria Rilke: 1. *Octombrie; Iarna stelele; Păstori de fulgi;* scriitoarea Ana Blandiana 2. *Sfârșitul toamnei; Noaptea echinocliului de primăvară; Dintr-un aprilie;* scriitorul Rainer Maria Rilke. **Subsecțiunea a II-a / Analiză Literară: clasele IX – XII: scriitorii Ana Blandiana și Rainer Maria Rilke** 1. *Elegie de dimineață; Joc; Povestea din calendar; Autopastel;* scriitoarea Ana Blandiana; 2. *Zi de toamnă; Toamnă; Înaintea unei ploii de vară; Un vânt de primăvară;* scriitorul Rainer Maria Rilke; **Subsecțiunea a III-a/ Traduceri (engleză/ franceză): clasele IX–XII;** Volumul *Octombrie, noiembrie, decembrie,* Ana Blandiana.

Se va alege pentru interpretare câte o poezie din lirica ambilor scriitori, iar, pentru traduceri, vor fi selectate două poezii din volumul recomandat.

III. Recitare: o poezie din creația scriitoarei Ana Blandiana; o poezie din creația scriitorului Rainer Maria Rilke.

IV. Interpretare folk: două piese muzicale: 1. prelucrare din lirica scriitoarei Ana Blandiana sau a scriitorului Rainer Maria Rilke; 2. prelucrare din creația românească de gen.

Vor fi alese pentru interpretare alte piese decât cele prezentate la edițiile anterioare.

Simpozionul național: Vârstele poetice ale anotimpurilor în literatură și în pictură: Sesiunea A (profesori): referate (maximum 5 pagini) Sesiunea B (elevi): postere tematice (colaj, desen, pictură / format A3 sau A4)

Cerințele de redactare și de expediere: Fișele de înscriere se vor trimite electronic, format word, în perioada **12 februarie – 2 martie 2015** pe adresa: festivalanablandiana@ymail.com

*Textele de la Secțiunile I, II și de la Simpozion vor fi tehnoredactate cu font Times New Roman, corp12, la 1,5 rânduri, cu diacritice, aliniere – Justify; titlul va fi scris centrat și boldat. Textele realizate se expediază, pentru fiecare secțiune, într-un singur document.

*Datele de identificare ale concurenților vor fi prezente atât pe fișa de înscriere, cât și pe lucrări (în colțul din dreapta al lucrării, doar pe prima pagină - numele și prenumele elevului, cu majuscule, clasa, școala, județul/localitatea, secțiunea/ subsecțiunea, numele profesorului coordonator, numărul de telefon al profesorului, adresa de e-mail); datele personale vor fi secretizate în momentul printării de către organizatori.

*Expedierea lucrărilor de la Secțiunile I, II se va face electronic, în perioada **3 martie - 11 aprilie 2015**, pe adresa: festivalanablandiana@ymail.com

Ana Blandiana, Nicolae Băciuț,
Gabriela Vasiliu, Brăila, 2014

*Trimiterea referatelor de la Simpozion se va realiza electronic, în perioada 3 martie -11 aprilie 2015, pe adresa: simpozionfestival@ymail.com

*Materialele de la secțiunile III și IV vor fi înregistrate pe CD/DVD, folosindu-se tehnici optime - sunet, imagine, lumină. CD/DVD – urile vor fi personalizate (numele și prenumele, clasa, școala, secțiunea/subsecțiunea, numele profesorului coordonator, numărul de telefon).

*Înregistrările și posterele vor fi expediate, în plic, cu mențiunea - **Pentru Festivalul de Creație și de Interpretare „Ana Blandiana” (6 aprilie - data poștei)**, pe adresa:

Școala Gimnazială „C. Sandu – Aldea”, Str. General Eremia Grigorescu, nr. 55, Brăila.

Invitați de onoare:
Scriitoarea Ana Blandiana; membră a Academiei Europene de Poezie, a Academiei de Poezie „Stéphane Mallarmé” și a Academiei Mondiale de Poezie (UNESCO), Scriitorul Romulus Rusan, director al Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului, scriitorul Nicolae Băciuț; membru al Uniunii Scriitorilor din România; redactor - șef /Revista VĂTRA VECHE; director Direcția Județeană pentru Cultură și Mureș.

Coordonator proiect: profesor dr. Gabriela Vasiliu, Școala Gimnazială „C. Sandu-ALDEA”, Brăila.

Informații suplimentare pe www.festival-anablandiana.ro (N.B.)

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Dragă Doamnă Băciuț,
Am citit recent un articol scris de Ben Todică (cu care sunt bună prietenă, sigur de la distanță, el locuind în Melbourne, Australia, și eu în Los Angeles, California. Sunt profesor universitar la o universitate de stat din California, dar am ca pasiune scrierea de articole despre "prezențe românești peste hotare" (am publicat peste 40 de articole până acum).

M-aș bucura dacă ați publica acest articol despre compozitorul Eugen Doga. Fiți drăguț și anunțați-mi și mie intenția de publicare și apoi când se publică.

Vă urez mult succes cu revista,

Ileana Costea

Prof. de Inginerie Automatizată,
California State University, Northridge

Dragă Nicolae Băciuț,
Mulțumesc pentru decizia de a continua să-mi trimiți ediția online a revistei pe care o editezi cu o frecvență "nemțească" respectabilă! Iată, îndrăznesc să-ți trimit câteva mini-poeme rugându-te să constăți dacă merită să apară în paginile revistei "Vatra veche". Dorindu-ți, cu acest prilej, un AN NOU - 2015 - cât mai rodnic în satisfacții, te rog să primești încredințarea afectivității confraterne a lui

Viorel Tăutan

Stimate Doamnă Nicolae Băciuț,
Am primit revista care m-a învrednicit precum picătura de apă vie turnată peste mine de corb în lupta cu zmeii și căpăunii, și... „...zise Greuceanu: „Corbule, adu-mi mie un cioc de apă vie și-ți voi da...” - vă dau respectul și prețuirea mea și neștirbita-mi grațitudine!

Cu sentimentul înaltei considerațiuni,

Vasile Popovici

Dragă Nicu,
Multe s-au mai întâmplat între timp !
În primul rând, „La mulți ani” în noul an, un timp prolific, dătător de speranțe și dreptate, sănătate ție, celor din jur, tuturor, un barem al normalității măcar de dragul culturii care așteaptă de la edilii săi să fie protejată.

Mulțumesc din suflet pentru publicarea grupajului de versuri.

Mulțumesc din suflet pentru publicarea cronicii plastice „Elleny Pendefunda”, din nr. 1 ianuarie (...)

Sper din toată inima ca între timp să-ți fi restabilit liniștea privind menirea ta de a fi aproape de destinele revistei.

Iartă-mă pentru întârziere, am fost plecată în Bucovina aproape o lună și apoi problema calculatorului a fost gravă, viruși, viruși, dușmani nevăzuți.....tot atât de răi ca și cei văzuți....

Mereu alături de revistă,

Suzana

Mulțumesc pentru publicarea eseului critic în *Vatra veche* scris de Constantin Zărnescu

despre poezia mea, care m-a ajutat să intru în UR!

Ilorian Păunoiu

Vă mulțumesc pentru revistă! Felicitări!

Să aveți un an bun, cu sănătate și pace, cu colaboratori talentați și devotați, să păstoriți mult și bine, în "Vatra" care vă (ne) aparține!

Passionaria Stoicescu

Doamnă Nicolae,

Felicitări pentru frumoasa revistă.... felicitări și mulțumesc pentru faptul că am fost anunțat,

inginer și inventator **Alecu Ioan**

Stimate doamnă Nicolae Băciuț

Multe mulțumiri pentru revistă!

Vă doresc succes în continuare.

Dana Gheorghiu

Stimate doamnă Băciuț,

Mulțumesc pentru lectura agreabilă, care îmi aduce aminte anii din România când *Vatra* a avut cititorii numeroși datorită ofertelor foarte bune. Sper să fie și acum la fel.

Un transilvănean prin adopțiune, dr. Wilhelm Rudow (1858-1899), a scris una din primele istorii literare românești, și-a dat doctoratul, în 1886, despre poezia populară românească, la Halle, a scos o antologie a acestei poezii (1888), și în 1888 s-a mutat definitiv în comuna bihoreană Ucuriș, s-a căsătorit cu poeta Lucreția Suciș și a murit, în 1899, la Oradea.

Despre el nu s-a scris decât puțin, biografia lui am reconstituit-o cu greu. Poate credeți și Dv. că ar merita să nu se uite acest prieten al românilor și transilvan, din 1888. Vă trimit ce am scris despre el.

Cu stimă,

Prof. Dr. Horst Fassel
Krautsberg

Stimate d-le Băciuț,

Vă mulțumesc pentru trimiterea revistei. Mi-ar face plăcere să colaborez la această prestigioasă revistă, dar v-aș ruga să-mi precizați în ce bază de date este indexată.

Paul Dugneanu

Felicitari! Revistă bogată, frumoasă și respectabilă. Dintre cele mai bune pe care le-am văzut în viața mea!

Vă mulțumesc pentru acest minunat oază al spiritualității.

Cu prețuire,

Ognean Stamboliev,

Bulgaria, critic literar și traducător de literatură română, premiat de Academia Română

Mulțumim frumos. Sincere felicitări pentru truda jertfelnică depusă cu atâta har, profesionalism și dăruire pe Altarul culturii române. Sănătate și spor în toate. Doamne ajută!

Cu statornică prietenie și sinceră prețuire,

I.Lăcătușu

Cu plăcere, Măitre! Mulțumesc mult pentru revistă și, printre altele, vă aduc la cunoștință că v-am bârfit de bine cu străvechiul meu prieten Radu Cange, de la București. Am rememorat superbe

întâlniri de la *Luceafărul*, sub oblăduirea lui Cezar Ivănescu. Radu vă transmite cele bune! Respect!

Dan Sandu

Mult stimate doamnă Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc din suflet pentru dubla bucurie pe care mi-ați făcut-o prin apariția revistei "VATRA VECHE", acum la început de an, și prin publicarea cronicii semnate de domnul Ioan Mazilu - Crângașu, pentru volumul meu de sonete, rondeluri și catrene. Vă doresc multă sănătate, putere de creație și multe bucurii!

Florica Ceapoiu

Alt număr bun. Felicitări!

B.U.

Stimate maestre Nicolae Băciuț,
Am citit revista „Vatra veche” nr. 1/2015, vă felicit că ați pășit cu dreptul și în anul 2015, acest număr are un conținut aparte:

Că în „Vatră”, știe țara,
Ard ideile ca para!

Vasile Larco

Stimate Doamnă Nicolae Băciuț,
Parcurg de fiecare dată cu emoție și curiozitate, cu refris spiritual și satisfacție culturală, publicația pe care o primesc și cu care mă desfățez lunar. Poate, pentru numărul ulterior, date fiind ceasurile înaintate (și jubiliare) ale împlinirii a 65 de vâleături la fine de mărțișor, veți găsi o formulă de găzduire întru bucuria ochilor minții cititorilor, și pentru umilul ostenitor întru cuvânt care vă inoportunează aici. Felicitări, cu aceeași prietenie, și mulțumiri, cu aceeași grațitudine.

Gl. bg. (r) prof. univ. dr. ing.

Nicolae Rotaru

Doamnă Băciuț,

Pentru că acum m-am mutat (cred) mai aproape de dumneavoastră - la Sângeorgiu de Mureș - la Parohia S. de Mureș I - vă rog frumos, dacă se poate, să ne înțelegi la curent cu toate evenimentele culturale ale urbei. Dacă aveți ceva referitor la 15 ianuarie, vă rog frumos să ne spuneți, pentru că aș vrea să vă anunț că sângeorzenii (români și ortodocși) sunt dornici de o schimbare în bine a receptării vieții culturale din zonă!

Cu deosebit respect,

preot Gigel Roata

D-le Băciuț,

Când mai simțim spiritul sărbătorilor de iarnă, când suntem pătrunși de acea revelație de a fi cât mai mult în sânul familiei, uitând de grijile cotidiene, debarasându-ne pentru puțin timp de problemele de la serviciu, când gândurile despre noile așteptări în noul an ne încearcă puțin parcă, noi, cititorii fideli ai revistei dv., nu ne obosim de a citi mărturisirile, provocările vieții de a nu trăi clipa în zadar. Am citit mai multe articole publicate, de asemenea și despre ședința cenaclului literar "N.Băciuț", unde s-au reunit elevi, profesori și dv., desigur. V-am admirat atât spiritul de critic literar, cât și cel de generozitate. Atâtea cărți dintr-o dată într-o bibliotecă e o

comoară. Mi-am zis, am organizat și eu cu elevii mei mai multe ședințe, întruniri cu scriitorii din Republica Moldova, dar ne-am mulțumit cu lecturile din propria bibliotecă școlară. Iar când pentru prima dată ne-a venit o mică donație de carte din partea d-lui Aurelian Silvestru, scriitor și băștinăș din părțile noastre, am trăit adevărate revelații. Ba chiar i-am oferit și titlul de Cetățean de Onoare al liceului și orașului.

Păcat că prea e mare distanța dintre Moldova și România, v-am fi invitat la noi în oșpeție, deși știu că ați fost la Chișinău, în cercul literaților. Noi suntem la periferia orașului. Mai puține șanse avem de a re-vedea frecvent oameni de creație.

Oricum, vă mulțumim pentru osteneala de a ne trimite "hrana spirituală" din care o împart cu discipolii mei.

Să Vă dea Domnul sănătate și multă rezistență în continuare.

Cu respect,

Prof. Ciorici Elena
Republica Moldova

Mulțumim pentru numărul de început de an! Vă urăm să vă dăruiască Dumnezeu un an binecuvântat, cu oameni buni în cale, cu tihnă, împlinire, iubire, sănătate, așezare lăuntrică și aleasă bucurie!

Claudiu Răducu

Distinse Domnule Nicolae Băciuț,
Vă trimit un grupaj de poezii (din care puteți selecta) și o cronică la unul dintre volumele mele de poezii, realizată de Marinică Popescu. Nu pot să nu remarc aceeași prestanță și perpendicularitate a revistei; folosesc deprecația - de a veni „De-acolo” fondatorii ei, Slavici Caragiale, Coșbuc, să vadă că încă se mai scrie, iar cei găzduiți în pagini „zgârie” bine și frumos la hârtie. Mulțumesc pentru publicare!

Vă doresc putere de muncă, sănătate și bucurii!

Cu înaltă considerațiune,

Vasile Popovici

Vă mulțumesc pentru promptitudine.

Deci, mai sunt și alți patrioți ca mine. Acest lucru mă mobilizează să mai renunț la anumite rezolvări de probleme din familie și să pun cât mai trebuie să o rezolv cu computerul...

Credeam că în Ardeal sunt mai normal distribuite averile statului român. Se pare că e destul de gravă situația culturii. Deci, mâna care să-i tragă de moț pe hoțomani este drastic lovită și ținută în chingi de chiar noi, toți românii, un paradox evident. Weekend plăcut și spornic!

Considerație,

Marinela Preoteasa,
SCO

Doamne ajută!

Mii de mulțumiri. Voi lectura cu mult interes. Alese gânduri și pretuire,

Mariana

Vă mulțumesc pentru osteneala de a ne pune la dispoziție un material atât de interesant și frumos totodată! Să aveți parte de un an cu multă sănătate și spor în toate!

Alina,
Timișoara

Mulțumiri sufletești pentru acest nou număr al revistei!

Ștefan Doru Dăncuș

Stimate domnule Băciuț,
Sper să vă găsec bine, în ciuda situațiilor scandaloase în care am auzit că ați fost pus. Dar cum sunteți un răzbătător, nu mă îndoiesc că totul va reveni în matca obișnuită.

La editura Arania, am deschis o colecție de poezie. Suntem chiar la al patrulea poet căruiua îi scoatem un volum.

Vă propun scurte cronici despre fiecare carte apărută. Azi o pun pe prima, împreună cu coperta cărții, dacă va vor fi de folos.

Cu toată prețuirea.

Azi primesc de la București antologia sonetelor mele. De curiozitate, vă pun în ataș și coperta ei. Pe curând,

Adrian Munteanu

www.adrianmunteanu.arts.ro

<https://www.facebook.com/groups/soneteadrianmunteanu/>

Stimate domnule redactor-șef

Nicolae Băciuț,

Vă citesc revista de multă vreme și vă admir, în taină, pentru munca enormă pe care o depuneți întru menținerea ștachetei de la care a pornit întemeietorul. Nu vreau să vă flatez dacă voi spune că de unul singur faceți cât o întreaga instituție de cultură. Să vă dea bunul Dumnezeu sănătate și energie să-i prelungeți veacul, căci har și dorință le aveți cu asupra de măsură.

Mă bucur să-i întâlnesc din când în când și pe compatrioții mei basarabeni. N-am îndrăznit să vă deranjez până acum, când vă expediez două (pretinse) sonete, și promit să nu abuzez nici de acum încolo de bunăvoința Dvs. Însă prea frumoasă și consistentă ca simțire și gândire este revista Dvs., ca să nu mă las ispitit de farmecele ei.

Cu urări de noi împliniri în anul nou în care am pășit, un basarabean rătăcit prin voia diriguitorilor moldoveni de odinioară, prin București,

Nicolae Mățaș

Mulțumesc! La mulți și buni ani și D-voastră și revistei!

Sânziana Batiște

Domnule Băciuț,

Citesc, pescuind-o de pe net, revista *Vatra veche*. În urmă cu mulți ani, când Romulus Guga trăia, am călcat și eu prin "cele locuri", fiind cătană, anii 1971-72. L-am și zărit într-o librărie, pe centru, în Piața Trandafirilor. După mulți ani, prin 1982-83, împreună cu pictorul și poetul Mihai Olos, l-am căutat pe redactorul-șef, dar era plecat din localitate. A făcut oficiul de gazdă poetul Dumitru Mureșan. A fost o noapte de poezie în camera unui hotel. Poemele lăsate de Olos pentru Romulus Guga au apărut în revista *Vatra*. Făcând eu ordine printre lucrurile din bibliotecă, am aflat și un număr din *Vatra* 6 /20 iunie 1984. Număr în care este evocat Romulus Guga. Fie ca în acest moment de nesomn și nostalgie, să vă ajungă acest fragment de proză.

Cu prietenie,

Ștefan Jurcă

Stimate domnule Băciuț,
Mihai Olos este de acord să reproduceți lucrări de ale lui în revista *Vatra Veche*; vă roagă să îi trimiteți două exemplare ale numărului respectiv, pe cale poștală.

Cu bune urări,

Helga Febler

Bună ziua Domnule Băciuț!

Iată că a venit luna februarie și iarăși ne minunăm de viteza cu care a trecut timpul.

De fiecare dată când primesc revista de la Dumneavoastră, sunt foarte bucurioasă și o citesc cu mare plăcere. Sunt convinsă că nu e ușor să o mențineți la acest nivel de calitate și apreciez mult regularitatea cu care lucrați.

Nu am nicio scriere nouă de propus pentru moment, doar doream să vă întreb dacă s-a întreprins până la urmă ceva cu inițiativa culegerii "Crăciunul Copilăriei".

În rest, vă doresc sănătate și toate cele bune și mă bucur că suntem în contact și pe mai departe.

Un salut plin de soare de pe Costa Blanca spaniolă!

A Dumneavoastră, aceeași

Gabriela

Chiar dacă unora li s'ar părea o părere subiectivă, noi credem că este cel mai frumos număr al celei mai minunate reviste scrisă în limba lui Eminescu. Ilustrațiile realizate după visele unei tinere adolescente aduc proșpețime, încredere într'un viitor pe fundamentul solid al istoriei culturii noastre, arată că revista *Vatra veche* este și rămâne vatra din mijlocul arealului mioritic care coace pâine de cea mai bună calitate, vinul viu al ființării ei fiind noi, cititorii și colaboratorii.

Cu prețuire pentru brutar, prietenie pentru cărturar și iubire frățească,

Julietta & Liviu Pendefunda

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc și pentru numărul 1/2015 al revistei *Vatra veche*!

Vă urez în noul an 2015 să aveți parte de sănătate și fericire, împreună cu cei dragi dumneavoastră! Totodată, vă urez să duceți mai departe revista și să vă împliniți toate proiectele literare! La mulți ani!

Valentin Nicolitov

Mulțumesc pentru noul număr al revistei *Vatra veche*, și felicitări, domnule Nicolae Băciuț pentru versurile din acest număr!

Katalin Cadar

La mulți Ani! Mulțumesc pentru revistă!

Vă trimit pentru publicare un fragment din volumul meu "Viziune și credință", Ed. Semne, 2014.

De asemenea, vă trimit cronica la același volum, scrisă de Lucian Gruia.

Mulțumesc anticipat!

Ioana Stuparu

Cu mulțumiri și La mulți ani!

+**Serafim**

Dragă Nicule,
Mulțumesc frumos pentru revista noastră cea de toate zilele de sărbătoare, pentru

foarte-inspiratul răspuns pe care îl dai tu în apărarea noastră, a tuturor, TRICOLORUL de la pg 88. Ca întotdeauna, știi ce trebuie să spui și cum să spui, dacă mai avea cineva vreun dubiu. N-o să te laud pentru curaj, n-o să te felicit pe felii, te rog doar frumos să ai grijă mare de viața ta și de sănătatea ta. Te rog acum să faci cumva, să pui pe cineva să-mi trimită antologia "Țara sfântă din inima ta", dacă mai ai vol. "Sacru și profan în Țara Sfântă", (eu sunt dintre cei ce nu pot ajunge), (...) N-am cuvinte să-ți mulțumesc pentru tot.

A.

Mulțumesc pentru revistă! Un Un Nou cu sănătate și bucurii!

Victoria Stoian

După ce vedeți textul și credeți că este publicabil, trimit și câteva imagini.

Am primit revista nr. 1, pe 2015. Cred că sunteți cel mai harnic redactor-șef din țară... Sunteți în competiție permanentă cu dumneavoastră înșivă. Parcă ați vrea să vă doborâți propriul record... Și nu e vorba doar de viteză, ci și de conținutul deosebit, de semnăturile importante care dau greutate revistei. Vă doresc să rezistați, să aveți putere, ca să ne bucurați lună de lună, an de an...

Anica Facina

Stimate și dragă domnule Nicolae Băciuț, ...Vă mulțumesc mult, cu adâncă reverență, pentru trimiterea excelentului nr 1/Ianuarie 2015 - precum și publicarea recenziei domnului Octavian Constantinescu (la volumul meu de proză, *Nălucirile abatelui Bernardo*), în revista domniei voastre, "VATRA VECHÉ"!!(...)

Multă, multă sănătate!
Doamne, ajută-ne, ocrotește-ne și ne călăuzește, înspre Sfântă Lumina Ta!

Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie și frăție întru Duh,

Adrian Botez

Distinse maestre, Nicolae Băciuț, Vă mulțumesc din suflet pentru trimiterea acestui prim număr de revistă, din anul 2015, excelent, ca grafică și conținut! Vă doresc un An Nou, cu sănătate, împliniri sufletești și succes în nobila dv. activitate! Cu aleasă stimă și prețuire,

Victor Burde

Mulțumim, Nicolae!
Sănătate, inspirație, solidaritate întru bine,
Lucian Vasiliu și echipa junimistă

Domnule Băciuț,
Am o deosebită stimă pentru *Vatra veche* și pentru tot ce puneți în pagină. Mi-au plăcut în mod special poemele semnate de Nicolae Băciuț, grafica revistei... totul! Felicitări!
Cu prețuire și respect,

Emilia Popescu Rusu.

Mulțumesc cu recunoștință. Toate numerele trimise le citesc atent și cu bucurie.

Alexandru Nemoianu
Jackson, Michigan, USA

Superb numărul, ca de obicei! Sincere felicitări și mulțumiri!

Ion Cristofor

Mulțumesc pentru revista *Vatra veche* nr.1/2015. O revistă reușită, "măreția frigului" începe cu Eminescu... Autori pasionați de literatură, cărți dense, cu flacără și cuvinte de fosfor.

Am postat revista pe blog pentru a fi citită în lumina zăpezilor eterne din această iarnă. Cu bucurie,

C. Stancu

www.costyconsult.wordpress.com

Mulțumesc mult. Un an rodnic!

Cu prețuire,

Mina Rusu

Domnule Băciuț Nicolae,

Vă mulțumesc din suflet!

Cu stimă,

Ben Todiciă

Mulțumesc frumos și, încă o dată, un an norocos!

Ecaterina Țarlungă

Am primit revista. Mulțumesc și mă folosesc de acest prilej pentru a ura, încă o dată, Dumneavoastră și *Vetrei vechi*, ani mulți de reușite în folosul culturii românești, la a cărei prosperitate visează, sunt convins, toți colaboratorii revistei!

G.M.

Vă mulțumesc și vă doresc multă putere de muncă, spre a ne bucura în continuare de roadele atât de îmbelșugate literar!

La mulți ani din Anglia!

Tania Radu

Stimate domnule Nicolae Băciuț !

La mulți ani! Mulțam pentru revistă, realizată frumos și cu informații multilaterale.

Succes și prosperitate și pe mai departe.

Hans Dama

(...) Cu prețuire pentru tot ceea ce faceți în literatură și cu mulțumiri pentru expedierea revistei dvs pe care o găsec mereu interesantă,

Daniela Șontică

Mulțumiri cu felicitări pentru revistă.

Cu alese urări,

Ion Berghia

Să vă țină Bunul Dumnezeu în deplină putere de creație și în anul care a sosit, spre bucuria noastră, a tuturor.

Cu cele mai bune gânduri,

Mihai Batog-Bujenită

Nicolae, atât de luminos frate, încă o dată, nu am cuvinte să îmi exprim bucuria de a fi împreună, într-o încercare dar atât de înaltă... Ceea ce tu împlinești este cu adevărat operă de cultură, pe care românii – tacit sau explicit – trebuie să o ia în seamă, recunoscând-o spre a se recunoaște. Și aceasta, în pofida tuturor dificultăților cu care știu că te confrunți, inima mea îți dă putere... Personal, fiecare apariție în revistă – picătură de *Vatră veche* – îmi îngăduie să simt deja șuvoiul care urmează a se construi o operă în sinteză... iar bucuria de a apărea omeneste, împreună cu Aritia, într-un necurmat continuum spiritual, într-un

"manual al omului", la care inițiatorul fiind, ea este la rândul ei fericită să participe. Repezintă pentru mine o împlinire fără margini...

Îți mulțumesc, îți mulțumim.

Traian și, prin mine, Aritia

Mulțumim, La mulți ani cu sănătate, bucurii și realizări cel puțin la felde mari! Felicitări!

D.I.Dincă, Dorin Ivan

Vă mulțumesc, domnule Băciuț,

Îmi puteți trimite două exemplare cu ramburs prin poștă? De asemenea, pot să vă trimit pentru numărul din februarie sau cel din martie un articol al meu despre cartea lui Gheorghe Secheșan, *Nemaiomenitele întâmplări ale vajnicului brigadier Marinică?* E o carte după o formulă inedită, scrisă pornind de la folclorul nou din timpul comuniștilor.

Sănătate și succes în tot ce faceți,

Adela Schindler

Dear Sir Băciuț Nicolae.

Director Magazine *Vatra Veche*,

To thank the publication in the Journal, my five poems translated from Spanish to Hungarian by distinguished Mss. Flavia Cosma .

A big hug and wishing him to you and his team, a happy 2015.

Ernesto R. del Valle,

Guatini Magazine Editor

www.issuu.com/revistaguatini

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru lectura versurilor scoase din cuptor în prima zi a noului an. Citesc revista în mod regulat. E undeva sus, în zona cu aer curat. Are alură tehnică și spirituală națională. Experiența își spune cuvântul. Zilele trecute am recitat o cronică făcută de dumneavoastră la cartea mea de debut, "Spre orașul cu un milion de ferestre". Multe războaie au trecut, multe răni s-au adunat. Am ajuns "veterani" care musai trebuie să moară pe cai sau măcar în picioare! Să aveți putere zilnică pentru tot anul, să nu pierdeți nici o zi fără să o trăiți așa cum vă dorește inima, mintea și literatura. Cu drag,

Marin Ifrim

Dragule luptător cu Mini-steriașii Culturii, poete Nicolae, fie ca Domnul să-ți dea un Nou An cu bucurii și har peste pagini!

Gandul bun al meu pentru tine și familia ta cu *Vatra veche*,

La mulți ani!

George Vulturescu

Va felicit pentru organizarea concursului de creație "Ion Creanga". Ma bucur ca exista oameni care se preocupă de educarea copiilor în spiritul respectului și cinstirii creației scriitorilor de mai demult și a iubirii frumosului.

Și va urez dvs. și revistei "Vatra veche" multe succese și împlinirea tuturor proiectelor din anul 2015 !

La mulți ani!

Cu stimă,

Simina Lăzar

SEPTEMBRIE

Au înflorit cireșii,
cresc halduri de cănepi pe inul cămeșii.
Bat câinii, bat lupii.
Din cotul privirii
îmi fac cotătoare.
De hac vin mulțimii,
căci marea e mare,
și-n inima unde nu poate să steie
resteul pătrunde și steaua femeie.
În luna septembrie, sâmburul lumii – femeia – ce
gene!
Și ne cuprinde
femeia scânteie, femeia merinde,
femeia femeie.

PETE ȘI PETICE

Bruno Munari salute

Ulei de in pe pânză de in
untură de șalău pe șalul său
de lin pe cârpă de pelin
de balenă pe blană de linc
(unt de lemn pe foaie nescrisă de semn)
ulei de copită de bou pe batistă mușcată
ulei de mușcată pe rochie nemaipătată
oloi de dovleac pe cingătoare de leac
păcură de doliu pe lințoliu
unsoare e pata de soare pe nor
ulei de palmier pe umbrelă
ulei de păr pe frunză de mărar
briantină pe fitil cu lumină
seu de viță de vie pe atâtica bucurie
ulei mineral pe ștergura bucătăriei
un șase pe bucata de mătase
ulei de nucă pe piele de nucă
ulei de ce vrei și nu vrei
pe șase rânduri de piei.

DESCÂNTEC CÂNTECULUI

Un opt cu amândouă zerourile întreolaltă
la malul cu țintă în baltă
popor docil moale și cald
ca un sac de ciment
în cămașă dublă de hârtie
infiniții tu inima mea la prezent
încât să poată scrie
cu mână fără de urât

la capăt cu alună mânia uneia
ca pe-o nuia în mână o altă mână ia
degetar de pe degetul arătător o alună de lut
zvârlu la viitor
luai praf de pe drum colb de care trecut
oare de care trecut
am scuipat sub cuvânt că-l frământ
că îl fac luat
l-am bătut l-am lăsat a crescut
îl îndes tot-odată și-olaltă
pe vârful degetului ce arată
cuptoarele soarelui
împlânt deget copt în cerneala fierbând l-am zvârlit la
zenit
aplecatele opt
bun și blând.

ANIMARUM VENATOR

Toate deliciile spuse pe aer sau scrise
pe coate
vor scoate minuni în reversuri cu lune
voi arăta fapta luptei arând
voi sta pe stemele mele cu pajura cloșcă
mă voi desface rază
a trupului cutezător
voi prelungi jetul laptelui supt
luptător iar și iar și o dată și încă o dată
o preajmă o roată o raită
cu sulțița la subțioară omoară balaurul
el rotind tu rostind
și poate-ntr-o doară pe seară vei vrea să cobori
cu izul apusului rânțed acolo-ntre irișii-flori
și în locul de foc al izvorului focului
unde scoboară-se vorbe ce dor și ocări se topăsc
voi vorbi în delicii de micșunele a toate cele
când grăiesc fără aer pe aer
mă voi uita cu uitare la lună la neauă la nor
cu nedorul exterminator
voi suga la stelele mele la ugerul lor
juma' trup juma' avântându-le
făr' de trup și de gând te voi scoate flămândule
tu vânăt vânătore de vânt
cu gura-ți mormântată în proprii-ți ochi
și cu ochii-n cuvânt.

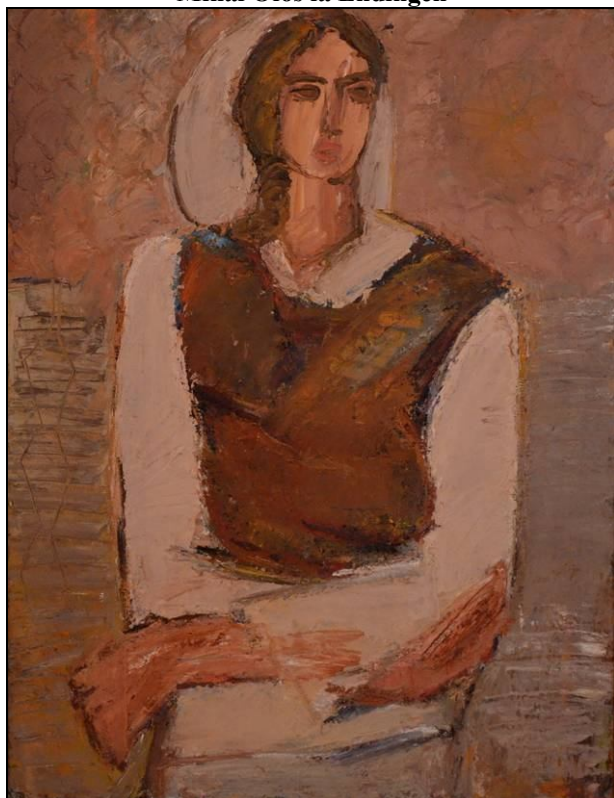
MIHAI OLOS

Mihai Olos, "Lumi"

Mihai Olos la Eendingen

Fata de pe Codru, 1965

Dans din regiunea Codru, 1986

Mihai Olos - repere biografice

Născut în 26.02.1940 în Ariniș, Maramureș, Mihai Olos a urmat Institutul Pedagogic, Facultatea de Arte Plastice din Cluj, fiind vreme de 5 ani profesor de desen la Școala Populară de Artă din Baia Mare. Apoi, între 1977 – 1978 a fost docent pentru sculptură și arhitectură în lemn la Institutul de Artă și Comunicație Vizuală al Universității Justus Liebig din Gießen, Germania. Din 1965, începe șirul expozițiilor personale în întreaga lume, ducând peste tot geniul său și devenind un adevărat ambasador cultural al Maramureșului și României.

*

Expoziții personale (selecție) :

1965 Muzeul de Artă, Baia Mare
 1966 Complexul turistic, Borșa
 1967 Galeriile de Artă, Baia Mare
 1968 Galeria Simeza, București
 1969 Galleria La Feluca, Roma
 1976 Muzeul Maramureșului, Sighetu Marmăției
 1977 Documenta Kassel în cadrul F.I.U. a lui Joseph Beuys
 1978 Wickstadt
 1980 Burgmannenhaus, Gießen
 1984 „Mătrăguna“, Muzeul Literaturii Române, București
 1987 „desemncontinuu“, Galeriile de Artă, Baia Mare
 1988 Galeriile de Artă, Baia Mare
 1989 Nijmeegs Museum Commanderie van Sint-Jan
 1993 Tragor Ignác Múzeum, Görög Templom, Vác
 2000 „Retrospectivă“, Galeriile de Artă, Baia Mare
 2002 „Olospolis“, Poiana Codrului
 2010 Expoziție personală Mihai Olos 70 – Galeriile de Artă, Baia Mare
 2010 Expoziție personală Mihai Olos – Muzeul național Brukental, Sibiu

Participări la expoziții de grup (selecție)

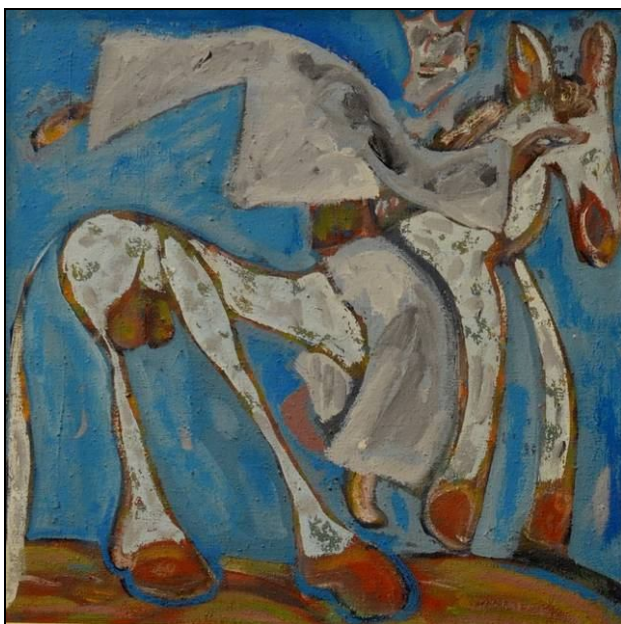
1967 „13 tineri artiști“ cu prilejul colocviului „Constantin Brâncuși“ la București
 1968 Trienala din Milano – comisar Mihai Oroveanu
 1973 „Tapiserie – Lemn“, Sala Dales, București – comisar Dan Hăulică
 1974 „Arta și Orașul“, Galeria Nouă, București (expoziție personală în cadrul unei expoziții de grup, organizată pe structura lucrărilor lui Mihai Olos) – comisar Mihai Drișcu
 1978 „Studio“, Galeria Bastion, Timișoara
 1980 Bienala din Veneția, în pavilionul internațional o tablă de ardezie încadrată în instalația „Capitalul spațiu 1970 – 1977“ a lui Joseph Beuys
 1983 „Locul – Faptă și Metaforă“, Muzeul Satului, București
 1993 „Tripodul de Aur“, Schaubühne, Berlin
 1993 Künstlerhaus Schloß Wiepersdorf
 1997 „Experiment în arta românească după 1960“, Teatrul Național, Galeriile, București
 2001 Trienala Internațională de Sculptură Mică, Galerija Murska Sobota, Slovenia
 2002, 2003 Conventul Pictural, Baia Mare
 2009 Muzeul de Artă - expoziție cu lucrările artiștilor contemporani, Baia Mare
 2010 Keszckemét, Ungaria

Premii

1970 Premiul Tineretului al Uniunii Artiștilor Plastici din România
 1984 Premiul Flacăra
 1985 Primul Premiu – Simpozion de Ceramică, Baia Mare
 1985 Medalia de Argint – Muzeul Fuji, Tokio
 2010 Marele Premiu pentru Arte Plastice 2010 - UAP Baia Mare

(sursa Internet)

OCHIUL CICLOPULUI

Mihai Olos, „Călăreț”

Starea prozei

Hoinar

M-am trezit cu el într-o dimineață geroasă, se așternuseră ninsori abundente peste sătucul dintre obcini. Iarna deci și-a scuturat bine cojoacele și apoi a pornit la

drum frigul nemilos.

Căsuțele dintre codrii bătrâni de brad s-au învăluit în alb, cu mult alb și cu mult ger. Pe uliță mai zăreai câte un murg scuturându-și gâtul învelit cu șiragul de clopoței, sforăind pe nări, iar în sănii se îngrămădeau ca un ciorchine copiii spre școală.

Puținele mașini avau înțepenite motoarele. Câte un câine scheuna. Când a apărut în curte i-am zis, fără tăgadă, Hoinar, o cociubă din gospodărie adăpostindu-l pe Azorel. Javra, musafir nepoftit, cu blana neagră ca smoala, se pitise în colțul holului de la locuință și nu părea să aibă intenția de a-și desprinde degrabă botul de sub coadă. Abia după ce lipăise din cratița cu cir aburind își înălțase către mine ochii căprui, blajini, iar eu am avut curajul să-i netezesc ușurel blănița cu palma. A încercat atunci să-și plimbe limbuța rozie pe mâna mea.

Din acel moment, a început să mă urmeze prin codrii, prin sat, unde mai stăteam la taclale cu cei de vârsta mea. Acasă își recupera spațiul și adormea sau cine știe ațipea numai. Continua să latre la străinul ce-mi deschidea portița, însă nu se repezea la el.

Au trecut, iată, niște ani și nu m-am mirat când la o trecere pe jos în țara vecină m-a urmat. Cu prilejul itinerarului din Ucraina, nu mai speram o revedere cu animalul, bănuindu-l rătăcit pe acolo. Dar la ceva vreme de la întâmplare, a apărut cu șiroaie de sânge la gât, cu blana pe alocuri sfărtecată și cu piciorul dinapoi fluturându-i. Se luase probabil la încăierare pentru vreun os cum se mai petrece între câini. L-am oblojit. Fulguia iarăși, iar Hoinar, mulțumindu-mi cu aceeași privire supusă, își reluase locul din colțul holului, ca și cum nu-i pizmuia deloc adăpostul privilegiat a celuilalt câine.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC

Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Vasile Gribincea, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr

Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Nicolae Șincan, Flavia Topan, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Mirela Corina Chindea (Italia), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac (Chișinău), Claudia Șatravca (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2015 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952